

**VETERUM
ANALECTORUM
TOMUS 1. [-4.]
COMPLECTENS
VARIA...**

Jean Mabillon, Josè Maria
Fonseca de Evora, ...

B. 11. 6 48

8.28.K.12

VETERUM
ANALECTORUM
TOMUS II.

1917
MARCH 11
11-11-17

8. 29. K. 12

VETERUM ANALECTORUM TOMUS II,

COMPLECTENS

Varia opuscula, epistolas, ac monumenta
ecclesiastica, hactenus inedita,

*Cum Adnotationibus, Observationibus, & Dis-
sertatione singulari Domni JOHANNIS
MABILLONII, Presbyteri ac Monachi
Ord. S. Benedicti & Cong. S. Mauri.*

LUTECIÆ PARISIORUM,
Apud LUDOVICUM BILLAINE, in Pa-
latio Regio.

M. DC. LXXVI.

Cum Privilegio Regis & Superiorum Permissu:

*St. Lib. Franc. Regis & Superiorum Permissu
Paris
Et Conrad. S. Francisci ad Ripas
1723.*

47

Handwritten text, likely a signature or name, written in a cursive script. The text is difficult to decipher due to the cursive style and the quality of the scan.

LECTORI.

B. Analectis , studiose
Lector, ad integra fer-
cula manus sensim ad-
moveo : idemque mihi contin-
git , atque homini è gravi
morbo revalescenti , longaue
inedia affecto , qui solidioribus
cibis paullatim assuescit. Sic
nimirum post Analectorum
Tomum primum , in quo vete-
rum scriptorum brevia frag-
menta pro modulo digessi ;
nunc ampliora & fere integra
edo in secundo , majoris molis
opus intermissum cum Deo
prope diem resumturus. Sed

â. iij.

vereor, ne, cū animo hac in re meo, & quibusdam lectoribus meis studiosius obsequor, prolixiora exhibendo; in aliorum censuram invitus incurram, qui titulum operi non satis convenire jam causati sunt.

Etsi enim Veterum Analektorū consilium, quantum ex amicorum relatu intelligere potui, nemo non probavit; varia tamen, ex more, ac diversa de Tomo primo fuerunt hominum eruditorum judicia. Aliis quippe operis titulus rerum contentarum dignitati non visus est ex æquo respondere; ipsumque opus ampliùs præstare, quàm ejus inscriptio præ se ferret. Alii res ipsas non

ex titulo, sed ex voto suo mentientes, aiunt breviora & exiliora esse istius Tomi monumenta, quam optarent. Nonnulli in poeticeis Analectis pleraque non parvi faciunt, maxime Flori Carmen de divisione Imperii facta post obitum Ludovici Augusti; itemque aliud ad Moduinum Episcopum Augustodunensem; tum Adelmani rhythmicos versus, & epitaphia illustrium personarum: quidam verò poetica omnia prorsus hinc eliminata vellent. Accedunt alii, qui maiorem delectum in ejusmodi collectione desiderant. Hæc omnia eruditorum suffragia gratanter accipio; atque adeo ea me movent, ut facti mei causas &

rationes in hujusce Tomi limi-
ne aperiam.

In primis longè mihi optabi-
lius est, utili fraude fefellisse le-
ctorum expectationem, quàm
superbo titulo ingessisse nugas,
ac venditasse. Id enim mihi
semper altè animo infixum, in
libris inscribendis plus mode-
stiaë tribuendum esse, quàm
pompæ: propterea quòd de
commendatione operis magis
deterat immodicus tituli fa-
stus, quàm afferat pretii. At
modus hac in re tenendus, &
justè de opere suo ex titulo
pronuntiandum. Ego verò as-
sentior. sed quia nos plerumque
incautos agit cæca operum no-
strorum æstimatio; semper
præferenda est tituli mediocri-

tas, & paullo infra æstimationem, quam de scriptis nostris habemus, præfari decet, ne arrogantiùs de iis sentire videamur. Ceterum si quis vetera monumenta, quibus Tomus primus constat, attentè contulerit cum amplissimis antiquorum tractatibus & libris, quos nostra ætate viri docti in lucem protulerunt; næ ille fatebitur meritò dici Analecta, & quasdam (ut ita dicam) lautissimi convivii reliquias, quæ aliis circa potiora occupatis aut superfuerunt, aut exciderunt: digna certè, quæ accurate collecta & reservata, congruo tempore saltem in secundas studiosorum mensas inferrentur.

Jam verò quòd alii fragmenta nostra breviora causantur, pro me faciunt. nam probat certè, qui ea quæ breviora putat, prolixiora optaret. Verùm instituti mei ratio, & valetudinis status non sinebant prolixiora dare. Parva promisi ex operis titulo: quod in me receperam, hoc implere curavi. An verò prolixa dumtaxat & longiora probare licet? Est etiam parvis & exiguis sua gratia, si integra sint: si mutila & manca; apta fiunt & concinna, si ea corpori suo restituas: sin minùs, saltem quoddam operis ignoti specimen lectoribus exhibent.

Triplicis autem generis monumenta protuli in Tomo I,

nempe epistolia , editorum operum supplementa , nondum editorum præfationes & fragmenta. De duobus primis nullus est causandi locus : de postremis , ut ne integra darem , hæc me rationes adduxerunt.

Quasdam præfationes edidi , prætermisissis operibus , quibus præfixæ erant : propterea quòd nonnulla ejusmodi opera non nisi ex nata occasione digna sunt visa , quæ typis mandarentur. quo in genere sunt vita S. Romani Episcopi Rotomagensis , Helperici liber de computo , Gerberti commentarius in quemdam Porphyrii locum ; Galteri Antistitis Magalonensis collectio ex floribus Psalmorum ; Hildeberti Ceno-

mannensis Episcopi libellus de
vita sanctæ Radegundis. quæ
omnia tanti non æstimavi, ut
locum in nostris Analectis ha-
bere mererentur. Et tamen ho-
rum librorum præfationes pu-
blicare visum est, quòd ea de-
signarent opera, quæ ne om-
nino cælerentur, reipublicæ lit-
terariæ interesse putavi.

Non eadem ratio me impu-
lit, ut Claudii Taurinensis E-
piscopi commentaria in libros
sacros omitterem. Cùm enim
hæc aliaque hujusmodi com-
mentaria, quæ penes nos sunt
manu-scripta, ut in lucem pro-
ducantur, majores exigant im-
pensas, quàm nostra ferant
tempora; nec facilè invenian-
tur typographi ad hos sumtus.

comparati ; præfationes interim cum litteratis viris communicandas duxi , ut aliquam saltem istiusmodi operum notitiam eis propinarem. Ut verò Algeri librum de misericordia & justitia præfationi à me editæ non subjicerem , id fuit in causa , quòd necdum istius operis exemplum integrum mihi impetrare licuit. Ne autem præclarum eximii viri opus aliquando interciperetur , loca designavi , in quibus ejus exemplaria asservantur. Ad hæc, quòd duo tantum fragmenta ex Gregorii Turonensis commentario in Psalmos retuli, paucis expedio : quod inde habui, hoc totum dedi.

Quod superest , in faciendo

Analectorum delectu , rationem habui eorum, quæ aliquid momenti tum eruendæ , tum illustrandæ antiquitati conferre posse existimavi. Non me offenderunt barbaries & strigilines verborum, in quibus latentem aliquam vel tantillam deprehendi veritatem, aut historiæ novam lucem. Nam ubique & in omnibus veritas, quantumvis inculto & horrido habitu vestita compareat, amanda est. At decepit me aliquando rerum species, atque nomen auctorum. Cedo : sed ferendus est unus aut alter lapsus in materia levi.

In poëticis eundem modum tenui, ratus multorum gustui obsequendum, qui veteres e-

jusmodi novitates amant ; neque locum in nostris Analectis negandum esse Theodulfi & Flori poematis, quæ vel solo Auctorum nomine lucem mereri videbantur.

Hæc dixerim, ut facti mei rationes ingenuè aperiarn ; non ut errata, si qua sunt, mea excusem : longè minùs ut approbem.

De secundo Tomo non est quòd ampliùs præloquendo te distineam , studiose Lector, cui gratior fuerit rerum hîc contentarum index , quàm longior præfatio. Vale.

INDICULUS
VETERUM ANALECTORUM
TOMI SECUNDI.
PROSAICA.

DIONYSII Exigui Epistola ad
EUGIPIUM Presbyterum,
in versionem ab se factam libri Gre-
gorii Nysseni de conditione seu opi-
ficio hominis, pagina 1

S. GREGORII Nysseni Episcopi
Praefatio ad fratrem suum PE-
TRUM Presbyterum, ex versione
Dionysii, quae deest in editis, 4

S. LAURENTII Episcopi, cog-
nomento Mellissus, liber primus,
seu homilia, de muliere Chananaea,

INDICULUS.

- S. HIERONYMI *elogium auctore*
 GENNADIO *Presbytero Mas-*
siliensi, 42
- S. AUGUSTINI *elogium auctore co-*
dem Gennadio diversum ab editis,
 45
- S. AREDII *Abbatis Actanensis Te-*
stamentum, 48
- TAIONIS *Episcopi Casaraugu-*
stani Præfatio ad Quiricum Bar-
cinonensem Antistitem, in quin-
que libros sententiarum à se colle-
ctos ex operibus sancti Gregorii
Papæ, 68
- QUIRICI *Episcopi responsio ad Taio-*
nem Episcopum, 76
- HAGANONIS *Episcopi epistola ad*
Rampertum Episcopum Brixiensem,
de Maginardo Monacho in Abba-
tem ordinando, 81
- THEUDOINI *Præpositi Catalau-*
nenfis epistola ad Almannum Mona-
Veterum Analect. Tom. II. 6

VETERUM ANALECT.

- chum Alti-villarensem, de scribenda
vita S. Memmii Episcopi Catalaunensis primi,* 86
- ALMANNI rescriptum ad Theudo-
num Præpositum,* 89
- AMALARIi supplementum ad li-
brum IV de officiis divinis, de Re-
gula S. Benedicti præcipui Abbatis,* 96
- DISSERTATIO de monastica vita
GREGORII Papæ primi, cogno-
mento Magni,* 145
- GERBERTI Scholastici epistola ad
Constantinum Monachum Floria-
censem, de sphaera constructione,* 212
- Ejusdem sermo de informatione Episco-
porum,* 216
- Breve Chronicon Auriliacensis Abba-
tia,* 237
- Canones Domni ABONIS Abba-
tis, & Regis HUGONIS, &*

INDICULUS.

ROBERTI filii ejus, Franco-
rum Regis, excerpti de aliis canoni-
bus, 248

HUGONIS Archidiaconi Turonensis
Dialogus ad Fulbertum amicum
suum, de quodam miraculo, quod
contigit in translatione S. Martini,

349

Chronicon Monasterii sancti Michaëlis
in pago Viridunensi, 374

Acta Archiepiscoporum Rotomagensium,

424

Vetus formula celebrandi Concilii Pro-
vincialis in Ecclesia Rotomagensi,

457

Ritus ordinandi Episcopi in metropoli
Rotomagensi, 466

Observationes de multiplici BEREN-
Garii damnatione, Fidei profes-
sione, & relapsu; deque ejus peni-
tentia, 477

SILBERTI Prioris epistola missa de

ē ij.

VETERUM ANALECT.

- Cænobio sancti Pantaleonis ad Rodulfum Abbatem sancti Trudonis, in qua quaritur, an & qua ratione liceat aliquid exigere pro susceptione puerorum in Monasteriis,* 495
- R**ODULFI Abbatis rescriptum ad epistolam missam ei de Cænobio sancti Pantaleonis, 499
- H**ERVARDI Leodicensis Archidiaconi epistola ad G. Canonicum Laudunensem, de GUIBERTO Abbate Gemblacensi, & de scribenda vita sancti Martini, 536
- Quorundam Episcoporum Carnutensium obitus & elogia,* 550
- Forma juramenti investiendi Canonici Carnutensis,* 593
- Willelmi Archiepiscopi Remensis elogium,* 596
- Ludovici Comitis Blesensis elogium,* 601
- Philippi Augusti Francorum Regis elogium,* 603

INDICULUS.

Bartholomæi Episcopi Parisiensis elo-
gium, 608

Simonis Episcopi Meldensis elogium,
609

Armandi Archiepiscopi Aquensis elo-
gium, 611

Excerpta ex instrumento Visitationis,
quam fecit SIMON Archiepiscopus
Bituricensis in provinciis Bituri-
censi & Burdegadensi, 613

ANALECTA POETICA.

ANGILBERTI Abbatis Corbeiensis
versus ad LUDOVICUM Regem
Francorum Carolomanni fratrem, in
librum S. Augustini de Doctrina
Christiana eidem Regi dono missum,
657

VETERUM ANALECT.

EPITAPHIA.

- I. ORIGENIS, 660
- II. HILDINI & HATTONIS *Episcoporum Virdunensium*,
ibid.
- III. BERENGARII *Episcopi item Virdunensis*, 661
- IV. RAIMBERTI *ejusdem sedis Episcopi*, ibid.
- V. RICHERI *Episcopi ejusdem urbis*, 662
- VI. MATHILDIS *Comitissæ Saxonia*, ibid.
- VII. LUDOVICI *Comitis ac Monachi*, 663
- VIII. HERMANNI *ex Comite Monachi*, ibid.
- IX. LICTARDI *Comitis, dein Monachi*, 664
- X. GELDUINI *ex Comite Monachi*, ibid.

INDICULUS.

Litania Anglicana Veteres, 669

Litania Carolina, 682

Addenda in Tomo I Analectorum,

691

SUMMA PRIVILEGII.

CHRISTIANISSIMI Francorum Regis
LUDOVICI XIV Privilegio, v III No-
vembris anni M DC LXXIV concessio, cautum
est, ut Domnus JOHANNES MABILLONIUS,
è Congregatione S. Mauri, librum cui titulus
est, *Vetera Analeceta*, in uno pluribusve To-
mis, per quem maluerit Typographum, neve
alius citra ejus consensum, edat, uti uberius
Diploma ipsum explicat, relatum in codicem
Bibliopolarum.

*Idem Domnus JOHANNES MABILLONIUS
facultatem dedit LUDOVICO BILLAINE
Bibliopole Parisiensi, typis edendi Tomum secun-
dum Veterum Analectorum.*

VETERA

V E T E R A A N A L E C T A .

DIONYSII EXIGUI

Epistola

Ad EUGIPIUM Presbyterum,

*In versionem ab se factam libri Gregorii
Nysseni, de conditione seu opificio
hominis.*

OMINO sanctissimo, & à
me plurimùm venerando,
sacro EUGIPIO Presby-
tero, DIONYSIUS Exi-
guus. Sancto venerationis
tuæ studio pro meis viribus obsecutus,
beati Gregorii Nysseni Episcopi librum

Veterum Analect. Tom. II. A

de conditione hominis è Græca locutione converti, triginta & uno ab eodem capitibus explicatum: in quo opere quantum sim difficultatis expertus, ex ipsa lectione probabitur. In plurimis enim juxta Philosophorum sententias immoratus, opulentiam tantam suæ eruditionis expressit, ut pæne nihil omiserit eorum, quæ ab illis doctis & otiosis ingeniis in hac parte per inextricabiles digesta sunt quæstiones. Quorum etiam nonnullas ineptias ita destruxit, ut illud propemodum nobis insinuaret Apostoli, quo Fideles instruit dicens: *Vide*

Coloss. 1. 8. de ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. Nam sicuti quædam recta, quæ Deus illis revelavit, sapienter approbat; ita prava eorum vel ipse dirigit, vel quatenus ab aliis vitentur, ostendit: exceptis videlicet paucis, in quibus dum valde persequitur vitia, protulit (ut fieri solet) etiam ipse vitiosa.

Igitur eloquentiam tanti Doctoris æmulatus, enisus sum, quidam disertitudinem ejus sequi, licet adsequi nimis

ANALECTA.

impari facultate nequiverim. Fidem tamen sententiarum ejus pro mea mediocritate servavi, sciens veritate nihil esse præstantius. Et quia sunt, ut dixi, aliqua, quæ possunt meritò reprehendi; nullus lector in his meum putet obligatum esse consensum: quia officio translatoris explicui, non censoris judicio comprobavi.

Quapropter humili devotionis obsequio precor, ut sanctitas tua promissionis meæ solutionem gratissima mente percipiat: & in quibuscumque minùs eleganter videor eloquutus, veniam clementer accommodet: quia necessitate temporis à doctissimorum virorum collatione distractus, non quo debui librum splendore digessi, qui ut plurimis probatur abundare virtutibus; ita quibusdam, ut sæpe retuli, maculis videtur adpersus. Oret ergo pro me tua dignatio, ut tantis pressus angustiis, saltem spirituum studiorum latitudine gaudeam: nec adeo præsentibus umquam majoribus liceat, ut nos à proposito futuræ delectationis abducant. Maximum namque solatium in hac miseria capimus, si de ventura gloria continuata meditatio-

A ij

ne tractemus. Quamvis enim quis amore celestium ægre ferat hujus peregrinationis incommoda, & cum Propheta dolenter exclamet: *Hæc me, quod incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incolatus fuit anima mea.* & cum beato Apostolo confidenter asserat: *Cupio dissolvi & esse cum Christo.* tamen à patria non procul exulare creditur, si semper patriam desiderio consequatur.

Psal. 119.
5.

Philipp. 1.
23.

EXPLICIT PRÆFATIO.

INCIPIT
SANCTI GREGORII EPISCOPI
ad fratrem suum PETRUM
Presbyterum,

*De Imagine, id est de hominis conditione, quæ
à fratre eorum sancto BASILIO Episcopo in
Hexæmeron sunt omissa.*

* *Prov. post*
v. 40 apud
LXX.

SI pecuniarum pretiis eos oporteret honorare, qui virtutibus eminent: parvus utique, sicut Salomon ait *, totus mundus divitiarum videretur, qui tuis possit adæquari virtutibus. Sed

quia multo gratia melior, quàm divitiarum opulencia, quæ tuæ venerationi debetur, existit, exigit autem & sanctum Pascha caritatis munificentiam consuetam; offerimus excellenti prudentiæ tuæ munus, ô homo Dei, parvum quidem, quamquam dignum videatur tibi deferri, sed nostris impar viribus non habetur. Hoc autem munus sermo est, veluti vestimentum pauperrimum, ex inopi nostra intelligentia non sine labore contextum: sermonis verò materia forsitan audacior plurimis esse videbitur, verumtamen haud absurda vel indecens æstimatur. Solus quidem dignè creaturam Dei consideravit, qui secundum Deum creatus est. Et verè ad imaginem Dei conditus formatusque BASILIUS, communis pater noster atque præceptor, qui sublimissimum creaturæ totius ornatum multis intellegibilem sua contemplatione perfecit, & in vera Dei sapientia formatum mundum his, qui per ejus prudentiam huic aptantur inspectioni, notissimum esse constituit. Nos autem, quamvis ammirari de eo, ut dignum est, minimè valeamus; tamen ea quæ

defunt his quæ ab hoc magistro perspecta sunt , adicienda credidimus , nullatenus occasione præsentis laboris ejus adtenuantes industriam : (nec enim fas subline ejus eloquium nostris obumbrari sermonibus) sed ne ea quæ videtur magistro deesse gloria , discipulis imputetur. Nam cum Hexaëmero ejus de conditione hominis expositio desit , si nullus auditorum illius aliquid afferret studium , quo minus id , quod desiderabatur , impleret , adversus magnam gloriam ejus vituperationi forsitan præstaretur occasio , veluti qui neglexerit ad habitum quemdam perspicacis intelligentiæ suorum discipulorum mentes imbuere. Nunc ergo juxta vires nostras id , quod minus deest , exponere aggressi , si quid tale reperitur in nostris , quod ejus doctrinæ non sit indignum , id ad magistrum jure referatur : si verò magnificentiam contemplationis ejus nostra non adsequatur oratio ; ille quidem præter accusationem manebit , qua putatur effectum dexterioris eventus noluisse suis insinuare discipulis , notam causationis effugiens. Nos autem apud eos , qui vitu-

perationibus student, consequenter crimus obnoxii, veluti qui parvitate cordis nostri tantæ magistri sapientiam capere nequeamus. Est autem non parva ad contemplationem proposita nobis intentio, nec alicui eorum miraculorum, quæ in mundo sunt, postponenda; fortassis autem & præferenda est omnibus, quæ notitiæ nostræ subjecta sunt. Nihil enim eorum quæ videntur, simile est Deo, sicut est humana conditio: ita ut à benignis auditoribus de his, quæ dicturi sumus, venia nobis in præsentī petenda sit, si sermo noster inferior, quàm rei dignitas exposcit, appareat. Oportere autem existimo nihil eorum, quæ circa hominem prius effecta creduntur, & quæ complenda sperantur in posterum, quæque nunc in præsentī cernuntur, indiscussum prorsus omittere: ne minor promissione nostra hæc expositio forsitan arguatur, si homine in contemplatione proposito prætermittatur aliquid eorum, quæ ad causam pertinere monstrantur. Sed & quæ videntur erga eum accidisse contraria, & cur non illa quæ ab initio facta sunt, in ejus natura reperiantur, per quam-

dam consequutionem necessariam, quæ tam Scripturarum auctoritate, quàm rationis excogitatione collecta est, decentius explicantur: ita ut sibi consonet universa materia, cùm ordo ac series quæ putatur adversa, ad unum terminum eundemque conveniat, sic divina ope atque virtute spem contrâ spem & facultatem nobis ex difficultate præstante. Manifestationis autem gratiâ optimum fore credidi præsentem sermonem tibi capitulis explicare, quo possis in brevi totius operis effectum per singula cœptorum nostrorum argumenta cognoscere.

EXPLICIT PROLOGUS SANCTI
GREGORII EPISCOPI.

• INCIPIUNT CAPITULA.

1. *Particularis quedam ratiocinatio de mundo, naturalis disputatio, & clavior expositio de his quæ prius in hominis formatione peracta monstrantur.*

II. *Cur novissimus post creaturam factus homo, &c.*

ADNOTATIONES.

DIONYSIUS, cognomento Exiguus, *Monachus*, *Scythæ natione*, sed *moribus Romanus*, multa ex *Græco transfudit in Latinum*, quæ *utilitati possunt convenire Ecclesiæ*, inquit Cassiodorus Senator in lib. de divinis lectionibus cap. 23. In his *transfudit de Græco in Latinum librum Gregorii Nysseni de conditione hominis*, testante Sigeberto Monacho in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis cap. 27. Hæc Dionysii versio primùm typis vulgata est Colonix anno M D XXXVII, tum Basileæ anno M D L XII. at utrobique absque epistola translatoris, EUGRPIO Presbytero inscripta; immo etiam absque versione præfationis Gregorii Nysseni. Utrumque, id est Dionysii epistolam nuncupatoriam & Gregorii præfationem Latinam, ex veterrimo codice Corbeiensi, litteris Lango bardicis ante annos octingentos scripto, eruit noster Michaël Germanus, studiorum meorum socius & adjutor. Gregorii præfationem subsequitur in ms. codice index capitulationum, in editis etiam omissus. at singulis capitulis singula lemmata, quæ in exemplari continenter exhibentur, seorsim præfiguntur in editis.

Quo anno condita sit hæc versio, non facile definierim. Dionysius ejus auctor vix attigit annum D XL. siquidem Cassiodorus eum uti mortuum laudat in libro de divinis lectionibus, qui sub annum D L editus est. Unde mirari subit

Johannem Leuvenklaium , qui novam hujus Gregorii Nysseni libri versionem sæculo superiori adornavit repudiata Dionysiana , in eum errorem incidisse , ut Dionysium non nisi ante quadringentos annos vixisse putaverit. Quæ in re novum interpretem jure emendavit Fronto Ducaeus , qui de Dionysii opere longè rectius sensit. Certè Eugippius Presbyter, cui Dionysius opus suum inscripsit, vix ad annum DXXX pervenit, uti inferius demonstrabo.

Dionysius in superiori epistola observat, in Gregorii Nysseni libro ab se verso residere nonnulla , *in quibus dum Gregorius valde persequitur vitia , protulit etiam ipse vitiosa.* idemque aliis verbis usque tertium inculcat. Quænam sint illa , quæ in Gregorio Dionysius reprehendit , facile intelligimus ex lectione capitis 18 versionis Dionysianæ , quod in nova septimum-decimum est. In eo quippe capite docetur , homines , si in statu naturæ integræ perstitissent , non usuros fuisse conjugio ad propagationem generis sui ; sed eo modo , quo Angelorum incrementum factum est , multiplicandos. Id enim aliorum Patrum traditioni , maxime verò S. Augustini doctrinæ contrarium est. Deinde Gregorius in cap. 22 apud Dionysium hoc argumento resurrectionis necessitatem probat , quòd cum hominis in malum perpetuus motus , mali verò finita sit meta ; ubi homo nequitix suæ peregerit cursum , tunc demum jugis ille se moventis impetus ad iter bonum denuò recurreret, hoc est ad immutabilita-

tem. quod certè viris doctis non facile probabitur. Neque etiam illud quod in capite sequenti subdit de divino præcepto propagandæ generis humani. Hæ, ut puto, *macule* sunt, quibus Gregorianus liber Dionysii iudicio *adpersus est*.

Ad Eugipium revertor, cui Dionysiana versio præmissâ epistolâ nuncupata est. Fuit is Presbyter & Abbas Lucullanensis, qui librum de gestis sancti Severini Noricorum Apostoli composuit; idemque qui Collectaneum ex libris sancti Augustini destoravit. Huic rei probandæ afferro clausulam seu subscriptionem, quæ dicto Collectaneo jussu Reducis Episcopi Neapolitani subiecta est.

ET orationibus beatæ & gloriosæ semper Virginis Mariæ hunc codicem excerptorum, quæ ex opusculis S. Augustini beatæ recordationis EGIPIUS Presbyter & Abba fecit, & eum codicem Dei aspiratione pro amore divinarum Scripturarum adhuc in laica vita constitutus REDUX misericordiâ Dei Episcopus conscribi fecit, & privati [*lege præfatus*] Redux Dei gratia faciente in eadem Neapolitana civitate à viro beatissimo PELAGIO sedis Romæ Pontifice est Episcopus ordinatus: & eo jubente, ego PETRUS Notarius sanctæ

Ecclesiæ Catholicæ Neapolitanæ , ut
potui, emendavi sub die Iduum Decem-
brium, Imperatore domino nostro, **TRI-
BERIO** Constantinopolis Augusti anno
septimo , post consulatum ejusdem Au-
gusti anno tertio, Indictione quinta-de-
cima , obsidentibus Langobardis Nea-
polititanam civitatem. Quem codicem
pro memoria recordationis nominis sui
prædictus Episcopus devotè sanctæ Ec-
clesiæ Neapolitanæ , cui præest , pro
ædificatione populi Christiani noscitur
obtulisse. Et obtestor vos sanctos succes-
sores Ecclesiæ suprâ scriptæ, Dei gratiâ
succeedentes, in diversis ordinibus con-
stitutos, per Dei nostri omnipotentis ad-
ventum , ut hic codex in Ecclesia Dei
semper valeat permanere, ut quomodo
Fides æterna est Christiana, sic hæc obla-
tio codicis in ecclesia jure Deo custo-
dienda, & . . vobisque servientibus ibi-
dem semper servetur. Testes sitis etiam
vos per confessionem meritaque beati
Januarii Martyris , ut sub nullo argu-
mento , nulla alienatione , nulla com-
mutatione de archibo ecclesiæ , vel ju-
re aliquo modo discedat , ne cum præ-
dicto Pontifice Reduce in divino judi-

cio causas reddere videamini.

FINIT. AMEN.

CASSIODORUS Senator in lib. de divinis lectionibus cap. 23 commendat opera Eugipii Presbyteri, quem sibi visum testatur. *Hic ad parentem, inquit, nostram PROBAM, virginem sacram, ex operibus S. Augustini valde beatissimæ questiones ac sententias, ac diversas res deslorans, in uno corpore necessaria nimis dispensatione collegit, & in trecentis triginta octo capitulis collocavit.* Eugipii librum excerptorum continet Bibliothecæ nostræ Germanensis vetus codex, ab annis fere octingentis exaratus: in cujus fine legitur subscriptio præmissa, quam Redux Neapolitanus Episcopus exemplari se iubente descripto apponi curavit. Hinc intelligimus codicem Germanensem exemplum esse Neapolitani. Porro ad hanc clausulam respexisse videtur Sigebertus Gemblacensis Monachus, cujus hæc verba sunt in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis cap. 39. *Eugipius Abbas hortatu Renducis Neapolitani Episcopi deslorans libros Augustini Episcopi Hipponensis, dedit codicem magnæ utilitatis ad Probam virginem; & per manus ejusdem Renducis Episcopi obtulit Ecclesie Neapolitanae. Fuit tempore secundi Pelagii, & Imperatoris Tiberii Constantini.*

Hic duo peccat Sigebertus, & quod Eugipii excerpta Renducis seu Reducis hortatu deslorata scribit, & quod Eugipium ait vixisse tempore Pelagii secundi, & Tiberii Imperatoris.

Et quidem Reducem transcribendi Collectanei Eugipiani auctorem fuisse demonstrat superius fragmentum : at verò exemplum Reducis longè post conditum ab Eugipio librum prodiit, immo post Eugipii obitum, quippe qui in ea clausula *beata recordationis Presbyter* appellatur. Certè Eugipius ipse in operis sui Præfatione ad Probam, ait se ad id impulsus fuisse hortatu, non Reducis, sed Marini Abbatis, ejusque Monachorum. sic enim præfatur : *Domina merito venerabili, & fructu sacra virginittis in Christo gratia semper inlustri* PROBÆ, EUGIPIUS, *omnium servorum Dei famulus, in Domino salutem dicit. Excerptorum codicem quem de nonnullis operibus sancti Augustini, cohortante domno meo Marino Abbate, vel ceteris ejus sanctis Fratribus, quomodocumque conpegeram, continuo transferri vobis sancto quo polletis studio voluistis, &c.* Ex quibus verbis corrigitur Sigeberti primùm erratum, quod alteri mendæ occasionem dedit. Cùm enim Reducem Eugipio scribendi Collectanei auctorem existimaret Sigebertus, consequens fuit, ut Eugipium Reductis æqualem fuisse putaverit. At sicuti falsum est Sigeberti fundamentum, ita etiam conclusio falsa.

Eodem affectus præjudicio Rosweidus in Prolegomenis ad vitas Patrum duos distinxit Eugipios, unum Lucullanensem in Italia Abbatem, qui, teste Isidoro Hispalensi Episcopo, *libellum de vita sancti Monachi Severini composuit*, & post consulatum Importuni seu Op-

portuni, hoc est post annum Christi D IX claruit: alterum Abbatem Africanum ab Sigeberto laudatum, qui temporibus Pelagii Papæ secundi & Tiberii Augusti, id est sub annum D LXXX, librum excerptorum ex Augustini operibus conflaverit. Rosweidum secuti sunt Johannes Bollandus tomo 2. Januarii ad vitam S. Severini Presbyteri, & Aubertus Miræus in Notis ad cap. 39 Sigeberti. Hanc duorum Eugipiorum distinctionem, & Sigeberti cui innitur fundamentum paucis refellere juvat.

Unum & eundem fuisse Eugipium, & qui librum de gestis S. Severini edidit, & qui Collectaneum Augustinianum fecit, arguunt patria, dignitas, atque ætas, utrique Auctori communis. Eugipius quippe Severini laudator Italus fuit, degitque apud Lucullanum in Campania: ubi sine dubio etiam vixit Excerptor Augustinianus, unde, tamquam ex vicino loco, Redux Neapolitanus Episcopus exemplar Excerptoris accepit. Presbyter & Abbas fuit Eugipius Severini encomiastes. Abbas quidem, testante Isidoro in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis cap. 13. Presbyter vero, ut testatur Paschasi Diaconi epistola, quæ vitæ sancti Severini præmissa est, *Domino sancto semperque carissimo Eugipio* inscripta. Utrumque nomen Presbyteri & Abbatis Excerptori asserit fragmentum nostrum. Denique Eugipio utrique (sic interm loqui liceat) eadem ætas convenit. Eugipius enim vitam sancti Severini scripsit biennio post consulum Importuni, hoc est anno D XI, ut ipse

testatur in epistola ad Paschasium Diaconum. Eodem tempore Augustiniana excerpta condidit Eugipius : siquidem opus suum inscribit Probæ virgini , quæ ineunte sæculo v r florebat. Hujus rei certum nobis argumentum supeditat Fulgentius Ruspensis Episcopus , qui tractatus duos de jejuniis & oratione eidem Probæ nuncupavit sub annum Christi quingentesimum quintum. Certè Cassiodorus Senator cùm librum Institutionum scriberet, (scribebat autem ante annum quingentesimum sexagesimum) de Eugipio excerptore non secus, quàm de mortuo agit his verbis : *Convenit ut Presbyteri Eugipii opera necessariò legere debeatis , quem nos quoque vidimus , &c.* Cùm ait *vidimus* , satis indicat Eugipium hunc jam vivere desiisse eo tempore , ac proinde longè ante pontificatum Pelagii secundi , qui sedem Romanam iniit ab anno D LXXVII , uno anno ante Tiberii principatum. Ex his omnibus certo, ni fallor , conficitur, non duos, sed unicum fuisse Eugipium , cui liber de vita sancti Severini cum Regula monastica ab Isidoro memorata , atque excerpta Augustiniana tribuenda sunt.

Jam verò ex superiori fragmento discimus, Reducem Episcopum , qui exscribendi Augustiniani Collectanei auctor fuit, non Neapolitis in Africa , uti suspicatus est Chioccarellus ; sed Neapolis in Campania Episcopum fuisse : ut qui in præmissa clausula oblationem suam commendat Ecclesiæ Neapolitanæ *sub obestratione beati*

beati Iannuarii Martyris, quem Neapolis Campaniæ patronum agnoscit.

Postremò ex præmissis constituitur tempus, quo Redux Ecclesiam Neapolitanam rexit, nimirum Pelagio secundo Pontifice, imperante Tiberio Augusto: & quidem mandante Reduce, librum excerptorum Eugipii scriptum fuisse Tiberii Angusti anno septimo, post consulatum ejusdem anno tertio, Indictione quinta-decima, obsidentibus Langobardis Neapolitanam civitatem. qui characteres conveniunt in annum Christi quingentesimum octogesimum secundum. Ergo in serie Neapolitanorum Antistitum collocandus est Redux, non inter Stephanum & Pomponium, ut apud Ferdinandum Ughellum in Italiæ sacræ tomo 6, sed inter Vincentium & Demetrium. Ceterum observatu dignæ sunt præmissæ chronologicæ notæ, ex quibus intelligimus, Tiberium dictum Augustum triennio ante initum à Justini morte imperium; & Neapolim à Langobardis obsessam fuisse anno D LXXXII, qui Indictione xv præditus erat.

In fine nescio an operæ sit præteritum monere, Eugipii excerpta typis edita produsse Basileæ anno 1542, & Venetiis anno sequenti, cum hac inscriptione: D. EUGYPII ABBATIS APHRICANI thesaurorum tomus primus. nam divisus est liber in tomos duos, qui in scriptis codicibus una serie procedit à capite ad calcem, in trecentis triginta octo capitulis, ut observavit Casiodorus Senator. Fallit etiam inscriptio, ubi

Vet. Analect. Tom. II.

B

Eugipium Abbatem vocat *Africanum* : cùm dicendus sit Abbas Italus Monasterii Lucullani prope Neapolim Campaniæ , non Africæ , ex dictis.

Postea quàm hæc scripseram, observavi superiorem clausulam à Philippo Labbeo in Ad-dendis ad Dissertationem historicam de Scrip-toribus ecclesiasticis editam fuisse cum episto-la illustrissimi Petri de Marca tum Archiepi-scopi Tolosani , qui fragmentum istud ex no-stro Germanensico codice descriptum Labbeo sub-misit , erratum inde emendans Sigeberti , Eu-gipium ad Pelagii Papæ & Tiberii Imperato-ris tempus referentis. Quo perlecto gavisus sum , me nec-opinantem in viri clarissimi sen-tentiam ac mentem convenisse : nec mihi vi-sum est supprimendum , quod ea de re antea animadverteram.

* Sic mss.

INCIPIT LIBER PRIMUS *
SANCTI LAURENTII
E P I S C O P I ,

De muliere Chanaanæ.

MULTI quidem conflagunt venti,
sæviuntque procellæ : sed ve-
strum conventum non dissolvit tem-

ptatio, nec studium violavit. Non cessat Ecclesia, quæ semper pugnat, & semper triumphat; temptatur & non superatur. In quantum pulsatur & premitur, in tantum prævalet & augefcit: circum sæviunt undæ, sed non movetur lapis.

Sermocinantibus nobis, somnus recessit à vobis; nox se transfudit in diem. O conventus forensis! potest enim & hic esse conventus Ecclesiæ. Fecit nox in foro Ecclesiam, & mentis vestræ strepitus armavit industriam: cessavit omnis pigritia, conquievit ignavia. Quis hoc non volvat animo, aut quis non miretur, eo quòd non solum nostri permanferint nobiscum; sed etiam incogniti congregati venerunt, & proficit temptatio in utilitatis augmentum? Nam sicut pluvia descendens nutrit semina germinantia; sic temptatio cum examinaverit, animam salvat. Verbum Domini est immobile, & portæ inferni non prævaalebunt ad eum. Se ipsum vulnerat in pugnator Ecclesiæ: plebem verò fidelem in igniorem ostendit. Vires conlidit proprias qui æmulatur Ecclesiæ: nobis verò triumphì confert dignita-

tem. Justus erat & antea Job : sed justior postmodum de agone emerfit. Sanus validus factus est æger validior : clarus in opere factus est , in opinione præclarior. Numquam igitur in temptatione formides. Si enim fueris in propria virtute fundatus , numquam tibi oberit tribulatio , quæ patientiæ declarat virtutem. Sicut enim fornax cùm examinat , augmentum facit in specie auri : sic temptatio addit animæ pulcritudinem. In quo enim noxia est flamma in specie auri? aut in quo humiliat temptatio patientiam , quæ tollit tristitiam , & auget lætitiā , & facit animam hominis in examinata specie refulgere?

Introduxit temptationes , ut excludat adversarios , qui me existimant inimicum. Congregati sunt maligni in unum : sed quid illi in confusione , & quales nostri in compassione ? ubi sunt illi? num apparent? adspicio in foro , co per plateas ; & nullum video. Frondes fuerunt , & ceciderunt à vento : plumbum fuit , & liquefactum est ; hi verò refulgent in specie auri. Quis eos quàm criminosa eorum conscientia effugavit? Sciunt enim ipsi quid fecerint. Nam &

Caïn cū cœperat proprium perimere fratrem, perpetrato scelere, timens ac tremens super terram incessit. sic & isti non manibus quidem, sed mente malignati sunt: & illi quidem operati sunt necem, Dominus autem condonavit salutem. Hæc enim locutus sum propter vos, ut exsultet mens vestra in Domino, & numquam in temptationibus trepidet. Petra est immobilis. O homo, quid flatus vereris? *Super hanc, inquit, petram* Matth. 16. *edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum* 18. *non prævalebunt ad eam.* Quandoquidem extranea, quandoquidem autem intestina sunt bella: sed nullus potest stabilitatem quassare structuræ. Quod autem expendo tempus, in exprobratione malorum. nec enim fas est insultare diutius inimicis, & filios dispicere scientes.

Igitur hesterno nobis Paulus Apostolus adornavit convivium, hodie autem Matthæus: hesterno coriarius, hodie publicanus: hesterno blasphemus, hodie raptor. Sed non in blasphemia permansit blasphemus, nec raptor in rapina permansit. Factus est enim Paulus verus Apostolus & utilis doctor; factus

B iij.

est enim & Matthæus Evangelii prædicator. Memorabo priora peccata, ut posteriora merita enitescant: ut discas tu quid sit converti de malo in bonum, ne aliquando desis in propria vita. Doctores igitur nostri prius in criminibus forduerunt, & inde conversi in meritis sonuerunt. Quid blasphemus & publicanus facti sunt? nonne caput rapinæ & lex violentiæ? Quid est publicanus? prædo sine pudore, medicus exterminii. Nonne immanior est furibus publicanus? fur namque vel timens furatur: hic autem confidenter delinquit. sed hic publicanus repente Apostolus. quomodo aut quo tenore? *Transiens Dominus vidit eum sedentem in teloneo, dixitque illi: Sequere me. & surgens secutus est eum.* O virtus sermonis! venit crucis palma, & fecit militem de captivo, & lutum protinus convertit in aurum. Venit crucis palma, & surgens publicanus secutus est Christum; de profundo mæroris gurgite super omne decoris fastigium sublimatur. Nemo igitur desperans salute fruitur. non est enim malum in membris vestris naturaliter insitum: de arbitrio nos gratiam libertatemque ad-

Matth. 9. 9.

quirimus. Publicanus enim factus est Evangelista, blasphemus factus est doctor, latro paradifum meruit, seductor factus est verissimus adorator. Non est quicquam in criminibus, quod non pœnitudine resolvatur. Et ideo Dominus ipfius criminis destruxit fastigia, ut nullus vitam fuam etiam in fexta ætate deſperet.

Ne dicas intra te : Peccavi, & quid faciam? habes imitabilem medicum, qui reſecat morbum, & fanat omnem languorem : habes medicum, qui adefſt gemitibus, & nutu inperat ſanitatẽ. Ex tanta te de inprovifo materia finxit & vivificavit ut eſſes : nunc factum te & nutritum poterit oblivifci? non erat antea homo, & figuravit illum ex limo. Requiris fortè qualitatẽ : nescio ego, ipſe ſcit artem ſuam. Numquid non eras terra? ſed accepit partem terræ potens ille opifex, & fecit priùs corpus tuum, in quo diſpoſuit & diſtinxit varia membra, manus & pedes, caput etiam, in quo oculi & aures, os & odoratus, frons & genæ, & reliqua membra inferiùs. Ille ergo artifex qui ſic te proprio finxit arbitrio, non poteſt tua

auferre peccata ? noli sensus ejus rimari, noli nodos examinare virtutis, noli querere quomodo fecit, sed mirare de facto.

Sed dicis: Feci peccata multa & magna. Et quis est de hominibus qui non peccet? Tu dic: Erravi super omnes homines; sufficit mihi in sacrificio ista confessio. dic tu prius iniquitates tuas, ut justificeris: cognosce quoniam peccator es: habe tristicium, cum converteris: esto ac si desperatus & mæstus: sed & lacrymas compunctus effunde. Numquid aliud aliquid fuit in meretrice, quàm lacrymarum effusio? & ex hac profusione invenit præsidium, & acceptâ fiduciâ accessit ad fontem Dominum JESUM.

Math. 15. Sed veniamus ad causam. quid ergo Evangelista? *Et inde transiens Iesus, venit in partes Tyri & Sydonis, & ecce mulier Chananæa.* Miram rem ait Evangelista. Ecce mulier caput peccati, arma diaboli, expulsio paradisi, doli mater, corruptio legis antiquæ. Ecce mulier veniebat ad Dominum JESUM, mulier alienigena de gentibus, novella plantatio. mirum negotium Chananæa sequitur. Judæi fu-

giunt, domestici derelinquunt, alienigena hæret. Ecce mulier de finibus illis egressa clamabat dicens: *Miserere mei, Domine, fili David.* Mulier hæc Evangelista efficitur. probavit enim divini consilii sacramentum, quando & virtutem divinam obsecrat, & carnis naturam confitetur, dicens: *Miserere mei, fili David.* Considera pulcram mulieris mentem: vide quid dicit. Non est in actibus, inquit, meis, non mihi de conversatione justitia: ad misericordiam tuam confugio, ubi non resedit, nec requiritur locus salvandi. Et quomodo ausa est mulier legis ignara, tam iniqua, sic abruptè accedere ad fontem salutis? non petiit Jacobum, non rogavit Johannem, non accessit ad Petrum: sed hoc intermittens, quid dicit? Non est mihi necessarius fidejussor. suscipit in se pænitentiae patrociniū, & sola currit, tenet eum in voce ac dicit: *Miserere mei, Domine, fili David.* Ideo descendisti, ideo carnem suscepisti, ut & ego loquar ad te, & cum fiducia petam. Cherubin adpectu ejus tremunt in cælo, & in terra mulier non formidat. Angeli metuunt in excelsis, & mulier non veretur: in-

stat inopportune, & voce sua exaggeras, dicens: *Miserere mei, Domine, fili David.* Non habeo opus sponsoris: per me accedo, per me obsecro, miserere mei. Quid tibi opus est? misericordiam quæro. Quid pateris? dolorem quem non suffero. Quid habes? filia mea captiva tenetur. Quid illi est? male à dæmonio vexatur. Et quid nunc? miserere mei, Domine. Pignus meum consumitur, & pars corporis violatur. Opinio, inquam, exiit de filia mea. noli me videre peccatricem & miseram: tu es Deus qui secreta consideras. *Filia mea male vexatur.* Quid desideras? ut liberetur de plaga. Miserabilis luctus consumsit uterum meum, & animam meam perturbat sæva tempestas. Quid faciam nescio. Patitur misera, nec sentit tormenta: nec mortem scit timere, nec vitam sperare. *Miserere mei.* Jacet confusa, & causam tormenti ignorat. Me adspice, Domine, me exaudi, vide diurna vulnera mea. Illa patitur, & ego deficio: passio ejus pavorem incutit cunctis, facta sum omnibus spectaculum. quid faciam? aut quò vadam? non possum ab illa quocquam divelli, non potest sola derelin-

qui. Non enim de foris venit, sed intus est expugnator, in se habet hostem & gladium, navis est quæ de se concitat tempestatem, non invenio nomen passionis ejus. *Miserere mei, Domine, fili David.* Utinam defuncta fuisset filia mea, quàm sic viveret. si enim mortua fuisset & sepulta, exacto jam tempore oblita fuisset, nec meminissem vulneris aut doloris. Nunc verò cadaver semper in domo est: causa mea, sepulcrum ejus; augetur quotidie vulnus meum, & crescit opprobrium. Quomodo? video oculis meis, istorum adspectu, torqueri manus, crinium vittas exsolvi ac spargi, spumas ex ore diffundi, dare mugitum horrendum, sævire intus invisibilem inimicum, improvisum hostem & pugnam manifestam. *Miserere mei, Domine, quoniam filia mea erat, & facta est dæmonis esca.* Non audeo illi proximare, non possum contingere, prohibet me pavor, expellit ipsa passio dira. *Miserere mei, Domine, fili David.* Qui ex vobis patres fuerunt, adjuvent verba mea: quæ matres, lacryment unà mecum. Non sufficio exponere dolorem, quem mulier ista sustinuit. *Miserere mei,*

Domine, fili David. O prudentia feminae ! non utitur hominibus seductoribus, non secuta est vates fallaces, non quæsit inanes ligaturas, aut ad falsa confugit præsidia : sed omnem relinquens diaboli cultum, venit ad Dominum IESUM omnium salvatorem, & dicit : *Miserere mei, Domine, filia mea male vexatur.*

Vidisti sensum mulieris probantis sapientiam ejus : sed vide aliud novum & inexpertum negotium. Petit & obsecrat, & lamentum suum producit in clamorem : & amator omnium Deus non ei respondit verbum. Tacet fons vitæ, & pius medicus contulit medicinam, & abnegat curam. Quid est hoc, Domine ? nescio, si non suscipis pulsan-tem mulierem ! O sapientia medici ! Dominus, inquit, *non respondit ei verbum*. Quapropter, nisi ut detegeret sapientia ejus virtutem ? propterea dicunt Discipuli : *Dimitte illam, quia clamat post nos.* Sed humanus Deus vitam mulieris virtutemque pulsabat. Et quid ait ? *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierant, domus Israël.* Nihil proficiunt, nec ipsi Apostoli suggerentes. Verus medicus dif-

fert magis curam, exulcerat vulnus, & potestatem suam arte quadam excusat, ut latentia panderet sacramenta. *Non sum*, inquit, *missus, nisi ad oves que perierant, domus Israël.*

Hinc hunc considerate sermonem, & ad verba mea dirigite intellectum, quoniam profundam volo comparisonem exsolvere. *Non sum missus, nisi ad oves perditas Israël.* Quid est hoc verbum? quæ est ista excusatio tua? numquid ideo corporeus factus es, & multa in te mysteria revelasti, ut unum tantummodo angulum liberares, & integrum relinqueres orbem? Pontum, & Asiam, & Ægyptum, Ciliciam & Cappadociam, & reliquas nationes relinqueres, & de Israël tantummodo curares? relinquereterram desertam, nationes despectas: & solis Judæis factus es liberator? Non vides injurias patris tui in falsis simulacris, & in dæmonum cerimoniis exerceri? Annon hæc etiam Prophetæ vulgaverunt? Quid dicit ad finis tuus David? *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre.* Quid Esaïas qui Seraphin oculis suis respexit? *Exsurget virga de radice Ies-*

- se , qui dominatur omnibus , & in eum fines terra sperabunt. Quid Jacob Patriarcha dicit ? Non deficiet Princeps ex Iuda , nec de senioribus ejus dominator , donec veniat , cui destinatum est : & hic est expectatio gentium.*
- Zach. I. 10. Quid etiam Zacharias Propheta ? Propter vos , inquit , claudentur porta area , quoniam ab ortu solis usque ad occasum glorificabitur nomen Domini , in omni loco effundent libamina ante ipsum. David ipse quid*
- Psalm. 46. 1. iterum dicit ? Omnes gentes plaudite manibus , quoniam Deus excelsus terribilis & rex magnus super omnem terram. Denique quando natus es in carne , quos vocasti ? nonne Magos ? Numquid Prophetas venisti vocare , qui ipsam salutem gentibus cecinerunt ? Apostolos etiam cum mitteres , quid eis dixisti ? Docete omnes gentes , baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Et nunc quando misera hæc mulier acribus doloribus & stimulis coartata rogat te & obsecrat pro filia sua , ut eam à funesta passione absolvas , modò dicis : Non sum missus , nisi ad oves perditas domus Israël. Venit ad te Centurio , rogans pro puero suo , & dixisti : Ego veniens curabo eum. Pendenti larroni paradisum reparasti , paralytico*

imperasti dicens : *Surge, tolle lectum tuum & ambula.* Lazarus de monumento te vocante redivivus surrexit ; varia quoque languorum genera verbo sanasti ; latrones liberaſti ; meretrices virginibus prætulisti : ſolam hanc miſeram Chananæam reſpuiſti deprecantem. Quid eſt hoc verbum miraculi inauditum ? Nunc intendite , ut ſciatis , quale compendium incipit revelare. Quando liberatus Iſraël à plagis Ægyptiorum , & à Pharaone extractus tranſiit populus per deſertum , præcepit ei Dominus in lege , ut non communicarent Chananæis , nec convenirent cum eis : quoniam ſine lege erant , idola immunda colentes. Præcepit ergo Deus in lege Judæis , ut non mercarentur cum eis , nec connubia in ſemine eorum miſcerent , ne per hæc à ſuis legitimis privarentur , & profanis idolorum cultibus jungerentur. Adſpice , & conſidera , & intende quæ dico , quia adhuc in textura eſt tela. Mulier iſta Chananæa erat de gente immunda , quibus non licebat communicare cum eis. Quid ergo ? ſub lege venerat Dominus , ut adimpleret , & non ſolveret legem. Igitur ſi ad momentum auდიſſet

mulierem, dicerent Judæi: Ideo te non audimus nec sequimur, quoniam solvis legem. Præcepit enim lex abstinere à Chananæis. Propter hoc tacet Dominus: propter hoc non respondit mulieri. Vide quomodo servat legem, ut Judæos confunderet, dicens: *Quisnam vestrum me arguit de peccato?* Ecce non respicio ad mulierem Chananæam; ecce clamat sine causa; ecce obsecrat, & non exauditur: ecce quomodo tenco legis formam, ne dicatis, quoniam præterivi legem. Ideo non credimus in te. Non ex me, sed ex vobis est error. Obmutescite itaque propter observantiam legis: ecce nationes ad me veniunt, ecce populus quem non novi, mihi servire festinat: nolite argumentosis occasionibus uti. Ecce à non cognoscentibus me cognitus sum, & à cognitis ignoratus: ecce alienigenæ obsecundant, & domesticici sæviunt. Hæc est itaque prima causa, quòd distulit Dominus respondere mulieri.

Interea persistit in clamore mulier, dicens: *Adjuva me, Domine.* Et ipse tantum respondit: *Non licet tollere panem filiorum, & mittere canibus.* O prudentia medici! multis

multis difficultatibus suspendit mulierem, ut duplici postremo honore cumularetur, dicens : *Non licet tollere panem filiorum, & mittere canibus.* Qui sunt filii? quos vides. confundens eos hoc dicit, quia fuerunt filii, & facti sunt canes, de quibus Paulus dicit : *Videte canes, videte malos operarios, videte interfectores.* Nos autem qui velut canes eramus, de gentibus facti sumus filii in eorum radice, quos ita exhortatur Paulus : *Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis.* Accusat ergo Judæos, cum dicit : *Non licet tollere panem filiorum, & mittere canibus.*

Sed quid respondit mulier? *Etiam, Domine, potes, si volueris.* O mulier violenta! Dominus dicit : *Non licet.* Et illa dicit : *Etiam, Domine, potes, si volueris.* Oblita est verecundiæ, & intermissio pudore conatur vincere Dominum. Dominus dicit : *Non licet tollere panem filiorum, & mittere canibus.* Et illa respondit : *Etiam, Domine, sum quod dicis.* Canem me vocas, canis sum : agnosco nomen meum. confundis me tu ; sed ego non recedo à te. canis sum, sequar te, quasi canis : porrige mihi aliquid. Non quæro pa-

nem filiorum : da mihi vel micas , quoniam & catuli manducant de micis , quæ cadunt de mensa dominorum suorum. O certamen pietatis ! ô prudentia femina ! Canem me dicis , Domine : sum ergo. Ergo nutri me velut canem : non possum relinquere mensam domini mei. Canem me appellas : porrige micas. Dixisti causam meam , distulisti petitiones meas , manifestasti conditionem meam : adjuva me nunc , quoniam & catuli edunt de micis , quæ cadunt de mensa dominorum suorum. O mulier ! accepisti subito laudem , & inventa es electis electior. Idcirco tacet Dominus , ideo distulit & protraxit , ut mentem tuam perpenderet , & vivam de te produceret vocem. Si enim , statim ut cœpisti petere , accepisses ; recessisses , & nemo fidem tuam probasset , nullus mentis tuæ cognovisset arcanum. Nunc autem quia intellegis Dei virtutem , & sic te cognoscis ut dicas : *Etiam catuli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum ; laudo te ego & dico : O mulier , magna est fides tua , fiat tibi sicut vis.*

Audiant hæc inertes & improbi qui dicunt : Oravimus , & non impetravi-

mus. Quid loqueris , homo ? instanter ora , infortunè obsecra. siquidem pulsanti aperietur. Sed dicis : Deprecatus sum semel , iterum , & ter , & quater , & septies , & decies , & vicies : & non exaudivit Deus. O stulta inventio ! & quid nunc , quia non es exauditus , jam recedis à Domino , & desistis à prece ? aut non vides perseverantiam mulieris Chanaanæ , quomodo magis aporiata insistit , & repulsa infortunius obsecrat , nec antè cessavit , quàm quod quæsit , invenit ? Sunt multi quidem qui intrant in Ecclesiam , & strepunt in oratione , confusè atque intemperata voce dispergunt verba sua , & egressi foras oblitum sunt omnia. Hi sunt qui labiis hinniunt , & corde non concipiunt. Si tu ipse dicta tua & preces ignoras : quomodo te exaudit Deus ? Dicis , Inclinavi genua mea , & oravi. Genua tua inclinasti in terram : & mens tua foris per diversa discurrit. Corpus quidem iratus : sed cogitatio foris , lingua tua pecunias numerat & usuras. Diabolus malus & invidus inimicus , quando oramus , tunc magis incumbit & obstreper. Non nos pulsat , cùm securi jacemus

in lectulis : venimus ad orationem , & ille nos cogitationum stimulis turbat.

Hujus versutias cogitantes revertimur ad mulierem Chananæam , quæ sic obsecrat : *Miserere mei , Domine , fili David , filia mea malè à demonio vexatur.* dic & tu, *Miserere, Domine, quia anima mea pulsatur à dæmonio.* Magnus dæmon est peccatum animæ. Nam dæmon exstinguitur : peccatum verò stat , nisi satisfactionibus absolvatur. Grandis sermo est, *Miserere mei, Deus ;* brevis quidem, sed virtute plenus. Nam etsi foris fueris , clama , & dic , *Miserere mei, Deus.* clama , non voce , sed mente. nam & tacentes exaudit Deus, nec tam locus quæritur , quantum sensus. Hieremias in carcere confortatur : Daniel inter leones exultat : tres pueri in fornace tripudiant : Job nudus sub divo triumphat : paradysum de cruce latro invenit. Quid ergo si fueris in publico foro ? ora intra te. noli quærere locum : locus ipse es. Ibi, ubi fueris , ora. Si fueris in balneo , ora , & ibi templum est. Si steteris ante judicem , ora : insurgit judex contra te , ora. Mare ante te est , & post te sequitur Pharaos , ora. Nihil loquitur Moyses,

& Dominus ei dixit: *Quid clamas ad me?* os ejus tacet, & prae cordia clamant. Et tu cum steteris ante judicem furiosum, ubi sunt crudeles ministri, ora intra te, & turbines illi protinus resolventur. Judex contra te est: tu te ad Dominum confer. proximat te poenis adfligere: tu ora intrepidus, & sedabitur insania. Numquid homo est Deus, ut labore quaeratur per loca diversa? Deus est qui adest ubique. Si quaeris hominem, dicitur tibi: Non est hic, aut non illi vacat. Non est sic in causa Dei. hoc tantum est, ut dicas, Miserere mei, Deus; & ipse prope est, ut te liberet. & adhuc loquente te dicit, Ecce adsum.

Quid ergo Chananæa? *Utique, Domine, nam & catuli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Et quid Deus? O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Ubi sunt disceptatores iniqui? Numquid dixit, Exspecta mulier, donec oro Patrem meum. Sed quid dixit? Fiat tibi sicut vis. Quantum elegantior illa in fide, tantum Christus eminentior in virtute, qui gratiam suam sensibus ejus infudit. *O mulier, magna est fides tua.* Quomodo magna? non vidisti mortuos re-

surgentes, non vidisti leprosos mundari; non cognovisti legem, non audisti Prophetas; sed audisti inproperia, & meruisti repulsam; refutavi te, & non recessisti à me. *O mulier, magna est fides tua.*

Mortua est mulier, & laus ejus speciosa est plusquam margaritis intexta corona. Quocumque ieris, audies Christum prædicantem: *O mulier, magna est fides tua.* In Gothorum concilio, in Sydoniorum vel Persarum conventu, clamat hodie Dominus JESUS & dicit: *O mulier, magna est fides tua.* Et quid deinde? *Fiat tibi sicut vis.* Non dixit: Sana filiam tuam; sed, *Fiat tibi sicut vis.* id est, tu ipsa sana filiam tuam; tibi eam trado; tu eam cura, in tuo arbitrio pono & medicinam: vade in pace, & pone super eam manus tuas, & fiat tibi sicut vis, cum tua voluntate à passione purgetur. Non jussit, non inperavit dæmonem ut exiret: sed fiat tibi sicut vis. Voluit enim ut ipsa mater sanaret filiam suam, & dæmonem effugaret. Ubi sunt qui dicunt, non virtute, sed prece omnia impetravit? Si minor est Patre, quomodo dicit: *Fiat tibi sicut vis. Et sanata*

est filia ejus ex illa hora. Veniebat enim mater de foris, sed antequàm veniret, sanata est. Intravit & invenit filiam suam ab immundo dæmone liberatam. consummata est voluntas ejus, & facta est sanitas: & pro eis omnibus gratias agamus Deo vivo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ADNOTATIONES.

LAURENTIUS Episcopus, cujus libellum seu homiliam mox retuli ex ms. codice Germanensi, is est quem laudat Sigebertus Gemblacensis Monachus in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis cap. 120. LAURENTIUS MELLIFLUUS scripsit librum de duobus temporibus, id est uno ab Adam usque ad Christum; altero à Christo usque ad finem sæculi. Declamavit etiam homilias ore quasi mellito: unde agnominatur MELLIPLUUS. Laurentii liber de duobus temporibus typis vulgatus est in tomo 6 Bibliothecæ Patrum, præfixo hoc titulo: *Sancti Laurentii Episcopi Novarum homilia de Penitentia.* quæ homilia in exemplari nostro subjicitur superiori libro seu homiliæ cum hac inscriptione: **INCIPIT LIBER SECUNDUS SANCTI LAURENTII DE DUOBUS TEMPORIBUS.** *Duo sunt tempora ab Altissimo præstituta, &c.* Nemo igitur ambigere debet cum esse Laurentium, qui Sigeberto cognominatur *Mellifluus*

quique utriusque libri seu homiliae est auctor.
 At quis iste Laurentius Episcopus ? Margari-
 „ nus Binius suspicatur esse Laurentium priorem,
 „ qui ex Novariensi factus sit Mediolanensis E-
 „ piscopus vigesimus-quintus ad annum Christi
 „ D V I I , cujus encomia videatur celebrare En-
 „ nodius Ticinensis Episcopus in dictione missa
 „ Honorato Novariensi in dedicatione basilicae
 „ Apostolorum. Binio facile assentio, quibusdam
 adductis conjecturis, quæ tum ex libro seu ser-
 mone hîc edito, tum ex Ennodii dictione pri-
 ma in Natali Laurentii Episcopi Mediolanen-
 sis desumuntur. Laurentius quippe in sermo-
 ne de muliere Chananæa, quem de nocte in
 foro habuit, mentionem facit quorundam ad-
 versariorum suorum, quorum improbitate non
 solum ipse vexatus sit, sed etiam alii partium
 ipsius fautores. Atqui Ennodius in dictione pri-
 ma Laurentium laudat ob patientiam malorum,
 quæ ipsi ex adversariorum factione semel & ite-
 rum contigerunt: primum quidem cum ab ho-
 stibus expugnata civitate inter suas & populi
 injurias sterit infractus, tum in exilium missus,
 ac demum urbi suæ redditus est. deinde verò
 cum Romam in Synodum accitus anno D I I
 pro absolutione Symmachi Papæ, adversantium
 procellas sustinuit. Expugnatio illa & direptio
 urbis Mediolanensis, simulque Laurentii exi-
 lium contingere per Odoacrem, uti Sirmondus
 opinatur, quando Tufa duce adversus Theo-
 dericum Ostrogothorum Regem rebellavit.
 Theoderico victoriâ potito, Laurentius Medio-

lanum rediit, urbemque ex pristinis ærumnis recreavit. Tum verò superiorem homiliam de muliere Chananæa habuisse mihi videtur : cujus reditum ita celebrat Ennodius in dictione prima. *Cùm ex alto benignis oculis celestis Dominator adspexit, Mediolanensium urbi lux est proprii reddita Sacerdotis. Tunc cùm rarus habitator, tunc cùm error in domibus, & per dulcia cubiculorum limina confusa discursio; tunc cùm ubique pavor & luctus, & Dei templa ferarum habitationi deputata sordebant; cùm marcens incuria splendidissima dudum atria situ vetusti humoris obnub erat; latitiam ceteris tuo dedisti de reditu, tu regressus ad lacrymas, &c.* Mellisflui etiam nomen quadamtenus inferiùs indicat Ennodius, ubi ait Laurentium in Synodo Romana minantium imperus *blandimentorum melle domuisse*. Porro in homiliis suis Laurentius in id potissimum incumbit, ut peccatoribus fiduciam obtinendæ à Deo remissionis ingeneret; sicque de pænitentia loquitur, quasi cam solis humani arbitrii viribus adscribere videatur.

INCIPIT LIBER
GENNADII PRESBYTERI
MASSILIENSIS.

De viris illustribus.

CAPITULUM I.

De B. HIERONYMO Presbytero.

HIERONYMUS noster, litteris Græcis ac Latinis Romæ adprime eruditus, Presbyter quoque ibidem ordinatus est. Porro ad Bethleem oppidum juvenis advenit, ubi prudens animal ad præsepe Domini se se obtulit permanfurum. Inter cetera operum suorum opuscula usque ad THEODOSII XIII imperii annum, à beato PETRO sumens exordium, usque in semetipsum, de viris illustribus scripsit. Innumeris præterea libris Apostolorum, Prophetarumque constructionibus editis, immobilem Catholicæ turrem Ecclesiæ contra perfidorum jacula consummavit. Litteris quoque Hebraïcis

atque Chaldaïcis ita edoctus, ut omnes veteris Testamenti libros ex Hebræorum scilicet codicibus verterit in Latinum: Daniele quoque Prophetam Chaldaïco stilo locutum, & Job justum Arabico, in Romanam linguam, utrumque auctorem perfecta interpretatione mutaverit. Matthæi nihilo minus Evangelium ex Hebræo fecit esse Romanum. Namque mentis corporisque virginitatem & dictorum *pænitentiam prædicans atque custodiens, solus omnium Romanorum omnes xvi Prophetarum commentatus est libros. In cunctis præterea librorum suorum prologis ita se luculentissimum interpretem, & in inmensa epistularum suarum volumina nervosum catholicis exhibet lectoribus, ut nec perfidis quandoque pepercisse, nec invidis cessisse videatur. Nonagenarius ferme (ut perhibent), postea in Domino requievit: quem Stridon oppidum genuit, Roma inclita erudivit, Bethleem alma tenet, spiritum aula cælestis suscipit. Amen. Clauit maximè sub THEODOSIO Principe, & filiis ejus ARCHADIO & HONORIO.

* f. delictorum.

JACOBUS, cognomento Sapiens, Nisibi urbis nobilis Episcopus, modò verò Persarum civitatis, unus ex numero. sub MAXIMIANO persecutore Confessorum, & eorum qui in Nicæna Synodo Arrianam perversitatem *ἀρεσκον*, oppositione damnavit, &c.

A D N O T A T I O N E S.

IN pervetusto Corbeiensi codice, litteris Langobardicis ab annis bene-nongentis scripto, qui modò in Germanensi Bibliotheca n.º 142 adservatur, simul compacti habentur Hieronymi liber de viris illustribus ecclesiasticis in cxxxv capitula distinctus; itemque Gennadii Presbyteri Massiliensis libellus de eodem argumento, ab editis multùm diversus. In nostro quippe exemplari non divisus libris, sed continua capitulorum serie Gennadii opus subjicitur Hieronymi libro, hac tantùm inscriptione præmissa: **HUCUSQUE CATALOGUS BEATI HIERONYMI PRESBYTERI: CETERA QUÆ SECUNTUR, A GENNADIO SUNT ADJECTA PRESBYTERO.** Tum subditur præmissum Hieronymi elogium, quod in editis (ni fallor) omnibus deest. Succedit Jacobi Episcopi Nisibeni elogium, quod primum est in vulgatis.

Nec minor etiam discrepantia tum in capitulorum numero & ordine, tum in ipsa Gennadii lectione. Utriusque auctoris, Hieronymi scilicet & Gennadii, opus capitulis c c x x i i i in vetusto exemplari absolvitur. Capitulorum series ab editis penitus diversa. Auctorum nomina non raro immutata, ut pro VICTORE Cartennæ Mauritaniæ civitatis Episcopo, qui in vulgatis cap. 77 laudatur; in scripto codice MAURUS legitur cap. 203. & ubi in editis memoratur cap. 95 HONORATUS *Constantina Africa civitatis Episcopus*: in scripto vocatur HONORATUS ANTONINUS *Constantia civitatis Episcopus*.

In contextu operis magna etiam dissimilitudo apparet in utrisque: in cuius rei specimen affero elogium sancti Augustini, quale in editis habetur, cum membranei codicis lectione ex adverso collatum.

Ex codice Corbeiensi.

Ex libris editis.

Augustinus, discipulus beati Ambrosii, Hipponæ Regiæ Africae oppidi Episcopus, vir eruditione divina & . . universo orbe clarus, fide integer, vitâ purus, scripsit quanta nec inveniri possunt. Quis enim gloriatur se omnia illius habere? aut quis tanto studio legat, quanto ille scripsit? Edidit

Augustinus Afer, Hipponensis oppidi Episcopus, vir eruditione divina & humana orbi clarus, fide integer, & vitâ purus, scripsit quanta nec inveniri possunt. Quis ergo gloriatur se omnia illius habere? aut quis tanto studio legat, quanto ille scripsit? Unde & multa loquenti accidit, quod dixit per Salomonem Spiritus-sanctus: In multiloquio non effugies peccatum. Edidit tamen senex, quos

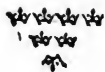
juvenis cœperat, de Trinitate libro: xv, in quibus, ut Scriptura ait, introductus in cubiculum Regis & decoratus veste multifaria sapientia Dei, exhibuit Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, vel aliquid hujusmodi. De Incarnatione quoque Domini idoneam edidit pietatem. De resurrectione etiam mortuorum simili cucurrit sinceritate; licet minùs capacibus dubitationem de abortivis fecerit. Catholicus permansit tamen, & error illius sermone multo, ut dixi, contractus, lucta hostium exaggeratus, necdum hæresis questionem dedit. Egregio ingenio & excellenti studio Ecclesia serviens, Juliani hæretici libris, inter impetum obsidentium Vandalorum, in ipso dierum suorum fine, respondit: & in defensione Christiana sapientia perseverans moritur, Theodosio & Valentiniano regnantibus.

jam senex, quos juvenis cœperat, de Trinitate libros xv, in quibus, ut Scriptura ait, introductus in cubiculum Regis, & decoratus veste multifaria sapientia Dei, exhibuit Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid ejusmodi. De Incarnatione quoque Domini idoneam edidit pietatem. Resurrectionem etiam mortuorum simili cucurrit sinceritate. Hic egregio ingenio, excellenti studio Ecclesiae serviens, Juliani hæretici libris, inter impetum obsidentium Vandalorum, in ipso dierum suorum fine respondit: & in defensione Christianae sapientiae perseverans moritur, Theodosio & Valentiniano regnantibus.

Ex hac collatione quantum veteres Gennadii libri ab editis discrepent, studiosus Lector intelliget; idque hoc loco visum est observare, ut si quis novam hujus auctoris editionem molliatur, ad fontes recurrat quos indicamus. Nec prætermittenda varietas, quæ ab initio ejusdem Gennadii libri apparet in Jacobi elogio, cujus priores versus ex mss. codice superiùs retuli, paullo emendatiores quàm in editis, qui

sic habent : *Iacobus*, cognomento *Sapiens*, *Nisi-
bena nobilis Persarum modò civitatis Episcopus*,
*unus ex numero sub Maximino persecutore Con-
fessorum fuit*, &c. tamen rectius in editis le-
gitur *Maximino*, sicut in Martyrologiis *Usuar-
di & Adonis*, quàm *Maximiano*, ut in codice
Corbeïensi & in Martyrologio Romano.

Ceterùm quid intersit inter vulgatum Hiero-
nymide viris illustribus librum, & exemplar
Corbeïense, mihi ad alia festinanti advertere
integrum non fuit. Suspicio tamen multum
esse discriminis, conjecturam faciens ex ejus
libri capite ultimo, quod de Hieronymo in-
scriptum est. In eo enim, ubi habent editi libri,
in Ezechielem homilia Origenis x xviii, Cor-
beïensis codex habet, *xx xviii*. Tum paullo in-
frà hæc verba, *in epistolam ad Ephesios Commen-
tariariorum libros tres*, quæ *Marianus Victorinus*
ex *Sophronio & Florentinis* codicibus repo-
suit, desunt in exemplari Corbeïensi, uti &
postrema istius capituli verba, *adversus Iovi-
nianum libros duos, & apologeticum, & epitaphium*.
Ad hæc sub finem hæc verba, *Vitam Malci*
captivi Monachi & vitam beati Hilarionis, re-
stituit codex noster, quæ in editis suppresso
Malci nomine habentur. Hæc satis ad acuen-
dum Lectoris studium.

TESTAMENTUM
SANCTI AREDII ABBATIS
ATTANENSIS.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus
sancti, sub die pridie Kal. Novembr.
a anno VII^{xo} regni domini nostri Sigi-
berti Regis, ego AREDIUS Presbyter
b & PELAGIA^b, sana mente integroque
consilio, iudices & arbitros rerum no-
strarum metuentes casus fragilitatis hu-
manæ, ne nos subito repentina mortis
præveniat occasio, residentes testamen-
tum nostrum condidimus, quod ego
ipse Aredius manu propria scripsi, &
testibus numero competenti tradidi-
mus subscribendum. Quod testamen-
tum nostrum, si casu, jure civili, aut
prætorio, aut cujuslibet legis novellæ
conscriptione vel veteris valere non po-
tuerit, in vicem codicillorum & om-
nium scripturarum, quæ firmiter confi-
stunt, valere jubemus. Ut id fiat, detur,
præstetur, illibatum in omnibus tenea-
tur, secundum tenorem infra scriptum,
quem

quem Christo Domino adjuvante constituimus.

Itaque te, sancte Martine Turonensis, judicantes instituimus ita ut per Præpositum sanctæ ordinetur tuæ basilicæ. . . . Quod verò tibi, vel quidquid unicuique donavimus, aut quod fieri rogavimus, hæc omnia potestate & sancta dominatione tua post obitum nostrum ut fiant & permaneant supplicamus. Ideoque donamus tibi, sancte Martine, per hujus testamenti paginam medietatem Griciensis: aliam verò medietatem cum ædificiis, vel cum omni jure suo, ut Attano consistentes Monachi nostri in perpetuum te, sancte Martine, defensante possideant: ea videlicet ratione, quod Monasterium quod Domino inspirante & adjuvante nos fecimus, & Monachos quos ibi Deus per nos peccatores esse ordinavit, aut inantea Deus ordinare jusserit, id est tam de ingenuis, quam de servis nostris, tibi, domne Martine, fecimus, ordinandos commendamus: ita ut si exinde, quod absit, quisque abstrahere de potestate vestra voluerit, quæ tibi, sancte Martine, ad loca sancta amore

Veterum Analect. Tom. II.

D

Christi , & in tuo honore vel Sanctorum ædificata sunt , aliquo malo atque iniquo ingenio (quod Deus avertat) quem regendum gubernandumque dignus haberetur , absque procuratione sanctæ vestræ basilicæ ordinare aut subdere neglexerit , sit per virtutes tuas anathema.

* *al.* Deum
propitium

Portionem nostram de agro Sisciacensi , hoc est domus & oratorium cum reliquis ædificiis , agris , silvis , pratis , pascuis & areolis , cum omni jure suo , sicut à nobis præsentì tempore possidetur , tua sancta basilica , domne Martine , sed & commendati Monachi Attranenses , quos sub tuo patrociniò vivere sancimus : & qualiter dominium proprium * habeatis , & mancipiola vobis ex ipso fundo Sisciacum tibi , domne Martine , atque tuis Monachis condonavimus , quod est ad partem basilicæ tuæ , aratores IIII , Parminium , Talsium & Claudium , seu & reliqua mancipia nostra , vel quæcumque nobis debita servitute debentur , exceptis illis qui jam liberi sunt , Clara scilicet & Marcia , Ursacium cum uxore & filiis similiter tibi ad servitutem donamus , ea

verò conditione, ut quaternos aripennos vineæ colant.

Cellam quoque nostram in honore sancti Medardi ^e dedicatam, quæ sub GAUDOMARO sita esse videtur, & vulgo Exidolium ^e appellatur, cum omnibus suis pertinentiis Monachi Attanenses, te, domne Martine, defensante possideant. Memacum ^g & domum nostram cum ædificiis, vineis, silvis, pratis & pascuis, vel cum omni jure suo, similiter & Luciaco, Marcomonte, cum vineis vel omni jure suo, secundum quod à nobis est Deo propicio possessum, Monachi nostri Attanenses ut per te, sancte Martine, habeant volumus, & te defensante ut possideant rogamus, cum mancipiis his nominibus, Parminium cum uxore & filiis, Leomere cum uxore & filiis, Armedium cum uxore & filiis, Rusticum, Claudium, Silvium, cum uxore & filiis. Hi enim similiter quaternos aripennos vineæ Monachis colant, uxores verò eorum decenos argenteos singulis annis Monachis suprà scriptis nostris Attanensibus persolvant, & nihil amplius ab eis ullus ullo tempore exigere præsumat. Peculiaria verò eorum;

campellos & vineolas nullo inquietante possideant, ea verò conditione, ut nec vendere, nec alienare præsumant. Cauriniacum verò domum nostram, quæ portio nostra dicitur*, præter id quod dedimus, vel id quod vendidimus, cum vineis, pratis, silvis & pascuis, medietatem basilica tua, domne Martine, habeat, [sicut] instituto hoc recolitur*, & medietatem Monachi nostri Attanenses per te ut habeant, humili supplicatione deposcimus. Eufrasium & Meroalidum vinitores vineæ tuæ deputavimus, domne Martine; ea verò conditione, ut vineæ & ipsi quatuor arpennos colant & deligant.

* *al. debetur*

* *al. hæres instituta recolat*

Valentinianum pariter Monachis supra scriptis deputamus, ut & ipse xv arpennos vineæ colat Monachis, & nihil amplius. Uxor sua Subfronia, & filios si habuerint, in libertate permaneant. Basilicæ sancti Martini dedimus portionem nostram ex fundo Rosiaco, domum nomine Viliaco cum omni jure suo. Similiter & dono Genuliacum cum ædificiis, pratis, silvis & pascuis, vel omni jure suo, sancto Martiali volumus esse donatum. Et de Scauriniaco vineæ

cultæ arpennoſos quinque, quos Provin-
 cianus Leo vinitor colit, ſancto Mar-
 tiali pro oblata noſtra donamus, ut ſer-
 vientes ſancto Martiali vel matriculæ
 ſuæ per ſanctum heredem noſtrum ac-
 cipiant. Area cum domo noſtra intra-
 muraneâ Lemovicinæ civitatis cum in-
 greſſu & regreſſu ejus, baſilica tua, ſan-
 cte Martine, & Monachi noſtri Atta-
 nenſes æquali ſucceſſione poſſideant.
 Similiter in Iſſandone ^h caſtro aream ^h
 intramuraneam cum domo noſtra ſimi-
 li æquitate poſſideant.

Euftriaco poſſeſſionem noſtram Flo-
 rentiæ portionem & filiis ſuis volumus
 eſſe donatam, ut liberi noſtri, quorum
 nomina ſunt inferiùs comprehenſa, ſub
 deſenſione tua, ſancte domne Marti-
 ne, conſiſtant, id eſt Caſtorium cum u-
 xore ſua Limphaſia, Oſtardum cum
 uxore ſua Exſuperia, Aquilico & Paſ-
 centio, cum uxoribus eorum & filiis,
 Malloſte cum uxore ſua, Antedia cum
 filio ſuo; Leoienardum cum uxore ſua
 Gaudioſa, Garitbardum cum uxore ſua,
 Fauſtinum cum uxore ſua Ermaſtaria,
 Johannem cum uxore ſua & filiis, Ma-
 rometum cum uxore ſua Sanctonidia;

Faustinum cum uxore sua & filiis Antonia , Nimasius cum uxore sua Maria , Maidrianum cum uxore sua Gerontia , Leonium cum uxore sua Bajola , Basulum cum uxore sua Avencia , Mauricium cum uxore sua Margaudia , Sanieldum cum uxore sua , Marcellum , Leontium cum uxoribus suis Cumina , Ursecia , Lucia , quam redemimus captivam , Romanam cum filiis , filios Burgoneri , Frantasium cum filiis , Hildetnodum cum uxore & filiis , liberos esse jubemus cum campellis & vineolis eorum, vel quantumcumque pecuniaria habent aut habere potuerint inantea , volumus esse concessum , ea tamen conditione , ut de campellis vel vineis vendere nec donare habeant potestatem. Proculam & Macedoniam similiter ibidem deservire jubemus, necnon & principiola hac & agnitio ^k eorum inferius comprehensa decernere servos nostros jubemus , Solemium cum uxore sua & filiis ; Maurencianum cum uxore sua Valeriana , Aligium cum uxore sua Basilia , Aliasonium cum uxore sua Florentiana , Specia cum uxore sua Eugenia , Lupicinum cum uxore sua Hocto-

ecia cum filiis , Francardum cum uxore sua Orogia cum filiis , Amarcium cum uxore Sauvia , Frangomere cum uxore sua Mariofa , Ranulfum cum uxore sua Animia & filiis. Agnitionem eorum duximus , sed & aliquos ex ipsis liberos fecimus : hi verò cum campellis eorum & vineolis , vel quidquid habere videntur , aut adhuc habere potuerint & poffidere , decernimus , ita ut singulis annis terna pondo carræ ¹ inferant nostro , & singulis mensibus eulogias viciffim ad Miffas nostras revoeent , & inferant in altario quinos argenteos , & donent ex æquo fecundum quod paupertas eorum parere potuerit : nihil amplius ab eis aut à basilica fancti Martini , aut à Monachis nostris requiratur , quàm quod fcriptum eft implere debeant.

Et iftos liberos nostros & liberas nostras , quos nobis bonæ memoriæ genitor noster JO CUNDUS ^m per testamentum suum confirmavit , fimiliter & illos quos pro remedio [animæ] bonæ memoriæ fratris nostri EUSTADII ⁿ liberos fecimus , tibi , fancte Martine , defendendos commendamus. Et fi quis

D. iiij

eis amplius præter hoc , quod eis injunctum est , in quolibet inquietare aut dominari voluerit , tu sancte Martine , defendas. Nam & mulieres istas quas inferiùs adscripsimus , id est Lividonidia cum filiis suis , Abenda , Allovera , Fraterna , Amasonia , Artemia , Sufanna , Proba , Probatia , Frontania , ut singulis annis singulos trientes Monachis nostris persolvant , & nullus ab eis magis requirere præsumat , ne incurrat quod suprà comprehensum est. Caballos & jumenticula nostra , seu vaccas , oves & boves & porcos , lecturia , utensilia per domos , vel quidquid per cellaria aut areas nostras post obitum nostrum invenietur , ordinator sancti Martini medietatem pauperibus erogat , & aliam medietatem Monachi nostri suprà scripti percipiant.

- Addimus etiam mancipia , quæ colonaria ° appellantur , & nobis tributaria esse perhibentur , medietas ad basilicam tuam , domne Martine ; & alia medietas Monachis nostris proficiat , & reddant omnes singulis annis trientes. Hi sunt Eulodius cum filiis qui nobis debentur , Lancardus cum filiis , Friar-

ducum filiis, Amanda cum filiis, Gundemero cum filiis, Dominica cum filia. Idcirco præfata mancipia his sanctis locis donavimus, ut ipsorum merces nos peccatores [liberet.]

Quod unusquisque locus sanctus constitutus ibi habeat ministerium ^p declaratum, rectum duximus inferendum; id est turres **IIII**, coopertorios olosyricos **IIII**, calices argenteos **IIII**, duo ansati, comparati solidis **xxx**, alius solidis **xvi**, tertius solidis **xv**, quartus solidis **xlv**. duo ex ipsis auro sunt fabricati. Item coopertorium lineum valentem solidis **IIII**, pallas corporales **IIII**, .**lv**, minores **v**, & tribuna ^q valentia solidis **xii**, & alia cotidiana valentia solidis **vi**, & alia cotidiana. quæ sunt ante altare, valentia solid. **v**, & multa alia pretiosa ornamenta. Hæc omnia ornamenta Sanctorum, vel quidquid super sepulcra .**.** & Martini Attanensis sanctorum .**.** constituimus, id est Scipionem Diaconum & Aventiolum, quos instituimus ipsis custodiendum & studendum ante Sanctos & domino Nobil .**...** Mecio Diacono sancti Martini consignavimus, simul & de Sisiciaco ora-

torio tribunalia duo valentia solidos *iv*,
 vela ad hostia *iii* valentia solidos *vi*,
 turrez , calices , pallas & coopertoria
 prædictis martyriis ^r ad custodiendum
 tradidimus.

Nam & adhuc adjuramus Præpositum
 sancti Martini & Monachos nostros Attanenses per corpus & sanguinem Domini nostri JESU-CHRISTI & merita omnium Sanctorum , ut in oratorio sancti Hilarii , in cella mea , quinta feria omni tempore maturius Matutina & Missa ^r sanctorum Domnorum à Monachis ibidem revocetur. Et rectos Sanctorum reparari cum necesse fuerit jubeatis , hoc est Attano & Sisiciaco , admonentes & Monachos , & liberos & servos & æcolas nostros , ut ipsa loca sancta omni tempore sint munita , sicut mos est , hoc videlicet compositum sicut relinquimus , sic etiam conservetur ut oportet in domno JESU-CHRISTO. Illi verò qui nobis vel Monasterio atque congregationi nostræ deservire noluerint , à rebus omnibus nostris tam nobis superstitis , quàm post obitum nostrum habeantur extranei.

Attanenses. si , nobis vivis , Monachis

Vos idem solatia, sicut placuerit, præbuerint, Fexitoialo portionem nostram & centum arpennos terræ in Sisciaco prona voluntate donamus: sin verò renuerint solatia præbere; quod eis à nobis donatum est, basilicæ tuæ, sanctæ Martine, & Monachi Attanenses tibi commendata omnia revoces in perpetuum possidendum.

Quidquid verò in hoc testamento nostro fortasse non comprehensum est, aut ut poni debuit, excessit, si terrula aut aliqua res mobilis inventa fuerit, ab herede nostro domno Martino omnia sibi vindicanda revocet. Si mancipiola remanserint, & inventa fuerint foris testamentum, tam qui chartulas libertatis extenderint *, quàm qui non habuerint, defensione sancto Martino in libertate permaneant. Et quidquid per chartulas manus nostræ subscriptione firmatas dedimus, omnino valere præcepimus. Si quis autem contra hoc testamentum nostrum venire voluerit, aut aliud quàm quod deliberatione nostra illa geritur, ire tentaverit, & hinc & in æternum per virtutes sancti & beati domni Martini sit excommunicatus.

* ostendunt

tus & anathematizatus, & veniat illi ista maledictio, quam Psalmus continet in Judam Scariotis CVI-¹⁵.

A R E D I U S in Christi nomine peccator Presbyter testamentum nostrum scripsi, relegi, & subnotavi die & anno quo suprà.

u A L S T I D I U S " rogante domino meo Aredio & Pelagia testamentum nostrum confirmavi.

P E L A G I A testamentum relegi & subscripsi die & anno quo suprà.

C A L P U R N I U S rogante domino meo Aredio & Pelagia testamentum hoc confirmavi die & anno quo suprà.

L E O rogatus à domno Aredio & Pelagia testamentum hoc confirmavi die & anno quo suprà.

N E C T A R I U S hoc testamentum confirmavi rogante domno Aredio & Pelagia.

Signum A D E L F I I Subdiaconi.

Signum N E C T A R I I testis.

ADNOTATIONES.

SUPERIUS testamentum ex perverſto codice Attanenſi eruit noſter Claudius Stephanotius, contulitque cum Voſidenſi ſeu Voſienſi & aliis exemplaribus. Ejus teſtamenti aliquot verſus retulere Sancta-Marthani in Gallia Chriſtiana, ubi de Monafterio Attanenſi; & Philippus Labbeus in Miſcellaneis curioſis. Aredius teſtamenti auſtor, genere & ſanctitate clarus, patriâ Lemovix, Presbyter & Abbas fuit à Gregorio Turonenſi Epifcopo ſæpius laudatus, cujus vitam retuli in primo Sæculo Benedictino.

* ANNO VIIIO REGNI DOMINI SIGIBERTI. Præferenda lectio codicis Voſidenſis, in quo legitur *anno xi regni Sigiberti*. Nam Sigibertus Auſtraſiorum Rex, Chlotharii magni filius, ſolidos annos dumtaxat quatuordecim regnavit. Hic ſuboritur duplex difficultas. Prima eſt, cur Aredius Lemovix tempus conditi teſtamenti deſignet per annos Sigiberti Auſtraſiorum Regis? an tum indifcriminatim numerabantur tempora per annos cujuſvis è Terrarchis, qui Gallicanum Imperium inter ſe diſiſum regebant? an Lemovices Auſtraſiorum Regibus parebant? Certe Brunehildis, Sigiberti uxor, *Lemovicam* civitatem aliasque à Gaileſuinda germana ſua, *ſuperſtitibus Chilperico & Sigiberto Regibus*, acquiſiſſe dicitur in exemplari pactioſis, relato apud Gregorium

Turonensem Episcopum in Historiæ Francicæ lib. 9 cap. 20. Et Aredius ipse in aula Theodeberti Austrasiorum Regis educatus est, in quo palatina officia exercuit. Altera difficultas petitur ex tempore conditi testamenti. quippe Aredius referente eodem Gregorio in lib. 10 cap. 29, paullo ante obitum suum, qui anno Childeberty sexto-decimo, Christi **D X C I** contigit, edidit testamentum, mox ut è Turonica urbe reversus est. Gregorii hæc verba sunt: *Cumque ad cellulam suam accessisset, testamento condito, ordinatis omnibus, ac sancto Martino, Hilarioque Antistitibus heredibus constitutis, agrotare cœpit, ac dysenteria morbo gravari: sexta quoque agrotationis die .: beatus vir spiritum tradidit.* Atqui jam tum ab obitu Sigiberty anni sexdecim effluxerant. Verùm facile est solvere hunc nodum. Aredius enim ex aula Theodeberti reversus, ut se totum rebus divinis traderet, rerum suarum curam in Pelagiam matrem rejecit, ne sibi aliquod accideret impedimentum, quo ab oratione cessaret, unum sibi tantum privilegium vindicans, ut ad ecclesias edificandas præesset, inquit Gregorius in loco mox citato. Postea construendo Artanensi Cœnobio manum admovit: tumque simul cum Pelagia matre dotando Monasterio testamentum conscripsit: quod postea sub vitæ exitum ratum esse iussit. Itaque duo testamenta scripsit Aredius, sive potius unum idemque testamentum bis edidit. Primum anno **X I** Sigiberty, Christi **D L X X I**, vivente ac comprobante Pela-

gia ipsius matre , ut scilicet Monasterio Attanensi , quod tum construebat , res suas omnes conferret. Secundum Childeberti Austrasiorum Regis anno xvi, Christi d xci, paullo ante obitum suum, quo primo testamento robur accederet. de solo posteriori loquitur Gregorius. Sic Widradus Abbas duo testamenta diverso tempore scripsit in gratiam Flaviniacensis Monasterii, cujus conditor fuit.

b PELAGIA. Sic Aredii matrem vocat Gregorius tum in historiæ lib. 10 cap. 29 , tum in lib. de gloria Confessorum cap. 104. Quæ abhinc verba sequuntur in testamento, eadem fere legas apud Marculfum in Formularum lib. 2 cap. 17.

c SANCTE MARTINE. Attanense Monasterium , resque suas omnes sancto Martino Aredius & Pelagia ipsius mater subjecere. Hinc hodie quoque collegium Attanensium Canoniorum subjacet Turonicæ basilicæ S. Martini.

d ATTANO. Postea locus iste ab auctore suo dictus est sancti Aredii Monasterium , vulgò *Saint Irier de la Perche* , situm in finibus pagi Lemovicensis versus Petrocorios. De hujus Cœnobii conditione sic loquitur Gregorius in lib. 10 cap. 29. *Ex familia propria tonsuratos instituit Monachos , Cœnobiumque fundavit, in quo non modò Cassiani, verùm etiam Basilii & reliquorum Abbatum , qui monasterialem vitam instituerunt, celebrantur Regula.* Num etiam sancti Benedicti? Nunc Cœnobium istud Decanum habet cum collegio sæcularium Canoni-

corum , & circumposito opido sancti Aredii nomen ac originem dedit.

c IN HONORE S. MEDARDI. Mirum est jam tum oratoria & ecclesias fuisse conditas in honorem sancti Medardi , qui vix ante annos xxv ad superos abierat.

f EXIDOLIUM. Vulgo *Exidenil* , haud procul à Cœnobio Attanensi. *Exidolium castrum* saepe memorat in Chronico Gaufridus Prior Vossensis.

g MEMACUM. Indigenis *Meimac* , ad Viseram fluviolum, nunc Cœnobio Ordinis sancti Benedicti ornatum.

h IN ISSANDONE CASTRO. Situm est secus fluvium Viseram, vulgo *Issandon* , ut observat eruditus vir Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum.

i SANCTE DOMNE MARTINE. Sic sanctissimum dominum Martinum vocat B. Odo Abbas Cluniacensis in lib. 2 de vita sancti Geraldii Comitis Auriliacensis cap. 22. qui Geraldus ex stirpe sancti Aredii Abbatis originem ducebat, testante eodem auctore.

k AGNITIO, id est agnatio, quæ vox eodem sensu reperitur in lege Wisigothorum , ut memonuit vir multigenæ eruditionis Carolus Frefniius Cangii dominus.

l TERNA PONDO CARRE INFERANT NOSTRO. Locus mendosus. In nonnullis exemplaribus legitur *carta*. fortean legendum, *terra pondo cera inferant Monasterio*. an , *terna ponao camera inferant Monasterii*. Et paullo infra

infra, *singulas eulogias*. quidam codices habent *eudonias*, alii *condemas*. at procul dubio legendum *eulogias*. Similem huic locum mihi jam laudatus Fresnius indicavit ex libro de vita sancti Frontonii in vitis Patrum. *Omnibus medium proposuit onus, velut eulogias revocans Domino rerum.*

^m GENITOR NOSTER JOCONDUS. Sic Aredii patrem appellat vetus auctor, qui libellum de vita ipsius Aredii composuit. at Gregorius Turonensis Episcopus RINOSCINDUM vocat in lib. 2 de miraculis sancti Marini cap. 39. An fortè binominis erat? an Rinoscindus veteri Gallica lingua, idem est ac Jocondus Latina? an Jocondus mendosè pro Rinoscindus scriptum?

ⁿ FRATRIS NOSTRI EUSTADII. Alii codices habent *fili nostri*. at præferendum *fratris*. Nam Aredius semper cælebs fuit.

^o MANCIPIA QUÆ COLONARIA APPELLANTUR. Itaque colonaria mancipia erant seu servi, qui colonicas seu colonias, hoc est unius coloni villulas, excolebant.

^p MINISTERIUM DECLARATUM. Ministerii nomine intelligitur sacra supellex, id est calix, vasa sacra, &c. uti probavi in Dissertatione de Azymo cap. 8. quo nomine patenam & urceum appellat Gregorius sæpe laudatus in lib. 2 de gloria Martyrum cap. 8. Hic verò Aredius declarat quid *ministerii* vocabulo intelligat, nempe *turres*, &c. Porro turres erant thecæ sacræ in modum turriculæ fabrefactæ, in quibus Eucharistia sacra pro viatico asservaba-

Veterum Analect. Tom. II. E

tur. qua de re legendum Venantii Fortunari carmen 23 lib. 3 ad Felicem Episcopum Biturigensem, *scriptum in turrem ejus.*

q TRIBUNA. Infrà, *tribunalia.* quid sint *tribuna* seu *tribunalia*, fateor me nescire.

i MARTYRARIIS, id est custodibus sacrarum Reliquiarum & supellectilis ecclesiæ.

i MISSA REVOCETUR. Notandus hic locus de Matutina & Missa in honorem Sanctorum singulis feriis quintis revocanda, id est celebranda. qua voce etiam hoc sensu usi sunt Fortunatus in vita sancti Germani Episcopi Parisiensis, & Gregorius Turonensis in lib. 1 de gloria Martyrum cap. 31.

i MONACHIS VOSIDENSIBUS. Vosidense seu Vosiense Monasterium, vernaculè *Virgeois*, quod olim Abbatia titulo gaudebat, jam ab annis bene multis Prioratus est ecclesiæ sancti Martialis subiectus in diœcesi Lemovicensi ad Viteram, cui præfuit Gaufridus Prior, idemque Chronographus, ante annos quingentos. Hoc in loco testamenti exemplar in chartario Vosidensi variat in hunc modum: *Ego Areddius . . . & mater Pelagia cedimus & condonamus Deo & sancto Petro Apostolo ad Monasterium Vosidense apud Lemovicas Monasterium sancti Michaelis, & ecclesiam S. Petri de Naves, & ecclesiam S. Martini Spartiniaco, & ecclesiam sancti Galli, & ecclesiam de Camboliva. & ecclesiam de Baissiacco. Si autem Monachi Vosidensis Monasterii nobis solatia præbuerint, damus Fexitioialo portionem nostram, & centum arpentos vinearum, &*

curtim de Sisciaco, & marsum de Columbes de Vultuziaco, & mansum de Faorgiis de Alaciaco. Ista res denominata sana mente & integro consilio, iudices certiores rerum nostrarum, metuentes casus fragilitatis humana, ne nos subito mors prevenire incantios valeat, condonamus atque concedimus Deo & sancto Petro Apostolo pro salute animarum nostrarum, omniumque parentum nostrorum. Facta sunt hac sub pridie Kal. Novemb. xi. anno regni Domni nostri Segeberti Regis. Quicumque autem dona ista, qua de rebus propriis sub testamento fecimus, sibi violenter vindicaverit, excommunicatus sit & anathematizatus.

u ALSTIDIUS. Altedius vocatur in libello de vita sancti Aredii, à nobis edito: ubi Aredius Abbas morti proximus nobili cuidam ac religioso viro nomine Astedio significasse dicitur, ut ad se quantocius venire properaret; quatenus post suum obitum ipse pastorem Artanensis Cœnobii curam susceperet. Consentiunt membranæ Vosienſes, in quibus hæc leguntur: *Hoc Monasterium sancti Petri, quod VOSENAS appellatur post mortem SEBASTIANI Abbatis beatus Aredius destructum restauravit, & innumeris beneficiis celeberrimè ditavit. Prædictus vero Sebastianus ipsum beatum Aredium in pueritia litteris imbuerat: post cuius discessum, restaurato Monasterio, Monachis xii ibi collectis nepotem suum ASTIDIUM virum illustrem Abbatem præfecit. Dedit etiam huic Monasterio alias ecclesias aliaque prædia, sicut in præceptis beati Martini Turonensis plenissimè invenitur. Erat ergo*

E ij

Altidius, seu Altidius, si non fallunt membra-
 næ Vosienses, Aredii nepos, & Sebastiani Ab-
 batis in Vosiensi regimine successor, demum-
 que post Aredium Abbas Attranensis.

T A I O N I S
 EPISCOPI CÆSARAUGUSTANI

P R Æ F A T I O

Ad Quiricum Barcinonensem
 Antistitem,

*In quinque libros Sententiarum à se collectos
 ex operibus S. Gregorii Papæ.*

D O M N O venerabili sanctissimo-
 que viro QUIRICO Episcopo,
 T A I U S indignus Cæsaraugustanæ ur-
 bis Episcopus, cognomento S A M U E L.
 Memor vestræ benignissimæ petiti-
 onis, nostræque devotissimæ promissionis,
 hujus textum libelli comitis sententia-
 rum titulis prænotatum vestræ sancti-
 tati malui dirigendum, ut sicut unius
 sanctæ caritatis vinculo nectimur, ita
 quoque laboris ac lectionis gratiâ me-
 rito participemur. Ordo namque ratio-
 nis exposcit, ut prius causas originum,
 immo potius calamitatum, qualiter edi-

tus, vel in quibus sit anxietatibus dif-
floratus atque conscriptus, brevitatem
qua possum, vestris auditibus pandam,
& ita demum ad reliqua orationis ser-
mo percurrat.

Optimè novit beatitudo vestra tem-
pus illud, quo tortuosus anguis ore pe-
stifero in quorundam mentibus viru-
lenta seminum suorum sparserat ziza-
nia, fraudulentaque deceptione à tra-
mite recti itineris gressum removerat
mentium perditarum. in quo quidam
homo pestifer atque insani capitis Froja
tyrannidem sumens, adsumptis sceleris
sui perversis fautoribus, adversus or-
thodoxum magnumque Dei cultorem
RECESU IN THUM Principem frau-
dulenta prætendens molimina, super-
bo adnifu Christianam debellaturus ad-
greditur patriam. Hujus itaque scele-
ris causâ gens effera Vasconum Pyrinæis
montibus promota, diversis vastationi-
bus Hiberiæ patriam populando crassa-
tur. Heu prò dolor! dicendi studium
calamitatis intercipit magnitudo. Sed
tandem veniendum est ad id, quod for-
midat pratio. Innoxius quippe multo-
rum Christianorum sanguis effunditur:

E iij

alii jugulis, nonnulli missilibus, plerique diversis jaculis sauciantur: innumeralis multitudo captivorum abducitur, immensa spolia subtrahuntur. Templis Dei infaustum bellum inferitur, sacra altaria destruuntur; plerique ex clericatus officio ensibus obruncantur, atque inhumata canibus avibusque multorum exponuntur cadavera occisorum: ita ut septuagesimi octavi Psalmi non immerito illi calamitati congrua videatur inscriptio.

Cum nos hujuscemodi causâ Cæsar-Augustanæ urbis circumseptus murorum ambitus contineret, adventumque suprâ taxati Principis præstularemur; omnipotentis Domini misericordiam promptissimè exorantes efflagitabamus, ut tyrannicæ jugum dominationis nequaquam cervicibus nostris sineret imponi, auxiliumque dexteræ suæ piissimo Principi contra impiissimum hostem quantocius impertiret. Sed orationes pauperum & deprecationem misericordissimi Principis protinus exaudivit Dominus. Misso igitur cælitus propugnatore fortissimo, hunc auxilio omnipotentis suæ sublevar; illum verò tyran-

nicæ superstitionis auctorem repentino casu condemnat : isti tribuens palmam victoriæ copiosam , illi verò inferens atrocissimæ mortis ignominiam. Destruxit eum dexterâ suâ Deus , & evellit de tabernaculo suo , & radicem ejus de terra viventium , ut rite Domino psal-leremus : *Dexterâ tuâ, Domine, percussit inimicum, & per multitudinem virtutis tuæ contrivisti adversarios nostros.*

In hoc igitur suprâ taxatæ tempestatis turbine, licet diebus continuis periculis circumquaque sævientibus minimè quippiam agere liceret, nec uspiam progrediendi , aut alicujus ruris libera esset facultas excolendi ; noctium tamen otia laborum spiritalium incrementis congeessimus , ac de sacris voluminibus , scilicet sancti Papæ Gregorii Romensis , sententiarum capitula in quinque libellis discreta , uno codicis textu conclusa, auxiliante Domino, colligendo decerpimus , atque in amaris diebus dulcium ciborum lacrymando dapes collegimus , memores Psalmistæ testimonii dicentis : *Qui seminant in lacrymis , in gaudio metant. Euntes ibant , & fiebant , mittentes semina sui : venientes au-*

tem veniunt cum exultatione portantes manipulos suos. Sumentes igitur exordium ab omnipotentis Domini incommutabilis essentiae Trinitate, atque ab origine mundi hominumque plasmatione usque ad hujus sæculi consummationem, quasi cujusdam longissimi funiculi studiosè liniamenta torquentes, opitulante gratia Christi, ingenio quo valuimus, discretis liniamentorum ordinibus sententiarum, ut prædiximus, titulos adnotando præstrinximus. Sed quia quorundam titulorum capitula in ejusdem sancti Papæ opusculis ad supplementum rei reperire minimè potuimus; ex libris sancti Agustini Episcopi pauca congerere curavimus, & quasi suavissimis dapibus aromatica quædam bene olentium pigmentorum venustissima floscula supersparsimus: quatinus studiosi lectoris animus, dum utrarumque rerum congestione depascitur, utrobique promptior efficiatur. Ab ipsa igitur protoplasti plasmatione, Hierusalem ac Babylonix cives, electos scilicet ac reprobos, virtutibus ac vitiis deditos, liber iste discreto rationis ordine profert. Hierusalem quippe visio pacis; Baby-

lonia verò confusio interpretatur. Qui namque ad visionem pacis, vel qui ad confusionis ignominiam per hujus itinera mundi decurrant, providus lector facillima investigatione poterit prævidere. Nemo quippe prudentium dubitat Christianorum, quod cælestis Judex terribilis adveniens dicturus est sanctis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* & è contra reprobis: *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui preparatus est diabolo & angelis ejus. Et ibunt hii in supplicium æternum: justi verò in vitam æternam.* Ecce ad quos finium terminos harum duarum civitatum populi perveniunt, ut hii sempiternæ remunerationis præmia cum sanctis angelis potiantur; illi verò cum diabolo & angelis ejus æternorum suppliciorum incendiis mancipientur.

Fastidiosus itaque, quem multa legere piget, aut certè quisque studiosus, qui fortasse legere mavult, & habere multorum voluminum copiam minimè potest, hujus operulæ nostræ laborem parvipendere non dignetur, & manualis hujus libelli textum legendo per-

currere non moretur. Ibi namque reperiet, in quibus tenaciùs hærere debeat, & à quibus quantocius discedere studeat: quatenus ad cælestium confortia civium, sempiternarum potiturus præmia rerum, Christo Domino largiente, perveniat. Te quoque, mi venerabilis Domine, deprecor, omnesque sacratissimi fontis undâ delibutos, quibus lectio hujus libelli placuerit, obsecro per sanctæ Catholicæ Ecclesiæ unitatem, quæ Christo Domino sponso suo conjungitur fidei sanctitate, ut pro meorum abluendis cumulis delictorum ejus non gravemini poscere pietatem: quatinus infernorum ignium caream suppliciis, & in mansionibus, quamvis exiguis, æternis solari merear refrigeriis.

EPIGRAMMA OPERIS SUBSEQUENTIS.

Quisquis amas sacram, lector, addiscere legem,
Hunc nostri studii librum percurre legendo:
Repperies facilè quidquid cognoscere
mallis.

Florea cuncta gerit, [tūm] prata virentia
gestat:

Pascit amantis oves, sincera animalia,
Christi.

Ostendit patriam celsam, regnumque
potentem,

- Tartareos ignes, & tristia non finienda.
En tibi Christus adest regnum conferre
beatis,

Impiis è contra horrenda supplicia con-
fert.

Sublimis anima, conscende ad regia
cæli;

Impiger adcurrere, careas ne præmia
tanta,

Et picci fontis horrendas despice flam-
mas.

IN C I P I T

LIBER SENTENTIARUM PRIMUS.

*Quòd Deus incommutabilis, summus,
& aternus existat.*

SOLUS Deus in semetipso incom-
mutabilis est, quia solus habet im-
mortalitatem, &c.

QUIRICI EPISCOPI

R E S P O N S I O

Ad Taionem Episcopum.

DOMNO. verè sanctissimo & unanimò atque speciali T A I O N I Episcopo, QUIRICUS servulus vester. En, beatissime virorum, sancti Spiritus intentione, qua in hujus operis labore fructuoso sudasti ingenio, ut qualiter cunctorum fomenta vitiorum aut præcaveantur, ne incidatur in eis, seu etiam post lapsum surgatur ab eis; qualiterque virtutum dona appetantur, nec tamen superbiatur de eis; præmissum laboris vestri fructum patenter & per lucidè cunctis se dinoscentibus indicavit. Nam multos per vos sancti Spiritus gratia à lascivia revocavit, multos ab ira compefcuit, alios etiam à superbix fastu removit: nonnullos à gastrimargix vicio abstulit: alios etenim à philargyrix concupiscentiis removit; &, ut specialiter loquar; omnes liberè imbuìt, fluxa & caduca spernenda, certa

& æterna omni subtilitatis ingenio requirenda. Pro cujus operis fructu in primis refert mater communis catholica Ecclesia grates immensas: post quam ego & hii, qui mei sunt similes, per incentiva vitiorum in noctis obscuritate dormientes, quique etiam post tenebras ad lucem erupimus, multas simulque infinitas primùm Domino, cujus inspiratione id effectui contradidistis; deinde vobis gratias referimus. O verè terræ sal, quo præcordia nostra, ne possent sæculi errore vanescere, condiuntur! ô lucerna super candelabrum posita Ecclesiæ, quæ lumine veritatis irradians multos à caligine nubili erroris splendifico sermone enubilas! Nam rite vobis aptatur illud testimonium, quod quidam prudens dixit: *Ecce docuisti plurimos, & vacillantes confortaverunt manus tuæ.* Reddat igitur Dominus pro hujus operis studio sanctæ animæ vestræ cunctorum indulgentiam delictorum, & societatem post procursum vitæ præsentis tribuat omnium habere Sanctorum. Ego denique ideo ad dirigendum eundem codicem vestrum piger extiti, quia cum per me offerre cu-

pivi; simulque ut voce & lacrymis referrem gratias, quantum valerem. pro quo quia minùs utilis exstiti, ut agnoscen-
ti culpam piè omittere digneris sugge-
sto. Nam & per meum puerulum cum-
dem codicem vobis volueram dirige-
re: sed quia devinxistis me adjuratio-
ne divini nominis, ut sine ulla retarda-
tione cum transmitterem, ideo per
præsentem direxi. De cetero salutem
tam humillimam quàm sinceram, sive
etiam abundantia caritatis refertam do-
mino meo persolvo: & ut pro servo
tuo pia sollicitudine Domino suppli-
care digneris, precor propter ornatum
scilicet ecclesiæ vestræ: quod Deus pro-
videre jusserit, spero per me vestris
adjutus orationibus exhibiturum. EX-
PLICIT.

A D N O T A T I O N E S.

DE Taione seu Taio Cæsaraugustano Epi-
scopo agitur tum in appendice ad VII
Concilium Toleranum, tum apud Rudericum
Toleranum Episcopum in lib. 2 de rebus His-
paniæ cap. 20, tum apud Baronium in Anna-
libus ad annum 649, tum denique (ut ceteros
præteream) apud Marianam in lib. 6 rerum

Hispanicarum cap. 8. Hi omnes ex vetustis monumentis commemorant, Taionem jussu Chindasuinthi Vesigothorum Regis Romam profectum, ut Gregorii Magni partem Moraliū, quæ in Hispania desiderabatur, ex Romana Bibliotheca recuperaret. Martinus Papa scrinii Romani schedas omnes & tabularia excutere longum esse causatus, diem ex die ducebat, atque aliam ex alia causam nectebat: cū Taio precibus fuis ad sepulcrum beati Petri, cælesti monitu quo in loco essent hi libri, edoctus est; tandemque curæ & votis suis fecit satis. Hic mirari subit pii Principis religionem, qui non solum primam & secundam partem Moraliū, quas Gregorius Leandro Episcopo non miserat, ut notat Baronius, legatione Romani directâ recuperare sategit; sed etiam *alios libros sanctorum Patrum diligenter fecit perquiri*, ut ex Hildefonsio scribit Lucas Tudenſis in Chronico. Ad hanc verò legationem Taionem elegit, litteris apprime *imbutum & amicū scripturarum*, (sic in vetusto monumento legimus) atque tum in Gregorium Magnum, tum in Augustinum, quorum *libros semper ab ipsis cunabilis legere amaverat*, impensè affectum. Id verò perspicuum est ex quinque libris sententiarum, quorum maximam partem ex meris Gregorii centonibus Taio conflavit, supplemento ex Augustini libris perito. Hæc de rebus theologicis sententiarum collectio facta ex Patribus prima mihi videtur, ad cujus fere exemplum Petrus Lom-

bardus, aliique alias condiderunt. In primo si-
quidem libro Taio agit de Deo divinisque at-
tributis: in secundo de Incarnatione Christi &
prædicatione Evangelii, deque Pastoribus &
subditis: in tertio de diversis Ecclesiæ ordini-
bus, & de virtutibus: in quarto de divinis
judiciis, tentationibus & peccatis: in quinto
de reprobis & de iudicio ac resurrectione. Hanc
collectionem inveni in egregio codice Biblio-
thecæ Thuanæ ante annos DCCC descripto,
ex quo fragmentum Taionis epistolæ, quæ su-
perius edita est, retuli in Præfatione secundi
Sæculi Benedictini. Integram verò in his Ana-
lectis referre visum est cum responsione Qui-
rici Barcinonensis Episcopi, cui Taio libros
suos nuncupavit. Ex hac porro epistola seu præ-
fatione intelligimus, ejus defectionis, quam
Vascones contra Reccesuinthum Regem sus-
cepisse legimus apud Rudericum Toletanum
Pontificem, aliosque rerum Hispanicarum scri-
ptores; signiferum ac ducem fuisse FROJAM
quemdam, *hominem pestiferum*, qui tyrannidem
usurpare tentabat. Hinc multus Christianorum
sanguis effusus, captivi abducti, spoliata tem-
pla, everfa altaria, Clerici ensibus obrunca-
ti. quæ omnia uno fere verbo exprimunt præ-
dicti Scriptores, apud quos nulla Frojæ, si be-
ne memini, mentio occurrit. Rem totam ita
perstringit Rudericus Toletanus in lib. 2. cap.
22, agens de Reccesuintho. *Hujus temporibus,
eclipsi solis stellis meridie apparentibus, om-
nis Hispania territatur, atque incurstationem
Vascanum*

Fasconum non cum modico exercitu repulit sine damno. Quapropter superior Taionis epistola non solum ecclesiasticis, sed & Hispanicis rebus illustrandis non parum conducet. Quod attinet ad Quiricum seu Quiricium Barcinonensem Episcopum, cui Taio sententiarum libros nuncupavit, is ipse est, ad quem etiam Hildefonsus Toletanus Episcopus librum de perpetua B. Mariæ virginitate transmisit, ut patet ex reciprocis Hildefonsi & Quiricii literis, editis in Spicilegii tomo 1.

HAGANONIS EPISCOPI

EPISTOLA

Ad RAMPERTUM Episcopum Brixensem,

De MAGINARDO Monacho in Abbatem ordinando.

DILECTISSIMO & reverentissimo fratri atque Coepiscopo Ramperto, servus servorum Dei Hagano æternam in Domino salutem. Sanctitatis tuæ erga divinum cultum vigiliaque devotio cum apud Ecclesiam Brixianam religionem augere contenderet, Monasterium studuit aptissimo loco extra muros præfatæ urbis, quo

Veterum Analect. Tom. II. F

beatissimi Martyris Faustini corpus requiescit , conditum iri. His itaque piis æmulationibus tuis , fratrum quoque & Coepiscoporum favor comitatus , suffragia oportuna non abnuir : inter quæ nostram quoque humilitatem convenire voluisti , rogans ut Presbyterum atque Monachum nostrum , virum honorabilem , & adprime officiis monasticis institutum, MAGINARDUM nomine, concederemus, quatinus eum in prædicto Monasterio Abbatem ordinares. Licet difficile , quia ejus collegio non modicè delectabamur ; tamen apostolicâ moti sententiâ , qua dicit, *Caritas non quarit quæ sua sunt* ; ad tantam utilitatem tuæ sanctitati remisimus , & ut in præfato sancto loco à te Pater Monasterii consecrari deberet , concessimus. Hunc ergo à nobis absolutum , tuæque sanctitati commissum , profusis jam hunc precibus commendamus , ut in vestra ecclesia divini famulatus vestrum Sacerdotumque vestrorum suffragium mereatur , & cooperante gratia Dei , Abbatis officium , ad quod exercendum eundem vobis concessimus , strenuè valeat exhibere , com-

muni omnium auxilio fultus & manu sua. Deus te incolumem custodiat, frater. Amen.

ADNOTATIO.

CUM Rampertus Brixienſis Epiſcopus extremos Pontificatus annos ageret, Bergomenſis eccleſiæ ſedem iniiit Hagano, uterque ſub metropoli Mediolanenſi, cui tum præerat Archiepiſcopus Angilbertus. Brixienſi cathedræ impoſitus eſt Rampertus anno DCCCXIV, idemque anno DCCCXI ſanctorum Fauſtini & Jovitæ eccleſiam, in qua ſacra neglecta erant, reſtitutam Monachis commiſit, quos ad ſeverioris vitæ normam per Leutgarium Abbatem & Hildemarum Monachum, ambos ex Franciæ partibus Mediolanum profectos, & ad ſe ab Angilberto Archiepiſcopo tranſmiſſos, erudivit. Exſtat huiusce rei egregium Ramperti monumentum in Bullarii Caſinenſis tomo 2, ex quo quæ ad rem noſtram faciunt, huc tranſcribo. Denique cùm noſtrorum fidelium, & maximè Sacerdotum, ad hoc multorum ſaluti profuturum provocaremur opus, petere à ſanctiſſimo viro domino Angelberto Archiepiſcopo fratres curavimus, quibus huius officii curam noſtra committere poſſet ſagacitas. Ipſe verò, ut vir doctiſſimus, multorum affatim illuſtratione deſideratis, [lege "illuſtrationem deſiderans"] & non ſua, ſed qua ſunt JESU-CHRISTI, per omnia quærens, conceſſit nobis fratres ex Fran-

cia partibus advenientes , quosque ob illuminationem suæ ecclesiæ insolubili sibi sociaverat vinculo , LEUTGARIIUM videlicet Abbatem , & HILDEMARUM Monachum : quatenus ita nobis præstarent adiutorium , quemadmodum illi nunc præstant & semper præstabunt. quorum vitæ atque doctrinâ plurimi hoc in regno illustrati esse noscuntur. Insignis est hic locus ad commendationem Leutgarii & Hildemari , qui ex quo Franciæ Monasterio in Italiam profecti sint, fateor me nondum assequi potuisse. Hinc verò Leutgarium sancti Faustini Monasterio alligatum non fuisse colligimus , ne videlicet uni loco intentus , alia istius regionis loca illustrare desineret. Quapropter Rampertus novo Monasterio Abbatem adoptavit Maginardum Presbyterum ac Monachum ex diocesi Haganonis, Bergomensis (ut quidem puto) Episcopi , ejusdem forsân qui Ebonis Remorum Pontificis restitutioni cum Ramperto, haud dubiè Brixienti Episcopo , subscripsit anno DCCCXL. Ut potius Bergomensi tribuam, suadet vicinitas locorum. Hæc porro Haganonis epistola inter alias Formatas epistolas reperitur in veterrimo Commentario Regulæ sancti Benedicti , qui commentarius ab annis sexcentis Paulo Diacono adscriptus est primum à Leone Marsicano Cardinale in Chronici Casinensis lib. I cap. 15 , tum à Petro Diacono & Bernardo Abbate Casinensi , postea Cardinale , & aliis. tametsi viri docti nostri temporis , Benedictus Hæftenus , & Angelus

de Nuce Abbas Casinensis , istud opus Paulo Diacono meritò abjudicarunt. Hanc verò lucubrationem Hildemaro Monacho postliminio restituit optimæ notæ codex ex Bibliotheca Monasterii sancti Benigni apud Divionem , ante annos septingentos scriptus hoc titulo appposito : INCIPIT TRADITIO SUPER REGULAM SANCTI BENEDICTI, QUAM MAGISTER HILDEMARUS MONACHUS TRADIDIT, ET DOCUIT DISCIPULIS SUIS. *Quocirca obsecro , cum aliquid incompositum , sive inhonestum ibi inventum fuerit , non magistro , sed discipulis imputetur.* Qui titulus cum non à recentiori quodam scriptore , sed ab ipsis Hildemari (ut legenti patet) discipulis , qui ex ore loquentis magistri hunc commentarium exceperant , appositus sit ; de vero ac legitimo hujus commentarii auctore non finit nos dubitare. Hunc autem Hildemarum non alium esse , quàm Monachum illum Francum , qui à Ramperto mox laudatus est , duo mihi persuadent argumenta , tum ex ætate hujus Hildemari , tum ex loco ubi vixit , petita. Primum est , quòd Commentator in Regulæ cap. 14 de Sanctorum festis diebus agens , in exemplum adducit festa peculiaria diœcesis Mediolanensis , in qua sub Angelberto floruit Hildemarus à Ramperto commendatus. Alterum est , quòd Commentatoris discipuli ad caput 38 Regulæ de hebdomadario Lectore adducunt Hildemari præceptoris sui epistolam , quam Urso Beneventano Episcopo de

recta legendi ratione scripserat. qui Ursus ad eam sedem promotus est Sicardi principatu, sub annum DCCC XXXIII, ex Italiæ sacræ tomo 8. quod tempus prædicto Hildemaro apprimè convenit. Verùm hæc fusiùs aliàs, quando hunc Commentarium cum aliis in lucem proferemus.

THEUDOINI PRÆPOSITI
CATALAUNENSIS

Epistola

Ad ALMANNUM Monachum Altivil-
larensem,

*De scribenda vita sancti Memmii Episcopi
Catalaunensis primi.*

DILECTISSIMO fratri ALMANNO,
Monacho professione, & per gra-
tiam Dei Hierco. In lege Domini die
ac nocte meditari, non cedit incassum,
in oculis divinæ majestatis. Ideoque
operæ pretium duxi tuam commone-
facere caritatem, ut quoniam ab incun-
te ætate in loco religioso nutritus, in
hoc maximè operam dedisti, ut in nul-
lo expers grammatos, etiam vel hoc
proficeres, ut nullatenus esses imperi-
tus graphidos; dimittas nemus Angi-

tix, & totum te cum auxilio divino transferas in vineis Engaddi. Certè nosti & vineam Sorech; audisti & patrem-familias, qui exiit primo mane, & per divisas horas, tamen præfixas, conducere operarios in vineam suam. Re vera & in hoc mea sunt vota, ut vocatus vocatione secundum propositum Dei facta, etiam juxta pusillitatem alicujus igniculi tui laborare in Ecclesia Domini Sabaoth sine ulla interpolatione neque moreris, neque ulla dilatione graveris. Est enim nobis mors velocissima, licèt sit nobis nimium sapientia tanta. Ergo accelera in quibuscumque fultus præsidio veritatis, & in domo Domini aliquod vasculum [clabora.] Sunt enim in ea non solum vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, in sancta videlicet Ecclesia, quæ juxta Prophetam Osee desponsata est tripliciter, primò ante legem in Abraham, secundò sub lege per Moysen, tertio autem sub gratia, ipso Domino veniente, & in utero virginali carnem virgineam assumentem, de qua processit, tamquam sponsus de thalamo suo. Didicisti etiam quòd cum

bestiis agri & cum volatilibus cæli & cum reptilibus terræ disposuerit Dominus pactum inire ; & quòd etiam per pastores Thecux consulat Dominus vineæ suæ. Atquæ ut manifestius fiat quod aimus , noveris quòd non absque occulta divinæ dispositionis providentiâ accidit , ablato mausoleo & aggere terræ semoto , perlustrasse nos beati Memmii sepulcrum in quadrangula & cæmentaria pretiosi corporis fossa : & hoc est factum jussu Regis CAROLI anno ab Incarnatione Domini DCCC LXVIII , Indiæ. I, VIII Kal. Aprilis, quæ fuit quarta feria ante mediam Quadragesimam : ejusque sanctum sepulcrum est inventum minimè ex ulla parte hære ad terram ; sed virtute omnipotentis Dei , apud quem merita tanti patroni refulgent , in ipsa fossa veluti libratum in aëra pendere quatuor digitis à terra. quo miraculo stupefacta mortalium corda depromunt dicentes : O quàm magnopieratis studio cælestis vitæ se conformem reddidit, dum vixit in terra , cujus nunc tanta est gloria in cælo , ut ejus sepulcrum , nedum corpus tan-

gere, indignam se fateatur terra. Ejus sanctissimi viri vitam à tua devotione quærimus innovandam: quæ diuturna vetustate & negligentia, velut in pitaciis, habetur pæne consumpta. Ergo age, pro viribus nostræ petitioni favens esto: quatenus de tanto intercessore ad perpetuam salutem possis in cælo gaudere.

ALMANNI RESCRIPTUM ad THEUDOÏNUM Præpositum.

Venerabili Præposito THEUDOÏNO, ALMANNUS peccator. Præcipis mihi caritate cælitus infusa cordibus electorum per Spiritum-sanctum qui datus est nobis, ut vitam sancti Memmii Catalaunensis primi Pontificis, vetustate neglectam & imperitiâ corruptam, haud secus ac si ex cineribus effossam, innovare contendam, peritiâ corrigam, & quidquid videtur deesse, moliar supplere studio veritatis impressus. Sed multa sunt, quibus facilè tanto me possum excusare negotio. Primum, quòd disputatio neoterica non congruit tantæ gravitatis &

sanctitatis viro. Secundum, quòd ipse testis ignorantiae meae, nullius testimonio nititur conscientia mea, ut me profitear sapientem, cum sim insipiens. ideoque minus convenit, ut praesumam ultra vires aggredi negotium. Tertium & maximum illud est, quòd peccatorum meorum luctuosa recordatio, dum pro debito delictorum meorum me soli delegat amaritudini, terribilem mihi timorem incutit, illius gesta pangere stilo, cujus praedicationis apostolicae & sanctissimae religionis numquam me, pro dolor! participem imitatoremq; exhibui. Fateor ergo, debetur hoc opus vitae merito, & caritatis scientia sapienti, non mihi per omnia insipienti, ne mihi veniat illa vox justae severitatis, quae dicat: *Quare tu enarras justitias meas, & assumis nomen meum per os tuum?* Sed quia te precante caritas jubet, te hortante Christus imperat; quantulumcumque nostrum fuerit munusculum, non subterfugiam, quin quod Dominus dederit, pandam. Novi etenim quòd dicitur: *Aperi os tuum, & implebo illud.* & *Operare terram tuam, & satiaberis panibus.* Nec quæram altitudi-

Psal. 49

Psal. 80

Prov. 12, 11

nem verborum, cùm minimè umquam illam attigerim : sed & simplex habens ab antiquitate materiam , verbis quidem simplicem , sed factis limpidius sole lucentem , & omnem mundanæ molis machinam potentiâ sui & virtute divina transcendente ; & ipse velut potero , sequens ero , suffragium à vestris orationibus quærens , ut à quatuor ventis veniens spiritus mortua ossa mea vivificet , & me talem facere dignetur , à quo non exigat debita usque ad novissimum quadrantem , quin potius deleat & dimittat omnia delicta mea usque ad novissimum quadrantem. In quo S. Memmius nobis pius intercessor existat , cui devotionis nostræ servitium offerre conamur , licet exiguum , tamen quantum nostræ parvitatæ igniculus & veritatis materia cum auxilio divino contulit nobis. Atque in hoc communi opusculo tuum erit eligere quem fortiamur iudicem. Etenim cùm in omnibus rebus sit utilis probatio , Apostolo dicente, *Omnia probate , quæ bona sunt tenete* ; maximè in his ^{1 Theff. 5,} necessaria habentur , quæ veritatis lucem justæ examinationis efficacia spe-

stant : & hoc vel solum maximum est, cur exspectamus iudicium sapientiæ. Et enim ipsas Grammaticæ cautelas , quibus à barbarismo aut solæcismo censet ipsa cavendum , aut nihil aut parum curamus in hujus rei moderatione : cùm quærat^rur veritas , & debeat facessere vanitas , & optemus fugere contrarium , cùm insistamus gravitati * pro viribus mentis. Neque hoc dicimus , ut Grammaticam reputemus in vitio , cùm sit ipsa sola , vel maxima virtus scientiæ : sed quia veritati operam dantibus obscurantur alia , velut à sole sidera. Unde dictum est : Tenebras non amabo ; cùm solem videro. Denique quantam in hoc patiar verecundiam , effari aut vix , aut minimè possum , veritus ne fiam fabula sapientibus , qui in hac re volui consulere legentibus : ubi succurreret modestiæ latebra , si fieri posset , ut absque exaratoris nomine maneret scriptura in opere. Et hæc arbitrio tuo pariter derelinquo. Potens est enim Deus auferre opprobrium nostrum , quod & faciet , ut in misericordia ejus veraciter confidimus , intercedente beato Memmio , qui nos

exaltus oculis respicit benignis; te per devotionem mentis hortantem, me pro debita fidelitate & capacitate cordis scribentem. Opto itaque vobis hujus facti non modicam manere mercedem: cui cùm omnia debeam, tam arduam rem negare non potui. Opto vos quàm bene valere & esse felicem usque ad supernæ gloriæ contemplationem.

ADNOTATIONES.

QUANTUM utilitatis reipublicæ, non solum Christianæ, sed etiam litterariæ, ex actis Sanctorum accedat, argumento est in primis Dagoberti Austrasiorum Regis in regnum restitutio, non aliunde asserta, quàm ex auctoribus, qui Sanctorum gesta in litteras retulerunt. Hæc enim Dagoberti restitutio, quem mortuo Sigiberto Patre in Hiberniam jussu Grimoaldi relegatum fuisse, nulla reversionis mentione facta, memorant veteres Francorum Annales, duobus primùm probata est testimoniis, quorum unum suppeditavit liber de vita sanctæ Salabergæ Abbatissæ Laudunensis; alterum Wilhelmus Malmesburiensis Monachus in actis sancti Wilfridi Eboracensis Episcopi. His duobus postea tertium accessit ex vita sancti Memmii Catalaunensis Pontificis primi: ac demum alia duo ex Fridegodo Poëta & Eadmero Monacho in actis sancti Wil-

fridi superius laudati : quos duos auctores in tertio Sæculo Benedictino publici juris feci.

Quis auctor veterem illum libellum de vita sancti Memmii scripserit, incertum est. Almanus quidem , Altvillarensis prope Remos Monachus , rogatu Theudoïni Præpositi Catalaunensis veterem ac propè detritam de sancto Memmio scriptionem novo stilo scribere aggressus est sub annum DCCC LXVI, quo anno , restante Theudoïni epistola præmissa , sancti Memmii corporis illatio seu elevatio facta est. At non videtur is esse auctor istius Memmianæ vitæ , ex qua pro Dagoberti restitutione argumentum desumptum est. Nam in codice Catalaunensis ecclesiæ , post duas superiores epistolas quas inde exscriptas habuimus , interjectis foliis non paucis habetur liber de vita sancti Memmii , qui in Galliam à sancto Clemente missus scribitur. Eadem , ut puto , Vita legitur in ms. codice Altvillarensi , incipiens ab his verbis : *Igitur cum beatus Clemens discipulos ad diversas provincias , &c.* quo in codice nulla mentio de Regis Dagoberti restitutione. At verò in exemplari Herovallino , ex quo V. Cl. Hadrianus Valesius tertium argumentum pro sententia sua de restituto Dagoberto accepit , sancti Memmii in Gallias missio per sanctum Petrum facta dicitur. Hinc persusum habeo , Altvillarensis codicis scriptionem de sancto Memmio tribuendam esse Almanno ejusdem Cœnobii Monacho , qui Memmii missionem sancto Clementi potius , quàm sancto Petro ad-

scribendam esse judicavit. Qua in re veterem correxit auctorem, qui paullo post restitutum Dagoberto regnum scripsit, ut satis indicat agendo de ipso Dagoberto, his verbis: *Postquam tantis effulsit virtutibus & miraculis Deus per servos suos claruitque, novissimo tempore in anno secundo sub imperio Dagoberti Regis, (ipse est qui post longam pressuram reversus est ad propria regna) in mense quinto, in quinta die mensis, secundâ vigiliâ noctis, cum ei nocturnos fratres celebrantes adstarent, &c.* Hæc verba auctorem ejus temporis æqualem satis designant, non Almannum Monachum, qui annis ducentis à principatu Dagoberti remotus fuit. Alterius proinde libelli scriptor est Almannus, tamen in Necrologio Altivillarensi nulla istius operis mentio disertè fiat ad diem 22 Julii, quo die ejus obitus ita consignatur: *Commemoratio domini Almanni nostre Congregationis Monachi, qui Franciam suo tempore à Normannis devastatam exemplo Hieremie quadruplici planxit alphabeto. Scripsit etiam vitas sanctorum Nivardi Archiepiscopi Remensis, Syndulfi Presbyteri solitarii, beate Helene Imperatricis, ejusdemque corporis ab urbe Roma ad Monasterium Altivillarense translationem, & alia opera.*

SUPPLEMENTUM

Ad librum IV AMALARIJ de officiis
divinis.

CAPUT XLVIII.

*De Regula SANCTI BENEDICTI
precipui Abbatis.*

QUOD sanctus BENEDICTUS aliter
constituerit, quàm Cleri officia
dicuntur; nec hoc vacat à mysterio.
Constat enim hunc sanctissimum Do-
ctorem omni generis virtute claruisse,
intantum, ut sublimioris propositi Ordi-
nis institutor exstiterit, qui non solum
à novi, sed etiam à veteris instrumen-
ti Patribus arreptus est. Ut enim ita
dicam, à sancto Moyse regularis vitæ
trames, & ut à sancto Hieronymo, qui
hujus Ordinis merito excelluit, atte-
statur, à sancto Helia & Heliseo; &
in novæ gratiæ diebus à Johanne Ba-
ptista hic Ordo originem cepit: cujus
sectatores Paulus & Antonius, cæteri-
que innumeri usque in summos Apo-
stolicos

stolicos Pontifices Romanos , sanctum hoc propositum propugnauerunt.

Nam , ut de cæteris sileam , post beatum Papam Sixtum , qui sub Decio martyrio coronatus est , DIONYSIUS ex Monacho ; itemque GREGORIUS excellentissimus memoriâ , gradum apostolici culminis fortiti sunt : quorum Gregorius inter cætera , quibus provexit Ecclesiam , clericalis officii maximus enituit institutor. Cujus auctoritas tanta fertur verissima relatione , ut in specie columbæ Spiritus Dei ei insidere frequentius sit visus : cujusque facundia & scripta inter cæterorum dicta , ut aurum purissimum resplendent. Cujus memorati sancti Benedicti gesta , sicut nullus Pontifex summus alicujuscumque , nisi rarissimè : sic ipse , palmam doctrinæ post Petrum in Ecclesia Dei consecutus Gregorius , claro stilo prosequutus est. de quo perhibet testimonium , dicens , quia vir ille Domini Benedictus spiritu justorum omnium plenus fuit. Item testimonium perhibens Regulæ Monachorum , dicit : Nam scripsit Monachorum Regulam sermone luculentam , discretionem præcipuam.

Veterum Analéct. Tom. II. G

Non ergo credendi sunt plerique, putantes hunc sanctum Doctorem populi Ecclesiam sprevisse, & ideo aliter de ordine Psalmorum scripsisse. Quia tantæ auctoritatis Doctor, Spiritu-sancto disponente, eadem ordinavit, & populi conventibus consuluisse videtur. Quomodo enim non de frequentia populi creditur simul dixisse, Cantare autem & legere non præsumat, nisi qui potest officium ipsum implere, ut ædificentur audientes; qui de reverentia psallendi & cantandi præcipuo monitu scribit?

Regula „
cap. 47 „

Nequaquam itaque fatendum est, hunc talem Patrem absque mysterio cuncta disposuisse: & sicut clericale officium monastico non præjudicat; ita reciproco actu monasticum clericale comprobatur. Hinc est quod varietates anni, sicut est in Passione, in Pascha, in Pentecosten, & in quibusque cæteris, clericalem sequuntur ordinem; & Clerus in aliquibus Monachorum. Certum autem esse probatur quodammodo ipse sanctus Benedictus consuetum morem sancti Ambrosii in nonnullis ecclesiasticis elegisse, verbi gratiâ de Hym-

nis , quos Ambrosianos appellat ; & de *Alleluia*, quod usque in Dominica prima Quadragesimæ ab ea consuetudine recitatur. Providisse etiam infirmorum fragilitati in plerisque , ut de una Lectione in tempore æstatis , ac de Psalmis directancis sine Antiphona dicendis. sed & Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, quam repletus ipse spiritu divino per eundem spiritum divinum institutam fuisse & futuram esse non ignorabat, nequaquam contempsisse , dum dicit : Hoc præcipuè commonemus , ut si cui fortè hæc distributio Psalmorum displicuerit, ordinet , si melius aliter judicaverit : dummodo omnimodis id attendatur, ut omni hebdomada Psalterium ex integro numero c. l. Psalmorum psallatur , & in dominico die semper à capite repetantur ad Vigiliis. Quamvis enim à prædecessoribus sui temporis Romanis Pontificibus quædam jam constituta forent ; necdum tamen tum temporis totus ordo psallentium in Psalterio & Antiphonario ad liquidum in ordinem redactum fuerat : quod postea Gregorius Papa excellentissimus, sanctæque memoriæ ejusdem sancti Benedicti

strenuus regularis observator ^a, & monasticæ perfectionis imitator, studiosissimè ordinavit institutione sancti Spiritus.

Itaque in provinciis, quibus ordo Romanus excolitur, ab antiquis Patribus ejus sancti Ordinis sectatoribus, præcipueque à sanctissimo domno Gregorio Papa, ut de quibusque per annum varietates Officiorum communiter observentur, decretum est. Nam beatus AUGUSTINUS Monachus, primus Anglorum Episcopus, ab eodem domno Gregorio ibi directus; itemque (ut de reliquis ejusdem provinciæ magnis & perfectissimis Doctoribus sanctæ Ecclesiæ Monachis reticeam) domnus BEDA, à pueritia ipsa in Monasterio Monachus conversatus, easdem Romanas diligenter, & posteriores ejus hodieque conservant institutiones: quia in Septuagesima nobiscum *Alleluia* dimittunt. In Pasione Domini, quindecim videlicet dies ante Pascha, in Responsoriis *Gloria Patri* non dicunt, & in Cæna Domini & Parasceve ac Sabbato sancto novem tantum Lectiones, novem Psalmos recitant, similique modo nobiscum ^b in omnibus

totam Paschæ hebdomadam per tres Lectiones & tria Responsorialia in dominica Resurrectionis, & per tres baptismales Psalmos festivam observant.

In quibusdam verò locis non ignoro in Passione Domini tribus noctibus duodecim Psalmos & XII Lectiones cum Responsorialibus agi: ubi prætermittuntur Hymni & Cantici, quippe qui pertinent ad læticiam: ut in prima Nocturna quatuor Psalmi in solito more dicantur, & in secunda itidem quatuor, in tertia quoque quatuor: officia tamen inchoationis ac tertium amittunt Psalmum; itemque Invitatorium, sicut & in Theophania non recitant. item in Vigiliis dominici diei sanctæ Resurrectionis duodecim Lectiones & Responsorialia cum tribus Canticis in tertia Nocturna, & duodecim Psalmos totaque hebdomada celebrant. Baptismales tamen Psalmos, qui ad diem pertinent, in numero assumunt, ut nostræ pusillitati videtur: nec vituperandi sunt, sed potius laudandi, qui Gregorianum tenent morem. Ad quid enim hæc valeat observatio, dicit idem dominus Gregorius his verbis: Hanc sollemnitatem rectè sollemni-

cc Homil.

22

» tatis nobilitatem dicimus, quia sollemni-
» tates cæteras antecedit. Sicut enim in sa-
» cro eloquio Sancta sanctorum, vel Canti-
» ca canticorum sui magnitudine dicun-
» tur : ita hæc festivitas rectè dici potest
» sollemnitas sollemnitatum. Denique ma-
nifestum est, quòd in hac sollemnitate,
non solum quæ sunt, sed etiam quæ fu-
tura sunt, recolimus. Itaque non vacat à
mysterio, quòd in eo die duas amittimus
Nocturnas, quæ vetera designant tem-
pora, videlicet ante legem & in lege;
solamque tertiam celebramus, quæ no-
vum tempus, & per hoc resurrectio-
nis futuræ nova gaudia denuntiat. Un-
de sanctus Benedictus jubet, ut in ter-
tia Nocturna semper de novo testa-
mento legantur Lektionen. Sic enim se-
cundùm Apostolum expurgare præfigu-
ramus à nobis vetus fermentum, ut si-
mus nova conspersio : ut ad futuram
resurrectionem accendamus animum
nostrum, & per ipsam lætitiàm recale-
scat fides nostra in eo quod credit. Quo
fit, ut cæteros dies dominicos per an-
num iste dies, quo resurrectio Domi-
ni nostri proprio gaudio; & alter quo
sancti Spiritus adventus recolitur, cele-

bratur, lætitiâ festivitatis antecedit. Nam dominica in qua donum Spiritus sancti memoratur, planè similem habet lætitiâ; & ideo simili observantia habetur.

Nec item reprehendendi, quin immo sunt laudandi, qui eundem morem in eam, quàm solent per continuos dominicos dies observare, transmittunt. Fortasse enim illud sanctæ Regulæ offendere timent, ubi præcipitur ut numquam minùs à duodecim Psalmorum quantitate ad Vigiliâs nocturnas dicantur, exceptis tertio & nonagesimo quarto. itemque illud: In Sanctorum festivitibus vel omnibus sollemnitatibus, si-
 cap. 10
 cap. 14
 cut diximus dominico die agendum, ita agatur. Sollemnitates enim intelliguntur hîc esse appellatæ, quæ propriè de Domino celebrantur; sicut est Natale Domini, Octavæ ejusdem; Epiphania Domini, & Octavæ; Hypapanti Domini, Adnuntiatio Domini, sanctum Pascha, Octavæ ejusdem; Ascensio Domini, Octavæ ejus; Pentecosten, Octavæ ejus. At vero Psalmos, aut Antiphonas, vel Lectiones ad ipsum diem pertinentes instituit sanctus Benedictus re-

citari. unde ubi proprietas sollempnitatis in ipsis dominicis diebus invenitur, ipsa attenditur, ut puta in dominicis per Adventum quinquagesimus cum *Alleluia* non dicitur, quia Antiphonæ sunt pertinentes ad ipsum diem: Psalmi etiam *Dominus regnavit & Iubilare* ad ipsum respiciunt tempus: quia (ut suprà dictum est) adventus Domini tripudium mundo denuntiat, non luctum afflictionis.

Quamvis ergo à more Romanæ Ecclesiæ in nonnullis sanctissimi Benedicti constitutio discrepet; absit à nostris mentibus, ut in aliquo à fide sanctæ atque apostolicæ Ecclesiæ eum dissentire credamus. Hic enim sanctus Domini Benedictus in omnibus sanctorum Apostolorum vestigia subtiliùs est imitatus. Cernens enim apostolicam doctrinam, quæ in initio nascentis Ecclesiæ viguit, suo tempore tantùm specie tenus observari; auctore Deo, ut alter Moyses, eandem Apostolorum regulam roborare meruit. Unde in exordio Regulæ ex decretis pontificalibus sancti Clementis Papæ & Martyris, Petri Apostoli successoris, quædam necessaria, ut flos-

culos miri odoris & jocundi coloris ,
decerpsit. Itaque omnia juxta morem
Apostolorum in medio conferri jussit
regulari præcepto , secundum illud: ^{cap. 33}

Nec quisquam eorum quæ possidebat , aliquid ^{A. 1}
suum esse dicebat , sed erant illis omnia com-
munia : dividebatur autem singulis prout cui-
que opus erat. Itemque Regulæ ejusdem
æmulatores innormans ad nutum apo-
stolicum , dicit : Quia tunc verè Mona-
chi sunt , si labore manuum suarum vi-
vunt , sicut & patres nostri , inquit , &
Apostoli.

De Romana tamen ecclesiastica con-
suetudine secundum uniuscujusque
provinciæ morem , de varietatibus quæ
ad mysterium pertinent , quod GRATIUS ^d
venerabilis Monachus , ejusdem sanctif-
simi Benedicti alumnus , à se conscri-
ptum de vita sancti Mauri obtulit bea-
to Papæ BONIFACIO , quodque idem
sanctus Papa omni laude dignum duxit ,
suaque sancta auctoritate roboravit ;
narrat ita de obitu sancti Benedicti di-
cens : Noctem illam , quæ xii Kal. A-
prilis habebatur , & quadragesimum * <sup>* al san-
ctissimum</sup>

" Vigiliarum Paschæ illucescebat sabba-
 " tum, tam beatissimus Maurus, ac nos.
 " qui cum eo ibamus, quàm sanctus Ro-
 " manus cum aliquibus discipulis suis, je-
 " juni pervigilem duximus, unusquis-
 " que nostrum secretò apud se, ut illis
 " diebus in Ecclesia Romana mos erat,
 " Psalmos & orationum preces devotè
 " pro exitu ejusdem Patris nostri dilectis-
 " simi Benedicti consummantes. Locus
 " ubi hæc acta sunt, fuit in Gallia pagus
 " Autistodorensis, in Cœnobio, quod Fons
 " Rogi nuncupabatur. Quibus verbis san-
 " ctum Maurum observasse Romanum
 " morem, quem illo triduo observant,
 " perspicitur: & quod de isto uno, sic
 " de cæteris agendum puta.

Clement.
pseud-epist.
 2

De reverentia porro corporis ac san-
 guinis Domini in nullo dissentire creda-
 tur idem sanctus Benedictus à scriptis.
 beati Papæ Clementis, quibus jubetur,
 ut discernatur à carnali spiritualis cibus
 communionis: ut si quis communicat
 horâ tertiâ, non statim indifferenter
 terrenum præsumat cibum, ob reve-
 rentiam mensæ cælestis: sed expecta-
 re debeat horam sextam. qui circa verò
 sextam, sustinere curet nonam, ne gu-

Stus cælestis ob terrenum vilescat. Sanctus
 verò Benedictus Lectorem jubet *cap. 38*
 cibari ante moram lectionis recitandæ,
 propter, inquit, communionem san-
 ctam. quod apostolicis decretis contra-
 rium non est. Sæcularibus enim illa
 sunt jussa, qui communibus cibis utun-
 tur indifferenter, plerumque usque ad
 nauseam: qui honestioribus scandalum
 movere possunt in incuria accepti an-
 gelici panis. Et licet panis sancti altaris
 animam reficiat spiritali sagina: tamen
 quia non sine corporeo gustu à nemine
 accipitur; ab honestis, ut inhonestos
 exemplo coerceant, per aliquot horas
 dignum est in terrenis epulis gustum
 oris non misceri. In hac horarum sus-
 pensione, credo, sanctissimus Benedictus *cap. 48*
 vacationem legendi ab hora diei quar-
 ta usque ad horam sextam, qua refi-
 ciunt Fratres, constituit, ut refecti ci-
 bo cælesti, ab altari Christi mentes
 statim reficiant lectionis pane, & hac
 mora corruptibile ab incorruptibili di-
 cernatur alimento. Quin insuper illis,
 qui sobrietati student, honestè videretur
 posse concedi, non per easdem hora-
 rum moras, quibus inhonesti prohiben-

tur, postquam communicaverint, non vetari: cum propter justum lex non est posita; secundum Apostolum. Nec vacare à mystico intellectu potest, quòd inchoationem Nocturnarum ab adjutorio divinæ invocationis voluit: cum exordium quodcumque non sine adjutorio Domini rectè valeat caput sumere. ubi adjungitur gloria sanctæ Trinitatis: ut primus ad unitatem Trinitatis pertineat. deinde post gloriam sanctæ Trinitatis in tribus veluti personis dicatur secundus * ter. denique tertius Psalmus absque evigilatione nostra resurrectionem Domini monstrat, ac per hoc nostram: quam sequitur invitatorius. quia post Domini resurrectionem sancti Apostoli mundum ad Dominum invitaverunt. In diebus Passionis tamen tribus, & in Theophania similiter, propter mysticam non dicitur, & propter invitationem Judæorum malignam, & Herodis fictam machinationem, qui fraudulenter adorare Dominum quærens ut occideret, omnes Principes Sacerdotum & Scribas populi invitans in concilium congregavit, sciscitans ab eis, ubi nasceretur Rex Judæorum. Primus

* I. versus,
Domine, la-
bia mea a-
peries.

quippe Psalmus in primo Nocturno *Afferre Domino*, invitationem demonstrat fidelium Magorum, ac per hoc gentium. qui prætermisus à solito ordine invitatorius in secunda dicitur Nocturna: quia Magi per stellam invitati nequaquam sunt ad impium Herodis concilium reversi: sed per aliam invitationem angelicam, videlicet per alteram viam, reversi sunt in regionem suam, id est in paradisum, ubi Christus credentes remittit.

Tertius autem Psalmus sine modulatione Antiphonæ in directo dicitur, quia resurrectionem Christi terræ motus magnus subsequutus est. Angelus enim Domini descendit de cælo, cujus aspectus ut fulgur, vestimenta autem ut nix. Sed & futura resurrectio nostra in terræ motu magno, videlicet in tuba Dei resonante, &, ut Prophetait, *Non solum terram movebo*, sed etiam complebitur. Terræ motus enim plus ad terrorem, quàm ad blandimentum pertinet: modulatio autem demulcere solet aures auditorum. Jure ergo sine oblectamine modulationis dicitur. Sicut sexagesimus sextus, qui primus ma-

tutinali laude dicitur, qui primam Ecclesiam de circumcissione designat: qui timore compuncti, ut dicitur in Actibus Apostolorum, in Christum credentes præ terrore sibi divinitus, sicut & Saulus in terram prostratus; immisso, ad blandimentum Christianæ dulcedinis salubriter incorporati sunt. Invitatorium autem semper habet modulationem: quia oblectamento promissionum regni cælestis & miraculorum gaudiis Apostoli prædicarunt. Nec te moveat, quòd invitatorium æstivis diebus hebdomadalibus sine modulatione Antiphonæ solet dici: quia terroribus plagarum, terroribus futuri judicii, aliquando ex incredulis creduli effecti sunt.

Sequitur Hymnus, qui Christum credentes laudare Christum demonstrat. nam invitatus mundus ad Baptismum, lætitia, quæ designatur per Hymnum, plaudit, dum laudat Creatorem, quem antea ignorabat.

Duodecim Psalmi sequuntur, seni & seni per duas Nocturnas: quæ perfectionem veteris Legis sub Moyse & David demonstrant. In hac enim apostoli-

ca doctrina diffundenda, & quatuor Evangelia revelanda, & quatuor mundi partes inlustrandæ, quæ ostenduntur per quatuor Lectiones & quatuor Responsoria, in sensu interiori condita erat. unde & in mensa Domini, quasi in lege Mosâica, duodecim panes propositionis, quasi duodecim Apostoli, inerant, seni altrinsecus positi: quia in caritate Dei & proximi perfecti sunt.

Tertia autem Nocturna, quæ tertium tempus novæ gratiæ indicat, tria Cantica de Prophetis habet, id est lætitia mundi de cognitione sanctæ Trinitatis, quam Prophetæ perspicuis prædicaverunt vocibus, & in novo tempore mundo revelata est. Unde & *Alleluia* diebus dominicis cani præcipitur, quia *Alleluia* ad gaudium & laudem pertinet.

Itaque per tres Nocturnas in quarto Responsorio *Gloria Patri & Filio & Spiritui-sancto* cantare instituitur: quia per tria tempora, ante legem, sub lege, sub gratia, in mysterio quatuor Evangelia fuerunt, & partes quatuor mundi Christum laudaturæ, quæ sanctæ Trinitati gloriam concinunt concordabiliter. So-

lent etiam dici cum una solum Antiphona tria Cantica : quia unitas in sancta Trinitate intelligitur.

Dicitur *Te Deum laudamus* ante Evangelium, demonstrans laudem cælestium in Incarnatione Christi. Unde & ipso nato gratulantes laudibus concinuerunt dicentes: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Dicitur *Te decet laus* post Evangelium, quod designat laudes terrestrium post prædicationem Domini auditam, & ab errore gentili gentilitatem ereptam. Unde quasi ante & post Evangelium, id est Christum, turbæ præcedentes & subsequentes Regem exclamant: *Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini.* In nocte verò Nativitatis Domini ideo mos est post Evangelium Matthæi, quod declarat genealogiam Christi, recitari ab Abbate qui ipsum legit Evangelium, *Te Deum laudamus*: quia Evangelium nativitatem Christi narrat, quo nato Angeli laudibus prorumpunt: post quas angelicas laudes, pastores adorantes Dominum, à præsepio glorificantes & laudantes Dominum in omnibus quæ audierant & viderant,

viderant, sicut dictum est ab istos, reversi sunt. Propterea mox ab omnibus subsequitur *Te decet laus*, quasi hoc sit laus pastorum. ubi sine mora Missa incipitur: quia ut animalia munda Dominum nostrum, qui erat invisibilis apud Patrem, in præsepio quasi intrapositum, de virginæ natum visibilem adorare debemus.

Præcipit Regula Abbatem Evangelium legere, quia prædicationem Christi meliores & perfectiores arripere debent: ut ex hoc admoneatur Abbas, quanta virtutis perfectione cæteros transcendere debeat. Cum honore & timore stantes ammonet omnes: quia sermonem Dei quisque fidelis non in vacuum, non in contemptum suscipere debet. quia verò corde creditur ad justitiam, & ore confitetur ad salutem; propter fidem evangelicam exprimendam in fine respondetur, *Amen*.

Porro quòd apud quasdam ecclesias in Adventu dominico, necnon in Septuagesimalibus & Quadragesimalibus diebus, à Clericis prætermittitur *Te Deum laudamus*, sicut & ad Missas *Gloria in excelsis Deo*; nequaquam à monastico

Veterum Analect. Tom. II. H.

Ordine hæc talis consuetudo observatur, sicut nec à quibusdam Canonico-
rum ecclesiis. Nam in Dominica, quæ
e Mediana^e vocatur, quando in Respon-
soriis & Invitatorio prætermittitur *Glo-
ria*; hymnus *Te Deum laudamus* non præ-
termittitur ante Evangelium, ubi divi-
nitas Christi, antequam Abraham fieret,
esse dicitur. ubi licet Judæorum perse-
cutio dicatur, qui tulerunt lapides ut
jacerent in JESUM, necdum tamen
completur Passio. Ubi enim completur
Passio, *Gloria* in omnibus Psalmis & laus
Te Deum laudamus prætermittitur. quod
fit in tribus diebus ante Resurrectionem.
Manifestum est enim in Passione Chri-
sti cælestes Virtutes & Discipulos Chri-
sti non gratulatos, sed mærentes fuisse,
cùm sol dolore suos subtraxerit radios,
mundique elementa in Domini sui hu-
militatem angustiarum horror obduxe-
rit. In Dominica etiam Palmarum hym-
nus *Te Deum laudamus* non prætermitti-
tur, cùm Evangelium resonet laudes
turbarum clamantium Domino, *Hosanna
in excelsis*. Dignum enim videtur, ut
preces quæ ad Missas omnes dicuntur,
in officiis diurnis & nocturnis non præ-
termittantur.

Nam in Adventu Evangelia, non tristitiam, sed gaudium nobis nuntiant. Unde propter ipsos triumphales lætitiæ venturæ Nativitatis dies, in laudibus matutinis *Dominus regnavit* & qui à jubilatione incipit. Psalmi pertinent. De operariis enim vineæ à patrefamilias convocatis, deque seminum parabolis, ac de illuminato cæco, qui mundum à Redemptore illuminatum indicat, & de triumphato diabolo in tribus tentationibus à jejunante Christo; itemque de sanata filia fidelis Chananæ, necnon & de ejecto dæmonio à muto & surdo homine obsessio; item de quinque milibus hominum quinque panibus & duobus refectis piscibus, Læctiones, quid aliud nisi Christi triumphos & gaudium Ecclesiæ denunciant? Sed & in natali Innocentum à quarundam Ecclesiarum Clericis non dicitur *Gloria* in tertiis Responsoris nec Hymnus suprâ dictus. Monachis verò consonum videtur, & glorias & hymnum laudis non prætermittere. unde in duodecimo Responso, quod Hymnum antecedit, de triumpho laudis non ambigitur, dum dicitur: *Ideo regnant cum Deo & Agno,*

H ij

& *Deus cum illis*. item Psalmi, à Domini regno & jubilo orsi, ipsis Matutinis inferuntur. Item Antiphona dicitur, *Cantabant sancti canticum novum*. Hinc & in authentico Gregoriano tantum *Alleluia* & *Gloria* ad Missas tollitur, propter luctum matrum sive Ecclesiæ, dicente Evangelio: *Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt*. Benedictio autem, quæ post Collectam, recitante Abbate Evangelium, dicitur, & sic incipiunt Matutinos; ostendit orationes nostras debere, ut sint acceptabilia Deo, quæ præmissa sunt. Unde post duodecim Lectiones & duodecim Responsoria, quasi cum *xxiv* senioribus habentibus *singulas citharas*, in quibus musica modulatio quæritur; & *phialas aureas*, quæ recreare sitientem, quasi Lectiones, assolent; *plenas odoramentis, quæ sunt*, inquit, *orationes Sanctorum*, quasi duodecim Psalmorum perfectione refertas; rectè Deo post Evangelium orationem offerimus. Unde & dicitur, *Cum darent quatuor animalia*, quæ sunt Evangelia, *gloriam & bono-*

rem & benedictionem sedenti super thronam, procedebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, item & cantabant canticum novum, post oblatas citharas & plenas odoramentorum phialas. Unde & ipsa oratio post canticum Zachariæ solet repeti, ut præcedentia simili modo Deo commendet.

Porro etiam cum in dominicis diebus alicujus Martyris, vel Sanctorum quorundam, quibus recordationem volumus exhibere, sollemnitas fuerit, primores duas periochas ei, quod majus retinet proprietatis sive reverentiæ, videlicet diei dominico; tertiam verò periocham, quæ jam resonat novum Testamentum, cum laudibus matutinalibus commemorationi Sanctorum contradimus, rectè fieri videtur. Etenim in potiori potioribus occupamur laudibus, tam in Psalmis, quàm in Antiphonis, & in Lectionibus ac in Responsoriis. quæ tamen antecedentia prima per intervallum diapsalmatis & finem officii per orationem replicare, ac Deo commendare dignum est: ut à quo caput cæpit, extremitas recurrat.

H iij

Tali modo fit etiam, dum in uno die interveniunt Sanctorum sollemnitates, in quibus celebrandis electio secundum quamque provinciam cuique provinciae relinquitur. Quædam enim provinciae alium alio sollemnitate præponunt, vel quia reliquias eorum continere videntur, sive famam celebriorem, sive vicinitatem : tamen in præcipuis Dominicis in quibus cantilenæ ac officia lectionis absque recordatione transigi non possunt, ut puta per Adventum & Quadragesimam, si excellentissimorum advenierint sollemnitates Sanctorum, in procrastinatione observantur : videlicet, ut eodem datario, quo accidit, si non potest persolvi, crastino reddatur plenarium sollemne. Sic etiam in dedicationibus quarumque ecclesiarum, cum sollemnitas dedicationis anniversaria non possit transmutari, sollemnitas Martyris in crastinum celebratur, quæ eo die foret celebranda, nisi interjectione inevitabilis celebritatis. Porro si festivitas templi per Dominicos Adventus sive Septuagesimales acciderit, in crastinum reservatur aptissime. nam & Hypopanti, si quando in Domi-

nico Septuagesimali incurrit, in secunda feria illucescente observatur, antequàm tantæ reverentiæ cultus intermittatur.

Præterea quia per privatos anni dominicales dies sanctus Benedictus Psalmum quinquagesimum *Miserere mei, Deus*; qui ad pœnitentes pertinet, cum *Alleluia* instituit canere, cùm Romana Ecclesia per omnes semper Dominicas, exceptis Septuagesimalibus, *Dominus regnavit* moduletur; sciendum mysterio agi, ut spes & timor canentibus insit. Spes tendit ad regni gaudia promissa, quam designat *Alleluia*: timor mentem, ne incautè elevetur; deprimat, qui per pœnitentialem innotescit Psalmum. Itaque in præsentî sæculo nec spes sine timore, nec timor sine spe fidelis mentem exerceat: sed timor deprimat, ne extolat; spes erigat, ne corruat. Post pœnitentialem sequitur Psalmus confessionis, qui jam mentem à timore revocans, exsultandum præcipit & lætandum, dicens: *Hæc dies quam fecit Dominus, exsultemus & lætemur in ea*. Sicut autem una laus sanctæ Trinitati congruit, sic hos tres Psalmos cum modulatione unius.

Alleluia solent rectè dicere. Conjunctionem verò populi Judaïci in fine mundi, quam demonstrant apud Clericos subsequentes duo Psalmi cum una *Gloria*, cum gentilitate conversa; Monachi in tribus solummodo Passionis notibus recitant: quam tamen rectè semel in hebdomada comparant in officio vespertino secundæ ferix, quasi in fine diei, cùm in persona Synagogæ, sub Antichristo calicem salutaris accepturæ, vota que sua in conspectu omnis populi Christiani in medio Hierusalem, quæ est Ecclesia præsens, Domino reddituræ in fine mundi, Psalmus à credulitate eorum incipiens, qua credituri sunt in prædicatione Enoch & Heliæ, non incongruè decantaretur; & in persona gentium credentium deputetur *Laudate Dominum omnes gentes* sub una *Gloria*. Nam in persona Synagogæ, quæ prima credidit, timore compuncta, directaneus sine Antiphonæ modulatione in inchoatione matutinalis officii dicitur, *Deus misereatur nostri*.

Ante Hymnum Zachariæ Ambrosiana laus cantatur, quæ columnas sanctæ Ecclesiæ, sanctos videlicet Patres,

designat , qui post laudes quas ab Apostolis didicerunt angelicas , ore proprio novos Hymnos in figura Israël's mare rubrum exeuntis , qui carmen metricum Domino concinunt , depromere studuerunt ad laudandum auctorem , per quarum meritum laudum mane novo , id est veræ luci in æterna patria conjuncti , laudibus Prophetarum & Patriarcharum & cæterorum per novam gratiam cælo junctorum sunt adsciti. Post quas Ambrosianas odas ammonentur Monachi , ut de terrenis ad cælestia se transferant , dum per laudes , quas promunt in terra , pertinere sese non nesciant , ubi Psalmista flagrans canit : *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Juxta finem officii congruenter ponuntur preces & Oratio dominica. Vir enim Domini Benedictus valde conjunctus Creatori, valde sitiens sui sectatores conjungendos Deo , hoc utile providit , ut Græcæ Litaniz, more Ambrosiano & Orientalium , sicut in celebratione Missarum, post evangelicum hymnum ante Orationem dominicam recitentur : ut Fratres dividendi ab invi-

cem sese Deo precibus commendent;
 sive quod minùs perfectum in officio
 peracto pro humana fragilitate persol-
 lutum est, his precibus venia implore-
 * *hic litu-* tur *. Clericis in diebus festivis hæc ob-
 * *ra est in ms.* servatio non est : quia antiqua consue-
 tudo Romana etiam ad Missam nequa-
 quam recitabat ipsas preces, quæ sunt
 f *Kyrie eleison*, donec dominus f Grego-
 rius Papa ultimum hoc fieri judicans
 g instituto usus est. Itaque velut in om-
 nibus ipsis sollempnibus ad Missas ante
 sacrificium *Kyrie eleison* proclamatur :
 sic congruentissimè à Monachis in ve-
 spertinali & matutinali non solum, sed
 etiam in Horarum cæterarum votivo
 sacrificio profertur in ipsis etiam sol-
 lempnitatibus festis. Dominica Oratio
 post preces dicitur, sicut Regula scribit,
 exp. 13 propter scandalorum spinas. Ubi intel-
 ligitur, officia à sancto Benedicto ordi-
 nata tota esse spiritualia, tota Deo acce-
 ptabilia. Sic enim puto ante fractionem
 sacrificii ipsa dominica Oratio dicitur
 propter scandalorum spinas, ut conven-
 ti per ipsius sponsonis orationem, qui
 communicaturi sunt, purgent se ab hu-
 juscemodi vitio, ut pacificati in pace

Christi securiùs jungantur. quod Apostoli servarunt , & domnus excellentissimus Papa Gregorius fieri dignum statuit.

Porro per quinque Horas ternos Psalmos idem sanctus egregius Pater decantari voluit : ut quinque sensus nostri corporis tribus animæ virtutibus excellere ammoneantur , ut ex toto corde , tota anima , tota mente diligamus Deum. Vesperæ verò cum quatuor Psalmis modulantur , ut quatuor elementa corporis nostri sanctificationi animæ ammoneantur & rationis vigori subnecti Dies denique dominica lætitiâ est triumphalis , & virtute Dei tota ornata : ideo ad Vigiliâs nocturnas Psalterium incipere voluit à Psalmo , qui virtutem & lætitiâ pronuntiat , dicens : *Domine , in virtute tua lætabitur Rex.* Nec movere debet , quòd sequens Psalmus , qui de Passione propriè totus pæne scribitur , *Deus Deus meus , respice in me,* decantatur in die lætitiæ ad Vigiliâs , cùm apud Clericos ipso die ad Primam dicatur. Die tamen Paschæ præmittitur & Pentecostes , & à Monachis ad Vigiliâs , & à Clericis ad Primam. Psalmus

mi enim baptismales , ut jam fatum est , numero duodenario inferuntur , quia ad diem pertinentes sunt.

Ad Primam verò Monachorum *Beati immaculati* , & ad sequentes tres Horas. per quotque Hebraicas Alphabeti incisiones delegatur ob resurrectionis tripudium. Hinc pedibus metricis hic Psalmus apud Hebræos , referente Hieronymo , scanditur. Primâ verò dominici diei palmâ quadrifidæ Crucis mysterium exaltatur. unde quasi per quatuor partes Crucis quatuor capitula memorati Psalmi psallunt : unde & in Parasceve hic Psalmus ad Crucem adorandam modificatur. Sed & quatuor sequentium Horarum ternis continentur quantitates Psalmis : quia tres virtutes animæ mysterio Crucis roborantur, quod est prudentia , iustitia , fortitudo , ac temperantia. Terna sequentia in secunda feria explicantur capitula : ut hoc modulamine sequens primus in labore septimanæ dies recordatione præteriti dominici mentibus dulcescat. Hinc finis transacti dicit : *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua , Domine ! super mel & favum ari meo.* Initium incipientis dicite :

Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen semitis meis. Subsequentibus jam quinque dies habent Cantica graduum. Et meritò, quia in sudore vultus nostri deputantur. Ad Dominum clamant auxilium : incolatum mundi deplorant ; & ut misereatur nostri Deus postulant ; & ut convertatur captivitas nostra , sicut torrens in austro : ut qui seminamus in lacrymis , in exultatione resurrectionis Domini & gaudio metamus.

Ad Primam secundæ feriæ Psalterii caput initiatur : ut intrantes in laborem sæculi ammoneamur non abire in concilio impiorum ; & ut in lege Domini sit voluntas nostra assidua ; & serviamus Domino in timore ; & ut eripiat anima nostra , dum laboramus in gemitu præsentis sæculi.

Tertia dies rogat justum adjutorium nostrum à Domino , cujus nomen admirabile est in universa terra , qui tangit minorationem Domini paullo minus ab Angelis ; & ut sit adjutor in oportunitatibus , in tribulatione.

Quarta dies supplicat exsurgere Dominum ad judicandum pupillo & humili ; prædicat oculos Domini in pau-

perem respicere ; ne desperandum sit de divino adiutorio ; & ut salvemur in defectione sanctitatis , & diminutione veritatis , quæ fit cotidie à filiis hominum.

Quinta postulat feria , ut respiciat & exaudiat nos Dominus , prædicans Dominum prospicere super filios hominum , ut videat si est intelligens aut requirens Deum. Et quis est qui non commovebitur in æternum , ut præsentiam Dei præ oculis habeamus , & sine macula ingrediamur.

Rogat sexta conservare nos , & intendere deprecationes nostras ; indicat dilectionem Creatoris , ut liberetur creatura. Hi etiam tres Psalmi Passionem & mortem Domini , quæ eo die celebrata est , tangunt , sicut est , *Non derelinques animam meam in inferno.* & item , *Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam.* itemque , *Circumdederunt me dolores mortis.*

Jam septima proponit spem resurgendi , nam dicit : *Quoniam tu illuminas lucernam meam , Domine.* item , *Super excelsa statuens me.* & , *Exaltetur Deus salutis meæ.* item ; *In sole posuit tabernaculum suum.*

itemque, *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Tertius canit: *Letabimur in salutare tuo.* & item, *Nos autem surreximus & erecti sumus.* Finis Psalmi desinit in Dominum regem nostrum; & caput sequentis in crastino ad Vigiliæ Psalmi orditur à Domino rege nostro. Est enim in Sabbato ultimus versus: *Domine, saluum fac Regem.* est primus in Dominica versus, *Domine, in virtute tua letabitur Rex.*

Jam vespertinales. primalibus concinunt Psalmis per hebdomadam. Pronuntiatur enim in Dominica ad Primam beatitudo eorum, qui ambulant in lege Domini. Pronuntiatur in Vespera beatitudo eorum, qui timent Dominum, & in mandatis ejus cupiunt nimis. In secunda feria resurrectio justorum ad Primam tenetur: *Non resurgunt impii in judicio, neque peccatores in concilio justorum, quoniam novit Dominus viam,* id est *resurrectionem mortuorum.* Dicit Vespertinus: *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum: sed nos qui vivimus, benedicimus Domino.* Modulatur Rex constitutus à patre: modulatur Israël potestas ejus.

Tertia pronuntiat dies , *Dominus justus , fortis & patiens , numquid irascetur per singulos dies ?* Responder vespertinalis : *Si iniquitates observaveris , Domine ; Domine , quis sustinebit ?* Laus & confessio Domini jam quartâ vespertinâ resonat , cûm primalis vituperamenta Anti-Christi & callida machinamenta non taceat. Dicit Prima regnum Domini & regnum reproborum : *Dominus regnabit in æternum & in sæculum sæculi , peribitis gentes de terra illius.* Similia modulatur Vespera , *Quia magnus est Dominus , & Deus noster præ omnibus diis , Percussione Regum , occisionem Pharaonis & Ægyptiorum , id est reproborum.* Dicit Prima : *In Domino confido , quomodo dicitis anima mee , Transmigra in montem sicut passer.* Resonat Vespera dissensum electorum à reprobis : *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena ?* Rogat quinta Primâ , inluminari oculos nostros , ne obdormiamus in morte ; patefacit Vespera , noctem ut diem inluminari ; & sicut tenebræ ejus , ita & lumen ejus , id est in præsentibus tenebris sæculi à scientiæ lumine Christi nos inluminari. Describit pravorum perversitates ,
qui

qui dicunt insipientes in corde suo, *Non est Deus*, secundus Primæ: sicut vespertalis homines malos, viros iniquos, qui cogitant supplantare gressus piorum. Narratur in tertio lucis qualitas habitatoris tabernaculi auctoris, qui non commovetur in æternum. Respondet quartus noctis studium ejus declinantis in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem, qui singulariter est inter reprobos cadentes in retiaculum laquei, donec ipsos pertransseat laqueos. Sexta mortem Domini & Passionem innuens ait Prima: *Providebam Domini mortem, quoniam à dextris est mihi.* Designat si niliter Vespera: *Considerabam ad dexteram, & videbam, & non erat qui cognosceret me.* Illud, quia divinitas non defuit humanitati: hoc autem, quia Judæi unanimes in Passione Christo insultaverunt, quasi ignoto. Dicit secundus de impiis: *De absconditis tuis adimpletus est venter eorum, saturati sunt filii, & diriserunt reliquias suas parvulis suis.* dicit de Electis: *Ego autem apparebo conspectui tuo, scietur dum apparuerit gloria tua.* Respondet de impiis vespertinalis:

Veterum Analect. Tom. II.

I

*Quorum filii sicut novellæ plantationes. ad-
nectit & de Electis : Beatus populus , cujus
est Dominus Deus ejus. Dicit ad Primam :
Diligam te , Domine , fortitudo mea. conso-
nat Vespera : Exaltabo te , Deus meus Rex.*

Septima delicias Resurrectionis incul-
cat : *Vivit Dominus & benedictus Deus
meus , & exaltetur Deus salutis mea. con-
cordat cui Vespera Sabbati, dicens læti-
tiam & gloriam regni Dei , cujus re-
gnum omnium sæculorum.*

Simili modo ad Vigiliis nocturnas
diei secundi ab exultatione justorum,
sicut in Dominica à lætitia capitis inci-
pit. Unde sicut in Dominica ad Primam
beatitudo ; sic in secunda pari modo à
beatitudine orditur. hinc etiam quæ
remanent carminis incisiones ad Ter-
tiam , Sextam & Nonam , eadem die
reservantur. In Tertia Sabbati Domi-
nus noster refugium & virtus invoca-
tur in tribulationibus : sicuti ad Primam
in tribulatione laborans proclamat, *Do-
mine Deus meus, in te speravi, salvum me fac.*
eodem ordine ad Tertiam vox tribu-
lantis ad Dominum clamat Antichri-
sti pro sævitia. Quarta Prima orat di-
cens : *Exsurge , Domine , non confortetur*

homo. proclamat nocturnalis dicens : *Deus repulisti nos & destruxisti nos.* quæ repulsio non ad temptationem , sed ad probationem Electis contra Antichristum & membra Antichristi conceditur , quibus & datur significatio , ut fugiant à facie arcus , id est dolosi Antichristi. Numquid quinta Sabbati nocturna cum Prima sua non facit concinere unâ harmoniâ ? utriusque enim quasi una vox resonat , *Us quid Deus repulisti in finem ? clarus est furor tuus super oves pascuæ tuæ ? Usquequo, Domine, obliuisceris me in finem ? usquequo avertis faciem tuam à me ?* Nonne sibi respondent in sexta feria , *Inclina, Domine, aurem tuam, & exaudi me. Conserua me, Domine, quoniam speravi in te* Numquid non de Passione simul resonant , *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Item alter , *Non derelinques animam meam in inferno.* Dicit nocturnus , *Captabunt in animam iusti , & sanguinem innocentem condemnabunt.* ait diurnus , *Inimici mei animam meam circumdederunt.* Dicit secunda Nocturna confusionem diaboli , regnum crucis , potestatem Christi : *commoveatur à facie ejus universa terra, dicite in gen-*

*ribus , quia Dominus regnavit. subauditur , à ligno crucis. Modulatur Prima : Com-
mota est , & contremuit terra ; fundamenta
montium conturbata sunt , quoniam iratus est
eis. De isto ac de cæteris septimanæ die-
bus , quomodo Psalmus Psalmo con-
gruit, si tangere volo , modum scripturæ
excedo. Sabbati Nocturnæ , sicut Psalmi
Primæ , lætitiā venturi dominici dici
nuntiant. Unde & quidam Alleluia ti-
tulo prænotantur ; & quemadmodum
ultimus versus Primæ , primo sequenti
qui ad Vigiliās in Dominico repeti-
tur , concinit. Utrique enim de Rege
qui intelligitur Christus , resonant. sic
Sabbato : *Quia adstetit , inquit , à dex-
tris pauperis , ut salvam faceret à persequen-
tibus animam meam.* Continet sequens ,
qui crastina Vespera Dominica inscri-
bitur : *Dixit Dominus Domino meo , siede à
dextris meis : donec ponam inimicos tuos sca-
bellum pedum tuorum.* Superiùs enim Chri-
stum pauperem pro nobis factum , pau-
perem ait propter humanitatem : hic au-
tem Dominum nostrum , Dominum ap-
pellat propter divinitatem , æqualem
Patri.*

Dicendum de his qui post quinquā-

gesimum duobus per hebdomadam in matutinis laudibus fiunt Psalmis. quorum unus qui est, *Deus Deus meus, ad te de luce vigilo*, ante Canticum instituitur à sancto Benedicto. Numquid in secunda feria ambo de luce non resonant? alter enim habet, *Quoniam ad te orabo, Domine, mane exaudies vocem meam, mane adstabo tibi.* alter quoque dicit: *Eò in lumine tuo videbimus lumen.*

Tertia continet feria, *Emitte lucem tuam & veritatem tuam.* & item, *Exsurge gloria mea, exsurge Psalterium in cithara, & exurgam diluculo.* habet quarta, *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus*, qui lumen mundi est. & item, *Exitus matutini & vespere delectabis.* Inferitur quintæ, *Ego ad te, Domine, clamaui, & mane oratio mea preveniet te.* habet alter, *Sit splendor Domini Dei nostri super nos.* Sexta dicit feria, *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* item, *Cum exurgeret in iudicio Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terre.* Reboat, *Ad annuntiandum mane misericordiam tuam & veritatem tuam per noctem.* Dicit Psalmus Sabbari, qui est solus ante canticum Moyfi: *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam,*

quia in te speravi. quem sequitur, *Audite celi*
carmen . per duas glorias divisum. quod
 credendum est sanctum Benedictum
 instituisse , ut in aliis fecit prolixiori-
 bus Psalmis , consulens tædio cantan-
 tium, quorum cordibus longitudo Psal-
 morum esse solet oneri. Unde in Con-
 ventibus breviandam esse memorat ora-
 tionem, propter aliquorum imbecillita-
 tis segnitiam, quæ mentes deprimere in-
 firmorum solet. Tamen hæc incisio Psal-
 morum non inconvenienter potest acci-
 pi, ut gratior sit moderatio illorum, qui
 dividuntur, Psalmorum. Unde & dia-
 psalma apud Hebræos in nonnullis in-
 terponitur, quod significat intervallum
 vocis distinguendæ. Hinc per alphabe-
 tum Hebraicum carmen beatitudinis
 distinctum est: quod Dominicâ tantum
 & secundâ feriâ Monachi, Clerici ve-
 rò cotidie per quatuor Horas psallunt,
 per glorias plures, cum unum sit, scin-
 ditur. Inter primam verò diem & secun-
 dam diapsalma tale unum est, interque
 tertiam & quartam alterum: inter sex-
 tam autem & septimam duo interpo-
 nuntur, ut per has dierum tres contex-
 tiones anima nostra per suas tres partes,

irascibilem, concupiscibilem, rationabilem, convenienter conjungatur suo corpori. Hoc verò fit dum irascimur vitiis, dum concupiscimus bona, dum ratione quæque agenda sunt, agimus. Quæ divisio Psalmorum non debet esse in proprietatibus sollemnitatum: ut in Nativitate Domini, *Misericordias Domini in æternum cantabo*, per unam dicitur *Gloriam* apud Monachos, sicut apud Clericos. Item in Pentecostes, *Exsurgat Deus*, sub una *Gloria*. in vigilia Nativitatis Domini, *Audite celi*, sub una *Gloria*; & in nonnullis Sanctorum festivitatibus, qui Psalmi ad ipsas de his pertinent, dicuntur sub una solùm *Gloria*. Sicut verò Monachis, qui in nostris provinciis sunt, mos est unanimiter nobiscum in Septuagesima *Alleluia* dimitti^h, & ea die tantùm nocte Responsorio cum *Alleluia* recitari, itemque Responsorio Natalis Domini, quod est *Benedictus qui venit in nomine Domini*; item in Theophania in Responsorio, *Omnes de Saba venient*, ubi mystico sensu *Alleluia* positum est, scilicet propter Nativitatis Domini gaudium, & lætitiā Magorum in figura gentium: sic nos eos

I. iiij

h

solemus imitari in Ambrosianis Hymnis. Ut enim Romana consuetudo sine Hymnis officia canit Horarum : apud quasdam etiam ecclesias tempore æstatis, diebus privatis, sicut apud illos, una Lectio tantum recitatur. In quibusdam autem Monasteriis Monachorum etiam propter consuetudinem Romanam, ne penitus ab ea discrepent, ut historiam veteris Instrumenti plenius in ecclesia legant, æstatis tempore feriâ tantum secundâ, quartâ & sextâ, tres Lectiones aguntur, & aliis tribus diebus, nisi Sancti alicujus memoria fuerit, propter observationem Regulæ sancti Benedicti, unâ contentum est. Hanc autem institutionem sanctissimus Benedictus à Pascha usque ad sollemnitatem omnium Sanctorum, videlicet Kalendas Novembres, agi decrevit: in nonnullis tamen Cœnobiis ab Octobrio mense anticipantur. De quibus nihil eidem sancto Benedicto displicere putatur, si in divino cultu plura, quam ipse instituit, accrescere malunt. Nam propter imbecillam fragilitatem quorundam, quibus somnolentiam facilius surrepit, sicut de Invitatorio dire-

staneo, putandus est unam statuisse Lectionem.

Quod verò per dies privatos non, sicut Clerici, duodecim Psalmos simul ante Lectiones, sed senos & senos, & in medio Lectiones recitant Monachi: adstruendum est sanctum Benedictum non ignorasse hoc Deo acceptum esse. Unde mystico sensu bene accipitur, quasi in tribus Lectionibus & tribus Responsoriiis, gubernatio sanctæ Trinitatis in mundo: qui duodecim mensibus annum, duodecim horis diem, duodecim horis noctem, duodecim Apostolis regeneratus habet. Idem venerabilis & sanctissimus Doctor Benedictus, qualiter Ecclesiasticos imitatores esse voluerit suos, indicat, dum jubetur ab ipso, ut nuntianda hora operis Dei die noctuque sit cura ipsius Abbatis, & ut nihil operi Dei præponatur. Terminus etiam noctium hiemis & æstatis, & super hæc dominico die maturius surgendum. Ubi sanctum Ambrosium secutus est, cui semper consuetudo fuit dominicis diebus ante horam noctis mediam surgere, quod

cap. 48

cap. 46

cap. 11

Hymnus ejus demonstrat, *Surgamus omnes ocius, & nocte quæramus pium.* Versus etiam in Nocturna secunda dicit: *Media nocte surgebam.* Hymnus matutinalis, quasi anticipante hora diluculum, canit: *Præco diei jam sonat, noctis profunde pervigil.* Unde & nocte Resurrectionis dominicæ in Pascha apostolica consuetudo tradidit usque ad mediam noctem populum in ecclesia exspectare, nec ante mediam noctem aliquem dimittere. Figura nota est, quòd Angelus percussit in Ægypto transierit media nocte ad interimendum Ægyptios. *Nullus, inquit, ex Israel egrediatur ostium domus sue, quæ sanguine agni in liminibus respersa erat.* Omnibus enim dominicis Resurrectionis diebusⁱ rectè à Monachis circa mediam noctem surgitur: ut imminente & transeunte media nocte in ecclesia, velut Israel in domibus inclusus, Dominum exspectantes, ammoneantur se liberari à persecutionibus malignorum spirituum, quibus ad nocendum visibiliter & spiritualiter omnibus horis intendunt. Jam in

laudibus matutinis , quasi in Vigilia matutina per columnam ignis & nubis , quod est lumen gratiæ Christi , subruatur per Christi gratiam exercitus vitiorum , ut evadentes post victoriam , in carmen horæ primæ prorumpentes , demum circa tertiam horam manna cælesti à sancto altari , videlicet pane Angelorum , reficiantur. Quo pasti ad terram promissionis , terram viventium , ubi hereditas Electis dividitur , prout quisque in præfenti bono intendit operi , perveniant.

In omnibus igitur officiis tam Clerici , quàm Monachi persolutis , orationem Domino rectè offerunt ultimam , quæ per Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM Deo Patri commendatur : ut Deo commendantes vota præcedentia modulandi , oratione sacerdotali muniantur , quos disjungendos communiter salutans , refalutatur postea à cunctis. Congruentissimè Dominum in fine benedicentes , & Deo gratias dicentes , aptissimè dicit Sacerdos , *Benedicamus Domino* , aptissimè

cuncti respondent, *Deo gratias.*

EXPLICIT LIBER SYMPHOSIE
AMALARII PRESBYTERI VENERABILIS de divinis officiis, quem misit ad LUDOVICUM & LOTHARIUM Reges, filios Caroli Magni Imperatoris : quem librum in hoc corpore transscribi curavit ADEMARUS indignus Monachus. in honorem Dei & sancti BENEDICTI.

ADNOTATIONES.

EXSTAT in Bibliotheca collegiatæ ecclesiæ S. Martialis apud Lemovicas membræus codex, curâ Ademari Monachi ex familia Cabannensi ante annos sexcentos exaratus, continens Amalarii libros quatuor de divinis officiis, hoc titulo præfixo : INCIPIT PRÆFATIO SYMPHOSIE AMALARIE CLERICI, *in libros de divinis officiis, ad LUDOVICUM Imperatorem.* Ex eo codice noster Petrus Trelius, tum sancti Augustini Abbatix apud Lemovicas Prior Claustralis, præmissum Amalarii supplementum ad librum quartum de divinis officiis, cum subjecta clausula rogatu meo descripsit. Hujus verò supplementi auctorem esse ipsum Amalarium, probat sti-

ius & scribendi forma isti auctori conveniens. Itaque hoc fragmentum vel Amalarium operi suo secundis curis adjecit, vel certè amanuenses nonnulli, quibus res monasticæ minùs cordi erant, superius additamentum pro arbitrio refecere.

^a S. BENEDICTI REGULARIS OBSERVATOR. fortè legendum *Regula observator*. Hic disertè auctor Gregorium Papam primum, cognomento Magnum, familiæ sancti Benedicti adjungit, ante scriptam à Johanne Diacono sancti Pontificis vitam, in qua luculentum est hujus rei testimonium: cujus loci occasione hîc subijcere visum est Dissertationem, quam aliquando composui de hoc argumento.

^b NOBISCUM. PER TRES LECTIONES. His verbis auctor se *Clericum* prodit. quo nomine afficitur in titulo mox relato codicis Lemovicensis: at in clausula *Presbyter* appellatur, tamen si Ademarus ipse, cujus studio scriptus est codex, Amalarium *Diaconum* vocat in Chronico. Verùm Amalarium ad sacerdotii gradum provecum fuisse constat ex ejus epistola ad Guntardum, vulgata in Spicilegii tomo 7. In nonnullis etiam codicibus mss. vocatur Abbas, immo & Chorepiscopus, uti notavit eruditus vir Stephanus Baluzius in Notis ad Agobardi librum adversus Amalarium. David Blondellus in Apologia pro Hieronymi sententia, eum esse censet Amalarium Episcopum, qui unâ

cum Haligario Cameracensi, à Patribus Synodi Pariliensis anno DCCCXXV ad Ludovicum Augustum legatus est. Quidquid id est, Amalarius sub annum DCCCXXVI, quo Romanam ad Gregorium Papam IV, ut ipse scribit in prologo ad Antiphonarium, directus est à Ludovico Augusto, adhuc morabatur in Mettensi civitate. Denique apud Sigebertum in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis cap 87, ATTULARIUS, rectius Amularius, *Monachus* fuisse dicitur, non alius forsan à *reverentissimo Christi famulo Amalharo*, cui Eginhardi epistola 3 inscripta est. In hac porro epistola Eginhardus Amalario mandat, ut *post sanctum Pasche diem* ad Imperatoris palatium veniat cum suo comitatu ubi *mandatis acceptis, & ratione legationis suæ sibi insinuata, sine mora iter aggredi valeat*. Quem locum de Amalarii Romana professione interpretandum existimo.

• QUÆDAM NECESSARIA. Id est Regulæ caput 4 de *instrumentis bonorum operum*, quod sanctus Benedictus ex B. Clementis Papæ epistola prima desumisse creditus est ab annis octingentis, id est post invecram pontificiarum pseudepistolarum farraginem in partes Gallicanas. Verum, non S. Benedictus ex Clemente, sed Clementis subornator ex S. Benedicto totum hoc caput accepit. Clementinæ istius ad Jacobum epistolæ partes sunt duæ. Prior desinit in hæc verba ex versione Rufini : *Sed & nunc jam exponere quæ precepit, incipiam*. Poste-

rior ab eo loco in finem epistolæ extenditur. Et quidem prima pars antiqui est auctoris, quippe quam Rufinus è Græco vertit in Latinum. at pars secunda, quæ in Græco textu, & in versione Rufiniana deest, auctorem habet nugivendum illum Isidorum Mercatorem: eaque partim ex Bibliorum emendata per Hieronymum versione, partim ex Recognitionum per Rufinum translatarum libris, partim ex Cyrilli Alexandrini adversus Theodorum Mopsuestenum scriptis, S. Benedicti Regulâ, Venantii Fortunati expositione in Symbolum, Gregorii Magni Pastoralibus, & Isidori sententiis conflata est, ut Blondellus observavit.

^d IN EO ORUSCULO QUOD FAUSTUS. Odo Glanafoliensis Abbas libellum de vita S. Mauri à Fausto in Italia editum, at in Gallia ignotum, anno DCCC LXIII comparavit à quibusdam peregrinis Româ revertentibus; eundemque libellum postea expolivit, & toti Galliæ publicavit. Amalarium ad id tempus pervenisse non puto. Alium proinde, quàm Odonis librum præ oculis habuit hoc loco, tamen ipsissima verba refert, quæ apud Odonem reperiuntur. An Fausti libellum Amalarium Româ retulit?

^e DOMINICA MEDIANA. Id est Dominica Passionis, uti explicat Ordo Romanus, & faciliè ex hoc loco intelligi potest.

^f DOMNUS GREGORIUS. Hæc vox, dom-

nus, Amalarii stilum sapit, sicut & alia plures, *in authentico*, &c.

^b HOC FIERI JUDICANS. Id patet ex Gregorii epistola 64 lib. 7 Indictionis secundæ ad Johannem Syracusanum Episcopum, cui facti sui rationem reddit.

^b NOBISCUM.. ALLELUIA DIMITTI. Ita statutum anno DCCC XVII in Synodo Aquisgranensi cap. 30, *ut Alleluia in Septuagesima dimittatur*. Quod ait Auctor, *nobiscum*, se iterum Clericis adjungit.

ⁱ DOMINICIS RESURRECTIONIS DIEBUS. Hic duæ res observandæ, nempe olim Benedictinos dominicis diebus circa mediam noctem ad Vigiliis surgere solitos: & singulas anni Dominicas *Resurrectionis* dies fuisse appellatas, uti aliàs notatum.

His observatis, Dissertationem de sancti Gregorii Monachatu, uti superius pollicitus sum, exhibere juvat.

AD

AD VIRUM CLARISSIMUM
HADRIANUM VALESIUM,

Historiographum Regium,

DISSERTATIO

*De monastica vita GREGORII Papæ
primi, cognomento Magni.*

MHI aliquando, VIR CLARISSIME, cum sermonem de Gregorii Papæ primi vita monastica inter nos haberemus, obiecti silentium Gregorii Turonensis Episcopi in libro decimo Historiæ Francicæ: ubi etsi præclaras res à Gregorio Papa gestas, Monasteria exstructa, fufas in egenos opes, vestes ante Diaconatum mutatas commemoret; nullam tamen de ejus monachatu monasticove habitu mentionem facit. Tum subintulisti, facile te assensurum eis, qui Gregorium Papam familiæ sancti Benedicti adscribunt, si modò de ipsius religiosa vita constaret. Cum verò ad hæc respondissem, id quod te non fugiebat, Gregorium Papam ea de re satis apertè loquutum initio libri primi Dialogorum, ac in præfatione ad Moraliū libros; porrò æquius esse Gregorio dese id testanti, quàm alteri Gregorio tacenti fidem adhiberi: confessus es quidem ex

Veterum Analect. Tom. II. K

prædictis locis confici, Gregorium Papam in Monasterio (quod tamen Gregorius alter fuit) fuisse versatum ; an verò mutata veste istic religiosam vitam amplexus sit, non satis tibi hæcenus constitisse. Et quia tunc Gregorii scripta, quibus ad id probandum opus erat, in promptu non habebamus ; pollicitus sum me alteram hanc partem, de qua controversiam injeceram, cum ipsius Pontificis verbis, tum aliunde petitis argumentis, uti postulabas, demonstraturum. Idipsum quod in me receperam, pro modulo præstare quam primùm curavi ; & ne dimidiatum opus videret fecisse, demonstrato Gregorii monachatu, ad aliud controversiæ caput descendendi, ut etiam eum Regulæ sancti Benedicti addictum fuisse ostenderem. Opellam hac de re meam tuo calculo ulterò comprobasti, Vir clarissime, mihiq; absque fūco, ut soles, contestatus es, te lectis argumentis meis omnem de Gregorii monachatu dubitationem abjecisse : tum ex præconcepto causæ nostræ præjudicio tibi non difficile persuaderi, Gregorium non aliùs, quàm sancti Benedicti institutis in Monasterio suo paruisse. Demum qui rei investigandæ mihi auctor fueras, etiam me verbis tuis hortatus es, ut scriptionem hæc de re meam in lucem proferrem. Neque enim hæc controversia supervacanea tibi visa est, tum quia nihil insuper habendum est in magnis viris, tum quia hic agitur de præcipuo Benedictinæ familiæ ornamento, quod nec inconsideratè usurpari, nec temere denegari potest.

est. In horum omnium fidem non alium, quam te ipsum appellare mihi licuit, ne quis me in hanc controversiam intempestivè profilitisse causaretur. Jam ad rem ipsam aggredior.

Et si nulla temporis diuturnitas præscribit veritati; ea tamen apud cordatos homines viget æquitatis ratio, ut quæ longo temporum consensu firmata sunt ac probata, infirmari aut rejici non possint absque manifesta auctoritate. Ea verò fuit apud veteres persuasio de Gregorii Magni professione Benedictina, ut ante illustrissimum Cardinalem Baronium nemo, aut fere nemo, inventus sit, qui hoc in dubium revocaret.

Post vulgatam Baronii opinionem novam resistere plures, non nostrorum modò, sed etiam exterorum: quos inter Johannes Selde-
nus, vir doctus, sectæ Anglicanæ, Baronii conjecturas non magni ponderis esse judicavit, nec tales sanè, quales oportebat esse, ut recederetur à *receptissima* (ita ipse vocat) *vetustatis sententia*. Quidni receptissima dicatur atque vetustissima? quam ab annis minimùm octingentis eruditorum hominum consensus probavit; quam manifestis indiciis & argumentis persuadent Gregorius ipse, tum Bonifacius Papa quartus, & sanctus Aldhelmus Schireburnensis Episcopus Gregorii ævo; quam diserte adfirmant Ambrosius Autpertus sæculo octavo; Amalarius & Johannes Ecclesiæ Romanæ Diaconus nono; undecimo Aimoinus Floriacensis Monachus; tertio-decimo sanctus

Thomas Aquinas ; sanctus Antoninus Antistes Florentinus quinto-decimo ; Thomas Bozius, alique sæculo insequenti, ut Johannem Trithemium, Paulum Langium, & alios è nostris omittam. Hæc si vera sunt, ut postea demonstrabo, nemo ulterius, opinor, Baronii auctoritatem in præjudicium nobis objiciet, maxime cum ejus conjecturis responsiones certas reposerero.

Ut autem ordine totam hanc litem expediam, duo in præsentī demonstranda suscipio, nimirum Gregorium & Monachum fuisse, & Regulæ sancti Benedicti addictum. quorum alterum hætenus fere pro concessio habitum, ac prætermisum ; alterum non semel explicatum à nostris, ita exponam, ut aliorum argumenta cum delectu adhibiturus sim, novis aliunde copiis advectis.

P A R S P R I M A.

I.

DE monastica Gregorii professione dubitare non sinit nos manifesta ipsius Gregorii, adeoque Bonifacii Papæ quarti auctoritas. Quantum enim difficultatis passus sit vir sanctus in eo proposito exsequendo, commemorat ipse in epistola ad Leandrum Episcopum initio Moralium præfixa, his verbis: *Dudum te, Frater beatissime, in Constantinopolitana urbe cognoscens, cum me illic Sedis Apostolica responsa con-*

stringerent, & te illuc in*in*uncta pro causis Fidei Vesigothorum legatio perduxisset, omne in tuis auribus quod mihi de me displicebat exposui: quoniam diu longeque conversionis gratiam distuli; & postquam caelesti sum desiderio afflatus, saculari habitu contegi melius putavi. Aperiebatur enim mihi jam tunc de aternitatis amore quod quarerem: sed inolita me consuetudo devinxerat, ne exteriorem cultum mutarem. Cumque ed*u*nc me cogeret animus presenti mundo quasi specie tenus deservire, cœperunt multa contra me ex ejusdem mundi cura succrescere, ut in eo jam non specie, sed (quod est gravius) mente retinerer. Qua tandem cuncta sollicitè fugiens, portum Monasterii petii; & relictis quæ mundi sunt, ut frustra tunc credidi, ex hujus mundi naufragio nudus evasi. Heic manifestè significat Gregorius, se concepto melioris vitæ proposito non statim adduci potuisse, ut sacularem habitum deponeret in Monasterio: sed id demum præstitisse, ubi sub sæculari cultu mentem suam ab sæcularibus studiis revocari non posse intellexit. Tum cuncta, id est omnia retinacula, quibus ne exteriorem cultum seu sacularem habitum mutaret, impediabatur, sollicitè fugiens, portum Monasterii petiit, quæ mundi sunt, reliquit; ac demum ex hujus mundi naufragio nudus evasit. Quo in loco Gregorius unam eandemque rem tribus modis expressit in idem recidentibus. Quippe portum Monasterii petere, Gregoriano stilo idem est, ac Monachum fieri religiosa veste suscepta.

Huic rei probandæ aptissima est libri 10 epistola 39, qua Desiderium Gallix Episcopum monet, ut ne Pancratium ipsius quondam Clericum, qui ad Monasterium confugerat, denuo ad ecclesiæ curam revocaret. Quam ob rem verò ? *Ut qui quietis desiderio portum Monasterii appetuit, rursus in ecclesiasticarum curarum perturbationibus non implicaretur.* Atqui superius præmiserat Gregorius, eundem Pancratium gratiam monastica conversationis appetuisse, ejusque sumxisse habitum. Ex quibus manifestum est, Gregorio idem esse portum Monasterii petere, ac religiosum habitum in Monasterio suscipere. Et certè quisquis Monasterii portum petit, prorsus abjicit animum sæculi repetendi. Quod propositum is præ se non ferret, qui in Monasterio sæcularem habitum vellet retinere; eique accideret, quod sibi Gregorius accidisse dicit, ut jam *non specie tantum*, sed etiam *mente* sæculum respiceret.

His accidit, quòd temporibus illis neminem, qui monastico habitu non esset insignitus, in claustra Monachorum admitti, ibique permanere fas erat. Ad tempus quidem aliquando Clerici non mutata veste istuc retrudebantur pænitentix causâ: at perpetua in claustris commoratio Monachis tantum concessa erat. Hinc qui in Monasteria perpetuo exilio deportabantur, tonsuram ac religiosas vestes suscipiebant vel inviti. testis Leodegarius Eduensis Episcopus, testis Ebroinus, testis etiam Childericus Francorum Rex, & alii permulti. Insi-

gnis hac de re locus exstat apud Ekkehardum Monachum in lib. de casibus Monasterii S. Galli cap. 1, ubi Salomoni nobili adolescenti, qui inter ejus loci *Fratres conscriptos* adoptatus erat, claustrum sancti-Gallensis aditus concessus est eo tantum pacto, ut cucullam monachalem indueret statim ab ipso claustrum ingressu, ac demum Monachum primo quoque tempore profiteretur. Homini verò instanti Tutilo Monachus respondit, in fraternitatem interdum & laicos recipi: *quibus tamen in laico habitu nequaquam, inquit, in claustro abutimur.* Hinc pueris scholaribus, qui ad Monachos studiorum causâ. divertebant, deputatæ erant *scholæ exteriores.* Optimo certè consilio, ne Monachi semel admissio hominum sæcularium consortio, in claustra inducerent sæculi contagium. Jam verò Gregorius perpetuo voto se in Monasterium incluserat. Quapropter ad Pontificatum promotus, apud Theoctistam Imperatoris sororem conqueritur in libri 1 epistola 5, quod *sub colore episcopatus ad sæculum sit reductus.* ubi *sæculum* opponit, non laicæ (ut liquet) vitæ, sed monasticæ ac regulari, cui addictum se fuisse satis superque probat, cum ait se se in *Monasterii portum* recepisse.

Rem ampliùs explicant sequentia Gregorii verba, quibus se *ea qua mundi sunt, reliquisse, & ex hujus mundi naufragio nudum evasisse,* profiteretur. Neque enim quis nudus ex hujus mundi naufragio evasisse dici potest, qui mundi solitum cultum, id est sæcularem vestem, non deponit.

K. iiij.

Hunc Gregorii locum ita, uti præmissi, explicavit Venerabilis Beda in Historiæ suæ lib. 2, cap. 1, ita de Gregorio differens: *Nobilitatem però illam, quam ad sæculum videbatur habere, totam ad nanciscendam supernæ gloriæ dignitatis, divina gratia largiente, convertit. Nam mutato repente seculari habitu, Monasterium petiit: in quo tantâ perfectionis gratiâ cœpit conversari, ut, sicut ipse postea flendo attestari solebat, animo illius labentia cuncta subter essent, &c.* Bedæ succinit Paulus Diaconus in vita Gregoriana. *Mutato, inquit, repente sæculi habitu, Monasterium petiit, & ex hujus mundi naufragio nudus evasit.* Certè adeo manifestus est hanc in rem Gregorii locus, ut aliter explicari non possit.

Idipsum quod in quæstione est, disertis verbis attestatur Bonifacius Papa IV in Concilio Romano, quod anno Christi DC X, qui à Gregorii obitu sextus erat, celebratum est. In eo siquidem Bonifacius reprehendens homines nonnullos, qui Monachos ab ecclesiasticis muniis arceri volebant, hæc inter alia effatur: *Si veteres amuli vera predicarent, Apostolica Sedis compar beatus Gregorius, MONACHICO HABITU pollens, ad summum apicem nullatenus conscenderet.* Ex quibus perspicuum est, Gregorium non tantum vixisse in Monasterio, sed & monasticas vestes suscepisse. Nec verò id quisquam hætenus negavit, præter anonymum quemdam sæculi superioris, testante Paulo Langio, à quo is duobus libellis refutatus,

qui non exstant. Porro istius Romanæ Synodi mentionem facit Venerabilis Beda in Historiæ lib 2 cap. 4, his verbis: *His temporibus venit Mellitus Londoniæ Episcopus Romam, de necessariis Ecclesiæ Anglorum causis cum Apostolico Papa Bonefacio tractaturus. Et cum idem Papa reverendissimus cogeret Synodum Episcoporum Italia, de vita Monachorum & quiete ordinaturus, & ipse Mellitus inter eos assedit, anno VIII imperii Focatis Principis, Indictione XIII, III die Kalendarum Martiarum.* quæ chronologicæ notæ anno DC X conveniunt, non anno DC XVIII, quo istud Concilium reposuit Sigebertus. Ergo anno DC X actum est Romæ in Synodo *de vita & quiete Monachorum*, eamque ob causam conditum est hoc decretum Clericos prohibens ab infestatione Monachorum; quibus ecclesiasticis muniis interdictum esse illi volebant. Hoc verò decretum integrum retulit Ivo, & post eum Gratianus partim; retulit etiam Urbanus Papa II in Synodo Nemaufensi anno M XCVI, quæ Synodus in Spicilegii tomo 4 primùm typis edita est. Ex his omnibus liquidò conficitur, Gregorium non tantum vixisse in Monasterio, sed etiam more sollemni monasticæ vitæ nomen dedisse, religiosa veste suscepta. Cujus rei argumentum coronidis loco nobis suggerit Johannes Diaconus, qui ex baltei forma & exilitate, qui in mortui Gregorii sepulcro post annos ab ejus obitu ducentos inventus est, ejus *propositum regulare* infert.

Tam perspicua, tamque necessaria, quæ hactenus pro Gregorii-Monachatu protuli argumenta, nullatenus, ut tu ipse, Vir eruditissime, censes, unius Gregorii Turonensis Episcopi silentium elevare potest. Neque enim certis ac indubitatis argumentis, rem clarè ac disertè attestantibus, officit abnutivum argumentum, ab unius auctoris silentio petitur. Immo si attentè Gregorii Turonensis locum expendamus, hunc intentui nostro intelligemus non obscure suffragari. Is quippe auctor initio libri x Historiæ suæ testatur, Gregorium Romanum ab adolescentia devotum Deo, ex rebus propriis sex in Sicilia ædificasse Monasteria, ac septimum intra urbis Romæ muros instituisse: *quibus, inquit, tantam delegavit terrarum copiam, quanta ad victum quotidianum præbendum sufficeret; reliqua vendidit cum omni presidio domus, ac pauperibus erogavit.* Quod quidem non nisi homini sæculo nuncium remittenti fere contingit. Et certè mox Gregorius Romanus Monasterium ingressus est, ut ex suo ipsius testimonio liquet: & *qui antè serico contextu ac gemmis micantibus*, uti subdit Gregorius Turonensis, *solutus erat per Urbem procedere trabeatus; nunc vili contextus vestitus ad altare dominici ministerium consecratur, &c.* Ubi auctor ipse serico ac gemmis micanti ornamento opponit religiosam vestem, quam *vilis vestitus* nomine intelligit, monachalem dicturus, nisi aliter exigisset oppositorum *lex*. *Vilem* porro dixit eo fere modo, quo sanctus Benedictus ad Monacho-

rum vestem designat id panni genus, quod *vilis comparari potest*. Atque ut amplius videas id Gregorium Romanum relicto sæculo. præstitisse; addit Gregorius Historicus, eum electioni suæ in Pontificem diu restitisse, *no quod prius abjecerat, rursum ei IN SÆCULO de adepto honore instantia quadam subreperet*. Itaque ex mente Gregorii Turonensis Gregorius Romanus facultatibus in pauperes erogatis, *sæculum & quæ sæculi sunt*, abiecit, sericas item ac gemmantibus vestes deposuit, *vilem vestitum* præferens, id est monasticum, quod hætenus demonstrandum suscepi.

I I.

Quo in Monasterio vitæ monasticæ rudimenta didicerit Gregorius, signat ipse variis in locis, nimirum *in Monasterio*, inquit, *meo*, id est sancti Andrea, quod Romæ construxerat. Sic enim scribit in libro quarto Dialogorum, capite vigesimo primo: *Vita namque venerabilis Valentius, qui post in hac Romana urbe mihi, sicut nosti, meo quoque Monasterio presuit, &c. & in capite 55: Neque hoc silendum puto, quod actum in meo Monasterio ante hæc triennium reminiscor. Quidam namque Monachus, Justus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem Monasterio constituto sedulè obsequi, atque in assiduâ egritudinibus meis excubare consueverat. Clarius Johannes Diaconus in ejus vitæ libro 1 capite 6, agens de Monasteriis à Gregorio constructis. Septimum, in-*

quit, intra Romana urbis mœnia sub honore sancti Andrea Apostoli, juxta basilicam sanctorum Johannis & Pauli, ad clivum Scauri, Monasterium in proprio domate fabricavit: in quo relietis sericis, auro gemmisque radiantibus togis, simulque suppellectilibus reliquis in usum pauperum erogatis, ex hujus mundi naufragio nudus evasit; diuque desideratum monachicum capiens indumentum, &c. Jam quantum moræ in Monasterio fecerit Gregorius noster, expendendum est.

I I I.

Duplicem Gregorii commorationem in Monasterio distinguere juvat, unam ante, alteram post susceptum Diaconatus gradum & legationis munus: quæ utraque annorum fere septem aut etiam octo fuit.

Ut plures primæ commorationis annos Gregorio tribuamus, illud exigit, quodd in Monasterio duobus minimùm Abbatibus paruit, Valentio scilicet, ex libri quarti Dialogorum capite vigesimo primo; & Maximiano, qui tum, cùm Gregorius Legatus factus est, Andreani Monasterii Pater erat, ex libri 3. capite 36. Deinde Merulus Monachus, quem Gregorii in Cœnobio focium ac discipulum fuisse ait Johannes Diaconus in lib. 1. de Gregorii vita cap. 19, ante annos quatuordecim quàm Gregorius Dialogos scriberet, id est ante annum D LXXX, è vivis abierat, auctore Gregorio in lib. 4 Dialogorum cap. 47. Ergo ante

cum annum Gregorius jam Monachum induerat. Accedit quòd jam tum adeo exquisitam hauserat rerum moralium intelligentiam, ut Constantinopoli rogatus à Leandro Hispalensi Episcopo, inchoaverit libros Moraliū, in quibus admirabilem rerum divinarum cognitionem suspiciunt omnes. An verò fieri potuit (quod quidem factum esse necesse est, si exiguo temporis intervallo Monachus ante lectionem fuit) ut Gregorius inter varias Romanæ Præfecturæ sollicitudines curasque tumultuantes, tam intimè res morales calluerit degustaveritque? Certè nemo rerum spiritualium peritus hoc sibi persuadere poterit, maximè si perpendat, quòd Gregorius se *incolita consuetudine devinctum ac mente in mundo retentum, diu conversionis gratiam*, qua divinitus ad vitam monasticam invitabatur, *distulisse* plangit in præfatione Moraliū. Non ergo alibi quàm in Monasterio hunc sapientiæ apicem apprehenderat, ubi proinde ante plures annos, quàm Diaconus crearetur, vixisse dicendus est.

Breviorem hanc fuisse moram, id est vix integri biennii, censet Baronius, hoc adductus Baron. *an.*
581 & 583 argumento, quòd urbanam Præfecturam adhuc gereret Gregorius anno octogesimo primo supra quingentesimum; tum Monachus factus, altero post anno accepta Diaconi Cardinalis dignitate, Constantinopolim directus sit à Pelagio Pontifice Romano. Ipsum enim anno suprà dicto etiam tum Prætorem Urbis subscripsisse cautioni seu litteris professionis à Lau-

rentio Mediolanensi Pontifice initio sui episcopatus ad Papam pro more missis. Porro Laurentium sedisse annos duodecim, ex monumentis Ecclesiæ Mediolanensis, eique successisse Constantium anno quingentesimo nonagesimo tertio, restante Gregorio in epistolis ad Exarchum Italiæ, & ad Johannem Subdiacolum, datis Indictione undecima.

Constantii pontificatus initium anno D XCIII cum Baronio admitto. sed nihil contra me. Tota enim ejus illationis moles nititur recentioribus Mediolanensium Pontificum indicibus, quos constat non ita esse accuratos, ut citra omnem dubitationem ex iis definiri possit spatium temporis, quo quisque sedem tenuit. Deinde, ut sint accurati, repono, Laurentium quidem forsan annos dumtaxat duodecim sedem habuisse tranquillam atque pacatam; sed annis minimùm septem antea fuisse electum. tamen per Frontonis tyrannidem ei pacato esse non licuit usque ad annum D LXXXI, quo Fronto è medio sublatus est. Quippe post Honoratum Mediolanensis Ecclesiæ Antistitem anno D LXX, seu anno post tertio mortuum, Fronto seu Frontonius, aliis Junctus appellatus, malis artibus cathedram occupavit, haud inter legitimos ejus Ecclesiæ Præsules numerandus, inquit Ferdinandus Ughehus in Italiæ sacræ tomo quarto. Quis credat interim cives Mediolanenses æquo animo tulisse illum invasorem, nec de canonica electione cogitasse ad usque annum D LXXXI,

quo Fronto morte correptus creditur? Quin potius veri similis est, Honorato mortuo brevi post intervallo subrogatum fuisse Laurentium, qui apud Ligures tum exsul, statim ad Romanum Pontificem direxerit cautionem suam, cui Gregorius adhuc Prætor subscripsit paullo post annum D LXX aut LXXIII. quamvis fortasse Laurentius ante Frontonis mortem tranquillus in sede sua consistere non potuerit. Sic ergo Gregorius potuit recipere se in Monasterium post unum aut alterum annum, quàm cautioni Laurentii subscripsit: ubi suscepto religioso habitu privatus vixit ad annum D LXXXIII, quo Diaconus creatus, & Constantinopolim missus à Pelagio est. Huic sententiæ accedunt Bollandiani operis continuatores, Henschenius & Papebrochius, in §. 2 ad vitam sancti Gregorii, ubi Honorato Mediolanensi Episcopo Laurentium substituunt anno D LXX, ac paullo post Gregorium monasticam vitam amplexum esse sentiunt.

I V.

Reversus è legatione sua Gregorius, rursus in Monasterii sui portum confugit, ubi etiam Abbatis munus gessit, ut ipse declarat in Constituto pro Monachis apud Baronium edito, *Baron. ann.* his verbis: *Gregorius Episcopus omnibus Episcopis. Quàm sit necessarium Monasteriorum quieti* * *conspicere, & de eorum perpetua securitate tra-* * *f. prospicere; antea actum nos officium, quod in regimine cere.*

Cænobii exhibuimus , informat. Hinc est quoddam Pretioso Præposito , quem Baronius Abbatem perperam vocat , præcipit , quid in Justum Monachum proprietatis (ut vocant) reum agendum sit , ex libri 4 Dialogorum capite 55 , usus hoc in facto jure & potestate Abbatis. Baronius anno D L X X X V I primùm , dein revocatâ sententiâ in appendice tomi 12 , anno D L X X X I V statuit Gregorii reditum Romam : ubi vir sanctus , quantum ecclesiasticæ res ferebant , in Monasterio suo vixit usque ad autumnum anni D X C , quo Pontifex creatus est. De primo capite hætenus.

P A R S S E C U N D A .

V.

QUÆ Regula , qualeve Monachorum institutum in Andreano Cænobio viguerit , quum Gregorius istic religiosum suscepit habitum , jam secundo loco investigandum est. Benedictinam eo loci viguisse Regulam multa persuadent , nempe ipsius Regulæ observatio & auctoritas apud Monachos Andreanos ; Gregorii singulare studium in eandem Regulam ejusque auctorem ; ipsiusmet Regulæ propagatio per Gregorii discipulos facta in Britannia ; testimonia veterum , qui ab annis fere nongentis Gregorium sodalibus Benedictinis , nullo secus ante Baronium sentiente , adnumerant. Hæc paucis explicanda , postquam de libris Dialogorum nonnulla præmiserò.

Libros

Libros quatuor Dialogorum genuinum Gregorii fectum esse, certis ac necessariis demonstravi argumentis in Præfatione primi Sæculi nostri, nimirum auctoritate ipsius Gregorii, Isidori, Hildefonti, Aldhelmi Episcoporum, Bedæ & Pauli Diaconi: quibus adnumerandi Paterius Gregorii discipulus, & Taio Cæsaraugustanus Antistes sub medium sæculum septimum: qui in sua quisque collectione testimonia ex libris Dialogorum proferunt. adnumerandus etiam Paulus Diaconus Emeritensis in præfatione ad Vitas Patrum Emeritensium, aliique posteriores auctores. Dialogorum liber secundus, qui totus est de sancti Benedicti gestis, Gregorio manifestè adseritur testimonio Paterii, Aldhelmi Episcopi Schireburnensis in Anglia, Bedæ & Pauli Diaconi, Monachi Casinensis, quæ hoc loco tetigisse necesse est, ut infitiatoribus omnis occasio præcludatur. Paterius in sua collectione, quam ex Gregorii operibus ipso vivente ac probante condidit, cum sexdecim in locis laudet libros Dialogorum, quinquies ex libro secundo sententias producit, nempe capite 67 in Matthæum ex libri secundi Dialogorum capite 23, capite 55 in Lucam ex capite 3, capite 43 in Johannem ex capite 38, capite 27 in Acta ex capite 30, & capite 26 in epistolam ad Romanos ex capite 16. Præterea Aldhelmus, anno DCCIX mortuus, in libro metrico de virginitate Benedictum commendat his aliisque versibus:

Veterum Analect. Tom. II. L

*Cujus praeclaram pandens ab origine vitam,
Gregorius Praesul chartis descripserat olim.*

Aldhelmo suffragatur Beda in libro de temporibus, sub Justino seniore. *Benedictus Abbas*, inquit, *virtutum gloriâ claruit, cujus vitam beatus Papa Gregorius in libro Dialogorum scripsit.* Denique ut ceteros omittam, idem tradit Paulus Warnefridi in libro primo de gestis Langobardorum capite 26, agens de sancto Benedicto: *cujus vitam*, ait, *sicut notum est, beatus Papa Gregorius in suis Dialogis suavi sermone composuit.* His ita constitutis, ad id cujus probandi gratiâ hæc adduxi, tandem regredior.

V I.

Lego duplicem in Gregorii scriptis locum, ubi mentionem facit Regulæ Monasterii sui, nimirum in responsione ad Augustinum, quem *Monasterii utique sui Regulis eruditum* dicit; & in libri quarti Dialogorum cap. 55. ubi agens de crimine peculii, quod Justus Andreae ni Cœnobii Monachus commiserat, hæc scribit: *Quod mox ut mihi nuntiatum est, tantum malum de Fratre, qui nobiscum communiter vixerat, aquanimiter ferre non valui. quippe quia ejusdem mei Monasterii semper Regula fuerat, ut cuncti Fratres ita communiter viverent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret.* Quæ fuerit hæc Regula, scripto, an usu tradita, non definit Gregorius. sed tamen ex verbis quibus utitur, colligere possumus, non aliam fuisse

quàm Regulam sancti Benedicti, cujus eadem ferè verba sunt in capite 33, in quo quærit, *Si quid debeant Monachi proprium habere?* Statuit verò, *ne quis presumat aliquid habere proprium, nec quidquam liceat habere, quod Abbas non dederit aut permisit: omniaque omnibus sint communia.* Eadem ferè utrobique verba, ita ut Gregorius Regulam Monasterii sui signare volens, respexisse videatur ad Regulam sancti Benedicti, cujus verbis heic usus est.

Deinde eadem Regula Monachis Andreanis à Gregorio imposita sine dubio est, quæ Monachis Siciliæ ab eo institutis. Atqui Gregorius Lucusiani in Sicilia Monasterii, cujus ipse auctor fuit, Monachum arguens, qui partem eulogiæ à Bono Monacho contentiosè postulaverat, ita scribit ad Urbicum Cœnobii sancti Hermetis Abbatem in libri 9 epistola 42: *Quod quanta amaritudine cordis descendit, poterat tua dilectio scire, si Regulam Monachorum nosse, id est attendere, voluisset.* Quænam est illa, quæso, *Regula Monachorum*. nisi Regula sancti Benedicti? de quo ipse ita loquitur in libro secundo Dialogorum: *Scriptis Monachorum Regulam, &c.* Benedicti, inquam, qui à Bonifacio Papa quarto in Concilio Romano καὶ ἐξ οὗ λέγεται dicitur *Monachorum præceptor*, quemadmodum Regula ejus à Gregorio appellatur *Regula Monachorum*, in cujus cap. 44 eulogias citra nutum Abbatis dare vel accipere Monachis prohibetur. Accedit quòd in ea epistola mentio fit de Præposito Abbati subjecto, ac de

Cellerario Monasterii : quæ nomina & munia sunt sancti Benedicti , non sancti Basilii Regulæ , de qua sola hîc controversia injici potest.

Præterea eam sine dubio Regulam Monachis suis præscripsit Gregorius , quam prætulit ceteris , & cujus auctorem præ aliis quos laudavit Patribus commendavit. Nullam verò aliam quàm Benedicti Regulam prædicat Doctor sanctus : qui cùm in libris Dialogorum virtutes seu miracula Sanctorum Italiæ describenda suscepit , nullius tamen vitam integram accuratè & ex ordine refert , nisi solius Benedicti : & qui in aliis laudandis unum aut alterum capitulum infumere solet , Benedicti rebus commemorandis totius libri secundi capita octo & triginta impendit. Neque hac diligentia contentus , eum iterum data occasione laudat in libri quarti capitibus septimo & octavo. Ut autem intelligant omnes, quo animo in Benedictum affectus sit , vitam ejus à principio ad exitum persequitur , ab ortu ad obitum : cujus singulas circumstantias (ut vocant) studiosè exponit. Ad hæc , oratorio more virum sanctum comparat cum veteris Testamenti magnis viris : & qui in aliis uno fere teste contentus est , in Benedicti factis probandis testes adhibet quatuor ejus discipulos , & ex nomine designat. Non ita est affectus in quemvis alium Sanctum , ne quidem in Æquitium , cujus elogium unico libri primi capite quarto complectitur. Neque putes heic

Gregorio materiam, non diligentiam studiumve defuisse. siquidem Petrum interlocutorem, plura de Æquitio scire cupientem, ad Albinum Episcopum remittit his verbis : *Ne tamen vita ejus cognitione frauderis, bene hanc reverentissimus vir Albinus Reatina Antistes ecclesia cognovit, & adhuc supersunt multi, qui scire potuerunt.* Poteratne luculentius Pontifex summus suum adversus Benedictum præ sancto Æquitio & aliis declarare studium & amorem vere filialem? •

Et attende quàm singulari elogio ejus Regulam celebret in libri secundi Dialogorum capite trigesimo-sexto, ubi eam vocat *Regulam Monachorum, discretionem præcipuam, sermone luculentam.* Quisquis hæc legit, facile in animum inducet, Gregorium, si amplectendæ aut eligendæ Regulæ potestatem habuit, aliis prætulisse Regulam istam, quam tanti faciebat. Atqui ipsi integrum fuit, Romano sancti Andree Monasterio sexque aliis in Sicilia ab se ædificatis quam vellent Regulam præscribere: nec aliam sine dubio voluit præter eam ipsam, quam unicè commendavit.

Dices, id quidem ita videri, si constaret, Gregorium ita de sancto Benedicto ejusque Regula sensitse, priusquam Monachus, aut certe Pontifex factus esset: rem verò forsan aliter se habuisse, si eo solum tempore, quo libros Dialogorum scripsit, (nam scripsisse anno tertio pontificatus sui) eam sancti Benedicti ejusque Regulæ notitiam acceperit.

At certe accepit etiam antè, quàm Monasteria sua conderet. Quæ enim de sancto Benedicto commemorat, *quatuor illius discipulis referentibus* didicit, CONSTANTINO scilicet, qui ei in Monasterii Casinensis regimine successit; SIMPLICIO quoque, qui congregationem illius post eum tertius rexit, &c. Porro eorum primus ad annum D. LX, alter ad D. LXX vix pervenit: quandoquidem clades Casinensis per Langobardos, quæ sub Bonito Casinensi Abbate quinto contigit, ante annum ejusdem sæculi octogesimum accidit, ut in Sæculo primo demonstravi in Notis ad vitam sancti Benedicti. Constantino proinde atque Simplicio referentibus Gregorius Benedicti egregia facta noverat ante aliquot annos, quàm sancti Andreæ Monasterium ædificaret. nam istud Monasterium ante Langobardorum adventum non fuisse conditum, inferiùs dicam.

Quid? quòd Gregorius Papa sancti Benedicti Regulam in Concilio Romano laudasse, atque omnibus Latini orbis Monachis approbasse, & imposuisse memoratur. In cujus rei fidem affero non tantùm vulgatum ipsius privilegium pro Sublacensi Monasterio, sed maximè auctoritatem Patrum Concilii Duziacensis secundi, quod anno DCCC LXXIV celebratum est, ex capite 7 in hæc verba: *Eadem Regula, nempe sancti Benedicti, sancto Spiritu promulgata, & laudis auctoritate beati Papæ Gregorii inter canonicas scripturas & catholicarum Doctorem scripta teneri decreta est.* Hic lo-

eius, ne quid dissimulem, duplicem pati sensum potest. Primus est, Gregorium sancti Benedicti Regulam in frequenti Episcoporum cœtu laudasse, & *inter canonicas scripturas & catholicorum Doctorum scripta* communi decreto retulisse. Alter sensus esse potest, eam Regulam à Gregorio fuisse commendatam in libro 2 Dialogorum: qua ex commendatione inter canonica scripta referri meruerit. Utrolibet modo hunc locum intelligas, æquè facit pro causa nostra. Præferenda tamen videtur interpretatio prior. Cùm enim in Synodo Romana anno d c x, hoc est à Gregorii obitu anno sexto, inter Clericos ac Monachos controversia de ecclesiasticis muniis mota fuisset; litem diremit Bonifacius Papa Regulæ sancti Benedicti auctoritate, pronuntians ea Monachis licere. *Neque enim*, ait Pontifex, *Benedictus, Monachorum præceptor, hujus rei aliquo modo fuit interdictor.* Ergo jam tum hæc Regula inter canonica scripta Ecclesiæ statuto relata erat: cùm ex ejus præscripto Bonifacius & Patres Synodi Romanæ decretum suum condiderint. Non ergo alius Pontifex, quàm Gregorius, tantopere in Benedictum ejusque Regulam affectus, eam auctoritatem Regulæ nostræ conciliavit, ut inter canonicas scripturas haberetur. Nam inter Gregorium & Bonifacium duo tantùm sedere Pontifices, Sabinianus & Bonifacius III, quorum alter vix mensibus octo, alter verò sex, nulla re memorabili gesta decesserunt. Verùm fac superiorem Du-

At certè accepit etiam antè, quàm Monasteria sua conderet. Quæ enim de sancto Benedicto commemorat, *quatuor illius discipulis referentibus* didicit, CONSTANTINO scilicet, qui ei in Monasterii Casinensis regimine successit; SIMPLICIO quoque, qui congregationem illius post eum tertius rexit, &c. Porro eorum primus ad annum D. LX, alter ad D. LXX vix pervenit: quandoquidem clades Casinensis per Langobardos, quæ sub Bonito Casinensi Abbate quinto contigit, ante annum ejusdem sæculi octogesimum accidit, ut in Sæculo primo demonstravi in Notis ad vitam sancti Benedicti. Constantino proinde atque Simplicio referentibus Gregorius Benedicti egregia facta noverat ante aliquot annos, quàm sancti Andrea Monasterium ædificaret. nam istud Monasterium ante Langobardorum adventum non fuisse conditum, inferiùs dicam.

Quid? quòd Gregorius Papa sancti Benedicti Regulam in Concilio Romano laudasse, atque omnibus Latini orbis Monachis approbasse, & imposuisse memoratur. In cujus rei fidem affero non tantùm vulgatum ipsius privilegium pro Sublacensi Monasterio, sed maximè auctoritatem Patrum Concilii Duziacensis secundi, quod anno DCCC LXXIV celebratum est, ex capite 7 in hæc verba: *Eadem Regula, nempe sancti Benedicti, sancto Spiritu promulgata, & laudis auctoritate beati Papæ Gregorii inter canonicas scripturas & catholicorum Doctorum scripta teneri decreta est.* Hic lo-

eius, ne quid dissimulem, duplicem pati sensum potest. Primus est, Gregorium sancti Benedicti Regulam in frequenti Episcoporum cœtu laudasse, & *inter canonicas scripturas & catholicorum Doctorum scripta* communi decreto retulisse. Alter sensus esse potest, eam Regulam à Gregorio fuisse commendatam in libro 2 Dialogorum: qua ex commendatione inter canonica scripta referri meruerit. Utrolibet modo hunc locum intelligas, æquè facit pro causa nostra. Præferenda tamen videtur interpretatio prior. Cùm enim in Synodo Romana anno d c x, hoc est à Gregorii obitu anno sexto, inter Clericos ac Monachos controversia de ecclesiasticis muniis mota fuisset; litem diremit Bonifacius Papa Regulæ sancti Benedicti auctoritate, pronuntians ea Monachis licere. *Neque enim*, ait Pontifex, *Benedictus, Monachorum præceptor, hujus rei aliquo modo fuit interdictor.* Ergo jam tum hæc Regula inter canonica scripta Ecclesiæ statuto relata erat: cùm ex ejus præscripto Bonifacius & Patres Synodi Romanæ decretum suum condiderint. Non ergo alius Pontifex, quàm Gregorius, tantopere in Benedictum ejusque Regulam affectus, eam auctoritatem Regulæ nostræ conciliavit, ut inter canonicas scripturas haberetur. Nam inter Gregorium & Bonifacium duo tantùm sedere Pontifices, Sabinianus & Bonifacius III, quorum alter vix mensibus octo, alter verò sex, nulla re memorabili gesta decesserunt. Verùm fac superiorem Du-

ziacensis Concilii locum posteriori sensu intelligendum esse, non minùs certè hoc modo causæ nostræ favet. Si enim tantum apud alios omnes Gregorii Regulam nostram laudantis auctoritas valere potuit, ut ab omnibus Latini orbis Monachis reciperetur: quanto magis ejus Regulæ opinio, quam Gregorius altè defixam animo gerebat, apud ipsum Gregorium obrinere debuit, ut eam Andreanis Monachis imponeret, ac demum ipse eandem profiteretur? In summa, etiamsi Duziacensis Synodi posterior interpretatio absolute prævalere concedatur; nihilo minus firma & integra manet vis argumenti, quod ex Romani Concilii decreto per Bonifacium deduxi, ad probandum intentum, nimirum Regulæ nostræ approbationem & auctoritatem in Ecclesia emanasse ex Gregorii sententia, qui eam proinde in suo Monasterio fuerat amplexus.

Denique modò constet, Commentarios in librum primum Regum Gregorio tribuendos esse, ineluctabile habebimus causæ nostræ præsidium. Auctorem namque Monachum fuisse patet ex libri 1 capite 1, his verbis: *Qui abrenuntiantes saculo remotioris vita secretum petivimus, Monachi vocamur.* Abbatem etiam fuisse constat, & quidem instituti Benedictini, ex libri quarti capite 4: *Qui artificissimam conversionis viam imperant, noviter accedentibus facile aditum non impendant. Quare & ejusdem artificissima vita Magister optimus, summa Veritatis discipulus eruditus, præcepit dicens: Probate*

spiritus si ex Deo sunt. & item: Nuntientur ei dura & aspera, per qua itur ad Deum, ut sciat ad quid intrat. Quæ verba desumpta sunt ex Regula nostræ capite 58. Et infra idem Commentator: Hoc namque Novitiorum nostrorum mentes audiant & expavescant, quia videlicet quod nobis dicunt, in auribus Domini loquimur. Nam quod coram Deo nobis promittunt, Deo offerimus, ut ipse jam de manibus nostris teneat quod exquirat, &c. Abbatis porro est ex Regula nostræ præscripto, Monachorum professionem excipere, Deoque offerre. quod totidem fere verbis præscribit sanctus Benedictus loco mox citato, ubi etiam Novitii nomine utitur.

VII.

Hæc, inquam, manifestè probant, Gregorium Regulae Benedictinæ servantem fuisse, modò nobis constet, ipsum horum Commentariorum esse auctorem. Et certè multa huc faciunt. primò stilus & modus explicandi res planè Gregorianus: tum libri 10 epistola 22 à Gregorio scripta ad Johannem Ravennæ Diaconum. Præterea, inquit, quia idem carissimus quondam filius meus Claudius aliqua me loquente de Proverbiis, de Canticis canticorum, de Prophetis, & DE LIBRIS QUOQUE REGUM, & de Heptatencho audierat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui; ipse ea suo sensu & stilo dictavit, ne oblivione deperirent, ut apto tempore hæc eadem mihi inferret, & emendatiùs di-

etarentur. Quæ cum mihi legisset, inveni dictorum meorum sensum valde in multis inutilius fuisse permutatum. Unde necesse est, ut tua experientia omni excusatione atque mora cessante ad ejus Monasterium accedat, convenire Fratres faciat, & sub omni veritate quantasque de diversis Scripturæ chartas detulit, ad medium deducant. quas tu suscipe, & mihi celerrimè trans mitte. Ex his Gregorii verbis intelligimus, Gregorium aliqua dictasse in libros Regum, eaque à Claudio Abbate non satis accuratè descripta, postmodum à Gregorio emendata fuisse, cum Claudius ea ipsi relegit: sed tamen exemplaria quædam ad Gregorii sensum non fuisse correctæ, quæ ipse ad se transmitti præcipit mense Februarii, Indictione quinta, id est anno Christi sexcentesimo, quo jam Claudius obierat. Ex quibus conjicio, prædictos Commentarios in superiori epistola commemoratos, in Andreano Monasterio dictatos à Gregorio fuisse, & ex ore loquentis exceptos à Claudio, quem suum ipsius Monasterii Monachum: nec proinde mirum esse, quodd Gregorius se Abbatem in Commentariis illis dicat: cum eos scripserit Abbas (nam Abbatem eum fuisse superius probatum est) ante susceptum pontificatum. Id quod satis suadet mors Claudii exscriptoris, quæ initio anni sexcentesimi contigit post administratam aliquamdiu Classitani Monasterii abbatialem dignitatem: qua accepta, recesserat à Gregorio, ut in Monasterio suo prope Ravennam confi-

stet. Ceterum Ratherius Veronensis Episcopus hos Commentarios legit, & Gregorio tribuit in parte prima de contemtu canonum, ita scribens: *Quid tamen inde proveniat, non à spicilegii me discere quisvis exposulet. Gregorium audiat. tomo 2 p. Causa, inquit, ruina populi. Sacerdotes mali. quæ* «185 totidem verba leguntur in istorum Commentariorum libro secundo, capite itidem secundo; tametsi eo loci ex Osee Propheta citantur, petita haud dubiè ex versu octavo capituli noni, qui sic habetur in vulgata editione: *Propheta laqueus ruina factus est super omnes vias ejus.* Ergo ante annos septingentos in Ratherii manus venit scriptus codex, in quo isti Commentarii Gregorii nomen præferebant. Et fortasse quidem Ratherius, cum in Italia versaretur, utpote Veronensis Episcopus, hos Commentarios, quorum in partibus nostris rarissima sunt exemplaria, recuperavit, legitque; ac præmissam Scripturæ sententiam, quam in vulgata editione non invenit apud Oseam, sub Gregorii nomine retulit. Porro vel ex hac una istius Commentarii citatione liquet, ejus conditorem non semper vulgata usum versione fuisse, quod etiam probatur ex lib. 1 cap. 2, ubi locum ex Propheta Habacuc refert ex versione LXX Interpretum. Gregorius verò aliquando novam, aliquando veterem adhibebat, ex Præfatione Moralium, in qua hæc verba: *Nunc novam, nunc veterem per testimonia assumo: ut quia Sedes Apostolica, cui Deo auctore præfideo, utraque utitur, mei quoque labor studii ex utraque*

fulciatur: Non ergo mirum, si in Commentario Regum quidam Scripturæ versus paullulum aliter, quàm in aliis Gregorii libris referantur: maximè cum ea diversitas Claudio Abbati imputari possit.

Ceterùm hoc loco dissimulare non possum, mihi subortam aliquando suspicionem, num iste Commentarius esset adscribendus sancto Odoni Abbati Cluniacensi, qui, ut ipse præfatur in abbreviatione sua ad libros Moralium, *ante biennium*, quàm eam scriberet, in *Regnorum libro*, aggregatis omnibus Patrum sententiis, *maximè autem sanctissimi Patris Gregorii*, unum condiderat libellum, id est opusculum. sic enim veteres non rarò loquuntur. Illud augebat suspicionem, quòd eodem fere modo Commentator Regum Sacerdotes luxuriæ deditos, ac Odo in lib. 2 Collationum, exagitat. Verùm hanc mihi dubitationem sustulit primò stili dissimilitudo, quæ in isto Commentario & in Odonis Collationibus apparet. Deinde quòd Commentator Sacerdotes carnis vitio, deditos depositioni; Odo verò tantùm pœnitentiæ addicit. Demum quòd Ratherius Odonis æqualis hunc Commentarium Gregorio adjudicavit: cujus unius sententia oppositas, non magni sanè momenti, conjecturas refellit. Hæc per excessum dicta ad illustrandum hujusce commentationis auctorem, dum certiora hac de re suppetant instrumenta.

VIII.

Post argumenta ex Gregorii scriptis petita, quibus Ordini sancti Benedicti non obscure vindicatur; nunc aliud prævalidum atque necessarium proponendum est ex propagatione Regulæ nostræ apud Britannos facta per Gregorii discipulos, Augustinum, aliosque ejus sodales.

Augustinum in eodem quo Gregorius Monasterio vixisse Monachum, ipsiusque Gregorii discipulum fuisse, constat tum ex libri 7 epist. 30 Indict. 1 ad Eulogium Episcopum Aldrinum, qua in epistola Augustinum *Monasterii mei Monachum*; tum ex ejusdem lib. ep. 114 ad Syagrium Augustodunensem Episcopum, ubi *Augustinum quondam Monasterii mei Præpositum* vocat; tum ex epistola Bonifacii ad Ethelbertum Cantuariorum Regem, ex Concilii Cloveshoviensis capite 17, aliisque testimoniis, in quibus Augustinus *Gregorii discipulus* nuncupatur. Augustini sodales ejusdem instituti fuisse, patet ex eo, quod Abbatem eis constituit Augustinus Gregorius, ex epistola à Beda relata in historiæ lib. 1 cap. 23. Augustinus in Britanniam missus Indictione XIV, seu anno Christi D XCVI, instauratâ Cantuariæ sancti Salvatoris ecclesiâ, *fecit Monasterium non longè ab ipsa civitate ad Orientem, ibique ecclesiam construxit in honorem Apostolorum Petri & Pauli*, teste Beda in libri primi capite 33. *Quam tamen ecclesiam non ipse Augustinus, sed*

successor ejus Laurentius consecravit. Primus autem ejusdem Monasterii Abbas Petrus Presbyter fuit. Mellitus Augustini successor, in Monasterio Dorobornensi, quod Augustinus, beata memoria Gregorii discipulus, sancti Salvatoris nomini consecravit, Monachos constituit, concedente Bonifacio Papa quarto in epistola ad Ethelbertum, ubi apostolica auctoritate decernit, ut ipsi vestri predicatorum Monachi Monachorum gregem sibi adsociant, & eorum vitam sanctitatum moribus exornent, id est sanctis moribus & institutis, quæ ipsi profitebantur. secus attentare ausis Pontifex graves pœnas interminatur. Derivata est subinde Religio ex Cantuariensibus Monasteriis in alia Britannie Monasteria sæculo septimo, aliisque sequentibus. Ut enim in septimo consistamus, idem institutum accepere Glastoniense, Nurscellense, Mildunense seu Malmesburiense, Lindisfarnense, Eliense, Wiremuthense & Girwenense, aliaque non pauca. Jam quænam in illis Monasteriis viguerit Regula, expendendum.

Benedictinam vixisse constat vel unico sancti Aldhelmi testimonio. Is ab Hadriano Abbate Monasterii sancti Petri apud Cantuariam primum eruditus, dein Monachus & Abbas in Cænobio Mildunensi apud West-Saxones, ac demum Schireburnensis Episcopus, mortuus anno septingentesimo nono, scripsit teste Beda librum metricum de virginitate, in quo Benedictum laudans ita canit:

*Primus * qui nostræ statuit certamina vitæ,
Qualiter optatam teneant Cœnobia normam:
Quoque modo properet directo tramite sanctus
Ad superos, scandens calorū culmina cultor.
Cujus præclaram pandens ab origine vitam,
Gregorius Præful chartis descripserat olim,
Donec æthralem felix migraret in arcem.*

* al. Primus

Heic Aldhelmus, Monachus & Abbas Anglicanus, manifestè docet, suæ, hoc est monasticæ vitæ, modum primitus à sancto Benedicto, cujus Vitam scripserat Gregorius Papa primus, institutum fuisse, & ab eodem traditam normam, qualem suo tempore, id est sub finem sæculi septimi & sub initium octavi, tenebant Anglicana Cœnobia. Illud præterea consideratione dignum, quòd Auctor iste in duobus libris, uno strictæ, altero solutæ orationis, quos de virginitate scripsit, S. Benedictum in utroque à virginitate commendat, prætermisso Æquitio, in quo tamen eam virtutem laudat Gregorius Papa. An verò Æquitium omisurus fuisset Aldhelmus, si Augustinus & Augustini socii fuissent Æquitiani instituti, aut Æquitii normam Anglicanis Monachis tradidissent?

Sed ne consideratione generali fucum veritati facere videar, descendamus paullisper ad ea quæ superius commemoravi Monasteria. In Glastoniensi, ubi primum Cœnobiorum Ægypti institutum viguisse dicitur, Regula S. Benedicti capit exerceri, (Glastoniensis Chronici verbis utor) ubi primum cathedralis ecclesia

Cantuariensis, ac suburbanum sancti Petri Cœnobium, aliæque sedes episcopales & Monasteria; per Augustinum ejusque discipulos constructi cœperunt, *secundum beati Patris Benedicti Regulam Deo militatura*. Eamdem servabat Nutscellense, in quo Bonifatius adolescens, futurus postea Germanorum Apostolus, *labori manuum cotidiano & discip'inali officiorum administrationi incessanter secundum præfinitam beati Patris BENEDICTI recta constitutionis formam insistebat*, testante Willibaldo ejus discipulo. De Maildunensi etiam explorata res est ex superiori Aldhelmi ejus loci Monachi & Abbatis auctoritate. In Lindisfarnensi Wilfridus Eboracensis Episcopus, ejectis Scottis, qui Romanos admittere nolebant ritus, Monachos substituit ad normam aliorum popularium viventes, qui Regulam sancti Benedicti servabant, uti memoriæ prodidit anonymus loci Monachus in libro tertio de vita sancti Cuthberti Episcopi Lindisfarnensis, æqualis sui. In Eliensi idem institutum servavit Ethildrita, eodem Wilfrido consulente, qui apud Willelmum Malmesburiensem Monachum gloriatur, quòd apud Northumbros *primus verum Pascha Scottis ejectis docuerit, & sanctissimi BENEDICTI Regulam observari jusserit*. Augustinus enim ipsiusque socii Scottorum contumaciàm non omnino perfringere potuerant. In Wiremuthensi denique & in Girweni Benedictus, cognomento Biscopus, qui priùs in suburbano Cantuariæ Monasterio sancti Petri Abbas fuerat; acce-

acceptam inde Benedictinæ Regulæ formam instituit, scribente Beda in libro primo historiae Monasterii utriusque, Biscopum Abbatem morti proximum discipulis suis præcepisse, ut *juxta Regulam magni quondam Abbatis BENEDICTI & juxta privilegii sui decreta* probum successorem eligerent; idemque postea Ceolfridum monuisse. Unde Alcuinus in epistola quadragesima nona Wirenses & Giiwenses Monachos hortatur, *ut regularis vita observationem à Benedicto & Ceolfrido statutam diligentissime custodiant.* quam observationem? *Regula,* inquit, *sancti BENEDICTI in conventu Fratrum propriâ exponatur lingua, ut intelligi possit ab omnibus.* Hæc est ergo illa Regula, quam hauserat Biscopus in Cantuariensi sancti Petri Monasterio, ubi prius Abbas fuerat, nimirum ante annum DC LXXIV, quo Wiremuthense Monasterium ædificavit. Hæc, inquam, Regula, quæ in Anglicana Cœnobia per Augustinum ejusque socios ac discipulos inducta est, non alia sanè quàm ea ipsa, cujus observationem in Andreano Monasterio didicerant Gregorio magistro & institutore. Jusserat quippe Bonifacius Papa quartus, sicuti superius vidimus, ut in Cantuariensi Monasterio sancti Petri (quod etiam alibi observatum) prædicatores isti Monachorum gregem sibi adsociarent, & eorum vitam *sanctitatum moribus,* hoc est sanctis moribus & institutis suis, non aliunde acceptis exornarent. Tradidissent proinde, ut fit, Æquitii normam, non Bene-

Veterum Analect. Tom. II. M

dicti, si ipsi Æquitiani fuissent. Atqui non Æquitii, sed Benedicti mores in Monasteriis ab se institutis tradidisse, ex superioribus manifestum est: ac proinde constat, eos in Andrea Cœnobio sub Gregorio Benedictinos fuisse, utique & Gregorium; non Æquitianos. Hinc est, quod in Britannia insula Monasteriis numquam Æquitii, sed Benedicti nomen celebre fuit. Certè in veterrimis Litaniis Anglicanis ad usum Monachorum ante non gentos annos conditis, (nam in istis nulli Sancti octavi sæculi commemorantur) Remis in Remigiana Bibliotheca adservatis, proximè post sanctos Gregorium, Augustinum & Hieronymum nominatur SANCTUS BENEDICTUS, ac deinde plures sancti Monachi; nusquam sanctus Æquitius, cujus memoriam, si Gregorius, Augustinus, ejusque sodales Æquitiani fuissent, aut prætermittam, aut jam neglectam fuisse, veri simile non est. Denique, ut de his finem dicendi faciam, cùm Concilii Cloveshovienſis Patres anno DCC. XLVII Anglicanos Monachos aliquantum prolapsos ad primarium institutum revocare vellent, sancire inter alia, capitulo XXIV, ut vitæ monasticæ candidati accuratè probarentur (quod caput est reformandæ in melius reipublicæ regularis) *secundum monasticæ Regulae definitionem*, præcipientis, *probari spiritus, an ex Deo sint*. quod de Benedictina Regula intelligendum esse inferiùs demonstrabo. Non ergo dubium esse potest, eandem Regulam primi-

tus ab Augustino ejusque sociis præscriptam fuisse Anglicanis Monachis: cùm eorum posteros ad ipsammet revocaverint Concilii Cloveshovienſis Patres. Et quidem Regulam sancti Benedicti Anglicanis Cœnobiis ab Augustino traditam præceptamque fuisse, veterum fuit ſententia. Aimoinus quippe Floriacenſis Monachus rationes reddens, cur Angli Monachos ex Cœnobio Floriacenſi petierint ad iſtaurandam in iſula ſua religioſæ vitæ diſciplinam, primam hanc refert: *quia beatus Papa Gregorius, miſſis ad eam gentem convertendam Fidei Chriſti prædicatoribus, ejusdem dilecti Benedicti Regulam obſervandam ſpecialius inculcavit*, in libro de vita ſancti Abonis Floriacenſis Abbat. Eodem tempore, hoc eſt incunte ſæculo undecimo, Ethelredus Anglorum Rex in privilegio eccleſiæ Cantuarienſis conſeſſo Chriſti anno milleſimo ſexto, cauſam exponens, cur in eam eccleſiam Benedictinos ſodales reſtituerit: *Hoc ideo, inquit, feci, ET MONACHOS EJUSDEM ORDINIS, QUEM HUC ATTULIT SANCTUS AUGUSTINUS, in eccleſia poſui, Ordinis ſcilicet, quem ill. ex præcepto ſancti Gregorii, & ex magni Regis Ethelberti conſtitutione & auxilio in terram hanc intulit.* Ambobus prævit Johannes Diaconus, qui eandem ſententiam diſertè probat, ut poſtea videbimus.

I X.

His quæ de Regulæ noſtræ in Anglia per
M ij

gustinum propagatione hæcenus dixi, adversatur Johannes Mareshamus in Propylæo ad Monasticum Anglicanum, ubi etsi scribit sancti Benedicti Regulam, postea quàm à Zacharia Papa non modò in Italia instaurata, sed etiam ultra Alpes propagata fuit, tantam demum obtinuisse perfectionis suæ existimationem, ut nullum fere non esset in Occidente Cœnobium, ad normam Benedicti vel primitus institutum, veldenuo formatum: in hoc tamen à ceteris fere Anglicis scriptoribus dissentit, quòd existimet, eandem Regulam in Concilio Wintoniensi anno DCCCC LXV sub Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi ab omnibus primùm
 » in Anglia receptam fuisse. Tunc primùm, inquit, Monachis præscripta fuit constitutiō generalis, tam Benedicti Regula, quàm ex veteribus consuetudinibus contexta, quæ dicta est Regularis Concordia Anglicæ nationis. Et
 » infra: Bellenfes Monachi instituti sunt ad Benedicti Regulam, cujus maxima fuit apud nos ab Eadgari tempore reverentia. Verùm cum omnino nulla sit in Concilio Cloveshoviæ Benedictinæ Regulæ mentio, licet aptissima esset illius commemorandæ occasio, & altissimum sit ea de re apud Bedam silentium; videamus quo modo, quove tempore Regula illa Ecclesiæ Occidentali increbuit.

Tria ergo hoc in loco dispungenda sunt. 1. Num ante Eadgarum Regem & Dunstanum Episcopum sancti Benedicti Regula in Anglia non viguerit. 2. An nulla istius Regulæ in

Concilio Cloveshovix mentio. 3. An altissimum de ea apud Bedam silentium. quibus nonnulla pro causa nostra subjiciemus argumenta.

Johannes Diaconus in Vita sancti Gregorii à se scripta, præter alia quibus utitur ad Gregorium Ordini Benedictino asserendum, hoc momentum proponit. *Quòd verò Monachi qui à Gregorio in Saxoniam, id est Transmarinam Saxoniam seu Angliam, missi sunt, S. BENEDICTI REGULÆ fuerint mancipati, inter alia etiam illud ostendit, quòd ex ipsius discipulis vix potest in illis partibus Monachus aliquis inveniri, à quo non observetur tam in proposito, quàm in habitu REGULA BENEDICTI.* Quid clarius aut validius adversus Marreshamum proferri potest? Johannes Diaconus suam lucubrationem dedicavit Johanni VIII, qui ab anno DCCC LXXII ad decennium Romanæ sedi præfuit. Pressius, Johannes Diaconus Gregorii vitam scribebat tempore Johannis Papæ VIII, Indictione VIII, (ut notat in lib. 3 cap. 58) quæ Indictio anno DCCC LXXV respondet. quo tempore Regula Benedictina ita apud Anglos invaluerat, ut vix posset in illis partibus Monachus aliquis inveniri, à quo non observaretur tam in proposito, quàm in habitu Regula Benedicti. Longè ergo ante annum DCCCC LXV. in Angliam inducta est Regula ista, immo longè ante Johannis Diaconi ætatem: cum ab omni memoria post Augustini prædicationem illic eam

viguisse, homines noni sæculi persuasum habuerint.

Neque proinde necesse fuit, sancti Benedicti Regulam in Concilio Cloveshoviæ anno DCC XLVII commemorari: sed satis fuit Monachos ad communis ac receptæ Regulæ normam revocare. At certè si Mareshamus Concilium istud cum Benedictina Regula attentè comparasset, hanc non obscure expressam advertisset cap. 24 in hæc verba: *Vicesimo quarto sancitum est capitulo, ut si quis secularium sanctæ professionis famulatam subire desiderat, non antea tonsuræ habitum suscipiat, quàm illius conversatio ac morum qualitas secundum monasticæ Regulæ definitionem manifestius probetur iuxta apostolicum præceptum: Probate spiritus si ex Deo sunt. nisi aliqua rationabilis causa, ut antè suscipiantur in congregationem, rite persuadeat.* Quænam est, rogo, illa MONASTICA REGULA, nisi Benedictina? cujus verba cap. 58 Concilii verbis omnino respondent: *Noviter veniens quis ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus: sed, sicut ait Apostolus, probate spiritus si ex Deo sunt.* Deinde membrum illud, *suscipiatur in congregationem*, ex eodem Regulæ nostræ capite desumptum est. Cum igitur Concilium monasticam interponens Regulam, B. Benedicti locutione utatur; nullus juxta dubitationi superest locus, Regulæ monasticæ nomine Benedictinam à Concilii Patribus, uti sæpe alias, fuisse intellectam. Nec enim in aliis Regulis

antiquioribus quidquam reperitur, quod prædicti Concilii dictioni disertè conveniat, ut ex Codice Regularum & ex earundem Concordia cap. 65 evidenter colligitur. Hinc conficiamus validissimum & gravissimum argumentum. Regula Benedictina Patribus Concilii Cloveshovienſis, anno DCC XLVII celebrati, absolute REGULA MONASTICA appellatur. Non alia itaque Regula tum temporis apud Anglos vulgata erat. Sed parcendum Mareshamo, viro quidem docto, qui licet res monasticas non segniter versaverit, monasticam tamen, hoc est Benedictinam, Regulam memoriâ tenere non debuit: nec indignè ferendum, quòd nobis Venerabilis Bedæ silentium opponat, qui Bedæ aliquot opuscula recens edita non legerat.

Historiam Abbatum Monasterii sui duobus libris à se exaratam fuisse testatur Beda in fine Epitomes historiæ Anglorum, ubi operum suorum indicem texuit: eamque diu desideratam nuper tandem edidit Jacobus Waræſis, cum duabus Bedæ epistolis atque Egberti Eboracensis Episcopi Dialogo. In libro 1 ipsius Historiæ, quæ *Historia Abbatum Vircmutensium & Gironviensium* inscribitur, legimus Biscopum, cognomento Benedictum, Egfrido Rege Transhumbranæ regionis prædia largiente, Monasterium construxisse anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo quarto, Indictione II, anno autem quarto imperii Egfridi Regis. Deinde quibusdam interj. Ais, quar-

M iij

ram profectiōem Romam aggressus dicitur Biscopus, *post compositum juxta Regulam Monasterium*. Celebrem fatearis necesse est ac vulgatissimam Regulam illam, quæ nullo adjuncto discrimine REGULA vocatur. Sub eadem Regula Biscopus *post annum Monasterium B. Pauli construxit, praposito Abbate ac Presbytero Ceolfrido*. Ne verò pro arbitrio quænam sit illa Regula interpreteris, tandem sub finem libri 1 proprio eam nomine designat Biscopus in oratione extrema ad discipulos habita. *Multum cavetote, Fratres, inquit, ne de foris aliunde vobis Patrem queratis: sed juxta quod REGULA MAGNI QUONDAM ABBATIS BENEDICTI, juxta quod privilegii vestri continent decreta, in conventu vestre congregationis communi consilio perquiratis, qui secundum vitæ meritum & sapientia doctrinam aptior ad tale ministerium perficiendum digniorque probetur, &c.* Idipsum Ceolfridus, Abbas, Biscopi successor, mare transmissurus in lib. 2 inculcasse dicitur. *Vtilius decrevit, inquit Beda, dato Fratritus precepto, ut juxta sui statuta privilegii, juxtaque Regulam S. ABBATIS BENEDICTI, de suis ipsi Patrem qui aptior esset, eligerent.* Nihil interprete opus est. Desinent nunc tandem adversarii, opinor, Bedæ nobis opponere silentium de Regula S. Benedicti, agnoscent vocem hactenus ignotam: nec nobis ultra Biscopum & Bedam, sed nec Augustinum, atque adeo Gregorium eorum ducem ac parentem denegabunt.

Nequeverò dici potest, Biscopum auctorem fuisse, ut Regula Benedictina primum in Angliam invheretur. Eamdem quippe Regulam discipulis suis *contradidit*, quam in *decem & septem Monasteriis* à se perlustratis invenerat, ut loquitur Beda in Historiæ Wiremuthensis lib. 1. At ex illis septemdecim Monasteriis unum fuit Cantuariense sancti Petri Cœnobium, quod *duobus annis* regendum suscepit, eodem auctore testante, antequam Wiremuthense Monasterium conderet. In isto ergo sancti Petri Cœnobio, quod Augustinus instituerat, sancti Benedicti Regula vigeat ante medium sæculum *vii*, eadem certè, quam Monachis hujus loci Augustinus imposuerat. Hæc fere ex mea ad Sæculum primum Benedictinum præfatione retuli hoc loco, ne quis nobis ulterius Mareshami argumenta, uti nuperi quidam Scriptores, quæ non jam refutata obtrudat. Certè Bollandiani socii, viso Bedæ venerabilis duplici libello de Abbatibus Monasterii superius laudato, longè aliter atque aliàs de antiquitate Regulæ Benedictinæ in Anglia sentire se profitentur in Commentario prævio ad vitam sancti Elfegi Episcopi, tomo 2 sui Aprilis.

Ex his infero cum Johanne Seldeno sub finem adnotationum in Eadmeri historiam novorum, Cœnobii sancti Salvatoris Cantuariæ incolas (ut de aliis interim sileam) Benedictinæ familiæ, etiam ab ipsis incunabulis, semper fuisse habitos : nihil contrà occurrere in vetu-

„ itis monumentis , in quibus nullum novatio-
 „ nis vestigium apparet. (imino Bedam , Aldhef-
 „ mum , aliosque subpares Auctores huic sen-
 „ tentiæ apertè suffragari.) At verò si primis ini-
 „ tiis Benedictinum esset Cœnobium Cantua-
 „ riense , eandem ipsam argumentationem , qua
 „ in conjecturis suis de Gregorio usus est Baro-
 „ nius , Augustinum , ac proinde Gregorium , Be-
 „ nedictinæ fuisse familiæ demonstrare , & qui-
 „ dem longe efficacius , cùm Augustinum Gregorii
 „ in Monasterio fuisse discipulum constet , & in
 „ ejusdem regulari instituto perseverasse : secus de
 „ Valentio , ut inferiùs ostendam. Jam tempus
 „ est , ut alia veterum Scriptörum momenta pro
 „ Gregorii Benedictina professione expendamus.

X.

Bonifacius Papa quartus causæ nostræ non
 obscure suffragatur. Is anno Christi sexcente-
 simo decimo Romæ coegit Concilium Episco-
 porum , *de vita & quiete Monachorum ordina-*
turus , inquit Beda in Historiæ libro secun-
 do , capite quarto. quo in Concilio Pontifex
 nonnullos arguit obloquentes , *Monachos , quia*
mundo mortui sunt , & Deo vivunt , sacerdo-
tali officio indignos , neque Christianitatem seu
absolutionem largiri posse per sacerdotalis officii
injunctam gratiam. Sed omnino falluntur , in-
 quit. *Nam si ex hac causa veteres amuli vera*
predicarent , Apostolica Sedis compar beatus GRE-
GORIUS , monachico habitu pollens , ad summum
apicem nullatenus conscenderet , cui solvendi li-

gandique potestas concessa est. Augustinus quoque, eiusdem sanctissimi Gregorii discipulus, Anglorum predicator egregius, et Pannoniensis Martinus, (Damienensis scilicet Episcopus, qui paullo antè obierat) aliique plurimi viri sanctissimi, pretiosorum Monachorum habitu fulgentes, nequaquam anulo subarrarentur. Neque enim BENEDICTUS, Monachorum præceptor, huius rei aliquo modo fuit interdictor. Sanè si licuit Gregorio & Augustino Monachis ad pontificatus apicem conscendere, quia Benedictus Monachorum præceptor id suis non interdixit; consequens videtur, utrumque ejus Regulæ paruisse, ex cujus præscripto quid ipsis licitum fuerit, expenditur.

Bonifacio succedat Ambrosius Autpertus, natione Gallus, in Italia Monachus & Abbas Monasterii S. Vincentii ad Vulturum, Ordinis S. Benedicti, qui absolute Gregorium nostrum, id est Benedictinæ familiæ sodalem vocat in fine libri decimi super Apocalypsin, his verbis: *Quantum itaque ad Fidei attinet rectitudinem, ita in singulis sententiis cauta servatur expositio, ut si fortè me voluerit in his reprehendere, reprehendat etiam (ut de multis paucos commemorem) Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, atque NOSTRUM GREGORIUM.* Sic legitur in libris cum editis, tum manu exaratis. Quæ sanè verba non usurpasset Autpertus, nisi majorum certa traditione rescisset, Gregorium sodalitii sui, id est Benedictini, participem, fuisse. Autpertus enim, quem alii corruptè

Ansbertum vocant, vir non minùs sanctus quàm doctus fuit, sinceri verique perquam amantissimus, uti ejus scripta testantur; nec tam remotus à Gregorii ævo, quin id certa majorum relatione discere potuerit. siquidem ad superos migravit anno Christi DCCLXXVIII, ut in Sæculo nostro tertio demonstratum est.

His testibus adjungo Amalarium, qui in fragmento superiùs edito, Gregorium Papam *excellentissimum sancti Benedicti regularem*, seu *Regula, observatorem & imitorem*; & in consequentibus *ejus sancti Ordinis sectatorem* appellat. Quod quidem testimonium eo majoris auctoritatis censeretur debet, quòd ab homine erudito, nequidem tum Monacho, sed Clerico, profectum sit, ex communi (ut credere par est) doctorum illius temporis hominum persuasione, utpote ante scriptam Gregorii à Johanne Diacono Vitam, in qua luculentissimum hujus rei testimonium habetur.

Nemo quippe veterum eam quam propugno sententiam, aut expressiùs adfirmavit, aut validiùs probavit, quàm Johannes Diaconus. Is siquidem auctor in libro quarto de vita Gregorii Magni, quam hortante ac probante Johanne Papa octavo in usum Ecclesiæ Romanæ conscripsit anno DCCCLXXV, Benedictinam Gregorii professionem duobus argumentis adstruit. Primum argumentum sumit à forma balnei, qui in detectione corporis sancti Gregorii, Gregorio quarto Pontifice facta, conspectus à Romanis est ante an-

nos fere quadraginta, quàm Johannes vitam Gregorii scriberet. Sic autem explicat istud argumentum in libri 4 cap. 80. Porro in exilitate baltei, quæ unius pollicis mensuram nunquam excedit, speciem propositi regularis olim à sancto Benedicto statuti, cujus ipse vitam describens in Dialogo, Regulam quoque laudaverat, eum servasse luce clariùs manifestat *. Non hærentis aut dubitantis, sed fidentis scientisque ** f. manifestatur* hæc verba sunt. ac proinde ea baltei seu cinguli forma tam certò Benedictinis competere per illa tempora censebatur, ut ex illa Benedictinum Gregorii institutum luce clariùs deduci adferat Johannes testis rerum oculatus.

Alterum Johannis argumentum procedit ex eo, quòd Gregorius sui Monasterii Monachos, BENEDICTI utrique Regulis mancipatos, in Saxoniam Britannicam destinavit. Id verò cap. 82 itidem probat hoc argumento, quòd ex ipsis Gregorii discipulis vix potest in illis partibus Monachus aliquis inveniri, à quo non observetur tam in proposito, quàm in habitu Regula BENEDICTI. Porro hoc utrumque argumentum optimum est ad internoscendam cujusque professionem religiosam: cum nemo meliùs quàm ex habitu suo & vitæ genere discipulorum ab aliis distinguatur.

Audio quosdam opponere, non esse tanti momenti Johannis auctoritatem, ut ipsi incunctanter fidem adhibere debeamus. quandoquidem lapsus est in multis, de quibuscum arguit Baronius. Verùm etsi in aliquibus mi-

nutiis erravit, non tamen continuo rejicienda in aliis est ejus auctoritas. Nam libri quatuor quos de vita Gregorii composuit, & magno judicio scripti sunt, & cum optimo delectu ex ejus scriptis (quod antea fecerat nemo, & multi hodie viri eruditi imitantur) accuratè confecti sunt, & magnam semper tum in Romana Ecclesia, in qua publicè in officiis divinis quotannis legebantur, tum in aliis Ecclesiis auctoritatem obtinuerunt, testè Guimundo Averfano Episcopo in libro tertio de sacramento altaris. *Eam vitam*, inquit, *tot sanctissimi Romanique Pontifices nullo dissonante hæcenus probaverunt: eorumque auctoritatem secuta tot Ecclesia, cuncto populo Christiano consonante, nuncusque susceperunt.* Verùm etsi in rebus ceteris nulla esset Johannis auctoritas, omnino tamen prævalere deberet in hac causa: modò constet, (ut certè constat) cum pravè affectum non fuisse, sed sincerum & ab omni mentiendi fallendive libidine immunem. Ejus enim argumenta duo ejusmodi sunt, ut non pendeant ex rerum veterum peritiis, sed ex oculorum experientia: quibus constat de forma habitus, & vitæ genere cujusque, dum conspicitur. Prius enim argumentum ducitur à forma baltei Gregoriani, qui Johannis tempore conspectus est, immo ab ipso Johanne, ut ex ejus verbis colligitur; & à forma cinguli Benedictini, quam & peculiarem fuisse, & Gregorianæ similem ipse oculis probabat. Posteriùs peritur ex vitæ genere quod Johannis

tempore profitebantur Monachi Anglicani, quæ de re faciliè certior fieri Johannes potuit.

Opponit Baronius ad primum argumentum, Baron. an.
827. non rectè ex eo probari Gregorii institutum: cum occidentales omnes Monachi ejusmodi cinguli genere uterentur. testari quippe sanctum Fulgentium Episcopum Ruspensem, consuevisse Monachos pelliceo uti cingulo, etiam in Africa. sed & Cassianum tradere, non Monachorum tantum, sed apostolicorum quoque virorum fuisse consuetudinem ejusmodi uti cinguli genere. At hæc nullatenus officiant Johannis argumento, qui non à materia, sed ab exilitate & forma baltei probat, Gregorium sodalium fuisse Benedictini, in quo cinguli materia cum aliis forsitan communis erat, sed forma diversa. Certè hæcenus & Benedictini sodales, & Augustiniani Eremitæ pelliceis utuntur cingulis: sed angustis illi, hi latoribus. adeo ut diligens quilibet inspector vel hoc solo alios ab aliis faciliè distinguere possit. De aliis Baronii objectis mox viderimus.

Johannem secuti sunt quotquot de Gregorii monastica distinctione scripserunt Auctores recentiores. Aimoinus quippe Floriacensis Monachus initio sæculi undecimi, Gregorium Benedictinæ *Regula subditum disciplinæ* fuisse scribit in prologo de miraculis sancti Benedicti, iterumque probat in libro de vita sancti Abonis Floriacensis Abbatis. Idem adserit sanctus Thomas Aquinas in Opusculi septimi-decimi capite sexto-decimo, Gregorium scilicet

Monasteria construxisse secundum Regulam à beato Benedicto institutam. & apud sanctum Antoninum Florentinum Antistitem in partis secundæ titulo quinto-decimo, articulo ultimo, Gregorius sancti Benedicti vitam hausisse, ac Monachus & Abbas sub dicta Regula militasse perhibetur.

Et quidem ea videtur fuisse mens Patrum Concilii Tridentini, qui sanctum Gregorium laudatoria oratione honoraturi, id munus detulerunt Augustino Loscosio Abbati Ordinis, ut præfertur, Casinensis: non aliam sanè ob causam, quàm ut Gregorius à Monacho instituti sui laudaretur. Ipse verò Abbas in contextu orationis suæ coram Patribus Tridentinis asseruit, Gregorium *divi Benedicti habitum induisse*. Habetur hæc oratio cum aliis in Concilio Tridentino habitis in editione Lovaniensi anni M D LXVII.

Ejusdem fuere sententiæ Thomas Bozius Oratorii Romani Presbyter, in libro nono de signis Ecclesiæ, capite quarto; & Anonymus ille, qui Alulsi Tornacensis Monachi Gregorinas exceptiones typis mandari curavit initio sæculi proximè elapsi. Post Baronium Franciscus Suarezius, Societatis Jesu doctissimus Theologus, epistolam ad Antonium Ypezium; Gregorius Lopezius in libello de veritate Reliquiarum Granatensium insignem locum in Chronico Benedictino relatum; & Johannes Seldenus Anglus Apologiam scripsit contra Baronii opinionem. Rochus Pirrus etiam
in

in Siciliae sacrae tomo quarto aliquot argumēta coniecit in eandem. Ut verò isti Auctores Baronium impugnarent, non privata movit affectio, sed sola veritatis causa: nec dubito, quin eodem modo affecti futuri sint in posterum eruditi quique veritatis amantes, si paululum expendant, sicut isti, quàm levia sint in oppositum argumenta Baronii, quæ modò examinanda sunt.

X I.

Rationes quibus commotus est illustrissimus Annalium conditor, ut contra receptissimam veterum sententiam Gregorium non Benedictini, sed Æquitiani fuisse instituti contenderet, explicat ipse ad annum 581, num. 9, & in addendis post tomum nonum. Summa rationum ejus hæc est. nimirum quòd Gregorius instituto à se in Urbe sancti Andreae Monasterio, non ex proximè positis Casinatibus Monachis, quibus Longobardos fugientibus apud Lateranensem basilicam datum fuerat Monasterium; sed ex provincia Valeria, Monasterio sancti Æquitii, in quo vigeabant monastica instituta, petitus sit Abbas primus, nomine Valentinus. Quod verò ex ipso sancti Æquitii Monasterio arcessitus sit Andreani Cœnobii Abbas primus, exinde probat, quia nullum aliud celebre eo tempore in provincia Valeria Monasterium fuisse reperitur, quàm sancti Æquitii, ex quo primus petendus esset Abbas Monasterii ab ipso in Urbe

Veterum Analect. Tom. II.

N

» erecti : à quo & habitum ipse Gregorius mo-
 » nasticæ conversationis accepit , & ab eo Mo-
 » nachorum institutus est regulis. Denique bea-
 » tum Æquitium ante sanctum Benedictum in
 » dicta provincia Monasterium crexisse , & Mo-
 » nachis in eo positis præfuisse. immo non unius
 » tantum Monasterii , sed multorum Abbatem
 » fuisse. Ex quibus aliisque infert Baronius , Mo-
 » nasterium sancti Æquitii non fuisse unum ex
 » illis duodecim , quæ sanctus Benedictus in vi-
 » cina provincia crexit.

Hæc est Baronianæ inductionis tota moles
 ac vis ; hæc illius argumenta & conjecturæ.
 quæ an adeo certa atque explorata sint , ut ne-
 gari aut refutari non possint ; an verò ita ne-
 cessaria , ut etiam si pleraque concedantur , id
 quod Baronius contendit , efficiant , dispicien-
 dum est.

X I I.

Ut clariùs procedat res , ab incertis & du-
 biis certa & probabilia secernere juvat. In-
 certum est primò , an eo tempore , quo Gre-
 gorius sancti Andreæ Monasterium condebat ,
 Casinates Monachi jam Lateranensem basili-
 cam insederint. immo forsan priùs Andrea-
 num Cœnobium conditum est , quàm Casina-
 tes à Langobardis fugati in Urbem recuperint
 sese. Valentius enim cujusdam in Valeria pro-
 vincia Monasterii Abbas , à Langobardis vexa-
 tus confugit Romam , acceptusque à Grego-
 rio est in Andreanum Monasterium. atqui priùs
 Valeria Langobardis obvia fuit , quàm ager

Casinenſis. ac proinde Valentius jam tum in ſancti Andree Monafterio hoſpitabatur , cùm Caſinatibus à Pontifice conceſſa eſt ſedes baſilicæ Lateranenſis. Secundò incertum eſt , an Gregoriani Monafterii primus Abbas fuerit Valentius ſeu Valentio. (nam utroque modo in veteribus membranis pingitur , non Valentinus , Zachariæ Βαλένπιος.) Eſſi enim Gregorius ipſum ſibi ac Monafterio ſuo præſuiſſe dicat in libro quarto Dialogorum , capite vigefimo primo ; nuſquam tamen cum Abbatem primum fuiſſe adfirmat. Tertiò incertum , immo (quod pace illuſtriſſimi viri dixerim) falſum eſt , Valentium ex primario ſancti Æquitii Monafterio arceſſitum à Gregorio fuiſſe. Nam Gregorius in libri primi Dialogorum capite quarto ſcribit , Cœnobii Æquitiani Monachos omnes ad ipſius Æquitii tumultum ereptos fuiſſe de manibus Langobardorum. contrà verò in Valentii Monafterio duos Monachos à Langobardis necatos tradit in libri quarti capite vigefimo primo. Gregorii verba expendenda ſunt. *Vita namque venerabilis* , inquit , *Valentius* , *qui poſt in hac Romana urbe mihi* , ſicut noſti , *meo quoque Monafterio præfuit* , priùs in *Valeria provincia Monafterium ſuum* rexit. Monafterium ſuum , inquit , hoc eſt à Valentio ædificatum , ſecundùm phraſim Gregorii , qui Monafterium *meum* vocat paſſim , quod ab ipſo conditum eſt. Quarto proinde loco dicendum eſt , Valentium non ſolùm non ex primario ſancti Æquitii Monafterio , ſed nequidem ex aliquo

alio Æquitii Monasterio eductum fuisse, sed ex suo, quod in Valeria Valentius ipse construxerat. Quinto denique incertum est, an Valeria provincia Gregorio diversa fuerit ab Æquiculis, in quibus Sublacus & duodecim sita erant Monasteria, quæ sanctus Benedictus instituit. Etenim Paulus Diaconus in libro secundo de gestis Langobardorum, ubi provincias Italiæ pro sui temporis usu describit, nullam rationem habuit Æquicorum, quos Valeriæ attribuisse videtur. Siquidem Carseolos seu Carsilim, opidum Æquicorum ex Ptolemæo, Valeriæ adscribit in capite vigesimo primo. Et certè Æquicorum tractus exiguus Valeriam contingit, ut facilè cum ea confundi possit.

His præmissis ac constitutis, tota Baronii machina eò spectat, ut probet Valentium, non ex Lateranensi Calinatum Monasterio proximo, (quod forsan nondum erat, ex dictis) sed ex ipso Æquitii Monasterio evocatum fuisse ad regendum sancti Andreæ Monasterium. Quod postremum si negem, ut certè constanter nego, nescio quorsum evasurus sit totus ille argumentorum apparatus. Nam si Valentius ex ipso sancti Æquitii Monasterio eductus non est, ut constat ex dictis, jam corrui tota Baronii machina. In id enim incumbit Baronius, ut probet, Valentium ideo ex Æquitii primario Monasterio adsumtum fuisse, *quia, inquit, nullum aliud celebre eo tempore in provincia Valeria Monasterium fuisse reperitur, nisi sancti Æquitii, ex quo petendus esset Abbas Monaste-*

rii Andreani. Cùm ergo constet, Valentium ex alio quàm Æquitii Monasterio petatum fuisse; non est quòd ultrà curemus de Baronii argumentis.

At demus aliquid Baronio. fac cum voluisse, Valentium aut ex primario, aut ex aliquo alio sancti Æquitii Monasterio Valeriæ accitum fuisse. Nec sic tamen quidquam obtinebit adversum nos vir illustrissimus. Non enim ex aliquo Æquitiano, sed ex suo ipsius Monasterio, id est ab se, non ab Æquitio condito, eductus est Valentius, ut superius probatum est.

Atqui, inquis, omnia Valeriæ Monasteria, etiam ipsum quod condidit Valentius, Æquitiani erant instituti. At unde hoc habes, ô bone? Æquitius quidem in illa provincia *multorum Monasteriorum Pater* existit, teste Gregorio: sed non omnium, maximè ejus, quod ipso mortuo condidit Valentius. Certè contra Gregorii sensum esse videtur, quòd Æquitius dicatur omnium in Valeria Monasteriorum Pater: nec officit ejus sententiæ, si quædam alia Benedictini etiam instituti ea in provincia fuisse dicantur: maximè si Æquicoli, apud quos Benedictus duodecim crexerat in Sublaco Monasteria, Valeriæ attribuantur, ut certè eos attribuisse videtur Paulus Diaconus. Deinde si ab Æquiculis Valeria distinguatur; quo argumento constat duodecim illa sancti Benedicti Cænobia intra cremi Sublacensis angustos sinus ita contenta fuisse, ut ne unum

quidem in Valeria, quæ provincia Sublaco finitima est ac contigua, situm fuerit? An vel Benedicti discipuli post discessum pii Patris uni aut alteri Cœnobio in Valeria condendo impares fuere?

Verùm age, nullum Benedictus, nullum ipsius discipuli Monasterium in Valeria condiderint: fuerint à prima conditione instituti Æquitiani omnia: fuerit etiam hoc ipsum, quod in ea provincia regebat Valentius ab Æquitio constructum. quid dicere vetat, aut ea omnia, aut saltem aliqua, Æquitio mortuo in sancti Benedicti leges concessisse? Æquitius enim Benedicto (ut contendit Baronius) ætate superior, ante annum quingentesimum quadragesimum excesserat è vivis. Ab eo tempore usquedum Gregorius condendo sancti Andree Monasterio admooveret manum, anni amplius triginta elapsi erant. Denique nullam Æquitius Regulam scriptam reliquerat, viventis vox pro lege erat. eo mortuo defecit lex, non Monasteria, quæ pro nutu Abbatis successoris facile Regulam sancti Benedicti amplecti potuerunt. Et re quidem ipsa id factum esse intelligitur ex quadam Fundani Abbatis epistola ad Simplicium Casini tertium Abbatem, in qua B. Abbas Fundanus scribit, jam tum apud omnes statutum esse, *ut omnia Monasteria Campanie, Samnia, VALERIE, Tuscia, Liguria, & aliarum provinciarum Italia, certam & rectam Regulam vivendi, quam sanctissimus & Deo acceptus BENEDICTUS*

instituit, servarent. seque ejus rei gratiâ Hugonem & Paulum Fratres suos juxta prædictam sanctam Regulam in Casinensi congregatione instruendos ad Simplicium mittere, ut fusiùs legitur in epistolæ contextu apud Angelum de Nuce in Notis ad Chronicon Casinense, & in Præfatione primi Sæculi nostri. Ergo Simplicio Casini Abbate, circiter annum quingentesimum sexagesimum, ante adventum Langobardorum, ac proinde ante cladem Casinensem & accessum Valentii Abbatis in Andreanum Monasterium; ante illud, inquam, tempus, Valeriæ & aliarum provinciarum Italiæ Monasteria Ordini sancti Benedicti accesserant: ac proinde aut omnia, aut aliqua saltem ex iis, quæ sanctus Æquitius in Valeria construxerat.

Et ne quis cum Gallonio Baronii propugnatore opponat, suspectam videri epistolam prædictam ob Bernardi & Hugonis nomina eo tempore apud Italos inusitata: repono incertum esse, an Abbas Fundanus vocatus sit Bernardus, an Bartholomæus, aut alio nomine ab eadem littera B incipiente, cum decurtatum dumtaxat ejus nomen in ea epistola reperitur. Et occurrit sæculo septimo Bernardus inter Episcopos Cremonenses apud Ughellum in Italiæ tomo quarto. Porro Hugonis nomen, tametsi ævo illo nondum ita frequens, haud sufficit elevandæ epistolæ auctoritati: cujus epistolæ vetus exemplum, Casini adservatum in membrana, Lucas Holstenius, vir earum rerum peritissimus, suo calculo probavit, præ-

fonte ac testante Angelo de Nuce Casinensi
tum Abbate in prædictis notis.

Hanc epistolam confirmant versus quidam,
qui in veterrimis Regulæ nostræ codicibus præ-
mittuntur, quibus Simplicius Abbas Magistri
sui Regulam in omnia Italiæ Monasteria pro-
pagasse memoratur. Horum versuum editio-
nem primam debemus Antonio Gallonio Ba-
ronianæ sententiæ defensori, qui eos è Vatica-
no codice ms. produxit in lucem. Versus duos
huc referre sufficiat : *Hoc BENEDICTUS Pa-
ter constituit sacrum volumen, suisque mandavit
hec servanda alumni.* SIMPLICIUS Christi
minister Magistri latens opus propagavit in om-
nes. Tria hîc investiganda, nempe quanta hu-
jus inscriptionis antiquitas : quis Simplicius in
ea memoratus : quisve horum versuum legiti-
mus sensus.

Inscriptionis antiquitatem probant in pri-
mis veteres codices mss in quibus ea reperit-
ur : tum prisce Auctores qui eam legerunt,
nempe Sigebertus Gemblacensis Monachus, ut
pater ex lib. 1 de Scriptoribus ecclesiasticis
cap. 31, & Petrus Casinensis Diaconus infe-
rius referendus, uterque ante annos quingen-
tos. Eandem quoque ante octingentos legisse
videtur Candidus Monachus, qui de sancti Be-
nedicti Regula agens in libello de vita sancti
Egilis Fuldensis Abbatis, *Regulam Monachor-
um*, inquit, *Spiritu sancto plenus magna dis-
cretionem conscripsit, suisque secum OBSERVAN-
DAM MANDAVIT ALUMNIS.* quæ postre-

ma verba præmissæ inscriptioni respondent. Hæc itaque tunc temporis, id est principatu Caroli Magni, legebatur in scriptis Regulæ nostræ exemplaribus apud Fuldenses Monachos, qui tituli hujus copiam è Casinenſi Monasterio per Sturmium Abbatem istuc à S. Bonifacio missum forſan acceperant.

Jam quis fuerit Simplicius in eodem titulo memoratus, expendendum est. Duo fuere ejus nominis sancti Benedicti discipuli: unus Abbas à Gregorio initio libri 2 Dialogorum laudatus: alter S. Mauri in Gallicana peregrinatione, ac demum Fausti in reditu Romam socius. De Simplicio Abbate sic loquitur Gregorius, testes producens quatuor, quorum relatu sancti Benedicti gesta rescierat. *Hujus*, inquit, *ego omnia gesta non didici, sed pauca que narro, quatuor discipulis illius referentibus agnovi*, CONSTANTINO scilicet reverentissimo valde viro, qui ei in Monasterii regimine successit: VALENTINIANO quoque, qui annis multis Lateranensi Monasterio præfuit: SIMPLICIO, qui congregationem illius post eum tertius rexit: HONORATO etiam, qui nunc adhuc cella ejus, in qua prius conversatus fuerat, præest. Simplicium, qui tertio loco nominatur, non sancti Benedicti in Casinenſi regimine, sed Valentiniiani in Lateranensi successorem tertium statuit Baronius, ratus pronomina relativa *illius & eum*, ad Valentinianum referri, sed (pace illustrissimi viri) manifesto errore. Primo, quòd eodem modo intelligen-

dus sit Gregorii locus de Simplicio , ac de
 Honorato , *qui nunc adhuc cella ejus* , inquit Gre-
 gorius , *in qua prius conversatus fuerat , praeft.*
 Atqui per *cellam ejus* , sine dubio Gregorius in-
 telligit cellam sancti Benedicti , nempe Subla-
 centem , in qua vir sanctus primùm conversa-
 tus fuerat. Deinde quòd Zacharias Pontifex in
 versione Græca , Gregorii loca tam de Con-
 stantino & Honorato , quàm de Simplicio
 reddens , hæc pronomina , *illius* , *ejus* , & *ei* , u-
 trubique vertit *autem*. quo S. Benedictum indi-
 cat æquè in Simplicio , ac in Constantino &
 Honorato. Præterea , quòd post Valentinianum
 in Lateranensi Monasterio Abbas tertius fue-
 rit , non Simplicius , sed Theodorus : ut patet
 ex prologo Fausti Monachi in vitam sancti
 Mauri , quam scribere aggressus est compellen-
 te *religiosissimo ac cum honore nominando THEO-*
DORO , qui TERTIUS post sanctæ memoria Va-
lentinianum , prolixiore tempore Lateranensis
Monasterii congregationem rexit. Ad hæc , quòd
 Paulus Warnefridi Diaconus ac Monachus Ca-
 sinensis S. Benedicti in Casinensi regimine suc-
 cessores enumerans , Simplicium hunc , de quo
 agit Gregorius , tertio loco statuit in lib. de
 gestis Langobardorum cap. 18 his verbis : *Ce-*
terum post beatum Benedictum Constantinus ,
post hunc SIMPLICIUS , post quem Vitalis , ad
extremum Bonitus congregationem istam rexit ,
sub quo hac destructio facta est. Paulo suffragan-
 tur non solùm veteres indices Casinensium
 Abbatum , sed etiam Leo Maricanus Cardina-

lis Ostiensis in Chronici Casinensis lib. 1 cap. 2, & Aimoinus Floriacensis Monachus in Historiæ lib. 3 cap. 80. Ex quibus perspicuum est, Simplicium à Gregorio laudatum, non Lateranensis, sed Casinensis Monasterii tertium post S. Benedictum Abbatem fuisse. Cum ergo Simplicius iste vix ad annum D. DX pervenerit; si prædictos versus huic Simplicio tribuas, uti tribuendos esse postea demonstrabo, Regulæ S. Benedicti propagatio in omnia Italiæ Monasteria ante annum D. DX facta necessaria consecutione dicenda est.

Iisdem argumentis evertitur Gallonii sententia, qui superiores versus Regulæ sancti Benedicti præfixos Simplicio B. Mauri in Gallicano itinere socio, ac post ipsius in Italiam reditum Abbati (ut putat) Lateranensi, accommodare nititur, sed irritò prorsus conatu. quippe cum nullus eo nomine Abbas Lateranensi congregationi præfuerit, ut patet ex catalogo, quem Antonius Ypezius in Chronico Benedictino refert ad annum 529 cap. 4. Et verò Gallonius hunc suum ipsius errorem facile emendasset, si attentè legisset præmissum Gregorii locum ex initio libri 2 Dialogorum. Ibi enim de Simplicio agit Gregorius, ut de homine pridem è vivis sublato, *qui congregationem illius, inquit, post eum tertius rexit.* Ex quibus verbis intelligimus, Simplicium hunc anno D. XCIII, quo libros Dialogorum scribebat Gregorius, jam olim vivere desiisse. Erat ergo alius à Simplicio beati Mauri socio, quem eo

anno superstitem, immo usque ad Bonifacii Papæ IV pontificatum, fuisse constat ex Vita S. Mauri ab eodem Pontifice approbata. Id porro evincit Petrus Diaconus ante annos quingentos Monachus Casinensis, qui in libro de viris illustribus Casinensibus duos distinguit Simplicios; unum Abbatem Casinensem tertium, de quo ita scribit in cap. 5. *SIMPLICIUS, sanctissimi Benedicti discipulus, ac post eum in Casino Abbas effectus, Regulam quam suus Magister ediderat, publicè legendam omnibus Monachis tradidit.* Hic nullus tergiversationi locus. en Simplicius Abbas, non Lateranensis, sed Casinensis, sancti Benedicti Regulam omnibus Monachis tradidisse memoratur. Ergo id factum ante annum D L X, quo fere anno Simplicius Abbas Casinensis ad superos abiit, annis minimum viginti sex prius, quàm Simplicius beati Mauri socius in Italiam repedaret.

Superest ut exponamus prædictæ inscriptionis hæc verba, quibus *Simplicius Magistri latens opus propagasse in omnes* perhibetur. Duplex in his sensus excogitari potest. Primus est, Regulam sancti Benedicti, quæ eatenus in Casinensi Monasterio latuerat, à Simplicio etiam aliis Monachis propositam fuisse. Alter sensus est, eandem Regulam, quæ Monasteriis non ita multis usque ad id tempus nota & publicata fuerat, per Simplicium in omnia Italiæ Monasteria fuisse transfusam. Priorem sensum repudiare necesse est, tum quia hæc san-

Ita Regula per beatum Maurum in Galliam, & per S. Placidum in Siciliam antea penetraverat: tum quia in duodecim Sublacensis eremi Cœnobiis à sancto Patre constructis, & in Terracinenſi observabatur. De posteriori explorata res est ex Gregorii testimonio in Dialogorum lib. 4 cap. 8, ubi Terracinenſis Cœnobii Monachi duo, Speciosus & Gregorius, laudantur, qui *sancti Benedicti se Regula in sancta conversatione tradiderant*. Itaque præferendus est posterior sensus, eoque modo superior inscriptio interpretanda, ut Simplicius Casinenſis Abbas tertius Regulam, quam S. Benedictus *ſuis alumnis*, hoc est Monasteriis ab se erectis, *servandam mandaverat*; in Benedictinis Cœnobiis *latentem, propagaverit in omnes*, id est in omnia saltem Italiæ Monasteria. ac proinde consequens est, etiam in Æquitianis Cœnobiis longè ante Gregorii monachatum eandem Regulam fuisse receptam. Hinc est quòd eam Gregorius absolute vocat *Regulam Monachorum* in libro secundo Dialogorum, & S. Benedictus Bonifacio quarto. in Romano Concilio dicitur *Monachorum præceptor*: quod utrumque argumento est, istam Regulam ejusque auctorem eo tempore apud omnes, aut certè apud plerosque multum auctoritatis obtinuisse.

XIII.

Cur ergo tandem, inquis, Gregorius è Casinenſi Monasterio Abbatem sibi non accersit-

vit? Nempe forsan quòd Gregorio notior ac probatior fuit Valentius Abbas, quàm quivis alius. Deinde quòd is à Langobardis fugatus Romam, Gregorii caritatem sollicitaret. Valentius quippe præsidebat illi Valeriæ Monasterio, in quo Monachos duos à Langobardis cæsos jam dixi. quapropter necessitate compulsus fugit Romam, à Gregorio acceptus cum suis in Monasterium, quod forsan eorum & aliorum ejusmodi miserorum causâ Gregorius in ædibus suis construxit. Uno verbo, Gregorius ideo Valentium Abbatem ceteris prætulit, quòd eum regendo Monasterio judicavit aptiorem. Sic enim ob eandem causam Probum ex laïco repentè Monachum simulque Abbatem ordinari jussit, ut patet ex libri noni epistola vigesima secunda Indictionis quartæ: non quòd Monachos Cœnobii sui aspernaretur, sed quòd Probum ob egregias dotes digniorem existimaret. Ceterùm si quid valerent ejusmodi ratiunculæ, peterem ego, cur Gregorius, si Æquitianum institutum Monasterio suo præscribere volebat, non ex primario Æquitii Cœnobio, sed ex alio minùs celebri Valentium adsciverit? Sed relinquamus has nugas.

X I V.

At enim Gregorius ipse in libri octavi epistola vigesima tertia Indictionis tertiæ scripta Fortunato Neapolitano Episcopo, biennium exigit ad Novitiorum probationem his verbis: *Monasteriis omnibus Fraternitas vestra districtius*

*interdicat, ut eos quos ad convertendum suscep-
runt, priusquam biennium in conversatione com-
pleant, nullo modo audeant consurare: sed hoc
spatio vita moresque eorum sollicitè comprobentur,
ne quis eorum aut non sit contentus quod voluit,
aut ratum non habeat quod elegit. Atqui sanctus
Benedictus non biennium, sed unum dum-
taxat annum præscribit ad probandos Novi-
tios.*

Hæc objectio nullius prorsus videbitur mo-
menti, si ejus temporis disciplina attentè ex-
pendatur. Varius fuit in Oriente & Occidente
probandorum Novitiorum ritus. Pachomius
Novitiòs non nisi post triennii probationem
admittebat. Occidentales autem Regulæ om-
nes unum dumtaxat annum requirunt ad tiro-
cinium, ut patet ex Cassiano, Cæsario, Fer-
reolo, Regula Ternatensi & aliis, quæ ævo
sancti Benedicti conditæ sunt. Eamdem nor-
mam præscripsit sanctus Benedictus: quo vi-
vente Justinianus Augustus Novellam quintam
edidit, quâ Novitium *per triennium totum, si-
ve liber, sive servus* sit, probari decernit capi-
te secundo. Hoc sancitum Imperatoris *Normam
regularem* vocat Gregorius in lib. 7 epistola 1
Indict. I, ubi Mauricio ægre ferenti, quòd
contra ipsius interdictum milites in Monaste-
ria exciperentur, Gregorius hoc pacto conde-
scendit, ut non nisi *post triennium* admitteren-
tur. Prædictæ Novellæ tantisper derogavit Ju-
stinianus Novellæ 123 capite 35, notante Con-
tio, cum homines ignotos non nisi post trien-

nium admitti vetat; notos verò *incontinenti*, (ut notat glossa) & schemate monastico indui, & ad professionem admitti sinit. In Occidente licebat Abbatibus ob fervorem candidatorum professionis tempus, quod uno anno definitum erat, pro judicio ac prudentia sua contrahere, ut patet ex Regulis Cæsarii ac Ferreoli. Hinc factum est, ut quidam Abbates occidentales, qui tum ex Regula propria, tum ex posteriori Justiniani Novella, contrahendi probationis spatii potestatem habebant, homines ex vita sæculari ad Monasterium accedentes absque legitima probatione admitterent. Cui malo ut aliquod remedium adhiberetur, Gregorius temperando normam orientalem, seu Justinianeam, & occidentalem, prudentissimè statuit, ut non nisi post biennium Novitii ad susceptionem habitus seu professionem admitterentur. Quod biennii tempus nullius occidentalis Regulæ constitutione præceptum est, sed solius Gregorii decreto inductum. Hujus rei argumento est, quòd nullius Regulæ auctoritatem in epistola sua Gregorius interponit.

Præterea non constat, an decretum illud universale fuerit pro toto Occidente, an particulare pro sola provincia Neapolitana. Immo ex c. 17, q. 2, c. *Gonsaldus*, liquet Gregorium probationem Novitiorum unius anni spatio definivisse. Id, inquam, liquet ex his Alexandri secundi verbis eo capite relatis: *Quapropter quia & beati Benedicti Regula, & præcipue Patris*

tris & prædecessoris nostri sancti Gregorii Papæ canonica institutio interdicat, Monachum ante unius anni probationem effici; iudicamus & auctoritate apostolica præcipimus, &c. Ita Pontifex, qui sine dubio sancti Gregorii hac de re decretum legerat, tametsi in Registro desideretur. Et quidem in sancti Andreae Monasterio, ubi Gregorius Monachum induit, hoc biennalis probationis spatium non servabatur, aut certe non semper, ut constat exemplo Probi, qui ex sæculari repente Monachus atque Abbas factus est, testante Gregorio in lib. 9 epist. 22 Indict. IV. Et Gregorius ipse in Monachorum cœtum admissus est, tametsi non integro bien-
nio (si Baronio credimus) in Monasterio suo versatus sit ante impositam sibi legationem.

Denique unius anni probatio non ita est propria Regulæ sancti Benedicti, ut eo spatio vel contracto, vel ampliato judicari possit, an ea in aliquo Monasterio servata sit. Nam si hæc ratiocinandi forma probaretur, concludendum esset, Regulam sancti Benedicti non viguisse apud Cluniacenses tempore Petri Venerabilis: quo tempore ante solidi anni probationem Novitii passim recipiebantur. quam consuetudinem adversus Cisterciensium querelas propugnat idem Petrus Venerabilis libri primi epistola vigesima octava. Ad hæc, Grimlaicus in Regula Solitariorum seu Recluserum, cujus rota fere disciplina ex Regula sancti Benedicti constans, non nisi pro Monachis ejusdem Regulæ servantibus & ad reclusionem contendend-

Veterum Analect. Tom. II.

O

tibus edita est , biennium exigitur ad probationem Reclusorum. Et porro hoc ipso tempore Fratres laici , quos Conversos appellamus, biennio probantur apud nos ante professionem. Ex quibus intelligas , biennalem probationem nullatenus Benedictinæ Regulæ observationi præjudicare.

Hæc quidem, ni fallor, sufficiunt confutandis Baronii aliorumque objectis: aut saltem id obtinere debent apud omnes æqui amantes, ejus conjecturas non tanti esse ponderis, ut prævalere debeant contra receptissimam vetustatis sententiam, ut loquitur Seldenus. Quam ob rem integræ & intactæ remanebunt superiorum hominum auctoritates: quæ cum Benedictinam Gregorii professionem aperte destituant, nemo rerum æquus æstimator in posterum (ut spero) volet refragari.

Nescio an aliquod operæ pretium sit referre hoc loco id , quod Rochus Pirrus , Historiographus Regius, in Siciliae sacrae tom. 4 adducit ex Pucinello in Historia Hugonis Etruriæ Principis. nempe Baronium, sententiæ suæ de Æquitiana Gregorii professione penitentem, in ultimo vitæ suæ flatu exclamasse: *Reddo divum Gregorium beato Patri Benedicto*. Quod cum à nullo auctorum, qui Baronii res gestas litteris mandarunt, memoriæ proditum sit, in medio relinquere satius visum est , quàm pro indubitato asserere. Sanè quidquid sit de hac confessione, non multùm moror , dum æquali lance utrimque argumenta expendantur in hac

causa, quam solius veritatis gratiâ discutendam suscepit.

Omitto prudens minutias quasdam, quæ nonnumquam obijciuntur à nonnullis, quòd Gregorius neque Benedictum suum ipsius Patrem, neque ejus Regulam disertè suam dicat usquam. Si enim ejusmodi argutiis staretur, Gregorius nullam Regulam, nullum speciale Monachorum institutum professus censendus esset: siquidem nullam Regulam, nullumve aut Aequitii, aut cujusvis aliùs institutum suum vocat. nimirum quòd ea partium studia procul aberant à moribus illius ætatis: & quòd Gregorius jam Pontifex summus & Patrum Pater erat, cùm Regulæ nostræ ejusque auctoris in Dialogis suis meminit. Quamquam satis superque studium affectumque suum in sanctum Benedictum, veluti in Patrem, testatum reliquit, dum ipsum ipsiusque Regulam tam singulari elogio laudat & approbat. Immo etiam *beatissimum Patrem* BENEDICTUM vocat in lib. 2 Dialogorum cap. 33. quo nihil signantius proferunt recentiores Benedictini ad exprimendam suam in S. Benedictum caritatem.

Hæc sunt quæ de præsentis controversiæ duplici capite mihi subsecivis horis venerunt in mentem, Vir clarissime. quæ cùm tibi non ingrata fuerint, etiam aliis (ut spero) non improbabuntur: fietque tandem, ut cùm ipse pro causa Ordinis sancti Benedicti suffragium tuleris, alii etiam homines eruditi adquiescant.

O ij

receptissimæ veterum sententiæ : sicque vincat veritas, non privata affectio, ut Baronius optavit. Vale.

GERBERTI SCHOLASTICI

E P I S T O L A

Ad CONSTANTINUM Monachum
Floriacensem,

De Sphære constructione.

GERBERTUS CONSTANTINO.

SPHÆRA, mi Frater, de qua quæris ad cælestes circulos vel signa ostendenda, conponitur ex omni parte rotunda: quam dividit circumducta linea mediam, æqualiter in LX partibus divisa. Ubi itaque constituis caput lineæ, unum circini pedem fige, & alterum pedem è regione ibi constitue, ubi VI partes finiuntur de LX partibus prædictæ lineæ; & dum circinum circumduxeris, XII partes includis. Nam mutato primo pede, secundus pes extenditur usque ad locum, quo de prædicta linea undecima pars finitur; &

ita circumducitur, ut xii partes circumplectatur. Eodemque modo adhuc pes usque ad finem quintæ-decimæ partis prædictæ lineæ protenditur, & circumductione xxx partes habens media sphaera secatur. Tunc mutato circino in altera parte sphaeræ, ubi primum pedem fixeras, adtendens, ut contra statuas, prædictam rationem mensuræ circumductionis & partium complexionis observabis. Nam v solummodo erunt circumductiones, quarum media æqualis est lineæ in lx partibus divisæ. Altero igitur istorum hemisphaeriorum sumpto interiùs cavato, & ubi circini alterum pedem in prædicta lineæ ad circumducendum fixeras perfora, ut circumductio medium foraminis teneat. In capitibus quoque sphaeræ, ubi primum pedem circini posuisti, singula foramina facis, ut medietas foraminum illorum terminet prædictum hemisphaerium. Nam ita vii erunt foramina, in quibus singulis singulas semipedales fistulas constituis: eruntque duæ extremæ contra se positæ, ut per utrasque, tamquam per unam videas. Ne verò fistulæ hac illac titubent, ferreo semi-

circulo, ad modum præfati hemisphærii secundum suam quantitatem mensurato & perforato, utere, quo superiores extremitates fistularum coherce: quæ hoc differunt à fistulis organicis, quòd per omnia æqualis sunt grossitudinis, ne quid offendar aciem per eas cælestes circulos contemplantis. Semicirculus verò duorum digitorum ferme latitudinis, ut omne hemisphærium xxx partes habet longitudinis, servans æqualem rationem divisionis, qua perforatus fistulas recipit. Notato itaque nostro boreo polo, descriptum hemisphærium taliter pone sub divo, ut per utrasque fistulas, quas diximus extremas, ipsum boreum polum libero intuitu cernas. Si autem de polo dubitas, unam fistulam tali loco constitue, ut non moveatur tota nocte; & per eam, stellam suspice, quam credis esse polum: & si polus est, eam tota nocte poteris suspicere; sin alia, mutando loca non occurrit visui paulò post per fistulam. Igitur prædicto modo locato hemisphærio, ut non moveatur ullo modo; prius per inferiorem & superiorem primam fistulam boreum polum;

per secundam arcticum circulum, per tertiam æstivum, per quartam æquinoctialem, per quintam hiemalem, per sextam antarticulos circulos metiri poteris. Pro polo verò antarctico, quia sub terra est, nihil cæli, sed terra tantum per utrasque fistulas intuenti occurrat.

ADNOTATIO.

HÆc Gerberti epistola, quæ deest in editis libris, eruitur ex mss. codice Bibliothecæ nostræ S. Germani à Pratis. Inscripta est CONSTANTINO, Monacho scilicet ac Scholastico Floriacensi, cui Gerbertus alias direxit epistolas, nimirum 87, 142 & 161. Eiusdem etiam mentionem facit in epistola 92. Gerberto tribuendum existimo libellum in quemdam Porphyrii locum, cujus libelli præfatio ad Ottonem III Imperatorem edita est in tomo 1 Analectorum. Opusculum istud esse Gebhardi Augustensis Episcopi conjectabar in notis ad eam Præfationem: at re maturius expensa, id Gerberto adjudicare visum est in addendis ad tomo 1 Analectorum. Eiusdem auctoris est sermo subsequens, quem ex mss. codice Bibliothecæ S. Martialis apud Lemovicas rogatu meo descripsit noster Petrus Trelius, à me jam laudatus. Exstat ipsiusmet Gerberti geometria & rythmomachia in Bibliothecæ

Thuaneæ mss. codice, signato n° 283. Plura de Gerberto inferiùs ad Chronicon Auriliacense.

S E R M O

GIRBERTI PHILOSOPHI,

Papæ urbis Romæ, qui cognominatus
est SILVESTER,

De informatione Episcoporum.

SI quis, Fratres, oraculi reminiscatur, quo frugi famulum de reservata sibi pecunia, quam prærogandam suscepit, increpavit, dicens, *Tu dedisses pecuniam meam, & ego veniens cum usuris exigerem eam*; non jam ociosus auditor collatam sibi divini muneris gratiam suis tantùm usibus reservabit: sed cunctis eam communicabilem faciens, copiosius prærogando securius possidebit, ut sibi per hæc & plurimis ædificationis exhibeat fructum; & velut decora arbor, pomis referta, non infructuosa probatur occupare terram, dum vivit, cùm & ipsa suis pomis ornatur, & omnes qui ex ea fructum perceperint, saginantur, beato nos etiam

Luc. 19. 33

Apostolo ad hæc eadem invitante: *No-* ^{1 Cor. 10;}
lite querere quæ vestra sunt, sed quæ alio- ²⁴
rum. & alibi: *Non quero quod mihi utile,* ^{Ibid. 3}
sed quod multis, ut salvi fiant. Idcirco
 nos quibus verbi Domini credita est
 dispensatio, & gregem Christialendum
 nutriendumque suscepimus: non sine
 ingentis periculi noxa nos credimus e-
 vassuros, si non modò secundùm hæc
 vivamus, sed etiam si minimè prædi-
 cemus. Et licèt ad hæc prædicanda nos
 retardet vitæ improbitas, invitat tamen
 præcepti necessitas. Et ut vix mihi est,
 si minimè prædicavero, & si susceptum
 thesaurum in terra defossùm in meo cor-
 de diu occultavero, & lucernam divi-
 ni verbi compressam sub modio reten-
 tavero, & non super candelabrum pro-
 positam cunctorum oculis manifestave-
 ro: ita si claustra humanæ imperitiæ
 per claves illas regni cælorum, quas in
 beato Petro Apostolo cuncti suscepimus
 Sacerdotes, minimè referavero, ut au-
 dire per hæc merear pro linguæ meæ
 modulo, *Euge serve bone & fidelis, quia* ^{Matth. 25.}
in paucis fuisti fidelis, super multa te consti- ²¹
tuam. Unde verens his increpationibus
 & suppliciis sub Dei timore pæne per-

culsus, & amore fraterno invitatus, non jam ad subditum loquar vulgum, quos jugiter monere soleo: sed ad ipsos jam prædicatores vulgi mea convertam verba, & meis conservis, velut obediens servus, id est Episcopus Sacerdotibus, audaciter prædicare salutis munia non retardabo. Nec prærogativam mihi conscientiae, si hæc meis consacerdotibus caritatis intuitu prærogem, vindicavero; aut vitæ perfectæ me esse fateor, cum de vitâ perfectâ alios moneo: sed potius cum hæc ad illos loqui audeo, simul cum illis quæ loquor audiam.

Aggrediar jam, divina ope suffultus, facultate qua valeo, & eorum precibus adjutus, ad quos noster respicit sermo, desideratum iter carpam, & quasi cum in gremio Sacerdotum positus ipsos alloquar Sacerdotes. Audite me, beatissimi Patres, &, si dignum ducitis, sanctissimi Fratres: audite me, stirps Levitica, germen sacerdotale, propago sanctificata, duces & rectores gregis Christi: audite me rogantem, pariter & timentem, & commodis communibus sollicitè consulentem, & honorem epi-

scopatus demonstrare volentem : ut cùm honoris ejus prærogativam monstravero , merita etiam congrua requiramus. Nec falli possumus in opere , qui cognoscimus veritatem. Dignum est enim ut dignitas sacerdotalis priùs noscatur à nobis , & sic deinde servetur à nobis , ut Psalmographi sententia repellatur à nobis : *Homo cùm in honore esset, Psal. 148 non intellexit. comparatus est jumentis insipientibus , & similis factus est illis.*

Honor igitur , Fratres , & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus æquari. Si Regum compares infulas & Principum diademata , longè erit inferius , quasi plumbi metallum ad auri fulgorem compares. quippe cùm videas Regum colla & Principum genibus submitti Sacerdotum ; & exosculatis eorum decretis , orationibus eorum credant se communiri. Quid jam de plebis multitudine dixerim , cui non solùm præferri à Domino meruit , sed ut eam quoque jure tueatur paterno , præceptis imperatum est evangelicis : Sic certè à Domino ad beatum Petrum dictum est ; *Patre , amas me ? & ille : Tu scis, Ioh. 21 Domine , quia amo te.* & cùm hoc terciò

fuiſſet interrogatus, & trina reſponſione fuiſſet ſubſecutus, repetitum eſt ei à Domino tertio: *Pasce oves meas.* Quas oves, quem gregem, non ſolùm tunc beatus ſuſcepit Apoſtolus, ſed & nobiſcum eas accepit, & cum illo eas ſuſcipimus omnes. Unde regenda Sacerdotibus contraduntur, & merito rectoribus ſuis ſubdi dicuntur. quia evangelico mandato coruſcante, videmus nihil minus eſſe præfixum: *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſervus ſuper dominum ſuum: ſed ſufficit diſcipulo ut ſit ſicut magiſter ejus, & ſervus ſicut dominus ejus.*

LUC. 6. 40

Hæc verò cuncta, Fratres, ideo præmiſſe nos debetis cognoscere, ut oſtenderemus nihil eſſe in hoc ſæculo excellentius Sacerdotibus, nihil ſublimius Episcopis reperiri: ut cùm dignitatem Episcopatus demonſtramus, Episcoporum oculis & digni noſcamur quod ſumus; & quod ſumus profeſſione, actione potiùs, quàm nomine demonſtremus: ut nomen congruat actioni, & actio reſpondeat nomini: ne ſit nomen inane, & crimen immane; ne ſit honor ſublimis, & vita pœnalis;

ne sit deifica professio , & illicita actio ;
 ne sit religiosus amictus , & irreligio-
 sus profectus ; ne sit gradus excelsus ,
 & deformis excessus ; ne habeatur in
 ecclesia cathedra sublimior , & con-
 scientia Sacerdotis reperiatur multo hu-
 milior ; ne locutionem simulemus co-
 lumbinam , & mentem habeamus ca-
 ninam ; ne professionem monstremus
 ovinam , & feritatem habeamus lupi-
 nam : ut dignè nobis per Prophetam
 respondeatur à Domino : *Populus hic la-* Esa. 29, 13
bis me honorat , cor autem eorum longè est
à me. Quia , Fratres , ut Senatorem cla-
 mys monstrat , agricultura rusticum ,
 barbarum arma , nautam remigii peri-
 tia , & singulos quosque opifices ope-
 ris sui qualitas ipsos demonstrat aucto-
 res : sic Episcopum non nisi episcopa-
 lis opera signat , ut ex tempore magis
 quàm professione noscatur , meritis E-
 piscopus quàm nomine vocitetur : quia
 ut nihil esse dicimus Episcopo excel-
 lentius , sic nihil est miserabilius , si de
 sua vita Episcopus periclitetur , si Sa-
 cerdos in crimine teneatur , si Ponti-
 fex vitiorum maculis polluat. Et ut
 levius est de plano corruere : sic qui

ex sublimi ceciderit , grave incutrit exitium. Honor quidem coram hominibus episcopalis magnus : sed post lapsum (quod absit) dolor magnus. In Ecclesia gradus altus : sed si exinde per negligentiam delabatur , à cunctis miserabiliter denotatur. Magna sublimitas magnam cautelam desiderat ; honor grandior grandiori sollicitudine indiget. Cui plus creditur , plus ab illo exigitur , & potentes potenter tormenta patientur ; & scienti legem & non facienti , peccatum est illi ; & servus qui novit voluntatem Domini , & non facit digna , plagis vapulabit multis.

Aliud enim ab Episcopo requirit Deus , & aliud à Presbytero ; aliud à Diacono , & aliud à Clerico , atque aliud à laico : & licet cunctorum per singula requirat opus , plus tamen ab illo exigitur , cui major est cura commissa ; ampliores pœnas luet , cui numerosior regendorum populorum , si neglecta credita est , dispensatio. Et ut ipsius Episcopatus modum & formulam nostris confacerdotibus depingamus , apostolica nobis est per omnia regula revolvenda : quia de eis per sin-

gula episcopatus lineamenta distinguit. ne aliqui Sacerdotum garruli querelentur commentis se nostris in hoc opere increpatos magis, quàm apostolicis sententiis redargutos. Sic enim ad cunctos Episcopos beatus ait Apostolus: *Fidelis sermo.* ac si diceret: De quo *1 Tim. 3, 1* sum locuturus, veraciter dico, ne quis me existimet fuisse mentitum. *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* hoc est: Episcopus esse cupis? Magnum est quod ambis: sed opus bonum simul, si amplecteris. Ceterum Episcopus esse non poteris, si episcopales actus aspernari volueris. Et denuo infert, & ait: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse.* irreprehensibilem ait, nempe si reprehenderis, culpæ deformitati subderis. Et profectò culpa ad reatum trahit, reatui pœnæ subditus pœnæ servituti obnoxius erit, servituti obnoxius libertatem amittit. Ecce quæ evenit libertas episcopalis per hos gradus, quos diximus criminales. Sed ut reprehendi non possis, irreprehensibiles per omnia actus custodi. Post hæc addit: *Unius uxoris virum.* Si ad litteram respicias, bigamiam condemnat, ne se-

cundos noverit concubitus , qui episcopatus gradum consequi desiderat. Si verò allegoricis sentiatur sensibus , inhibet Episcopo duas habere uxores , id est , ne post catholicum dogma , sensum hæreticum sumat : sed Christianæ tantum sinceritatis sibi associet fidem , ut unius uxoris tantum , id est ecclesiæ , vir , Episcopus appelletur. Sequitur : *Sobrium*. Sobrium ait , hoc est non vino tantum , sed moribus parcum , ut ne vino amplius indulgeat , & mente sobrius gaudeat. qui si hoc non facit , Episcopus non erit. Et adjungens sequentia ait : *Prudentem*. Prudentiam quippe non mundialem , de qua dicitur , quòd stultitia sit apud Deum : sed spiritualement , id est , quæ & opere circumspecta sit , & verbo perita : ut sit astutus sicut serpens , & simplex sicut columba. qui si talis non est , Episcopus non est. Et denuo infert : *Ornatum*. Si ad superficiem tantum litteræ attendamus , non aliud Sacerdotis , quàm amictum quæremus clariorem , verbi gratiâ , castorinas quæremus aut fericas vestes : & ille inter Episcopos se

1 Cor. 3, 19

* l. vestem credet sanctiorem , qui indumentum *

habue-

habuerit clariorem. Sed sanctus Apostolus taliter se intelligi non vult, qui non carne Episcopum, sed mente ornare desiderat, ut ille Sacerdos placeat Deo, qui animam habuerit compositam Deo. Qui verò hæc non facit, Episcopus non erit; & iniusti infamiam incurrit, qui sanctum Apostolum contemnit. Et post hæc addit: *Hospitalem*; ut humanitatis intuitu hospitio recipiat non habentem hospitium, & egenum sine testo in domum inducat suam; nec solus consumat dona Christi, quod ei largita est bonitas Christi. *Docibilem*, id est, si polleat sapientiâ, ut non solum creditum sibi populum sufficienter edocet, sed & cunctarum queat hæresum contradictiones repellere: ne sua imperitia imperitos minimè doceat, & huiusmodi eveniat quod scriptum est: *Cæcus cæco si ducatur* Math. 18,
præbeat, ambo in foveam cadunt. Qui verò 14
 talem se, ut diximus, ignorat, sacerdotium minimè appetat, ne locum alterius adimat, qui fulgore suæ sapientiæ cunctos conlustrare poterat. Item ait: *Non vinolentum.* hoc est non multo vino deditum, ut sic poter Episcopus,

Veterum Analect. Tom. II. P

ut utrum biberit, ignoretur, ne post largam potationem muliebri delectetur libidine, quia per vinum, sicut ait Apostolus, omnis enutritur luxuria. Qui si hæc non potest, Episcopus esse non potest. Demum subsequitur dicens: *Non percussorem, sed modestum.* id est, manus improbas ad cædem non habeat, & suspicionibus pravis minimè percutiat conscientias aliorum: ne dum petulans invenitur, ad cædem athleta magis quàm Episcopus judicetur. sed è diverso illatas ab aliis patienter ferat injurias, ut mentis modestiam tranquillam monstret in firma patientia. Iterum dicit: *Non litigiosum.* id est, linguam ad convicium non relaxet, ut qui Dei laudes personat, & divina sacrificia libat, litium venena non proferat: quia non potest ex Sacerdotis ore benedici Deus, & homo maledici, qui imaginem Dei noscitur possidere: nec mala sibi & bona ullatenus poterunt convenire. Qui si hæc non agit, Episcopus non erit. Et subsequitur deinceps: *Non cupidum.* hoc est, ne lucri cupidine in aliquo Episcopus superetur, & turpis lucri gratiâ delicti factus obnoxius, ra-

dicem malorum omnium enutriet avaritiam, qui stipendiis tantum contentus Ecclesiæ, penitus non ambiat quæ intelligit esse superflua: sed ea ipsa potius pauperibus Christi impertiens, cælorum sibi comparet regna. Et conne-
dit deinceps consequentia, & ait: *Sux domui bene prepositum, filios habentem subditos cum omni castitate.* Domui, inquit, suæ bene præesse, scilicet ut corporis sui domum imperioso jure contineat; nec subdatur ipse à corpore, & in habenas luxuriæ infrenis nequaquam feratur & in præceps, ut suos possit filios castitatis exemplo ad pudicitiam regulam gubernare. Qui si hæc non egerit, Episcopus dici non poterit. Deinde dicit: *Si quis domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* hoc est nempe quod superius diximus, qui cordis sui domum excolere non valet, quomodo plurimorum adhibebit diligentiam? & qui peccati trabem ex suo non potest eruere oculo, ex cujus oculo festucam summovebit? Qui hoc non agit, Episcopus non erit. Item sequitur, & ait: *Non neophitum.* hoc est, qui nuper ad fidem ex gentilitate venit;

aut ex militia sæculi clericali officio est sociatus, non passim sacerdotii accipiat gradum: ne elatus *in superbiam & in laqueum incidat diaboli*. quia quod longo tempore minimè didicit, in parvo tempore servare minimè poterit: sed lapsus & inscius iudicium suscipiet, quod meruit suscipere superbiens diabolus. Et concludens regulam & episcopalem formam, ad extremum incidit, dicens: *Oportet illum & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt*, id est hæreticis & schismaticis, qui extra sanctam Ecclesiam conventicula profana faciunt, apud quos tamen Apostolus testimonium dicit habere bonum de immaculata & sancta vita Episcopum, .∴ unde occasionem accipiant obrectandi, & infamare incipiant religionis sanctæ catholicum dogma. Qui talis esse non poterit, Episcopus quomodo esse poterit?

Ut reor, in hoc opere nos à grandi fœnore persensimus liberatos, cùm nos non nostra contra Episcopos, sed Apostoli opposuimus testimonia, ne velut nubes .∴ Cùm verò auctoritas nobis per singula sancti adriserit Apostoli, A-

postolum potiùs, si ausi sunt, quàm nos reprehendere audeant.

Coarter nos licèt libelli prolixitas properare ad finem, sollicitudo tamen fraterni retardat amoris, illorum præcipuè Sacerdotum, qui mentis torpore hebetati diffamant sacerdotalem honorem, & qui novam prodigaliter regulam hac tempestate reperisse deflentur: & Giezi leprosi & Simonis magi sectantes exemplum, gratiam Spiritus sancti coëmerunt pretio, & distraxerunt, nequaquam timentes, cùm honorem coëmerint sacerdotii, à beato se Petro Apostolo cum Simone fuisset damnatos: *Pecunia tecum sit in perditionem, qui donum sancti Spiritus sperasti te pretio possidere.* & lepram cum Giezi à sancto se suscepisse Heliseo, cùm gradum item sacerdotii pretio æstimant distrahendum. Et si cum validioribus morbis capite vitiato reliquum necesse est corpus inundatione superioris morbi letaliter irrigari: ita & isti qui caput videntur esse Ecclesiæ, morbo pestifero fraternum vitiant corpus, ut nihil ex totius corporis compage insauciatum possit evadere, quod negligenter

tum Sacerdotum vitiositatis non inficeret virus. Et videas in Ecclesia passim Sacerdotes, quos non merita, sed pecuniæ provexerunt; nugacem & indoctum, sacerdotalem arripuisse gradum: quos si percunctari fideliter velis, quis eos præfecerit Sacerdotes; respondent mox & dicunt: Ab Archiepiscopo sum nuper ordinatus Episcopus, centumque solidos dedi, ut episcopalem gradum mihi conferret. quos si minime dedissem, hodie Episcopus non fuisset. Unde melius est mihi aurum de locello minuere, quàm tantum sacerdotium perdere. Aurum dedi, & Episcopatum accepi. quod tamen, si feliciter vivo, recepturum ilico non diffido. Ordino Presbyterum, & accipio aurum: facio Diaconem, & accipio argenti multitudinem; & de aliis nihilo minus Ordinibus singulis, & de Abbatibus benedicendis & ecclesiis, pecuniæ questus profligare confido. Ecce aurum quod dedi, in meo locello inlibatum habeo.

Respondeo ego: nempe hoc est quod de te doleo, quia Archiepiscopus carnaliter te Episcopum fecit. Pecuniâ spi-

ritualiter leprosum ordinavit : pecuniam dedisti, Dei gratiam comparare æstimasti, & per hoc lepram ipsam suscepisti. Item pecuniam accepisti, & Dei gratiam pretio distrahere non timuisti: simul etiam lepram tradidisti, & commercium miserabile in animarum exitio peregisti. Abbatem propter denarios super Monachos ordinasti, & leprosum hominem in mortem Monachorum exaltasti. Et nescii homines in Ordinationibus clamant vestris : *Dignus & justus est.* & conscientia misera clamat: Indignus & injustus est. Pronuntiat talis Episcopus, *Pax vobiscum.* & ipse interiorius pacem non habet secum. Oculis carnalibus videtur Episcopus magnus: & divinis obtutibus leprosus est maximus. Per pecuniam indebitum Ordinem adquisivit, & Deum in interiore homine perdidit. Caro dignitatem suscipit: & anima honestatem perdit. Caro ancilla facta est domina: & anima domina facta est famula. hæc minor dominatur populis: & illa superior servit dæmoniis. Carni sacerdotium comparavit: & animæ detrimentum paravit. Et quid proderit hujusmodi homini, si to-

cum mundum lucretur , & animæ suæ detrimentum patiatur ? Quod dedisti , cum ordinareris , aurum fuit : & quod perdidisti , anima fuit. Cum ordinares alium , quod accepisti , pecunia fuit : & quod dedisti , lepra fuit. Hæc sunt mercimonia vestra , quæ egistis in perniciem vestra.

Interrogo tamen paulisper fratrem Coepiscopum , quia Episcopus sum , & cum Episcopo loquor. Dic mihi , frater Episcopo , cum dares pecuniam , quid accepisti ? Quid ? inquit. Gratiam episcopalem. Et hæc gratia cur tali vocabulo nuncupatur ? Cur ? inquit. Ut reor , ab eo quod gratis datur , & ideo gratia vocitatur. Et si gratia gratis datur , & auro æstimatur , cur à te pecuniâ comparatur ? Sed non mihi , ais , daretur , si nummis non emeretur : nec Episcopus ordinarer , si minimè pecuniam darem. Ut apparet ex responsionibus tuis , gratiam , cum ordinareris , non suscepisti , quia gratuito eam non meruisti ; & si gratiam , frater , non accepisti , quomodo Episcopus effici potuisti ? Si ad Discipulos à Domino dicitur : *Gratis accepistis* , *Matth. 10, 8* *gratis date*. cur gratuitam gratiam æsti-

masti te pretio possidere ? Ut video , & aurum, cùm dares, perdidisti, & sanctam gratiam minimè adquisisti.

Adhuc semel adjiciens, fratrem perquiro Episcopum , ne quid nos de approbamentis veridicis prætermisisse videamur. Quis dat, frater Episcopo, gratiam episcopalem, Deus an homo ? Sine dubio Deus , sed tamen per hominem. Homo imponit manum , & Deus largitur gratiam : Sacerdos Deo servit supplici dextra , Deus benedicit potenti dextera : Episcopus initiat Ordinem , & Deus tribuit dignitatem. O justitia ! ô æquitas ! si homini pecunia datur , qui nihil in Ordine plus operatur , nisi solum servitium quod ei conceditur ; cur Deo totum negatur , qui ipsum Ordinem tibi largitur ? Justumne tibi videtur , ut servus honoretur , Deus injuriam patiatur ; & injustè Sacerdos accipiat pecuniam , & Deus patiatur ab homine injuriam ? Sed quia pro concessio Ordine Deus à te nihil exspectat , cur à te Sacerdos pecuniam impudenter exspectat ? Deus homini concedere voluit gratis : & Episcopus rapax pecuniam ab homine expetit ! Gratis ei Deus

ut benignus donavit : Sacerdos ut malignus eum captivavit ! Quid enim habes quod non accepisti ? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis ?

Ecce ad quæ mala devolvitur deificus Ordo. Ecce ad quæ sunt probra prolapsi, qui audire meruerunt à Iudice mundi : *Vos estis lux mundi*. Ecce quibus subjiuntur gentes, quibus à Domino dictum est : *Vos estis sal terra*. Si lux es Ecclesiæ à Domino constitutus, ut imperitiæ tenebras prædicationis tuæ eloquio rutilante conscientiarum tenebras illumines ; cur ipse tenebris palpabilibus teneris obstrictus per supra memoratos excessus ? Et non solum quia hæc agis, ipse dignè peris : & insuper alios tecum indignè perdis. Salis etiam si meruisti possidere saporem, ut insipientium queas arva condire ; cur infatuatus tali dedecore vitiorum inmundis te suis conculcandum præbes, ut nec alios, nec teipsum post hæc condire possis ? Oculorum etiam in corpore officium, id est in Ecclesia, voluptuarius appetisti, ut reliquum per te corpus ducatum lucis haberet : & nunc,

Math. 5, 14

Ibid. 13

quia lippitudine in caligine vitiorum obtenebratus, nec ipse lucem præbes, & aliis lucem adimis. De quibus oculis in Evangelio dicitur: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* id est, si Episcopus, qui lumen promeruit præesse in corpore, simplicitatis innocentiam decoratur; omnis Ecclesia splendore radiabitur lucis. *Si autem oculus tuus nequam est, totum corpus tuum tenebrosum erit.* id est, si Episcopus, qui videbatur corpori subdito lucem præbere, obnubiletur nequitiae cæcitate; quid cetera faciunt membra, quibus lux adempta est oculorum? id est, quid secularis factura est multitudo, cum voluptatibus illicitis & actionibus vetitis ad similem facinorum voraginem Episcopus multitudinem provocaverit, ut nulum jam illicitum videatur, quod ab Episcopo quasi licitum perpetratur? Sed ipsum credunt magis cuncti laudabile, quicquid Episcopus habuerit delectabile: nec quisquam agere timeat, quod agere Pontifex minimè dubitat.

Nomen quo censeris, te ipsum arguit. Episcopus enim à cunctis indubitanter vocaris: & quid aliud Episcopus,

quàm Superinspector exponitur ? Cùm in Ecclesiæ folio editiore cunctos merito respicis , & cunctorum in te respiciunt oculi , ut des illis escam in tempore opportuno : cur velut tætrum te speculum universonum obtutibus monstras , ne possint obscuritate sua te exornare ?

Sufficiat huc usque nostris confacerdotibus paululum dilataste sermonem , in quo eorum excellentiam simul & casum monstravimus : ne confidentes in sublimitate honorum , minimè requirerent perfectionem morum ; & non crederent se Sacerdotes , si nomine tantum & non opere vocarentur. Et quamquam sciam in hac discretionem plurimos mihi Sacerdotes , qui hæc amplecti negligunt , infideliter detracturos ; credo tamen pluriores qui hæc obnituntur assequi , fideliter oraturos. Sed sicut lacerationibus obtrektorum minimè prægravamur : sic probatorum virorum orationibus adjuvamus. Age jam nunc, sanctificus Spiritus , qui nos in hoc opere divinis inspirationibus adjuvasti , Sacerdotes cunctos adjuves , ut faciant quæ in hoc opusculo ipse iussisti : ut eis

meritò tribuas cælorum regna quæ promissisti, qui cum Patre & Filio unigenito in trinitate & unitate vivis & regnas Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

BREVE CHRONICON AURILIACENSIS ABBATIÆ.

QUONIAM transacta tempora à maioribus neglecta & oblivioni sunt tradita, ut qui vel quales post beati **GERALDI** transitum, vel eodem vivente Auriliacensis Cœnobii Rectores sive Abbates fuerint; & qui vel ex his primi, & qui novissimi fuerint, pæne sunt incerti & non nisi paucis cogniti: quicquid ex his certis testimoniis comperimus, præsentibus & futuris pandere & describere curamus; ut quod hætenus fuerit ignotum, deinceps omnibus legentibus, & scire volentibus sit manifestum.

Illustris vir **GERALDUS** mittit ad **CAROLUM** Regem Franciæ, qui cunctam & sapienter & benigne regebat Galliam, & beato Geraldo familiaris-

simus & bene carus propter illius sanctitatem & nobilitatem erat , videlicet propter privilegia & honorem Cœnobii , ut nulli subjiceretur , nisi sancto Petro , id est summo Pontifici , ad censum duodecim ^a solidorum persolvendorum quolibet anno : in reliquis esset in potestate & auctoritate Fundatoris , & **V I E R N Æ** ^b sororis ejus , & Monachorum illic Deo famulantium. Hoc jure impetrato , in proprium Legati remissi sunt.

^c **A D A L G I R U S** vivente Geraldo Protopastor seu primus Abbas fuit , & ad dictum Regem missus Legatus à Geraldo , postea obiit , & ibidem sepultus est. Paulo post obiit Dei amicus Geraldus.

Primus , ut accepimus , post depositionem supradictam confessoris Christi Geraldi , Auriliacensis Cœnobii exstitit Abbas **J O H A N N E S** ^d nomine , qui duxit originem ex præclara ejusdem Geraldi stirpe. Hic dum nobilitate & industria præpolleret , Romano Pontifici carus fuit , & ab eodem impetravit privilegium , ut Auriliaci Cœnobium ab omni dominatione esset absolutum , nisi

sancti Petri & Romanæ Sedis, ad censum **XII** solidorum Turonensium. Hic dedit centum mansos Conventui, & roborata fuit donatio auctoritate summi Pontificis, qui tunc vivebat, **JOHANNES** nomine. Prædictus Johannes Abbas obiit Auriliaci, & ibi inhumatus est.

ODDO Venerabilis Abbas tertius Auriliacensis & Cluniacensis, rogatus à **TURPIONE** Lemovicensi Episcopo & ab **Aimone** Tutelenſi Abbate, descripsit vitam beati **Geraldi**. Habuit Coabbatem **ARNULFUM**. Vixit tempore **LEONIS** Papæ successoris **Johannis**, & tempore **RODOLFI** Gallorum Regis, qui confirmavit libertatem loci. Moritur vir pius & religiosus **Oddo**, & ibidem sepultus est.

ADRALDUS Monachus Conchenſis, ex pago Rodenico nobilibus parentibus natus, Abbas Cœnobii Auriliaci creatur. Hic prophetiam **B. Geraldi** composuit; & cùm basilica esset angusta propter affluentem populum, de novo fundatam ecclesiam ampliavit, & construxit aliud Monasterium ad **Cadenacum**.

GERALDUS de sancto Sereno Abbas quintus, alumnus terræ de Caturcana, & castro de sancto Sereno oriundus, perfecit ædificium basilicæ à prædecessore suo incæptum: & vocatis Episcopis illud consecravit, & dedicatio facta fuit anno dominicæ Incarnationis DCCCC LXXII, Indict. V, Papa JOHANNES feliciter sedente in cathedra apostolica. In altum diversa Sanctorum pignora sunt recondita. Hic reædificavit ecclesiam beati Clementis ^f, quam pater B. Geraldus olim fundaverat. Hic Romam visitavit ac Hierusalem. Sub hoc Respublica Monachorum valde augebatur, & metuens aliquos sibi insurrecturos, beneficio maluit alligare vicinos, quibus dereliquit decem millia mansos, præter oppida videlicet Comitibus Turenensi, Carladensi, & aliis ex Caturci partibus, & ex vicinis nobilibus. ^g Hujus facti valde eum pœnituit: & nisi virtus divina subvenisset, redigebatur Cœnobium in pauperiem. Sed postea quotidie augmentatum fuit. Moritur Geraldus, & in basilica sepelitur ad lævam majoris portalis.

RAIMUNDUS Caturcensis nobilis,

cx

ex castro Saura nominato, Abbas eligitur. qui curat erudiendum GERLENTIUM^h, adolescentem obscuro loco natum: sed quia ingenio erat vaser, præclarus in litteris evasit. Hic impetratâ licentiâ propter aviditatem sapientiæ multa circumibat regna, & ad notitiam Imperatoris pervenit. qui cum Remis statuit Episcopum, deinde Ravennæ, postea in Summum Pontificem evexit. Hic multa bona contulit Cœnobio, & misit munera RAIMUNDOⁱ sodali, videlicet libros Grammaticorum, & expositiones in Hieronymum & Ambrosium. Moritur Abbas, & ad dexteram portæ sub arcu lapideo sepelitur.

ADRALDUS, vir laudabilis, ex opido quod dictum est sancti Christophori, matrem habuit prædivitem, quæ Abbati commendavit magnum pondus auri & argenti. Adraldus absente matre in ornamentum basilicæ omnia consumit. Imaginem ex pellucido auro B. Geraldo fabricavit: altare argenteum decoravit pluribus gemmis. Comitissa Narbonensis eodem tempore obtulit calicem crystallinum, plurimis lapidi-

Veterum Analect. Tom. II. Q

k

bus pretiosis ornatum. LEO^k Abbas de Fundo & Episcopus Caietæ apud Fratres eum visitat. vir sanctus, qui vivens sub crypta quadam se reclusit de consensu Fratrum, & ibi moritur. Adraldus obiit xviii Kal. Novembris, juxta Raimundum sepultus.

GERALDUS nobili locofatus, cognomento de Vaxia, prædecessorum religionem non secutus, sed fraudulentus, casu obiit. Cœnobii bona diripiuntur à Geraldo de Caturcia, nobili incolâ de Vaxia, & munita quoque Cœnobii occupat. Sepelitur Geraldus juxta sepulcrum Raimundi, habens pedes ponè parietem basilicæ.

GERALDUS de Calcidia Abbatem se decrevit. Hic malè administravit Monasterium. Pudor est ejus acta recensere. Moritur paulo post xv Kal. Julii, sepelitur ad prædecessoris tumulum.

GERALDUS, ab origine nobilis Caturcensis, felix, religiosus. difficile est enarrare, quomodo ipso vivente effulserit decoratum Monasterium multis divitiis. Monachos habuit discolos, non obedientes, quamvis vir pius esset & clarus. Obiit viii Kal. Maii, sepeli-

tur in prænominato loco paulisper supra tumulum Geraldî de Vaxia.

PETRUS de Limaniis bona prædecessoris sui prodigaliter dissipavit, expers laudis moritur, sepelitur eò loco, quo Geraldus de Vaxia & de Cilindia *. Iste, & alii Geraldus de Vaxia, ^{*supra Cal-} & Cilindia, suis parentibus & voluptatibus ^{cidia} operam dabant, neglecto Cœnobio & Fratribus.

EMILIUS Abbas, profusus bonorum Cœnobii, tamen disciplinæ regularis observator, Fratribus jucundus & gratus, senex moritur. sepelitur ad Salvatoris templum, deinde translatus in Magdalenes ante portam.

PETRUS¹ Soliacensis Decanus, oriundus de castro Cifennii, nobilis, prudens, religionis amator, obediens, castus, humilis, quamdiu Monachus erat, Fratrum animos devinxit. Abbas ecclesiam bene administravit, reparavit ædificia, & plures ecclesias recuperavit. Hic URBANUM Papam post Claramontense Concilium Auriliacum devexit. Caturci moritur, Auriliacum deportatur: plangitur cum summo luctu à Clero & populo. Vir pius sepelitur in

Q ij

arcu , qui inest parietī ecclesiæ B. Benedicti extrinsecus : cum summo honore sepultus est anno Domini M C VII.

P E T R U S de Roca , nobilis , oriundus Subalbero sancti Geraldī in castro de Roca , distante per leucam ab Auriliaco , facie decorus , ingenio pollens , moribus ornatus , familiaritate acceptus , honestate præditus , claustra quæ priùs lignea fuerant , lapidea extruxit , marmorea altaria ædificavit. Cùm diversa montanorum loca peragrasset , invenit lapidem marmoreum longè ab Auriliaco , de quo geminas conchas fabricavit , unam in claustro , alteram ante domum Abbatialem. Plenus dierum moritur : sepelitur in Magdalene extra portam septentrionalem , anno Domini M C XXVIII.

ADNOTATIONES.

HUJUS Chronici scriptorem vixisse sæculo XII , intelligimus ex tempore in quo desinit. Auctoris nomen mihi incognitum. Monachus certè fuit Cœnobii Auriliacensis , olim Arvernensis diœcesis , nunc sancti Flori , quod sæculo superiori à regulari in sæcularem statum conversum est.

XII SOLIDORUM. Sanctus Geraldus saplus Romam adiit, & beato Petro Aureliacum facto sollemniter testamento delegavit, cum tantis appendicis, qua Monachus quos ibidem congregare disposuerat, ad omne stipendium sufficere possent. Censum quoque delegavit, qui ad urnam beati Petri annuatim redderetur. Testis sanctus Odo Abbas Cluniacensis, itidemque Auriliacensis in lib. 2 de vita sancti Geraldii cap. 4. Censum fuisse decem solidorum, quem biennio quoque persolvebat, tradit idem auctor in ejusdem lib. cap. 17.

b VIERNÆ SORORIS EJUS. Avigernam vocat sanctus Odo in lib. 2 de vita sancti Geraldii cap. 28.

c ADALGIRUS. Adelgarius, sive Adalgarus, Adalbertusve appellatur in fusiori Gallia Christiana, ubi dicitur sancti Geraldii consanguineus & Monachus Vabrensis, nescio quo fundamento, nisi quod sanctus Geraldus nobiles quosdam pueros ad Vabrense Cœnobium direxit, sub norma regulari imbuendos, ut scribit sanctus Odo in lib. 2 cap. 6.

d JOHANNES EX GERALDI STIRPE. Id patet ex litteris Raimundi Auriliacensis, ac Bernardi Tutelensis Abbatum, quas eruditus vir Stephanus Baluzius refert in appendice Actorum veterum ad Reginonem, quibus litteris concordia initur inter Monachos Auriliacenses & Tutelenses de quibusdam ecclesiis & prædiis, quæ litis materiam utrique præbabant. Has verò ecclesias atque possessiones

Q iij

*Johannes Abbas, qui propinquus beati Geraldī
dinoscitur fuisse, tenuisse memoratur.*

c **IBIDEM SEPULTUS EST.** Sanctus Odo mortuus est Tuxonis, ibidemque sepultus in ecclesia sancti Juliani, non verò Auriliaci.

f **ECCLESIAM BEATI CLEMENTIS.** Hanc ecclesiam à parte sancti Geraldī constructam fuisse, itidem perhibet sanctus Odo in lib. 2 cap. 5.

g **COMITIBUS TURENIENSIS.** Sic S. Odo Abbas Godefredum Comitem Torenensem vocat in lib. 1 de vita sancti Geraldī cap. 37. tametsi nunc Vicecomites Toxennenses appellantur.

h **GERLENTIUM ADOLESCENTEM.** Is est Gerbertus Scholasticus, Monachus primum Auriliacensis, tum Bobiensis Abbas; dein Remorum, postea Ravennæ Archiepiscopus, ac demum Pontifex maximus, Silvester appellatus, cui Gerlentii nomen nusquam alibi tributum lego.

Is Raimundum magistrum suum appellat in epistola 16. Raimundus verò is ipse videtur, qui postea Abbas fuit post Geraldum, & cui Gerberti epistola 45. inscripta est *Raimundo Monacho Auriliacensi*. Sane si quis ambas epistolas, nempe 16. & 45. conferat, de eodem Raimundo, utrobique agi, facile intelliget. Nam in epistola 16. Gerbertus à Geraldō Abbate studiorum suorum socium postulat, *Magistrum nostrum quondam*, inquit, *Raimundum*: id ipsum verò à Raimundo Monacho petit in epistola 45.

RAIMUNDO SODALI. Immo potius magistro seu præceptori, ut superius probaturum.

k LEO ABBAS DE FUNDO. Id est Monasterii Fundanæ civitatis in Latio. Leo iste alius est à beato Leone Abbate Cavenfi, sancti Alferii successore: tamen uterque eodem tempore florebat. Hic quidem tantum Abbas, ille etiam Episcopus fuit Caietæ in Campania Romana. Is Concilio Romano interfuit anno M LIX sub Nicolao secundo, itemque consecrationi montis Casini Alexandro II Pontifice anno M LXXI, referente Ughello in Italia sacra tomo 1, ubi de ejus Monachatu & abbatiali dignitate nulla mentio.

i PETRUS SOLIACENSIS DECANUS. Non Sublacensis, ut perperam legitur in Gallia Christiana. Est autem Soliacum, *Souillac*, Ordinis sancti Benedicti Monasterium in diocesi Cadurcensi.

INCIPIUNT CANONES

DOMNI ABONIS ABBATIS,

Et Regis HUGONIS, & ROTBERTI
filii ejus Francorum Regis;

Excerpti de aliis Canonibus.

PRÆFATIO.

DOMINIS meis gloriosissimis
Francorum Regibus, HUGONI,
filioque ROTBERTO, speciem geren-
ti dignam Imperio, humilis Floriacen-
sium Rector ABO, perpetuæ salutis
munus in Christo. Postquam divina
providente clementia Regni fastigium
suscepistis; ad probationis emolumen-
tum multa infortunia, occulto, sed
non injusto Dei judicio, perpeffi estis.
Nec id ab externis gentibus, sed à Re-
gni primoribus^a, ut vestri Imperii pri-
mordia fermentarentur. Sed quia de
omnibus vos eripuit omnipotens Do-
minus; recordamini bonitatis & pieta-
tis Dei; recordamini prædecessorum
vestrorum bonorum Regum; recorda-

mini judiciorum justorum : ac semper habetote in animo, parcere subjectis, & debellare superbos. Certè, serenissimi Domini, quia vos in nostrum Ordinem benevolos comperi, capitula inferiùs scripta ex canonum legumve libris, partim meis, partim aliorum sententiis, uno tenore digessi; & vestro nomini consecrans, postquam contra amulos Apologetico^b usus sum, uno tomo breviter collecta explicui: in quibus & vestri ministerii summam expressi; & qualiter vobis fidem servare debeant optimates Regni, non tacui. Ad defensio- nem quoque monastici Ordinis plura congeffi: quia Monachorum senatum c semper salvum esse & volo, & volui, quorum etiam vos piissimi Defensores & Advocati^d estis. Unde simul cum Monachis vestri ABONIS misere mini, ut det vobis Deus suam invenire misericordiam hîc & in perpetuum eum Regibus sanctis. Valete.

CAPITULA.

I. De honore ecclesiarum vel Monasteriorum.

II. De Defensoribus ecclesiarum.

III. De ministerio Regis.

IV. De fidelitate Regis.

V. De privilegiis Ecclesie & possessionum ejus.

VI. De praeceptis regalibus vel imperialibus.

VII. De differentia testamentorum & precariis.

VIII. De ea quod necessitas excludat leges & canones.

IX. De differentia legis & consuetudinis.

X. De eo quod Sacerdotes mandatum ad gentem extraneam non mittant.

XI. De Clericis electis ab edificatoribus ecclesiarum.

XII. De ordinatione vel degradatione Presbyterorum.

XIII. De eo quod absque pecunia Episcopi debeant ordinari.

XIV. De electione Abbatis.

XV. De Ordinatione Abbatis, & de accessu Episcopi ad Monasterium.

XVI. De Abbate, quod Sacerdos esse debeat.

XVII. De accusato Abbate. quid agendum sit.

XVIII. De Monachis & Sanctimonialibus, ut regulariter vivant.

- XIX. De Abbate ad Regem pertinente.
XX. De Rectore Floriacensi.
XXI. De sacerdotia Monachi.
XXII. De Monachis non servantibus propositum.
XXIII. De Clericis qui Monachi fieri volunt, & de insolentia Episcoporum in Monachos.
XXIV. De Clericis qui propter vanitatem efficiuntur Monachi.
XXV. De possessionibus Ecclesie, in quibus Clerici adificant.
XXVI. De sanctimoniali vel Monacho in jus vocato.
XXVII. De his que offeruntur ecclesie.
XXVIII. De Episcopis invasoribus pretermissa Synodo.
XXIX. De tricennali prescriptione.
XXX. De dote ecclesiarum.
XXXI. De Episcopo, quid habere debeat de ecclesia.
XXXII. De rebus ecclesie & de proximis fundatorum ejus.
XXXIII. De provisione suffragii Episcoporum.
XXXIV. De indigentia eorum qui res suas obtulerunt ecclesie.
XXXV. De avaritia Sacerdotum.

- XXXVI. De injustè excommunicatis.
 XXXVII. De ecclesiis & earum Presbyteris.
 XXXVIII. De eo quòd Episcopus tertiam partem ecclesie potest dare cui voluerit.
 XXXIX. De sanctitate vite Clericorum.
 XL. De filiis Sacerdotum, vel ministrorum.
 XLI. De rebus ecclesie dispensandis.
 XLII. Ut nullus Episcopus sibi eligat successorem.
 XLIII. De Eucharistia.
 XLIV. De accusatoribus Sacerdotum.
 XLV. De Episcopis in iudicium testimonii causâ evocatis.
 XLVI. De his qui contra Episcopum habent causam.
 XLVII. De accusatis Episcopis.
 XLVIII. De testimoniis Clericorum.
 XLIX. De frequenti sacrificio.
 L. De militantibus.
 LI. De stipendiis militum.
 LII. De militantibus Clericis.

I.

De honore ecclesiarum & Monasteriorum.

ECCLÉSIA quæ est templum Dei vivi, quo honore habenda sit, testatur ipse Dominus in Evangelio quo dicit Petro: *Tu es Petrus, & super hanc petram* *Matth. 16. 18* *edificabo Ecclesiam meam.* Quia igitur ipsa est oratorium, de quo beatus Pater Benedictus dicit, Oratorium hoc sit quod dicitur, nec ibi quidquam aliud agatur aut condatur; providendum est, ne cui Christus fundamentum est, in usus sæcularium transferatur propter rapinas suarum rerum. quia perhibentur Christiani intus vel foris violentiam ingerere atriis domus Dei. Unde Theodosius & Valentinianus Augusti libro nono legum, capitulo xxxiiii, Antiocho præposito: Pateant, inquit, summi Dei templa timentibus, nec sola altaria & oratorium templi circumjectum, quæ* ecclesias quadripertito intrinsecus parietum sæptu concludit, ad tuitionem confugientium sancimus esse proposita: sed usque ad extremas fores ecclesiæ, quas oratum gestiens popu-

*S. Bened.
Reg. cap.
52*

*Cod. Theod.
lib. 9. tit.
45.*

** al. qui*

„ lus primas ingreditur, confugientibus
 „ aram salutis esse præcipimus; & adi-
 „ tum pariter templi, quem parietum
 „ descripsimus cinctu. Et post loca publi-
 „ ca januas primas ecclesiæ quidquid fue-
 „ rit interjacens, sive in cellulis, sive in
 „ domibus, hortulis & balneis, areis at-
 „ que porticibus, confugas interioris tem-
 „ pli vice tueatur. Nec in extrahendo e-
 „ conetur quisquam sacrilegas manus
 * *al. ne* „ immittere: neque* ausus sit, cum discri-
 qui hoc „ men suum videat, ad expendendam o-
 „ pem ipsi quoque confugiant. Hanc
 „ autem spatii latitudinem ideo indulge-
 „ mus, ne in ipso Dei templo & sacro-
 „ sanctis altaribus confugientium quem-
 „ quam mane vel vespere cubare vel per-
 „ noctare liceat, ipsis hoc Clericis religio-
 „ nis causâ vetantibus.

INTERPRETATIO. Ecclesiæ sunt
 loca Deo dicata. Et ideo reos, qui
 ibidem compulsi timore confugerint,
 ita tueantur, ut nullus locis sanctis ad
 direptionem rerum vim aut manus af-
 ferre præsumat: sed quidquid spatii
 vel in porticibus, vel in areis ad ec-
 clesiam adjacentibus pertinet; velut
 interiora templi præcipimus custodiri,

ut reos timoris necessitas non constringat circa altaria manere, & loca venerabilia polluantur. Sanè si qui ad sancta loca confugerint, arma si qua secum portaverint, mox deponant: nec se æstiment magis armorum præsidio, quàm sanctorum locorum veneratione defendi. Quòd si deponere arma noluerint, & Sacerdoti vel Clericis non crediderint, sciant se armatorum viribus pertrahendos. Si verò aliquis extrahere de locis sanctis quemlibet reum quacumque ratione temptaverit, capitali supplicio esse damnandum.

II.

De Defensoribus ecclesiarum vel Monasteriorum.

DEFENSORES ecclesiarum qui dicuntur hodie, contra auctoritatem legum & canonum sibi defendunt quod fuerat juris ecclesiarum: sicque violentiam Clericis & Monachis ingerendo, res ecclesiarum seu Monasteriorum usufructuario diripiunt, colonos in paupertatem redigunt, possessiones ecclesiarum non augent, sed minuunt: &

10el. 1. 4

quorum defensores esse debuerant, eos vastant. Patet rerum copia cunctis hostibus prædæ, nec parant saltem vel verbis obviam ut resistent. qui se putant non jam Advocatos, sed dominos: dum post abscessum hostium, consumunt quidquid fuerit residuum, juxta illud propheticum: *Residuum cruce comedit brachus, & residuum brachi comedit locusta.* Denique idcirco videmus ecclesias destructas, Monasteria quædam diruta, quædam ad summam inopiam redacta, quæ bonorum virorum eleemosynâ aliquando floruerunt in magna gloria: quia multi se ultro offerentes sub advocacy obtentu, de possessionibus, de redditibus, de oblationibus maximam portionem intercipiunt, quam Ecclesiastici capere debuerant. Unde ut talis præsumptio cessaret, ita cautum est in Concilio Affricano capl.

„ LXIII. Placuit etiam ut petant ex no-
 „ mine provinciarum omnium legati per-
 „ recturi, Vincentius & Fortunatus, à
 „ gloriosissimis Imperatoribus, ut dent fa-
 „ cultatem defensores constituendi scho-
 „ lasticos, qui in actu sunt vel in mune-
 „ re defensionis causarum: ut more Sa-
 „ cerdotum

cerdotum provinciæ id ipsi, qui defen-
 sionem ecclesiarum susceperint, ha-
 beant facultatem pro negotiis ecclesia-
 rum, quoties necessitas flagitaverit, vel
 ad obfistendum obrepentibus, vel ad
 necessaria suggerenda ingredi iudicium
 secretaria.

III.

De ministerio Regis.

QUALE ministerium Regis sit, &
 ipse sui officii nomine prodit, & totius
 Regni suscepta cura innotescit: nec
 magis ulla sententia animum Regis ad
 bene agendum subrigit, quàm diver-
 sorum Principum elementia proposita
 sub exemplis. quia & CONSTANTINI
 Imperatoris mansuetudo laudatur inter
 dissidentes Episcopos, & MARCIANI
 pura fides inter hæreticos & orthodo-
 xos. Sed de externis quid loquor, &
 loquendo immoror? cùm ad dispensa-
 tionem Reipublicæ & utilitatem eccle-
 siarum tanta fuerit pietas ac prudentia
 CAROLI, & filii ejus H LUDOVICI.
 Certè utrique pro tempore ac ratione
 noverant parcere subiectis, & debella-

Veterum Analect. Tom. II.

R

re superbos. Unde ex libris, qui ex Conciliis sui temporis effecti sunt cum subjectione Episcoporum, quanta facile est reperiri, expressum libro 11 cap. 1.

*Conc. Pa-
ris. VI lib.
2 c. 1*

post aliqua. Justitia Regis est, nemi-
nem injustè per potentiam opprimere;
» sine acceptione personarum inter vi-
» rum & proximum suum judicare; ad-
» venis & pupillis & viduis defensorem
» esse, furta cohibere, adulteria punire,
» iniquos non exaltare, impudicos & hi-
» striones non nutrire, impios de terra
» perdere, parricidas & pejerantes vivere
» non sinere, ecclesias defensare, pau-
» peres eleemosynis alere; justos super
» Regni negotia constituere, senes & sa-
» pientes & sobrios consiliarios habere;
» magorum & ariolorum pythonissarum-
» que superstitionibus non intendere; ira-
» cundiam differre, patriam fortiter &
» justè contra adversarios defendere; per
» omnia in Deo vivere; prosperitatibus
» non elevare animum, cuncta adversa
» patienter ferre; Fidem catholicam in
» Deum habere; filios suos non sinere
» impiè agere, certis horis orationibus
» insistere, ante horas congruas non gu-

Ecclesi. 10 stare cibum. *Va enim terra, cujus Rex est*

puer, & cujus Principes mane comedunt. ^{cc}
 Hæc Regni prosperitatem in præsentia ^{cc}
 faciunt, & Regem ad cælestia regna ^{cc}
 meliora perducunt. ^{cc}

I V.

De fidelitate Regis.

CUM Regis ministerium sit totius Regni penitus negotia discutere, ne quid in eis lateat injustitiæ; quo modo ad tanta poterit subsistere, nisi annuentibus Episcopis & primoribus regni? Et cum Apostolus dicat, *Deum time, Regem honorificate*; ^{1 Petr. 2.17.} qua ratione sui ministerii vices exercebit in contumacium perfidia, si ei primores Regni auxilio & consilio non exhibeant debitum honorem cum omni reverentia? Ipse enim solus non sufficit ad omnia Regni utilia. Idcirco partito in aliis onere, quos dignos credit honore, honorandus est & ipse sincera devotione, ne quis ei contradicat quomodocumque: quia *qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* ^{Rom. 13, 12.} Siquidem ut melius est non vovere, quam post votum non reddere: ita melius est electioni Principis non subscri-

R ij

bere, quàm post subscriptionem electum contemnere vel proscribere. quandoquidem in altero libertatis amor laudatur, in altero servilis contumacia probo datur. Tres namque electiones generales novimus, quatum una est Regis vel Imperatoris, altera Pontificis, tertia Abbatis. Et primam quidem facit concordia totius Regni, secundam verò unanimitas civium & Cleri; tertiam sanius consilium cœnobialis congregationis. Et unaquæque non pro sæcularis amicitiae gratia vel pretio, sed ad suam professionem pro sapientia vel vitæ merito. Porro ordinatus Rex ab omnibus subditis fidem sibi sacramento exigit, ne in aliquibus Regni sui finibus discordia generari possit. Hinc habes scriptum in Concilio Toletano cap.

Conc. Te-, LXXV. Post instituta quædam ecclesiastici
let. IV c. » ordinis vel decreta, quæ ad quorundam
 75 » pertinent disciplinam; postremò nobis
 » cunctis Sacerdotibus sententia est pro
 » robore nostrorum Regum & stabilita-
 » te gentis, pontificale ultimum sibi Deo
 » iudice ferre decretum. Multarum quip-
 » pe gentium, ut fama est, tanta exstat
 » perfidia animorum, ut fidem sacramen-

to promissam Regibus suis servare con-
 temnant, & ore simulent juramenti
 professionem, dum retinent mente per-
 fidia impietatem. Jurant Regibus suis,
 & fidem quam pollicentur, prævaricant:
 nec metuunt volumen illud judicii
 Dei, per quod inducitur maledictio,
 multaque pœnarum comminatio super
 eos, qui jurant in nomine Domini men-
 daciter. Quæ igitur spes talibus popu-
 lis contra hostes laborantibus erit? quæ
 fides ultrà cum aliis gentibus in pace
 credenda? quod fœdus non violandum?
 quæ in hostibus jurata sponsio perma-
 nebit, quando nec ipsis propriis Regi-
 bus juratam fidem conservant? Quis e-
 nim adeo furiosus est, qui caput suum
 manu propria defecet? Illi, ut notum
 est, immemores salutis suæ, propria
 manu seipsos interimunt, in semetip-
 sos suosque Reges proprias converten-
 do vires. Et cum Dominus dicat, *No-*
lite tangere Christos meos; & David, Quis, ^{Pf. 104.}
inquit, extendet manum suam in Christum ¹⁵
Domini, & innocens erit? illis nec vitare
 metus est perjurium, nec Regibus suis
 inferre exitium. Hostibus quippe fides
 pacti datur, nec violatur. id est si bello

R iij

» fides valet , quanto magis in suis servan-
 » da est ? Sacrilegium quippe est, si viole-
 » tur à gentibus Regum suorum promissa
 » fides : quia non solum in eis fit pacti
 » transgressio , sed & in Deum qui-
 » dem , in cuius nomine pollicetur ipsa
 » promissio.

V.

De privilegiis.

R O M A N Æ & Apostolicæ Sedis au-
 ctoritas Christo Domino propitiante
 refulget per universalem totius orbis
 Ecclesiam. nec mirum , cum ejusdem
 sedis Pontifices beati Petri , qui Prin-
 ceptus est totius Ecclesiæ , videantur vi-
 ces gerere. A Christianis quoque Impe-
 ratoribus hanc eandem obtinuerunt
 singularitatis excellentiam , ut fundatis
 episcopalibus ecclesiis , virorum seu
 Sanctimonialium Monasteriis , legem
 quam semel sub excommunicationis
 anathemate imposuissent , numquam,
 nisi necessitas impediret , deinceps per-
 derent. Unde ita habes scriptum in
 » Concilio Nicæno capl. vi. Antiqua con-
 » suetudo servetur per Ægyptum , Li-

byam, & Pentapolim, ita ut Alexan-
 drinus Episcopus horum omnium ha-
 beat potestatem: quia & urbis Romæ
 Episcopo parilis mos est. Similiter au-
 tem & apud Antiochiam cæterasque
 provincias suis privilegia servantur ec-
 clesiis. Item Gregorius Johanni Epi-
 scopo. Grave nimis & contra sacerdo-
 tale constat esse propositum, cujus-
 quam Monasterii privilegia olim indul-
 ta confundere, & ad irritum quæ sunt
 pro quiete disposita, niti deducere.
 Questi itaque sunt nobis Monachi tuæ
 dioceseos, quia suo Monasterio quæ-
 dam contra ea quæ à prædecessoribus
 vestris permissa, ac longa consuetudi-
 ne servata sunt, festinetis inducere, &
 antiquam ordinationem quadam præ-
 judicii novitate turbare. Proinde de his
 fraternitatem vestram hortamur affati-
 bus, ut, si ita est, ab ejus se molestia
 sine aliqua excusatione contineat, &
 quæ ei sunt diutius custodita, nullius
 occasionis temptet usurpatione convul-
 lere: sed cuncta illibatè & sine ulla stu-
 deat refragatione servare; & plus si-
 bi in eodem Monasterio, quàm præ-
 decessoribus suis licuit, noverit non

*Greg. lib.
 7 ep. 33
 Ind. I*

R iij

» licere. Item in legibus capl. D X. Possessiones ad religiosas domos pertinentes nullam descriptionem agnoscant, nisi ad constructionem viarum vel pontium ædificationes: ita tamen, si habuerint possessiones intra territorium constitutas illius civitatis, in qua desideratur descriptio. Habeant autem immunitatem, fortitis muneribus extraordinariis, & lucrativorum descriptione.

V I.

De præceptis regalibus vel imperialibus.

GLORIOSISSIMORUM Regum potentia stabile firmumque esse voluit, quidquid verbo vel opere præcipiendo constituit, maximè quod ad utilitatem Ecclesiæ suorum procerum suggestionibus ratum esse judicavit. Quapropter qui præceptis regalibus contradicit, se Regem non diligere, nec timere ostendit: præsertim cum præcorum virorum fulcitur assertione, quam authenticam non ignorat esse. Nam Dominus dicit:

Ioh. 14, 23 Si quis diligit me, sermones meos servabit.
Qui ergo Regem odit, odit præceptum

illius ; sermones etiam irreprehensibiles reprehendere quærit. Sed unde hoc contingit, nisi ex nimia mansuetudine Regis? Omnia enim nimia nocent. Propterea denique jubemur habere simplicitatem columbinam ac serpentinam astutiam: ne ad utramque partem sit vehementior animus, qui nescit servare modum plus æquo anxius. Siquidem non de imperiali præcepto, sed de indiculis epistolarum suarum hoc CAROLUS proposuit edictum in libro *IV* capitul. suorum. Si quis litteras nostras despexerit, id est tractatoriam, quæ propter Missos recipiendos dirigitur; aut honores quos habet, amittat; aut in loco in quo prædictos Missos suscipere debuit, tamdiu resideat, & de suis rebus legationes illuc venientes suscipiat, quo usque animo nostro satisfactum habeat. Qui verò epistolam nostram quocumque modo; jussu nostro ad palatium veniat, & ad voluntatem nostram congruam stultitiæ suæ castigationem accipiat. Et si homo liber, id est ministerialis. Comitum, hoc fecerit, honorem, qualemcumque habuerit, si ve beneficium, amittat; & si servus,

» nudus ad palum vapulet, & caput ejus
» tondeatur.

V I I.

De differentia testamentorum, & precariis.

Q U O N I A M testamentorum alia sunt
dotis nomine, alia hereditatis donatio-
ne, alia de rebus ecclesiæ, quas aba-
lienari est difficile, & dicuntur preca-
riæ. Exceptis his, sunt præcepta rega-
lis, id est imperialis, jussionis auctori-
tate roborata, quibus consentiunt Ro-
manorum Pontificum privilegia sub ex-
communicationis anathemate decreta.
At verò precariæ, quæ ex conventio-
ne fiunt, & precibus obtinentur, aliæ
sub quotlibet personis censualiter re-
tinentur usu fructuario; aliæ per com-
mutationis emphyteosim, id est contra-
ctum: quæ fit eo modo, quo habetur
e in libro Conciliorum tertio c. capl. xxii.
» Precariæ à nemine de rebus ecclesiasti-
» cis fieri præsumantur, nisi quantum
* al. con- » de qualitate conventi * datur ex pro-
venienti » prio, duplum accipiat ex rebus eccle-
» siæ, in suo tantùm qui dederit nomi-
» ne, si res proprias & ecclesiasticas usu

fructuario tenere voluerit. Si autem “
 res proprias ad præsens dimiserit, ex re- “
 bus ecclesiasticis fructuario usu in suo “
 tantum quis nomine adsumat : quia sic “
 eas quemcumque tueatur oportet , ut “
 alienarum dispensatorem , non propria- “
 rum largitorem. Et à nulla potestate quis “
 cogatur facere precariam de rebus Deo “
 & Sanctis dicatis : cum ratio & usus op- “
 tineat , neminem qui non vult , contra “
 utilitatem & rationem præstitum de “
 proprio facere beneficium. Præcepta “
 autem regalia super precariis ecclesia- “
 sticis fieri ; nec ratio finit , nec auctori- “
 tas quolibet modo permittit : quoniam “
 præcepta in jure ecclesiastico firmare “
 indignum judicet necesse est majestas “
 regia , nisi ab ecclesiastico Rectore pe- “
 tantur. Isdem autem custos Ecclesiæ “
 sollertissimè caveat , ne sui ordinis & “
 ecclesiasticæ communionis fortè imme- “
 mor , contra auctoritatem præceptum “
 regium pro quacumque assentatione “
 fieri petat. qui etsi fecerit , non au- “
 diatur : si autem & optinuerit , regia “
 discretionem & episcopali judicio idem “
 rescindatur , & petitor injustus pro Prin- “
 cipis injusta suggestionem dignè corripia- “
 tur. “

V I I I.

De eo quòd necessitas excludit leges & canones.

ECCELESTIÆ regulæ, quas Græci canones vocant, à sanctis Patribus sunt inventæ idcirco, ut absque ullo erroris anfractu per justitiæ semitam gradiamur. Nec differt qua canonum institutione quis imbuatur ad competentem Christianæ fidei professionem, dum tamen inoffenso vestigio viam veritatis ingressus, per ducatum Evangelii non recedat à divinis oraculis. Non enim omnis inventio necessitatem comitatur, ut alio modo fieri impossibile sit, quod aliquis utiliter invenit. Sicut in Concilio Affricano plura tractat Osius Cordubensis ad placitum, quæ libenter suscipit Ecclesia pro verissima institutione canonum. Unde considerandus est terrarum situs, qualitas temporum, infirmitas hominum, & aliæ necessitates rerum, quæ solent mutare regulas diversarum provinciarum. Potestatem etiam multa mutata sunt pro communi utilitate ecclesiarum, quæ

nemo reprehendit Fidelium. Et quid mirum? cum nonnumquam inveniuntur canones sibi contradicentes: & quod in altero Concilio præcipitur, in altero prohibetur. nec enim id frustra factum existimant, qui pro temporalis vitæ comodo numquam cupiunt declinare à virtute ad vitia, nec à veritate ad mendacium. Nam in decretis Pontificum eadem ratio existit, quorum tanta auctoritas est, ut sententiæ plurimorum unius Romani Pontificis expectent iudicium. Semper igitur in talibus præponderat utilitas & honestas, non illecebrosa, quam sancti viri fugiunt, desideriorum voluptas. Sed ne incassum talia dicere videamur, exempla proponimus. Transmigratio Episcoporum prohibita est in Nicæna & Calchedonensi Synodo: necessitate vel utilitate concessa est in Antiocheno Concilio. Et necessitate quidem propter frigus scilicet, quod ejus debile corpus ferre non poterat, Silvanus ab Attico ex Philippopoleos in Trojam mutatus est. Potestate quoque Romani Pontificis Perigenes in Petris ordinatus est Episcopus, nec * receptus inthronizatus in *f. necnon

Corintho, defuncto ejus Episcopo. Nec de his mirandum, cum odio habendam Christus docuit, quam Apostolus uxorem nos diligere præcepit. Gregorius quoque ab aliis Episcopis damnatos suæ auctoritatis privilegio pristinis gradibus reformabat, Episcopatus unibat, successores Episcopis dabat. Salonitanæ civitatis Episcopum, nomine Maximum, quia pecuniis ordinatus simoniacam hæresim incurrerat, Gregorius excommunicavit. qui excommunicatus Missas celebravit; tamen post VI. annos pænitiâ ductum suæ sedi restituit, & pallio donavit, accepto sacramento de interdictis super corpus sancti Apollinaris.

Greg. lib. 3
epist. 20

lib. 7 epist.
2. Ind. 11

I X.

De differentia legis & consuetudinis.

SICUT Rex à regendo dicitur, ita & lex à legendo. Quapropter legum promulgatio Regum edictis extenditur; & unusquisque infra sui Regni fines Imperium Christianum pietate exsequitur. Cui consuetudo paret: quæ si publicis utilitatibus non impeditur, ipsa pro

lege succedit. Nam Cicero in Rhetoricis harum similitudinem ac differentiam ita definitione pandere non superfedit. Consuetudinis jus esse putatur id, quod voluntate omnium sine lege vetustas comprobavit. Jura verò legitima ex legibus cognosci oportebit, & à vulgari intelligentia remotiora sunt: ad similitudinem verò aliquam, aut ad rem amplificandam sæpe sunt inferenda. Quocirca, si bene memini, lex & mos species sunt juris. Nam lex est Principum constitutio scripta: mos verò consuetudo vetustate probata, nec tamen scripta. An vetustas adeo sibi consensit in malo, ut morum disciplinam nullus vellet aliquando? Sed hoc nusquam gentium didicimus, omnibus hominibus bonum naturæ etiam malè agendo amantibus. Omnes igitur homines bonis legibus, aut bonis moribus utantur necesse est. Porro quosdam comperimus, qui nec bonis moribus per consuetudinem, nec ullis legibus se subditos arbitrentur: & qui sine lege vivunt, sine lege peribunt.

*Cic. lib. 2
de invent.*

X.

*De eo quòd Sacerdotes mandatum ad gentem
extraneam non mittant.*

Cons. To-
let. IV c.
30

EX Toletano Concilio cap. xxx. Con-
finitimi hostium Sacerdotes, præter eos
qui regia potestate licentiam accepe-
runt, quodlibet ad gentem extraneam
mandatum occultè accipere vel dirige-
re non præsumant. Qui autem depre-
henditur atque convincitur, denuncia-
tus Principi apud Concilium, magna
animadversione & condigna multabi-
tur.

XI.

*De Clericis electis ab edificatoribus venera-
bilium locorum, vel heredibus eorum.*

IN legibus cap. cccc lvi. Si quis o-
ratoriam domum ædificaverit, & ipse
vel heredes ejus Clericos in ipsa domo
consecrare meluerint; sumptus admi-
nistrantes ejusdem domus audiantur, si
dignos nominaverint Clericos: sin au-
tem illi tales sint, ut divinis canonibus
non

non comprobentur, ad Episcopum pertinebit alios Clericos idoneos eligere. —

XII.

De ordinatione vel degradatione Presbyterorum.

EX Hispalensi Concilio cap. VI. * Ec- Hispal. Conc. II c. 6
clesiæ Presbyterum à Pontifice suo in- * al. Com-
justè olim dejectum, & innocentem perimus
exilio condemnatum. quem rursus per Fragita-
subscriptionem nostram decrevimus, ut nū Cor-
juxta priscorum Patrum synodalem dubensis
sententiam nullus virorum sine Conci- Ecclesiæ
lii examinatione, dejiendum quemli-
bet Presbyterum vel Diaconum audeat.
Nam multi sunt qui indiscussos pote-
state tyrannica, non auctoritate cano-
nica damnant; & sicut nonnullos gra-
tiæ favore sublimant, ita quosdam o-
dio invidiaque permoti humiliant, &
ad levem opinionis auram condem-
nant, quorum crimina non approbant.
Episcopus enim Sacerdotibus ac mini-
stris solus honorem dare potest, aufer-
re non potest. Si enim hi qui in sæcu-
lo à dominis suis honorem libertatis
adepti sunt, in servitutis nexum non

Veterum Analect. Tom. II.

S

„revolvuntur, nisi publicè apud proceres
 „tribunali foro fuerint accusati: quan-
 „to magis his qui divinis altaribus con-
 „secrati honore ecclesiastico decoran-
 „tur? Qui profectò nec ab uno damna-
 „ri, nec uno judicante poterunt hono-
 „ris sui privilegiis exui: sed præsentati
 „synodali iudicio, quod canon de illis
 „præceperit definiri.

X I I I.

f *Ut nullâ pecuniâ f datâ Episcopî
 ordinentur.*

g „E X libro legum 8 cap. cccc xxx.
 „Ante omnia illud observari sancimus, ut
 „nemo sub præstatione auri vel alterius
 „rei Episcopus consecratur. Quòd si tale
 „aliquid admissum fuerit, seiplos & suas
 „animas perdunt hi qui pecunias acci-
 „piunt vel præstant; & mediatores eorum
 „secundùm divinas regulas & sacros ca-
 „nones condemnationi subjiciuntur. Ea-
 „propter hoc & qui dat, & qui accipit, &
 „qui mediator factus est, sacerdotio vel
 „clericatûs honore removeatur. Quod
 „pro ea causa datum est, ecclesiæ vin-
 „dicetur illi, cujus voluit sacerdotium

emere. Si autem laicus erit, qui pro hac causa aliquid accepit, vel mediator rei factus est, ea quæ data sunt, in duplum ab eo exigantur, ab ecclesia vindicanda. Non solum autem ea quæ data sunt, vindicari præcipimus; sed & omnem cautionem, & omnem aliam qualemcumque actionem cessare sancimus: ut ille qui promissionem accepit, non solum cautionem reddere, sed & aliud tantum, quantum cautio continet, conveniat Ecclesiæ dare.

Item ex Concilio Calchedonensi cap. 11. Si quis Episcopus per pecuniam fecerit ordinationem, & sub pretio redegerit gratiam quæ non potest vendi, ordinaveritque per pecunias Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, vel quemlibet ex his qui connumerantur in Clero, aut promoverit per pecunias dispensatorem, vel quemquam qui subiectus est regulæ; pro suo turpissimo lucri commodo, is qui hoc adtemperasse probatus fuerit, proprii gradus periculo subiacet: & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat; sed sit alienus à dignitate vel sollici-

S ij

» tudine, quam pecuniis quæſivit. Si quis
 » verò mediator tam turpibus & nefandis
 » datis, vel acceptis exſtiterit; ſiquidem
 » Clericus fuerit, proprio gradu decidat:
 » ſi verò laïcus aut Monachus, anathe-
 » matizetur.

X I V.

De electione Abbatis.

» **I**N legibus cap. cccc lxxx. Re-
 » ſtat ut de Monachis dicamus. Igitur
 » ſancimus, ut Abbas ſive Archimândrita
 » in ſingulis Monaſteriis præponatur, non
 » ſecundùm gradum Monachorum, ſed
 » quem cuncti Monachi, vel melioris
 » opinionis conſtituti elegerint: propo-
 » ſitis ſanctis Evangeliis dicentes, quòd
 » non propter amicitiam, vel gratiam,
 » ſed ſcientes eum fidei rectæ & vitæ ca-
 » ſtæ, & adminiſtratione dignum & po-
 » tentem ad Monachorum diſciplinam &
 » omnem Monaſterii ſtatum utiliter cu-
 » ſtodire, eum elegerint. Et ſi ſic electus
 » fuerit, modis omnibus confirmetur ab
 » Epifcopo, cui Monaſterium ſubjectum
 » eſt. Quæ autem de Monaſteriis Mona-

chorum diximus , eadem teneant & in " Monasteriis & Archisteriis mulierum. "

X V.

*De Abbatis ordinatione , & de accessu Episcopi
ad Monasterium.*

GREGORIUS Mariniano Episcopo ^{Greg. lib. 7} Ravennæ. Quàm sit necessarium Mona- ^{ep. 18 In-} ^{diff. 1}
steriorum quieti prospicere , & de co- "
rum perpetua securitate tractare , antè "
actum vos officium , quod in regimi- "
ne Monasterii exhibuistis , informat. Et "
ideo quia Monasterium beatorum Jo- "
hannis & Stephani , quod in Clasita- "
na civitate est constitutum , cui com- "
munis filius CLAUDIUS Abbas præ- "
esse dignoscitur , multa à decessoribus "
vestris præjudicia atque gravamina per- "
tulisse cognovimus ; oportet ut frater- "
nitatis vestræ provisio eorum de futura "
quiete salubri ordinatione disponat : "
quatenus conversantes illic in Dei ser- "
vitio , ipsius quoque gratia suffragan- "
te , mente libera perseverent. Sed ne "
ex ea quæ magis emendanda est , con- "
suetudine quisquam illic quolibet tem- "
pore quicquam molestiæ præsumat in- "

S iij.

„ferre; necesse est ut hæc quæ inferius
„enumeranda curavimus, ita fraterni-
„tatis vestræ studio debeant custodiri,
„ut ex eis non possit ulterius inferendæ
„inquietudinis occasio reperiri. Nullus
„igitur ultrà audeat de redditibus, re-
„bus, vel chartis dicti Monasterii, vel de
„loco aliquo, qui ad eum pertinet, quo-
„cumque modo, qualibet excusatione
„minuere, nec immisiones dolosas ali-
„quas facere: sed si quâ fortè causa in-
„ter Ravennatensem Ecclesiam & præfatum
„Monasterium evenerit, & pacificè non
„potuerit ordinari; apud electos à parti-
„bus timentes Deum, sine voluntaria
„dilatione mediis sacrosanctis Evangeliiis
„finiatur. Defuncto verò Abbate, non
„extraneus, nisi de eadem congrega-
„tione, quem sibi propria voluntate con-
„gregatio elegerit; & qui electus fue-
„rit, sine dolo vel venalitate aliqua or-
„dinetur. Neque venienti Abbati quæ-
„cumque persona qualibet occasione in
„suo Monasterio opponatur, nisi fortè
„exstantibus criminibus, (quod absit)
„quæ sacri canones punire monstrantur.
„Pariter autem custodiendum est, ut in-
„vito ejusdem Monasterii Abbate ad or-

dinanda alia Monasteria , aut ad Ordi-
nes sacros vel ad Clericatus officium "
tollī exinde Monachi non debeant: sed "
si abundantes fuerint, qui ad celebra-
das Deo laudes , vel utilitates Mona-
steriorum complendas suffecerint, Ab-
bas cum devotione de his qui super-
sunt , offerat, quos dignos eorum puta-
verit. Quòd si sufficienter habens da-
re noluerit , tunc Ravennas Episco-
pus ad ordinanda alia Monasteria de his "
qui supersunt , tollat: ad ecclesiasticum "
tamen officium nullus exinde produ-
catur , nisi quem Abbas loci admoni-
tus propria voluntate optulerit. Quis-
quis autem ex prædicto Monasterio ad "
ecclesiasticum ordinem pervenerit , ul-
teriùs illic nec potestatem aliquam, "
nec licentiam habeat habitandi. Ob-
servandum est quoque , ut descriptio "
rerum aut chartarum ejusdem Mona-
sterii ab Ecclesiasticis fieri non debeat , "
si quando res exigit : sed Abbas loci "
cum Abbatibus aliis rerum inventa-
rium faciat. Quoties autem pro utili-
tate sui Monasterii ad Pontificem Ro-
manum Abbas venire vel transmittē-
re fortè voluerit, ei modis omnibus li- "

„ ceat. Præterea cùm Episcoporum ad-
 „ ventus desideranter à Monasteriis de-
 „ beat expectari ; quia tamen hospitan-
 „ di occasione prædictum Monasterium
 „ temporibus decessoris vestri nobis fuif-
 „ se nunciatum est prægravatum : opor-
 „ tet , ut hoc sanctitas vestra decenter
 „ debeat temperare , ut visitandi exhor-
 „ tandique gratiâ ad Monasterium , quo-
 „ ties placuerit , ab ejusdem civitatis An-
 „ tistite accedatur ; sed sic caritatis offi-
 „ cium illic Episcopus impleat , ut gra-
 „ vamen aliquod Monasterium non in-
 „ currat. Vestram verò fraternitatem præ-
 „ dictus Abbas non metuit ad Monaste-
 „ rium frequenter accedere , sed etiam
 „ desiderabiliter concupiscit , sciens quòd
 „ per vos substantia Monasterii omnino
 „ gravari non possit.

Lib. 6. ep. „ Et rursus eidem in alia epistola post
 40 „ aliqua. Hortamur ut omni mora om-
 „ nique excusatione summotâ , ita Mo-
 „ nasteria Ravennæ à vestro vestrorum-
 „ que Clericorum studeatis gravamine
 „ relevare , quatenus nullam deinceps in
 „ eis Clerici , vel hi qui in sacro Ordine
 „ sunt constituti , ob aliud habeant , nisi
 „ orandi tantummodo causâ , accedendi

licentiam : aut si fortè ad peragenda “
 sacra Missarum fuerint invitati myste- “
 ria. Sed ne vel pro cujuslibet Mona- “
 chi aut Abbatis promotione onus ali- “
 quod fortasse sustineant , studendum “
 vobis est , ut si quispiam Abbatum aut “
 Monachorum ex quocumque Monaste- “
 rio ad Clericatus officium vel Ordinem “
 sacrum accesserit , non illic aliquam “
 (ut diximus) habeat ulteriùs potesta- “
 tem , ne Monasteria hujus occasionis “
 velamine , ea quæ prohibemus susti- “
 nere onera compellantur. Hæc itaque “
 omnia vigilantia cura emendare jam se- “
 cundò commonita sanctitas vestra non “
 differat.

Item Gregorius Johanni Episcopo *Lib. I ep.*
 de Urbe vetere. Agapitus Abbas Mo- “¹²
 nasterii sancti Georgii insinuavit nobis “
 plurima se à vestra sanctitate gravami- “
 na sustinere , & non solùm in his quæ “
 necessitatis tempore aliquod Monaste- “
 rio possint ferre subsidium , verùm et- “
 iam in eodem Monasterio Missas pro- “
 hibeadis celebrari : sepeliri etiam mor- “
 tuos interdicas. Quod si ita est , à tali “
 vos hortamur inhumanitate suspendi , & “
 sepeliri ibidem mortuos , vel celebrari “

„ Missas nulla ulterius habita contradi-
 „ ctione permittas : ne denuo querelam
 „ de his quæ dicta sunt, prædictus vir ve-
 „ nerabilis deponere compellatur.

X V I.

De eo quòd Abbas Sacerdos esse debet.

h „ EUGENIUS Papa ^h cap. xxvii. Ab-
 bates per Monasteria tales ordinentur,
 Eugen. I I „ qui sibi subiectos bene regere possint :
 in Syn. „ Sacerdotalem quoque sine honorem a-
 Rom. c. 27 „ depti.

X V I I.

De accusato Abbate quid sit agendum.

i „ GREGORIUS Lupo ⁱ Abbati. Quo-
 Greg. „ niam multæ occasionem in deceptionem
 lib. II ep. „ religiosarum personarum à pravis illic,
 12 „ ut dicitur, hominibus exquiruntur; Pre-
 „ sbyterum prædictæ Ecclesiæ nullo mo-
 „ do privandum deponendumque cense-
 „ mus, nisi causa specialiter criminis ex-
 „ gerit. Unde necesse est, ut si qua con-
 „ tra eum huiusmodi querela surrexit,
 „ non solum Episcopus civitatis causam
 „ examinet, sed adhibitis sibi Coepisco-

pis subtili hoc investigatione perquirat : quatinus cunctis concorditer iudicantibus iudicio canonicæ districtiōnis censura aut reum ferire , aut innocentem possit absolvere.

X V I I I.

De Monachis & Sanctimonialibus , ut regulariter vivant.

MONASTERIA tam virorum, quàm puellarum , quæ contempserint secundum ordinem regulariter vivere , ab Episcopo in cuius parochia esse videntur, emendentur. Quod si non potuerit Episcopusemendare, Metropolitano innotescat. Quod si nec ipse emendare poterit , ad Synodum publicam exinde veniant : & si publicam Synodum contempserint, aut honorem suum perdant , aut excommunicentur ab omnibus Episcopis ; & talis in loco ejus in ipsa Synodo constituatur voluntate domini Regis, vel consensu servorum Dei, qui regulariter ipsam congregationem regat.

Ex Conc.
Vernensi
c. 5

XIX.

De Abbate ad Regem pertinente.

Ibid. c. 10. „ **EX** Concilio Verni palatii. In alia Sy-
 „ nodo nobis perdonastis, ut illa Mona-
 „ steria, ubi Monachi, vel Monachæ vi-
 „ vunt regulariter, eis res dimitterentur,
 „ unde vivere possent. Exinde si regalis
 „ esset locus, ad dominum Regem fe-
 „ cisset rationes Abbas vel Abbatissa: si
 „ episcopalis, ad illum Episcopum.

XX.

De Rectore Floriacensi.

* „ **IN** Concilio Tullensi ^k cap. XII. Tan-
 „ dem postulavit humiliter generalis Sy-
 „ nodus se ad terram usque prosternens.
 „ ante **CAROLUM** gloriosum Regem, &
 „ **RADULFUM** Bituricum Archiepisco-
 „ pum, obsecrans & adjurans per cru-
 „ cem & sanguinem Christi, ut privile-
 „ gium Monasterii sancti Benedicti, quod
 „ annuente præfato Rege firmaverat,
 „ quodque idem Radulfus subscripserat,
 „ ratum & inconvulsam servare stude-

rent. Quòd si Abbas negligens , & sacris regulis non conveniens per dictos Missos inventus fuerit , ab eadem paternitate removeatur , & alius qui dignus repertus fuerit, substitutur; & privilegii auctoritas in eodem Monasterio quacumque occasione non destituitur.

XXI.

De sacerdotio Monachi.

GREGORIUS Lucio *Episcopo. Filius noster Johannes Abbas Presbyterum sibi in Monasterio suo ex congregatione eadem petiit ordinandum. Ideoque fraternitatem vestram præsenti auctoritate duximus adhortandam , quatinus virum quem vobis de congregatione sua ad ordinationem obtulerit consecrandum , sicut est consuetudo , quæque sunt discutienda , subtiliter perquiratis : & si nihil in eo repertum fuerit quod ei possit obviare , canonicè , sicut mos est , consecratur. Nihil autem aliud ei privilegii concedentes , nisi ut in congregatione sua , quotiens opportunum fuerit , sacra Missarum debeat tantum-

- „ modo celebrare myſteria. Et ſanctus
 „ Benediſtus in Regula ſua , cap. l x i i .
 „ Ordinatus autem caveat elationem aut
 „ ſuperbiam , nec quidquam præſumat,
 „ niſi quod ab Abbate ſuo ei præcipitur ,
 „ ſciens ſe multo magis diſciplinæ regu-
 „ lari ſubditum , &c.

X X I I .

De Monachis non ſervantibus propoſitum.

- „ **I**N legib. cap. c c c c x c. Si quis Mona-
 „ ſterium ſuum reliquerit , aut ad aliud
 „ Monafterium tranſierit ; res ejus priori
 „ Monafterio in quo antè intraverat com-
 „ perant.
 „ Item cap. x v i . Si quis in Monaste-
 „ rio ſe collocaverit , & poſtquam ve-
 „ ſtem religioſam veſtitus eſt , è Monaste-
 „ rio reſceſſerit ; omnia bona ipſius quæ
 „ in Monafterium introduxit , ad ipſum
 „ Monafterium pertineant. Idem eſt ex
 „ alia conſtitutione : etſi non introdu-
 „ xit. Omnes enim res cum ejus domi-
 „ no Monafterii ſunt.
 „ Item cap. x v i i i . Si quis introierit in
 „ Monafterium , & poſt religioſam veſtem
 „ reſceſſerit , vel militaverit , vel ſimpli-

citer laïcus factus fuerit ; spoliatur “
cingulo militari, & vitâ liberâ non po- “
tatur, sed officio Præsidis provinciæ “
servire cogatur. Substantia autem ejus “
in Monasterio maneat. “

Item exempla Siricii Papæ ad Hime-
rium Episcopum Terraconensem cap. vi.
Præterea Monachorum quosdam atque “
Monacharum sive Monialium abjecto “
proposito sanctitatis in tantam prote- “
statis demersos esse lasciviam, ut prius “
clanculo, velut sub Monasteriorum præ- “
textu, illicita ac sacrilega se contagio- “
ne miscuerint: postea verò in abruptum “
conscientiæ desperatione perducti, de “
illicitis complexibus liberè filios pro- “
crearint. quod & publicæ leges, & ec- “
clesiastica jura condemnant. Has igitur “
impudicas detestabilesque personas à “
Monasteriorum cœtu ecclesiarumque “
conventibus eliminandas esse manda- “
mus: quatinus reclusæ in suis ergastulis, “
tantum facinus continua lamentatione “
deflentes, purificatorio possint pœnitendi- “
nis igne decoquere, ut eis vel ad mor- “
tem saltim solius misericordiæ intuitu “
per communionis gratiam possit indul- “
gentia subvenire. “

XXIII.

De Clericis qui Monachi volunt fieri, & de insolentia¹ Episcoporum in Monachos.

Conc. To- CAP. LII * ex Toletano Conci-
let. IV. „ lio. Clerici qui Monachorum propo-
c. 50 „ tum ^m appetunt, quia meliorem vi-
** l. l.* „ tam sequi cupiunt, liberos eos ab E-
m „ piscopo in Monasteriis largiri oportet
 „ ingressus, nec interdici propositum eo-
 „ rum, qui ad contemplationis deside-
 „ rium transire nituntur.
 „ Item cap. LI. Nunciatum est præ-
 „ senti Concilio, quod Monachi episco-
 „ pali imperio servili operi mancipientur,
 „ & jura Monasteriorum contra statuta
 „ canonum illicita præsumptione usur-
 „ pentur: ita ut pane omnis ex Cœ-
 „ nobio*, atque illustris portio Christi ad
 „ ignominiam servitutemque perveniat.
 „ Quapropter monemus eos, qui eccle-
 „ siis præsumunt, ut ultra talia non præsu-
 „ mant: sed hoc tantum sibi in Monaste-
 „ riis vindicent Sacerdotes, quod præci-
 „ piunt canones, id est Monachos ad con-
 „ versationem sanctam præmonere, Ab-
 „ bates ad aliqua * officia instituire, at-
 „ que

que extra regulam facta corrigere. " Quod si aliquid in Monachos canoni- " bus interdictum præsumpserint , aut " usurpare quippiam de Monasterii re- " bus temptaverint ; non deerit ab illis " sententia excommunicationis , qui se " deinceps nequaquam sustulerint ab il- " licitis. "

XXIV.

*De Clericis , qui propter vanitatem efficiun-
tur Monachi.*

EX Concilio Cæsaraugustano cap. vi. ^{α Cont. Cæ-}
Si quis de Clericis propter luxum vani- ^{α sar. (117)}
tatemque præsumtam de officio spon- ^{α Damasc.}
te discesserit , ac se , velut obser- ^{α cap. 6}
vatore legis , Monachum se vide-
ri maluerit esse , quàm Clericum ;
ita de ecclesia repellendum , ut nisi ro-
gando & obsecrando plurimis tem-
poribus satisfecerit , non recipiatur. "
Ab universis Episcopis dictum est : "
Ita fiat.

X X V.

De possessionibus ecclesiæ.

” **EX** alio Toletano Concilio cap. i v.
 ” Si quis sanè Clericorum agellos vel vi-
 ” neolas in terris ecclesiæ sibi fecisse pro-
 ” batur sustentandæ vitæ causâ , usque
 ” ad diem obitus sui possideat. Post suum
 ” verò de hac vita discessum , juxta prio-
 ” rum canonum institutiones jus suum
 ” ecclesiæ restituat , nec testamentario
 ” ac successorio jure cuiquam heredum
 ” proheredumque relinquat , nisi forsi-
 ” tan cui Episcopus pro servitiis hac præ-
 ” statione ecclesiæ largiri voluerit.

Greg. lib.

7 ep. 33

ind. 1

” Gregorius Johanni Episcopo. Questi
 ” sunt Monachi ruræ diœceseos , te quæ-
 ” dam de Monasterio sub exenii quasi
 ” specie abstulisse. & ideo necesse est , ut
 ” si quid indecenter recolis accepisse , si-
 ” ne dilatione restituas : ne avaritiæ te
 ” graviter culpa redarguat , quem largum
 ” erga Monasteria sacerdotalis magis de-
 ” buerat munificentia demonstrare. Que-
 ” sti quoque sunt Monachi , Abbatem
 ” suum terram tibi donationis concessis-
 ” se sub prætextu fabricandæ ecclesiæ.

Et ideo præter id quod circumdant pa-
rieres ecclesiæ , volumus ut in jura
Monasterii sine aliqua difficultate re-
vertatur. quia nec mundanarum legum,
nec sacrorum canonum statuta permit-
tunt , res Monasterii de jure ejus quo-
libet titulo segregari. Quapropter do-
nationem ejusdem terræ quæ contrara-
tionem facta est , sine aliqua restitue
contradictione.

Item in legibus cap. c c c c i v.
Si quis mala fide res alienas possidens
vendiderit eas , vel donaverit , vel alio
modo alienaverit ; is autem qui se do-
minum earum putat , sciens hoc testa-
tione denunciaverit ; ei qui res cepit
intra decennium inter præsentis , vel
inter absentes intra vicennium , res fir-
miter apud emptorem , vel qui donatio-
nem excepit , vel alio modo aliena-
tiones nactus est , permaneant. Quod si
ignorante domino mala fide possessor
alienaverit , non aliter hoc præjudicet
domino , nisi triginta annorum spa-
tium transactum sit , quamvis is qui emit,
vel alio modo alienationes nactus est ,
bonæ fidei possessor fuerit.

X X V I.

*De Monacho , vel Sanctimoniali in jus
vocata.*

*Novell. 79.,
c. 1*

EX Constitutione II , cap. LXXIV.
 " Si quis cum Monachis vel Sanctimo-
 " nialibus habeat litigium , non audeat
 " eos ad civilem judicem accusare , vel
 " trahere in archisterio vel Monasterio
 " constitutos : sed magis adeat civitatis
 " Episcopum. Ille enim æstimabit, utrum
 " repræsentari principalis persona debeat;
 " an per Defensorem, Egumenum vel A-
 " pocrisiarum defendi cum omni scilicet
 " honestate : ita ut Episcopus legibus
 " & canonibus consentaneam sententiam
 " proferat. De temeratoribus , cap. IV.
 " Si quis hanc constitutionem violave-
 " rit , in magistratu quidem positus x li-
 " brarum auri pœnâ multabitur ; exsecu-
 " tor autem litium constitutus , in deca-
 " nicis ecclesiarum recludatur compe-
 " tentes pœnas luiturus : & postea non
 " concedatur officium exsecutoris ha-
 " bere.

XXVII.

*De his quæ à fidelibus in basilicis
offeruntur.*

EX Concilio Aureliacensi cap. xi. De his quæ parochiis in terris , vinctis ,
mancipiis , atque peculiis quicumque fideles obtulerint , antiquorum canonum statuta servantur , & omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ in altario accesserint , tertia fideliter Episcopis deferatur.

XXVIII.

*De Episcopis invasoribus prætermissa
Synodo.*

EX Concilio Carthaginiensi , cap. lxxvi. Placuit ut Episcopi quascumque Ecclesias vel plebes , quas ad suam Cathedraliam existimant pertinere , non ita repperierint , ut causas suas Episcopis judicantibus agant ; sed alio retinente iruerint , sive volentibus , sive nolentibus plebibus , causæ suæ detrimentum patiantur. Et quicumque jam hoc fecerint , si nondum est inter Episcopos finita

T iiij

„ contentio , sed adhuc contendunt , il-
 „ le inde discedat , quem constiterit præ-
 „ termissis iudiciis ecclesiasticis inva-
 „ sisse. Nec sibi quisquam blandiatur , si
 „ à Primatè , ut retineat litteras , postula-
 „ rit *. Sed sive habeat litteras , sive non
 „ habeat ; conveniat eum qui tenet , &
 „ ejus litteras accipiat ; ut appareat pa-
 „ cificè tenuisse ecclesiam ad se perti-
 „ nentem. Si autem ille aliquam quæ-
 „ stionem retulerit , per Episcopos iudi-
 „ ces causa finiatur , sive quos eis Pri-
 „ mates dederint , sive quos ipsi vicinos
 „ cum consulto Primatus * elegerint.

* al. im-
 petrarit.

* al. ex
 consensu
 delege-
 rint.

XXIX.

De tricennali prescriptione.

Concil.
 Calched.
 c. 17

„ **EX** Concilio Calchedonenſi cap. xvii.
 „ Singularum ecclesiarum rusticas parœ-
 „ chias , vel in possessionibus manere de-
 „ bere inconcuſſas illis Episcopis , qui eas
 „ retinere noſcuntur , & maximè ſi per
 „ tricennium eas absque vi obtinentes ,
 „ ſub diſpenſatione reſerunt. Quòd ſi
 „ intra tricennium facta fuerit de hijs , vel
 „ fiat altercatio ; licere eis qui ſe laſos
 „ aſſerunt , ad ſanctam Synodum pro-

vinciæ certare. Quòd si quis à Metro-
politano læditur , apud Primatem diœ-
ceseos aut apud Constantinopolitanam
sedem judicetur , sicut superius dictum
est. Si qua verò civitas potestate im-
periali novata est , aut si protinus in-
noveretur ; civiles dispositiones & publi-
cas ecclesiasticarum parœchiarum quo-
que ordinationes subsequantur.

XXX.

De dote ecclesiarum.

EX Concilio Toletano cap. xix. ^{Conc. To-}
Multi contra canonum constituta sic ^{let. III}
ecclesias quas ædificaverint , postulant ^{c. 19.}
consecrari , ut dotem ejus ecclesiæ cen-
seant ad Episcopi ordinationem non
pertinere. quod factum & in præteri-
tum displicet , & in futurum prohibe-
tur : sed omnia secundum constitutio-
nem antiquam ad Episcopi ordinatio-
nem & potestatem pertineant.

XXXI.

De Episcopo quid debeat habere de ecclesia.

*Conc. Bra.
cap. 111
cap. 2*

EX Concil. quo suprà cap. 11. Placuit ut nullus Episcoporum suas dioceses perambulans, præter honorem Cathedralæ suæ, id est duos solidos, aliquid aliud per ecclesias tollat, neque tertiam partem ex quacumque oblatione populi in ecclesiis parœchialibus requirat. sed illa tertia pars pro luminaribus ecclesiæ, vel recuperatione servetur; & singulis annis Episcopo exinde ratio fiat. Nam si tertiam partem illam Episcopus tollat, lumen & facta recta abstulit ecclesiæ. Similiter & ut parœchiales Clerici servili more in aliis quibus operibus Episcopis servire non cogantur. Quia scriptum est: *Neque vi
dominantes in Clero.*

XXXII.

*De rebus ecclesiæ, & de proximis fundato-
rum ejus.*

EX Concilii Toletani cap. 1. Omnis ^{Conc. To-}
itaque rei ecclesiasticæ quantitas, sicut ^{let. 1 X}
remedium veniæ tribuit conferenti, ita ^{c. 1}
damnum rite præparat fraudatori. Et
ideo nullus Sacerdotum vel Ministro-
rum ex rebus ecclesiæ, quæ in quibus-
cumque locis à fidelibus largiuntur,
aliquid auferat; vel juri suo, aut Ca-
thedræ propriæ utilitati convertat. De-
votio enim uniuscujusque, sicut gra-
tanter votum contulit Domino, ita de-
finivit, quòd plenitudo votorum con-
servaretur in loco: in quo velut si con-
lata tenentur, manet gratia offerentis;
ita si frustrantur, imminet perniciēs de-
fraudantis. Verùm ut rei hujus potior
soliditas habeatur, condignis filiis vel
nepotibus honestioribusque propin-
quis ejus qui construxit vel ditavit ec-
clesiam, licitum sit hanc bonæ inten-
tionis habere sollicitudinem, ut si Sacer-
dotem vel Ministrum aliquid ex con-
latis rebus providerint defraudare; aut

» commonitionis honesta conventione:
 » compescant, aut talia Episcopo vel ju-
 » dici corrigenda denuncient. Quòd si ta-
 » lia Episcopus agere temptet, Metropo-
 » litano ejus hæc insinuare procurent. Si
 » autem Metropolitanus talia gerat, Re-
 » gis hæc auditibus intimare non disse-
 » rant. Iplis tamen heredibus in eisdem
 » rebus non liceat quasi juris proprii po-
 » testatem præferre; non rapinam, non
 » fraudem ingerere, non violentiam
 » quamcumque præsumere: sed solum
 » in eo salutarem sollicitudinem adhibe-
 » re, quòd in nullam noxam operatio-
 » nis attingat, aut vel in multam, vel
 » in aliquam partem salutaris merces ad-
 » sumat. Si quis autem deinceps hæc mo-
 » nita temerare voluerit; & malè rapta
 » cum confusione restituat, & excommu-
 » nicationis annuæ sustinebit sententiam.
Ibid. c. 2 » Item cap. 11. Cùm sæpe sit solitum
 » etiam illa quæ non debentur, prece sup-
 » plicationis, & vi quodammodo extor-
 » quere doloris: quanto magis jam sine
 » obstaculo non cedi debent exquisita
 » simul & ordine juris & dolore compas-
 » sionis? Quia ergo fieri plerumque cog-
 » noscitur, ut ecclesiæ paræchiales vel sa-

era Monasteria ita quorumdam Episcoporum vel insolentiâ, vel incuriâ horrendam incidant in ruinam, ut gravior exoriat^{ur} ædificantibus mæror, quàm in struentibus * gaudii exstiterat labor. ^{* al. construendo} Unde * pia compassione decernimus, ^{* al. Ideo} ut quamdiu earundem fundatores ecclesiarum in hac vita superstites exstiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere sollicitam, & sollicitudinem ferre præcipuam, atque rectores præcipuos vel idoneos in eisdem basilicis iidem ipsi offerant Episcopis ordinandos.

In legibus cap. cccc lvi. Si quis oratoriam domum ædificaverit, & ipse vel heredes ejus Clericos in ipsa domo consecrare maluerint, sumptus administrantes ejusdem domus; audiantur, si dignos nominaverint Clericos. Sin autem illi tales sint, ut divinis canonibus non comprobentur, ad Episcopum pertinebit alios Clericos idoneos eligere.

XXXIII.

De provisione suffragii Episcoporum.

*Conc. To-
let. IV. c.* 37 **C**AP. XXXVII. Quicumque Episcopi
suffragio cujuslibet aliquid ecclesiasti-
ca utilitatis providerint, & pro eo quod-
cumque modicum in remuneratione
promiserint; promissi solutionem eos ex-
solvere oportebit, ita ut id ad Conci-
lium comprovinciale deductum eorum
conniventia confirmetur. quia, sicut
Apostolus Paulus ait, mercedem suam
1 Cor. 3, 8 accipient.

XXXIV.

*De indigentia eorum, qui res suas contulerunt
ecclesie.*

ibid. c. 38 **C**AP. XXXVIII. Præbendum est à
Sacerdotibus vitæ solatium indigenti-
bus, & maximè his, quibus restituenda
vicissitudo est. Quicumque ergo Fi-
delium de facultatibus suis ecclesiæ a-
liquid devotione propria contulerint;
si fortè ipsi aut filii eorum redacti fue-
rint ad inopiam, de eadem ecclesia suf-
fragium vitæ pro temporis usu perci-

piant. Si enim Clericis, vel Monachis, seu peregrinis, aut quibuscumque necessitatem patientibus pro solo religionis intuitu in usum res ecclesiasticæ largiuntur; quanto magis his consulendum est, quibus retributio iusta debetur?

XXXV.

De avaritia Sacerdotum.

CAP. XXXIII. Avaritia radix cunctorum est malorum: cujus sitis etiam Sacerdotum mentes obtinet. Multi enim Fidelium in amorem Christi & Martyrum in paræchiis Episcoporum basilicas construunt, oblationesque conscribunt: Sacerdotes autem auferunt, & in usus suos convertunt. Inde est quod cultores sacrorum deficiunt, dum stipendia sua perdunt. Inde labentium ædificia basilicarum non reparantur: quia avaritia sacerdotali omnia auferuntur. Pro qua re constitutum est à præsentis Concilio, Episcopos, ita dioceses suas regere, ut nihil ex earum jure præsumant auferre: sed juxta priorum auctoritatem Conciliorum tam de oblationibus, quàm de tributis ac fru-

„ Stibus tertiam consequantur. Quòd si
 „ amplius ab eis præsumptum exstiterit,
 „ per Concilium restauretur, appellantia-
 „ bus aut ipsis conditoribus, aut certè
 „ propinquis eorum, si jam illi à sæculo
 „ decesserunt. Noverint tamen condito-
 „ res basilicarum, in rebus quas eidem
 „ ecclesiæ conferunt, nullam potestatem
 „ habere: sed juxta canonum instituta,
 „ sicut ecclesiam, ita & dotem ejus ad
 „ ordinationem Episcopi pertinere.

Greg. l. 7 „ Gregorius Leoni Episcopo. Volumus.
ep. 8 Ind. „ ut quidquid ecclesiæ tuæ ex reditu vel
 „ quolibet alio titulo fortassis accesserit,
 „ quartam exinde portionem sine dimi-
 „ nutione aliqua debeas segregare, atque
 „ eam secundum Dei timorem Presbyte-
 „ ris, Diaconibus ac Clero, ut tibi visum
 „ fuerit, discretè dividere, & unicuique,
 „ ut meritum laboris exegerit.

Gelasii „ Quòd quatuor fieri debeant portio-
Decr. c. 27 „ nes de rebus ecclesiæ, Gelasius in De-
 „ cretalibus cap. xxvii. Quatuor autem,
 „ inquit, tam de reditu, quàm de obla-
 „ tione Fidelium, prout cujuslibet facul-
 „ tas ecclesiæ permittit, sicut dudum est
 „ rationabiliter decretum, convenit fieri
 „ portiones: quarum sit una Pontificis,

altera Clericorum, tertia pauperum, „
quarta fabricis applicanda ecclesiæ. „

Simplicius Episcopus Florentino, „*Simpl. Pa.*
Equitio, & Severo Episcopis. De redi- „*pa Decr. c.*
tibus ecclesiarum vel oblationibus Fi- „
delium quid deceat, nescienti nihil li- „
cere permittat: sed sola & ex his quar- „
ta portio remittatur, duæ ecclesiasticis „
fabricis & erogationi peregrinorum „
& pauperum profuturæ à Bonagro „
Presbytero sub periculo sui Ordinis mi- „
nistrentur. Ultima inter se Clericis pro „
singulorum meritis dividatur. „

XXXVI.

De injustè excommunicatis.

EX Concilio Affricanoⁿ cap. c. Quam- „
diu excommunicato communicaverit „
suus Episcopus, eidem Episcopo ab „
aliis non communicetur Episcopis, ut „
magis caveat Episcopus, ne dicat in „
quemquam, quod aliis documentis con- „
vincere non potest. „

Item ex Concilio Colonix^o cap. lvi. „
Ut nemo Episcoporum quemlibet sine „
certa & manifesta peccati causa, com- „
munionem privet ecclesiastica. Anathe- „

„ ma autem sine consensu Archiepiscopi
 „ & Episcoporum prælata etiam evange-
 „ lica ammonitione nulli imponat, nisi
 „ unde canonica doceat auctoritas. quia
 „ anathema æternæ mortis est damnatio,
 „ & non nisi pro mortali debet imponi
 „ crimine; & illi qui aliter non potuerit
 „ corrigi.

„ Item in legibus cap. cccc xli. Ne-
 „ mo Episcopus, nemo Presbyter excom-
 „ municet aliquem, antequam causa pro-
 „ betur, propter quam ecclesiastici cano-
 „ nes hoc fieri jubent. Si quis autem ad-
 „ versus eum excommunicaverit aliquem,
 „ ille quidem qui excommunicatus est,
 „ majoris Sacerdotis auctoritate ad gra-
 „ tiam sanctæ communionis redeat: is au-
 „ tem qui non legitimè excommunicā-
 „ vit, in tantum abstineat à sacra com-
 „ munionem tempus, quantum majori Sa-
 „ cerdoti visum fuerit: ut id quod inju-
 „ ste fecit, ipse justè patiatur.

XXXVII.

De ecclesiis & earum Presbyteris.

Conc. To-
let III c.
 20 „ **EX** Concilio Tolet. cap. xx. Multo-
 „ rum querela hanc constitutionem exe-
 git,

git, qua cognovimus Episcopos per
parœchias suas non sacerdotaliter, sed
crudeliter defœvire: &, dum scriptum
fit, *Forma estote gregi, neque vi quasi do-* ^{1 Petr. 5}
minantes in Clero, exactiones diœcesis
suarum vel damna infligant. Ideoque cen-
semus, excepto quod veterum constitu-
tiones à parœchiis habere jubent Epi-
scopos, ut illis alia quæ huc usque præ-
sumpta sunt, denegentur. Hoc est, ne-
que in angariis Presbyteros, aut Dia-
conos, neque in aliquibus fatigent in-
dictionibus, ne videantur in Ecclesia
Dei exactores potius, quàm Dei Pon-
tifices nominari. Hi verò Clerici tam
locales, quàm diœcesani, qui se ab Epi-
scopo gravari cognoverint, querelas
suas ad Metropolitanum deferre non
differant: qui Metropolitanus non mo-
retur ejusmodi præsumptiones coercere.

Eugenius Papa, cap. xxi. Monaste-^{Synodus}
rium vel oratorium constructum cano-^{Rom. sub}
nicè, à dominio constructoris invito ^{Eugen. 11}
non auferatur: liceatque illi Presbyte-^{c. 21}
ro cui voluerit, cum consensu sui Epi-
scopi, ne malus sit, commendare; ita ut
ad placitum Episcopi Sacerdos obedien-
ter recurrat.

- „ Item cap. xxiv. Episcopi in pro-
 „ priis suis ecclesiis Presbyteros ordinent.
 „ Quòd si quilibet alius homo in sua ba-
 „ silica infra trium mensium spatium, ab
 „ Episcopo monitus, Presbyterum non
 „ miserit, Episcopus Principi suggerat,
 „ ut hoc emendet.
 „ Item cap. xxv. Si destructæ ecclesiæ
 „ de propriis rebus reædificari non po-
 „ tuerint, à populo plebis auxilientur.
 „ Item cap. xxvi. Nullus Episcopus à
 „ nullo sibi subjecto Clerico donationes
 „ ultra statuta Patrum exigat nec anga-
 „ rias.

XXXVIII.

*De eo quòd Episcopus habeat tertiam partem
ecclesiæ, & potest dare cui voluerit.*

*ex alio
Concilio*

„ CAP. vi. Opportunè duximus decer-
 „ nendum, ut Episcopus tertiam, quam
 „ de rebus ecclesiæ sanctione Patrum de-
 „ bitam sibi novit, aut ipsi ecclesiæ cu-
 „ jus res esse patebit, aut alteri ecclesiæ,
 „ cui elegit, conferre decreverit, ut lici-
 „ tum maneat, & irrevocabile robur ejus
 „ sententia ferat.

Conc. To-
let. III
6. 3

„ Item ex Toletano Concil. cap. iiii.

Nulli Episcoporum liceat res alienare ecclesiæ, quoniam & antiquioribus canonibus hoc prohibetur. Si quid verò quod utilitatem non gravet ecclesiæ, pro suffragio Monachorum vel ecclesiarum ad suam parochiam pertinentium dederint, firmum maneat: peregrinorum verò vel Clericorum & egenorum necessitati salvo jure ecclesiæ præstare permittantur pro tempore quæ poterint.

XXXIX.

De sanctitate vite Clericorum.

SIRICIUS Papa in epistola cap. VII. <sup>«Siric. De-
«cret. c. 7.</sup> Plurimos Sacerdotes Christi atque Levitas post longa consecrationis suæ tempora, tam de conjugibus propriis, quam etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse, & crimen suum hac præscriptione defendere, quia in veteri testamento Sacerdotibus ac Ministris generandi facultas legitur attributa. Sed illi per successionem generis eligebantur de sola tribu Levi, quibus Deus dicit: *Sancti estote, quia ego sanctus sum.* ^{«Levit. 19,} Unde & procul à suis domibus anno a²

V ij

„ vicis suæ in templo habitare iussi sunt,
„ ne cum uxoribus possint carnale exer-
„ cere commercium. Nos verò omnes
„ Sacerdotes atque Levitæ insolubili le-
„ ge constringimur, ut à die ordinatio-
„ nis nostræ sobrietati ac pudicitiae & cor-
„ da nostra mancipemus & corpora: dum-
„ modo per omnia Deo nostro in his quæ
„ cotidie offerimus, sacrificiis placeamus.
„ Qui ergo ignorantiam lapsos se esse de-
„ flent, his hac conditione misericordiam
„ dicimus non negandam, ut sine ullo
„ honoris augmento in hoc, quo detecti
„ sunt, quamdiu vixerint, officio perseve-
„ rent: si tamen post hæc continentes se
„ studuerint exhibere. Qui verò exemplo
„ veteris sacerdotii quasi licito conjugio
„ utuntur, noverint se ab omni ecclesia-
„ stico honore, quo indigni usi sunt, A-
„ postolicæ Sedis auctoritate dejectos, nec
„ umquam posse divina attrectare myste-
„ ria deinceps ullâ nostrâ indulgentiâ,
„ sive sit Episcopus, sive Presbyter, sive
„ Diaconus.

XL.

*De filiis Presbyterorum, vel Episcoporum, vel
Diaconorum.*

EX Conc. Tolet. cap. x. Quicumque ^{“Conc. To-}
verò Clericorum ab Episcopo usque ad ^{let. IX &}
Subdiaconum deinceps vel ex ancillæ, ^{“10}
vel ex ingenuæ detestando connubio, in [“]
honore constituti filios procrearint; il- [“]
li quidem ex quibus geniti probantur, [“]
canonicâ censurâ damnentur: proles [“]
autem alienata * pollutione non solùm ^{“* al. tali}
parentum hereditatem numquam acci- ^{nata}
piet, sed etiam in servitutem ejus ec- [“]
clesiæ, de cujus Sacerdotis vel Ministri [“]
ignominia nati sunt, jure perenni per- [“]
manebunt.* Filii autem Sacerdotum, qui ^{“ex Conc.}
ante sacerdotium nati sunt, spectacula ^{“Carthag.}
fræcularia non exhibeant; sed nec spe- [“]
ctent, licet hoc Christianis omnibus in- [“]
terdictum sit: & ubi blasphemix sunt, [“]
non accedant, sicut habes in Concilio [“]
Carthaginensi, cap. xv. [“]

XLI.

De rebus ecclesiæ dispensandis.

» **EX** Concilio Orientalium Episcoporum cap. xiv, de præsumptione Episcopi in rebus ecclesiæ. Si quis Episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in suo Clero, aut ubi fortè non est Presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere; res ipsas ecclesiæ propriæ restaurare cogatur, & in judicio Episcoporum de jiciatur inauditus, & tamquam furti aut latrocinii reus à suo honore privetur.

» Item cap. xvi. Episcopus habeat potestatem in rebus ecclesiæ, ut dispenset necessitatem patientibus cum omni reverentia & timore Dei: participare eum oportet quæ necessaria sunt: si tamen ipse, aut qui cum eo sunt fratres, indiguerint aliquid, aut necessitatem ullo modo patiantur, secundum sanctum

1 Tim. 6. » Apostolum dicentem: *Habentes victum*
8 » *& tegumentum, his contenti simus.* Si autem res ecclesiasticas Episcopus in suas voluntates usurpare voluerit, & lucra

ecclesiæ & fructus agrorum non cum
Presbyterorum vel Diaconorum consilio
intaminaverit, aut fratribus vel filiis vel
quibuscumque propinquis suis dederit
potestatem, ut per eos res lædantur
latenter; hunc oportet obnoxium esse
Concilio. Similiter Presbyteros & Dia-
conos, si eadem faciant; corripì opor-
tet.

X L I I.

*ut nullus eligat sibi Episcopum successo-
rem.*

EX Concil. Antioch. cap. xxv. Epi-
scopo non licere pro se alterum suc-
cessorem sibi constituere, licet ad exi-
tum vitæ perveniat. Quod si tale ali-
quid factum fuerit, irritum esse hujus-
modi constitutum. Servetur autem jus
ecclesiasticum id continens, oportere
non aliter fieri, nisi cum Synodo & ju-
dicio Episcoporum, qui post obitum
quiescentis potestatem habent eum qui
dignus exstiterit, promovere.

Item Gregorius Anatolio Constanti-
nopolitano Subdiacono. Nusquam cano-
nes præcipiunt, ut pro ægritudine p̄ Epi-

V. iij

“Conc. An-
tioch. sub
titulo P. I
“c. 23

“Gregor.
lib. 9 ep.
41 p

» scopo succedatur. Et omnino injustum
» est, ut si molestia corporis irruit, ho-
» nore suo privetur ægrotus : atque ideo
» hoc per nos fieri nullatenus potest, ne
» peccatum in anima mea ex ejus deposi-
» tione veniat. Sed suggerendum est,
» ut si is qui est in regimine, ægrotat,
» dispensator illi talis requiratur, qui pos-
» sit ejus curam omnem agere, & locum
» ejus in regimine ecclesiæ, ipso non de-
» posito, ac in custodia civitatis implere :
» ut neque Deus omnipotens offenda-
» tur, neque civitas inveniatur esse ne-
» glecta. Si verò isdem reverentissimus
» Johannes fortasse pro molestia sua pe-
» tierit, ut ab Episcopatus honore de-
» beat vacare; eo petitionem scripto dan-
» te concedendum est. Aliter autem nos
» id facere pro omnipotentis Dei timore
» omnimodo non valemus. Quòd si hoc
» petere noluerit; quod piissimo Impera-
» tori complacet, quidquid jubet face-
» re, in ejus est potestate. Sicut novit,
» ipse provideat : nos tantummodo in de-
» positione non faciat permisceri. Quod
» verò ipse Imperator fecerit, si canoni-
» cum est, sequimur : si verò canonicum
» non est, in quantum sine peccato nostro
» possumus, portamus.

XLIII.

De Communione.

AUGUSTINUS in ecclesiasticis regu- "Auctor de
dogmat.
"eccl. c. 53
lis 9 cap. XXIII. Cotidie Eucharistiæ
communione percipere, nec laudo, "
nec vitupero. Omnibus tamen diebus "
dominicus communicandum hortor, si "
tamen mens in affectu peccandi non "
sit. Nam habentem adhuc voluntatem "
peccandi gravari magis dico Eucha- "
ristiæ perceptione, quàm purgari. Et "
ideo quamvis quis peccato mordeatur, "
peccandi de cætero non habeat volunta- "
tem; & communicaturus satisfaciât la- "
crymis & orationibus. Hæc cùm fece- "
rit, confidens de Domini miseratione, "
qui peccata piæ confessioni donare "
consuevit, accedat ad Eucharistiam in- "
trepidus & securus. Sed hoc de illo dico, "
quem capitalia peccata non gravant. "
Nam quem mortalia post baptismum "
commissa premunt, hortor primùm pu- "
blicâ penitentiâ satisfacere, & ita Sa- "
cerdotis iudicio reconciliatum Commu- "
nioni sociari, si vult non ad iudicium "
vel condemnationem Eucharistiam per- "

„ cipere. Sed & secreta satisfactione sol-
 „ vi mortalia crimina non negamus, sed
 „ mutato prius sæculari habitu : ut reli-
 „ gionis studio per vitæ correctionem, &
 „ jugem, immo perpetuum luctum, mise-
 „ rante Deo, veniam consequatur, ita
 „ dumtaxat ut contraria pro his quæ præ-
 „ nitet, non * agat, & Eucharistiam omni-
 „ bus Dominicis supplex usque ad mor-
 „ tem percipiat.

** al. deest*
non
Greg. in „ Gregorius. Sanctæ Communionis my-
resp. 10 ad „ sterium mulier percipere menstruo
interrog. „ tempore non debet prohiberi. Si autem
Augustini „ ex veneratione magna non præsumit
 „ percipere, laudanda est. Sed si perce-
 „ perit, nonjudicanda. Bonarum quippe
 „ mentium est, ibi aliquo modo culpas.
 „ suas agnoscere, ubi culpa non est : quia
 „ sæpe sine culpa agitur, quod venit ex
 „ culpa. Unde etiam cùm esurimus, sine
 „ culpa comedimus, quibus ex culpa primi
 „ hominis actum est ut esuriamus. Men-
 „ strua enim consuetudo mulieribus non
 „ aliqua culpa est, videlicet quæ natura-
 „ liter accidit : sed tamen quòd natura
 „ ipsa vitata est, ut etiam sine volunta-
 „ tis studio videatur esse polluta, ex cul-
 „ pa venit vitium, in quo seipsam, qualis

per iudicium facta sit humana natura, „
cognoscit : ut homo qui culpam spon- „
te perpetravit, reatum culpæ portet in- „
vitus. Atque ideo feminæ seipsas con- „
siderent, & si in menstrua consuetudi- „
ne ad Sacramentum dominici corporis „
& sanguinis accedere non præsumant; „
de sua recta consideratione laudandæ „
sunt : dum verò ad percipiendum ex „
religiosæ vitæ consuetudine ejusdem „
mysterii amore rapiuntur, reprimendæ „
(sicut prædiximus) non sunt. Et infrà. „
Vigilanti verò mente pensandum est, „
quòd in monte Sina Dominus loquutu- „
rus populo, priùs eundem populum ab- „
stinere à mulieribus præcepit. Et si illic „
ubi Dominus per creaturam subditam „
hominibus loquebatur, tanta provisio- „
ne est munditia corporis requisita, ut „
qui verba Dei reciperent, mulieri- „
bus mixti non essent : quanto magis „
mulieres, quæ corpus omnipotentis „
Dei accipiunt, custodire in se mundi- „
tiam carnis debent, ne ipsa inæstimabi- „
lis mysterii magnitudine graventur ? „
Hinc etiam ad David de pueris suis per „
Sacerdotem dicitur, ut si à mulieribus „
mundi essent, panes propositionis acci- „

„perent, quos omnino non acciperent,
„nisi eos David mundos esse fateretur.
„Tunc autem vir post admixtionem con-
„jugis, si aquâ lotus fuerit, etiam sacræ
„Communione mysterium valet accipe-
„re, cum ei juxta præfinitam sententiam
„etiam ecclesiam licuerit introire. Item
„de pollutione somnii. Hunc quidem te-
„stamentum veteris legis pollutum di-
„cit, & nisi lotum aquâ, usque ad vespere-
„ram intrare ecclesiam non concedit.
„Quod tamen aliter populus spiritualis
„intelligens, sub eodem intellectu acci-
„pit: quia quasi per somnium illuditur,
„qui tentatus immunditia vanis imagini-
„bus in cogitatione inquinatur. Sed la-
„vandus est aquâ, ut culpas cogitatio-
„nis lacrymis abluat, & nisi prius ignis
„temptationis recedat, reum se quasi ad
„vesperam recognoscat. Sed est in eadem
„illusionem valde necessaria discretio,
„quam subtiliter pensare debeas, ex qua
„re accadat menti dormientis. Aliquando
„enim ex crapula, aliquando ex naturæ
„superfluitate vel infirmitate, aliquando
„ex cogitatione contingit. Et quidem cum
„ex naturæ superfluitate vel infirmitate
„evenerit, omnino hæc illusio non est ti-

menda, quia hanc animus nesciens per-
tulisse magis dolendus est, quàm fe-
cisse. Cùm verò appetitus gulæ ultra
modum in sumendis alimentis rapitur,
atque idcirco humorum receptacula
gravantur; habet exinde animus ali-
quem reatum, non tamen usque ad
prohibitionem percipiendi sancti my-
sterii, vel Missarum sollemnia celebra-
di, cùm fortasse aut festus dies exigit,
aut exhiberi mysterium, pro eo quòd Sa-
cerdos alius in loco deest, ipsa neces-
sitas compellit. Nam si adsunt alii qui
implere ministerium valeant, illusio per
crapulam facta à perceptione sacri my-
sterii prohibere non debet: sed ab immo-
latione sacri mysterii abstinere, ut ar-
bitror, humiliter debet, si tamen dor-
mientis mentem turpis imaginatio non
concuſſerit. Nam sunt quibus ita ple-
rumque illusio nascitur, ut eorum ani-
mus etiam in somno corporis positus
turpi imaginatione non fœdetur. Qua in
re unum ibi ostenditur, quòd ipsa mens
rea non sit tunc, sed suo iudicio libera,
cùm se, etsi dormienti corpore, nihil me-
minit vidisse, tamen in vigiliis corporis
meminit in ingluviem cecidisse. Sin ve-

„ rō ex turpi cogitatione vigilantis oritur
 „ illusio dormientis , patet animo reatus
 „ suus. Videt enim à qua radice inquit
 „ natio illa processerit , qui quod cogitavit
 „ sciens , hoc pertulit nesciens.

„ Quando Monachi & alii pænitentes
 „ communicare debent , manifestat sanctus
 „ Eucherius ¹. Detur pænitentia sæ-
 „ culari , cujus adhuc cervix sub jugo
 „ dependet sæculi , & huic pro immani-
 „ tate peccati sive delicti terminetur tem-
 „ pus , qui adhuc tempori servit. Cæte-
 „ rum abrenuncians sæculo & ejus mili-
 „ tix, spondensque se cunctis diebus servi-
 „ turum Deo ; cur pænitentiam moretur ;
 „ quilibet effectus velut onager secta-
 „ tur eremi vastitatem ? sicut ait Iob : *Quis*
 „ *dimisit onagrum liberum in deserto ? à leone*
 „ *fortiter caveat , & arentibus herbis poculo*
 „ *exiguo alatur in eremo.* Erigat in æra ca-
 „ put , & sic flagrantem nimium sitis ar-
 „ dorem sancti Spiritus aura restingat ;
 „ ne dum valde desiderat amœna viren-
 „ tia , nimis deliciis præpeditus pericu-
 „ lum salutis incurrat. Igitur abrenun-
 „ cianti pænitentia publica non est ne-
 „ cessaria : quia conversus ingemuit , &
 „ cum Deo æterno pactum iniit. Ex illo

igitur die non memorantur ejus delicta quæ gessit in sæculo , ex quo factum justitiam de reliquo promiserit Deo. Ergo chirographum , de quo se Monachus debitum ex tota fide promiserit implere , etsi fidelis factus peccavit in sæculo , post abrenunciationem suam iterum factam , dominicum corpus non dubitet accipere , nec occasione humilitatis nimix prolongetur à corpore ejus & sanguine , cui se junxit , ut unum corpus efficeret. Communicare ergo non desinat , qui peccare quievit : tantum ne de reliquo peccet. Nam sicut ignis ille visibilis duas in se quasdam efficacias habet , id est comburere fragilia , & illuminare tenebrosa : ita ignitum illud dominicum corpus , quando cum metu & reverentia grandi fuerit sumptum , corporis quidem delicta consumit , animæ verò sensum illuminat. Et ideo communicare frequentius debet. Si verò fuerit , sicut scriptum est , lepra in pelle , immunda erit , id est peccatum in Monacho , quia pellem esse Monachum Scriptura significat , mortificantem membra sua super terram. Cinis ossibus adhæsit , caroque

„ immutatur propter oleum , & jejunio
 „ infirmatur , & genua velut fenum arc-
 „ scunt. Ergo si in hac pelle visa fuerit
 „ lepra, immunda erit, & nisi fuerit hya-
 cinthina, aut rubra pura, ad ornatum ta-
 bernaculi non erit apta.

Hæ sunt sanctorum Patrum senten-
 tiæ, discretionis plenæ, quibus monen-
 tur viri ac feminæ, quando, vel qua-
 les debent accedere ad communionem
 Eucharistiæ. Peccatorum enim quibus
 abstinere jubemur ab Eucharistia, alia
 nos trahunt naturæ vitio etiam invi-
 tos, alia voluntarios. Nam invitus le-
 ge peccati ducebatur, qui ingemiscens
 querebatur : *Video utique aliam legem in*
membris meis, repugnantem legi mentis
meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ
est in membris meis. Unde Gregorius dis-
 cretionis & eloquentiæ singulariter
 magnificus, indulgendo infirmitati hu-
 manæ, accessum ecclesiæ & commu-
 nionem Eucharistiæ talibus tribuens,
 dolentem consolatur : quia aliquando
 invitus & vir polluitur nocturno som-
 nio, & mulier suo menstruo. cujus au-
 ctoritate discimus, quod solus sibi con-
 sciens in peccati opere, solus sibi erit
 judex,

Rom. 7, 2

Judex, etiam post confessionem, in percipienda corporis & sanguinis Christi communione. Qui verò peccati lege voluntarius rapitur, hunc peccatorum recordatio non tantum contristat, quantum delectat: quia ex consensu peccare deliberat. Ac idcirco sicut Augustinus dicit: Communionem Eucharistiæ magis credendum est gravari, quàm purgari. quandoquidem totus in affectu peccandi consistit. Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Sciendum itaque est de eo, qui vel in se, vel in alterum peccat libenter, quòd à Communionem arceri debet, ne videamur margaritas nostras ante porcos ponere, & esse participes perditionis alienæ. Attamen Christi exemplum occurrit, qui Judæ proditori intinctum panem porrexit, de quo scriptum est, quia *post buccellam introivit in eum satanas*. Sed ille, ut secretorum non ignarus, ad ostensionem perditionis Discipuli panem porrexit: nos verò peccatorum nostrorum conscii, non ad ostensionem, sed ob commemorationem Christi, Eucharistiam præbe-

Veterum Analect. Tom. II. X

Aug tract.
61 in Ioh.

mus fratri. Unde Augustinus: Quid mi-
 „ raris , si datus est Judæ panis Christi,
 „ per quem manciparetur diabolo , cùm
 „ videas è contrario datum Paulo ange-
 „ lum diaboli , per quem perficeretur in
 „ Christo ? Ita & malo bonum obfuit , &
 „ bono malum profuit. Scriptum est :
 1 Cor. 11,
 27 „ *Quicumque manducaverit panem, aut biberit*
 „ *calicem Domini indignè, reus erit corporis*
 „ *& sanguinis Domini.* Hic igitur si corri-
 „ pitur qui non dijudicat , hoc est non
 „ discernit à cæteris cibis dominicum
 „ corpus : quomodo damnatur , qui ad
 „ ejus mensam, fingens se amicum , acce-
 „ dit inimicus ? Si reprehensione tangi-
 „ tur negligentia convivantis : qua pœ-
 „ na percutitur venditor invitantis ? Quid
 „ autem erat panis traditori datus , nisi
 „ demonstratio , cujus gratiæ fuisset in-
 „ gratus ? Intravit ergo post hunc pa-
 „ nem satanas in Domini traditorem ,
 „ ut sibi jam traditum plenius posside-
 „ ret , in quem priùs intraverat ut deci-
 „ peret.

XLIV.

Qualiter Sacerdotum accusatores examinandi sint, vel si scriptis inter partes sententia recitata est.

GREGORIUS Johanni Defensori in- *Greg. lib. II ep. 52*
 ter cætera. Quia igitur Stephanus Epi-
 scopus in odio suo quædam ficta, & de
 falsis se capitulis queritur accusatum, ne-
 que aliquid ordinabiliter factum, sed in-
 justè se asserit condemnatum; diligen-
 ter quærendum est, primùm, si judicium
 ordinabiliter est habitum, aut si alii ac-
 cusatores & alii testes fuerint. Deinde
 causarum qualitas est examinanda, si di-
 gna exilio vel depositione fuit; aut si eo
 præsentè jurejurando contra eum testi-
 monium dictum est; seu scriptis actum
 est, vel si ipse licentiam respondendi &
 defendendi se habuit. Sed & de per-
 sonis accusantium & testificantium sub-
 tiliter quærendum est, cujus conditio-
 nis cujusve opinionis, aut ne inopes
 sint, aut ne fortè aliquas contra Epi-
 scopum inimicitias habuissent: & u-
 trum testimonium ex auditu dixerint,
 aut certè specialiter se scire testati sint:

X ij

„ vel si scriptis judicatum est , & parti-
„ bus præsentibus sententia recitata est.
„ Quòd si fortè hæc sollemniter acta non
„ sunt, neque causa probata est , quæ ex-
„ filio vel depositione digna sit , in eccle-
„ siam suam modis omnibus revocetur: hi
„ verò qui cum contra Dei timorem &
„ statuta canonum condemnauerunt, ex-
„ communicati in Monasterium ad agen-
„ dam pænitentiam in sex mensibus sunt
„ mittendi, ita sanè, ut si cui eorum mor-
„ tis contigerit imminere discrimen, Via-
„ tici benedictio non negetur. Ipse au-
„ tem qui eo vivente locum ejus teme-
„ rariè ambiit , privatus sacerdotio ab
„ omni ministerio ecclesiastico repella-
„ tur , atque eidem dilectissimo fratri &
„ Coepiscopo nostro tradatur , ut eum
„ ecclesiastico judicio aut ipse ad nos
„ transmittat , aut apud se in custodiam
„ habeat. Episcopi verò qui eum ordina-
„ re præsumperunt, vel perversæ ordina-
„ tioni ipsius præbuere consensum ; com-
„ munionem privati in sex mensibus ad a-
„ gendam pænitentiam in Monasterio de-
„ putentur. Si autem Episcopi in præju-
„ dicio condemnationis vel depositionis
„ memorati Stephani se metu judicis

consensisse, ac talia fecisse non sua spon-
 te professi fuerint; tempus eis abbre-
 viandum est, & modus pœnitentiæ tem-
 perandus.

Item de quodam Episcopo in crimine *Lib. 8. 2.*
 accusato, & utrum noceat, si sit extorta ³⁰
 confessio, Gregorius Constantio Me-
 diolanensi. Relectis epistolis quas ad
 nos per Marianum latorem præsentium
 transmisistis, gratam nobis sollicitudi-
 nem vestram fuisse rescripsimus, quòd
 ea quæ ad vos de fratre & Coepisco-
 po nostro Pompeio, qui adhuc ita no-
 minandus est, pervenerit, dissimulare
 minimè pertulistis. Sed si qualis fuit
 in requisitione cura, talis fuisset in dis-
 cussione subtilitas, nihil ex hoc quod
 de eo dictum est, fuisset ambiguum:
 sed, utrum verum, an esset compo-
 situm, patuisset: quia jam contra ipsum
 dudum in Sicilia apud reverendæ me-
 moriæ fratrem nostrum Maximianum
 talis quæstio, ut cognovimus, mota est.
 Sed quia causa ipsius subtili omnino
 investigatione quæsitæ est, inventus est
 innocens, qui fuerat accusatus in cri-
 mine. Nunc igitur quoniam illa, quæ
 contra eum dicta sunt, non sub illa

„ quæ decuit districtione quæsitæ sunt ;
„ & gesta quæ exinde apud fraternita-
„ tem vestram confecta sunt , neque ad
„ condemnationem , neque ad absolu-
„ tionem ejus probantur posse sufficere ;
„ non levis res agitur , ut incautè vel in
„ transcurso debeat definiri. Nam grave
„ est satis & indecens , ut in re dubia
„ certa dicatur sententia. Et hæc quidem
„ gesta esse poterant ad definiendum ido-
„ nea , si accusati ea confessio sequeretur.
„ Si tamen eandem confessionem
„ subtilitas examinationis ex occultis eliceret , & non afflictio vehemens extorqueret : quæ frequenter hoc agit , ut noxios se fateri cogantur etiam innoxii.
„ Nam postquam præfatus Episcopus , ut dicitur , cruciari custodiâ cremarique fame se asserit , scire debetis , si ita est , utrum noceat , si sic fuerit extorta confessio. Numquid quando sententiam tales causæ suscipiunt , & ad Sedem Apostolicam appellatur ; nonne & persona quæ judicatur , præsens est ; & distictissimè atque ab omni latere veritas quæritur , ut tunc si debeat manere sententia , decernatur ? Necnon & si prædictus Episcopus ad Sedem Apostolicam

appellare voluerit , causa ipsius interius & cum omni diligentia est perscrutanda. Et ideo postquam & persona absens est , & gesta quæ ad nos transmisisti , nobis , sicut præfati sumus , idoneè satisfacere non videntur ; temere aliquid de Episcopi persona discernere non debemus , nec possumus : ne (quod absit) reprehensibiles inveniamur in nostris , quibus aliorum jure competit retractare sententias.

Item de Episcopo quem redarguit , quòd non utiles viros in causam suam miserit , & quòd sacramento præstito in gratiam rediit , Gregorius Maximo Episcopo Salonitano. *Lib. 12. c. 13*
 Alia quidem scripta ad fraternitatem tuam antea feceramus : sed & tempore quo homines tuos quos ad nos misisti , relaxare voluimus , scripsisse te quibusdàm nostris compario , quod Veteranum Presbyterum , atque Optatum Defensorem tunc minime in causa transmiseris ; & idcirco ea quæ cum ipsis acta sunt , non debere subsistere. Sed Thomas , ecclesiæ tuæ Defensor , non hoc verbum à te dictum perhibuit. Ex qua re jam nec præsentium portitoribus judicamus esse.

» credendum , ne de ipsis quoque post
 » hos similiter diceretur. Quia ergo hæc
 » nos valde fecit ambigere , & cautos es-
 » se debere. præmonuit ; si causam vul-
 » tis dicere instructam de cetero , perso-
 » nam cum mandato legaliter facto tua
 » ac Presbyterorum seu Diaconorum &
 » testium subscriptionibus roborato , ge-
 » stisque ex more indito transmittite : ut
 » quidquid pro re actum fuerit , possit
 » jure subsistere. Nam nos non solum ti-
 » bi , sed etiam omnibus quod justum
 » legitimumque fuerit , parati sumus.
 » Deo juvante , per omnia custodire. tan-
 » tum , ut tu quod lege præcipitur , fa-
 » cere non omittas.

*Lib. 7.
 81. ind.
 II.*

Item Gregorius Castorio Notario &
 » Chartulario Ravennæ. Quantum credi
 » tibi à nobis , & necessarias vides cau-
 » sas injungi ; tanto te magis strenuum
 » debes & sollicitum exhibere. Proinde
 » si Maximus Salonitanus præstito sacra-
 » mento firmaverit se simoniaca hæresi non
 » teneri ; aque de aliis ante corpus sancti
 » Apollinaris tantummodo requisitus , in-
 » noxium se responderit , & de inobedien-
 » tia sua pænitentiam , sicut deputavi-
 » mus , egerit : volumus ut ad consolan-

dum cum epistolam, quam ad eum scri-
psimus, ubi ei & gratiam nostram &
communione nos reddidisse signavi-
mus, experientia tua dare debeat: quia
sicut in contumacia persistentibus se-
veros esse nos convenit, sic iterum hu-
miliatis & pœnitentibus negare locum
veniæ non debemus.

Quidam Episcopus per sacramentum
purgavit se crimine ante corpus beati *lib. 2 ep.*
Petri. Gregorius ad Justinianum *. Pro-²³
prium hoc habet antiqui hostis invidia, *al. Ju-*
ut quos in pravorum perpetracione Deo
sibi resistente decipere non valet, opi-
niones eorum falsa ad præsens simulan-
do dilaceret. Quoniam igitur quædam
contra sacerdotale propositum de
Leone fratre & Coepiscopo nostro si-
nister rumor adsperserat, utrum vera
essent, districta diutius fecimus inquisi-
tione perquirere; & nullam in eo de
his quæ dicta fuerant, culpam inveni-
mus. Sed ne quid videretur omissum,
quod nostro potuisset cordi dubium re-
manere; ad beati Petri sacratissimum cor-
pus fecimus sacramenta præbere: quibus
præstitis magna sumus exultatione gavi-
si, quòd hujuscemodi experimento inno-

„ centia ejus evidenter enituit. Pro qua
 „ re gloria vestra prædictum virum cum
 „ omni caritate suscipiat, ac reverentiam
 „ ei, qualem Sacerdoti decet, exhi-
 „ beat, nec quædam cordi remaneat de
 „ his, quæ purgata sunt, dubietas: sed ita
 „ superscripto vos Episcopo devotissimè o-
 „ portet adhærere in omnibus, ut congruè
 „ decenterque Deum in ejus persona vi-
 „ deamini, cujus minister est, honorare.

XLV.

*De Episcopis in judicium testimonii causâ
 evocatis.*

„ **E**X Constitutione cap. ix. Nullus E-
 „ piscopus cogatur ad judicium venire
 „ dicendi testimonii causâ: sed judex ad
 „ Episcopum mittat ministros suos, ut
 „ propositis sanctis Evangeliiis, quod scit
 „ Episcopus, dicat secundum hoc quod
 „ Sacerdotibus honestum est.

XLVI.

De accusatis Episcopis.

„ **C**AP. x. Nullus Episcopus neque pro
 „ civili, neque pro criminali causa apud

quemvis judicem, sive civilem, sive " militarem, perducatur vel exhibeatur, " nisi imperialis jussio processerit. Magi- " stratus enim qui hoc jubere ausus fue- " rit, amissione cinguli & xx librarum " auri condemnatione plectatur, ut istæ " xx libræ ecclesiæ addicantur, cujus " Episcopus produci vel exhiberi jussus " est. Litis autem exsecutor post cinguli " amissionem, tormentis subjiciatur, & " in exsilium mittatur, "

XLVII.

*De his qui contra Episcopum habent
causam.*

CAP. xxxvii. Si Clericus, vel si " quis alius contra Episcopum propter " qualemcumque causam audiri malue- " rit; prius Metropolitanus eorum secun- " dùm sanctas regulas & nostras leges dis- " cernat: & si quis judicatis contradixe- " rit, ad Patriarcham illius regionis res " referatur, & ille secundùm canones & " legem finem ei præbeat. Si contra Me- " tropolitanum adire quispiam velit, re- " gionis illius Patriarcha discernat nego- " tium. Quicumque Episcopus apud "

„ quemvis judicem accusatur, omnino
 „ nullam fidejussionem neque promissio-
 „ nem pro litigio facere compellatur. sic
 „ tamen ut operam det intensiones. &
 „ causas actoris dissolvere.

XLVIII.

De testimoniis Clericorum.

„ **C**A P. XXXIII. Presbyter & Diaconus.
 „ in causa pecuniaria si falsum testimo-
 „ nium dixerint, in tormentis non sub-
 „ jiciantur: sed per tres annos separen-
 „ tur à divino ministerio, & Monasterio.
 „ tradantur. Pro criminalibus causis si
 „ falsum testimonium dixerint, clerica-
 „ tus honore nudati legitimis pœnis sub-
 „ jiciantur. Ceteri autem in minore gra-
 „ du Clerici, pro quocumque falso testi-
 „ monio, ordine ecclesiastico nudati, le-
 „ gitimis coercionibus subjiciantur. Si
 „ quis contra Clericum, vel Monachum,
 „ vel Diaconissam, vel Monasterium, vel
 „ archisterium habeat aliquam actio-
 „ nem, adeat prius religiosissimum Epi-
 „ scopum, cui eorum unusquisque subje-
 „ ctus est: ille autem rem in ipsos decer-
 „ nat. Quòd si unus ex litigatoribus con-

tradixerit judicatis, & ex imperiali vel
judiciali jussione Episcopus videat, ad
Imperatorem vel ad judicem qui jussit,
referatur. Si de judicio ecclesiastico
idem canonica causa emerferit, non
Magistratus, sed religiosus Episcopus se-
cundum sacros canones imponat nego-
tio finem.

XLIX.

Quantum profit frequens oblatio sacrificii.

GREGORIUS in homelia Evangelio-
rum xxxvii. Pensate, fratres, quàm
benignum sit, quòd is qui adventu suo
valet opprimere, tardat venire. Mitta-
mus ad hunc legationem nostram flen-
do, tribuendo, sacras hostias offeren-
do. Singulariter namque ad absolutio-
nem nostram oblata cum lacrymis &
benignitate mentis sacri altaris hostia
suffragatur: quia is qui in se surgens à
mortuis jam non moritur, adhuc per
hanc in suo mysterio pro nobis iterum
patitur. Nam quoties ei hostiam suæ
passionis offerimus, toties nobis ad ab-
solutionem nostram passionem illius re-
paramus. Cujus rei exemplum idem Do-

„ctor subintulit, cū de quodam in
 captivitate vincto, quoties solveretur,
 „ expressit. Ejus, inquit, uxor putans eum
 „ esse mortuum, singulis hebdomadibus
 „ pro eo offerebat sacrificium: &, ut ip-
 „ se domum reversus post modum agno-
 „ vit, toties solvebatur, quoties pro ipso
 „ salutaris hostia offerebatur.

L.

De militatibus.

„ **A**UGUSTINUS de verbis Domini ho-
 „ melia xix. Militare non est delictum:
 „ sed propter prædam militare, peccatum
 „ est. Nec rempublicam gerere crimino-
 „ sum est: sed ideo agere rempublicam,
 „ ut rem familiarem potiùs augeas, vide-
 „ tur esse damnabile. Propterea autem
 „ providentia quadam militatibus sunt
 „ stipendia constituta, ne dum sumptus
 „ quæritur, præda grassetur. Illud autem
 „ quale est, cū ob errorem aliquem à
 „ senioribus arguuntur, & imputatur a-
 „ licui de illis, cur ebrius fuerit, cur res
 „ alienas pervaserit, eadem cur turbu-
 „ lentus admiserit; statim respondeat:
 „ Quid habebam facere homo sæcularis

& miles ? Numquid Monachum sum “
 professus aut Clericum ? Quasi omnis “
 qui Clericus non est , aut Monachus , “
 possit ei licere quod non licet. “

LI.

De stipendiis militum.

DICITUR , secundum Evangelium ,
 interrogaverunt Johannem & milites :
Quid faciemus & nos ? ait illis Johannes : Luc. 3 , 14
Neminem concutiatis , neque calumniam fa-
ciatis : sed contenti estote stipendium vestris.
 Hic jam cognoscere se debet qui mili-
 rat. Non enim tantum de his militan-
 tibus Scriptura loquitur , qui armata
 militia detinentur : sed quisquis militiae
 suae cingulo utitur , dignitatis suae mi-
 les adscribitur. Atque haec sententia po-
 test dici verbi gratia militibus , prote-
 ctoribus , cunctisque rectoribus. Qui-
 cumque enim stipendia sibi publice de-
 creta consequitur , si amplius quaerit ,
 tamquam calumniator & concussor
 Johannis sententiam condemnatur. Us-
 que adeo autem hoc insolevit malum ,
 ut jam quasi ex consuetudine vendan-
 tur leges , corrumpantur jura , senten-

tia ipsa venalis sit: & nulla jam causa possit esse sine causa.

LII.

De militantibus Clericis, & eorum stipendiis.

HÆc sententia, quæ ad milites loquitur, potest etiam ad Clericos retorqueri: quia etiamsi non militare videantur sæculo, tamen Deo militant, sicut ait Apostolus: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Videmur, inquam, non militare remissis ac fluentibus tunicis: sed habemus militiæ nostræ cingulum, quo castimoniam interiora constringamus. De quo cingulo Dominus ait: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucerne ardentes in manibus vestris.* Nam & catholicus Clericus hac sententia retinetur. Si enim non contentus stipendiis fuerit, quæ de altario Domino iubente consequitur; sed exercet mercimonium^f, intercessionem ad Dominum vendit, viduarum munera libenter amplectitur; hic negotiator magis potest videri, quàm Clericus. Nec discere possumus: Nemo nos invasores arguit violentiæ,

2 Tim. 2, 4

Luc. 12, 35

f

lentiæ, nullus accusat. Quasi non interdum majorem prædâ viduis blandimenta eliciant, quàm tormenta. Nec interest apud Dominum, utrum vi, an circumventionem quis res alienas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.

ADNOTATIONES

In Canones Abonis Abbatis.

ABo, seu Abbo, Floriacensis Abbas, præmissæ canonum collectionis auctor, qualis quantusque fuerit, docet Aimoinus ejus Monachus in libro de ipsius vita: quo in libro ejus necem anno M IV contigisse memorat. Varias Abonis lucubrationes recenset is auctor, nempe de compoto, deque solis, lunæ, ac planetarum cursu; Collectaneum defensionis contra Episcopum Aurelianensem, Apologeticum ad Hugonem & Robertum Reges, metricam epistolam ad Ottonem Imperatorem, libellum super calculum Victorii, alium item libellum de capitulis evangelicis ad Odilonem Abbatem Cluniacensem; ad hæc complures epistolas, quibus commemoratis subdit Aimoinus in cap. 13. *Exsistunt & alia ad alios hujus sancti Patris scripta, quæ ne lectori fastidium generent, nunc interim regantur per silentium.* In his omnibus nullam superioris collectionis mentionem fa-

Veterum Analect. Tom. II.

Y

cit; neque etiam Sigebertus Monachus, de Abbone ita loquens in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis cap. 139. *Abbo Abbas Floriacensis, quantum valuerit in utraque scientia, ostendit, cum super calculum Victorii commentatus est.* Præter canonum collectionem, omisere etiam ambo isti auctores librum de vita S. Eadmundi Anglorum Regis, cujus tamen libri, uti & prædictæ collectionis, parentem esse Abonem indubium est.

Liber canonum superius editus, quem ex Bibliotheca collegiata apud Lemovicas S. Marcialis ecclesiæ noster Petrus Trelius eruit, mihi visus est luce haud indignus: tum quia ad restituendas veterum canonum lectiones & lacunas non parum conducere potest: tum quia quo in statu Francica Respublica eo tempore esset, ex his canonibus faciliè elicitur, quos medendis Regni malis ac infortuniis collegit Abo, & Hugoni Regi, atque Rotberto ejus filio cum patre regnanti obtulit ante annum **DCCCC XCVII**, qui Hugonis supremus fuit. Accedit, quòd nullas è suppositiciis Romanorum Pontificum epistolis collector adducat, tamen si per id tempus ejusmodi subditiçæ litteræ cæca religione admitterentur. Hæc canonum collectio inter Capitularia Regum Francorum non immeritò censerì potest: cujus inscriptio, quam ex membraneo codice fideliter exhibui, rectius instituenda videtur hoc modo: **INCIPIUNT CANONES ABONIS ABBATIS AD HUGONEM ET ROTBER-**

TUM EJUS FILIUM, FRANCORUM REGIS.

In Praefationem.

2 REGNI PRIMORIBUS. De his primoribus, qui Rotberto Regnum ineunti infestare, agit Glaber Rodulfus in Historiarum lib. 3 cap. 2.

6 APOLOGETICO usus sum. Istius apologetici fragmenta refert Aimoinus in cap. 8 & 9 de Abonis vita, & Baronius initio xi tomi Annalium. In hoc opere purgat se auctor ab æmulorum calumniis, qui etiam ejus vitæ insidiabantur: ipsumque opus nuncupavit Hugoni & Rotberto Regibus, quos ad hæreticam pravitatem, maximè simoniam, è regno suo propellendam cohortatur. *Ad ultimum*, inquit Aimoinus, *sua non ignorans multis displicere scripta*, Regibus se se commendat, præcipue Domino Rotberto, quem scientem litterarum, ac idcirco diligentem fore noverat studiosorum, scribens in hæc verba: *Præterea Dominos meos cum familiariter alloquens bona suadeo, multorum animos scio contra me concito, juxta illud Comici, Obsequium amicos, veritas odium parit. De quorum animositate non multum moveor, dulce decus meum ROTBERTE, quem atavis Regibus editum divina pietas perduxit ad Regni fastigium, &c.* Ubi Abo Horatium imitatus, Rotbertum atavis editum Regibus prædicat: quod Glaber Rodulfus explicat in lib. 1 cap. 2 & sequentibus, ac initio lib. 2. fusius V. Cl.

Y ij

Hadrianus Valesius in notis ad Carmen Adalberonis Episcopi Laudunensis. Ad hæc Carolus, cognomento Simplex, in litteris Uticensi Monasterio concessis, Hugonem Comitem, qui Rotberti avus fuit, *consanguineum* suum vocat. Ceterum etsi Rotberto Regi tantopere acceptus erat Abo, cum tamen ob illicitam cum Berta copulam increpare non dubitavit, testante Helgaldio Monacho in libro de vita Rotberti: nec ea libertas piissimi Principis animum ad iracundiam, sed ad pœnitentiam provocavit.

c MONACHORUM SENATUM SALVUM ESSE VOLO. Hinc traducendi vexandi-que Abonis materiam arripuere conjurati Monachorum ejus temporis olores, uti Abo ipse in Apologetico conqueritur apud Aimoinum. *Corrodit, me, inquit, canino dente amulorum supplantatrix calliditas, circumlatrat adversariorum frequens acerbitas: nec aliud contra me immurmurant, nisi quòd Monachorum senatum salvum esse velim. Nostra Reipublica augmentum quaesivi, ac cavillationi insidiantium auctoritate qua valui contradixi. Nec abscondi omnino misericordiam & veritatem à consilia multo. Pro hujusmodi malis meo insidiantur sanguini, me succenturiatis insequuntur odiis. adeo ut nec regia majestas eos deterreat, quin me clanculum trucident, si eis locus tempusve arrideat. Rem factò probat Aimoini liber de Abonis vita cap. 8.*

d DEFENSORES ET ADVOCATI ESTIS. Quanto studio in S. Benedictum ejusque Or-

dinem affectus fuerit Hugo Rotberti pater, testatur Helgaldus Monachus, qui morientis Hugonis extrema ad Rotbertum filium verba refert, *specialiter incalcantis, ut nullo pacto duceam omnium Patrem Benedictum à se divelli pateretur.* Propensam hanc in S. Benedictum voluntatem testatus est Hugo, cum non solum pleraque Monasteria, pridem à sæcularibus occupata Canonicis, restituit Monachis; sed etiam liberam eligendorum Abbatum potestatem. Hugonis studium imitatus est Rotbertus, qui *Patri Benedicto & suis semper totis adhaesit precordiis*; inquit Helgaldus. adeo ut Adalbero Laudunensis Episcopus, poetica usus licentia, id Regi exprobraverit.

In caput VII.

• IN LIBRO CONC. TERTIO. Id habetur in cap. 22 Concilii Meldensis anno dccc xlv habiti, quod decretum ex capitulis Synodi Belvacensis desumptum est, relatum à Reginone in lib. 1 de ecclesiasticis disciplinis cap. 363, à Burchardo item & Gratiano. Cum verò ex libro Conciliorum tertio id citer Abo, innuit fortasse Concilium Meldense suo tempore in codicibus mss. habuisse rationem libri tertii inter Concilia, quæ à Caroli Calvi principatu ad eum annum celebrata fuerant.

In caput XIII.

^f **UT NULLA PECUNIA.** Grassabatur per id tempus simoniæ crimen, in quod stilum exferuere Abo ipse ad Bernardum Abbatem Belilolocensem apud Aimoinum in ipsius vita cap. 10, & Glaber Rodulfus in Historiarum lib. 2 cap. 6, aliique eorum temporum auctores: quibus præivit Gerbertus in sermone superius edito, ubi malum hoc suo ævo revixisse, hoc est invaluisse, conqueritur. Lege Liutprandum Ticinensem Diaconum in Historia sui temporis.

^g **EX LIB. LEGUM.** Harum legum nomine Abo intelligit librum Novellarum: is verò locus habetur in Novell. 6 cap. 8, & Novel. 123 cap. 1.

In caput XVI.

^h **EUGENIUS PAPA.** Nempe in Synodo Romana anno dccc xxvi celebrata: cujus Synodi verba ad amussim non refert Abo, sed contracta, tum in hoc capite, tum in capite 37. Hinc verò patet Abonis tempore quosdam Ordinis nostri Abbates sacerdotii expertes fuisse. quales erant Nicolaus de Nortmannia Cænobii S. Audoëni apud Rotomagum Abbas sub finem sæculi xi, qui tantum Diaconus erat, uti & Goffridus Abbas Vindocinensis, qui non nisi post adeptam Cardinalatus digni-

tatem Presbyter ordinatus est. Lege sis observationem x x x i i i in Præfatione prima Sæculi tertii Benedictini.

In caput XVII.

ⁱ GREG. LUPO ABBATI. In editis *Luponi Presbytero & Abbati*, nempe Monasterii S. Martini in suburbio Augustodunensi. Eamdem epistolam laudat etiam vetus auctor, qui libellum de vita S. Hugonis ejusdem loci Monachi edidit: tametsi ejus epistolæ auctoritas à nonnullis impetitur, uti & duarum præcedentium, propterea quòd in eis pœnas quasdam Regibus, Episcopis & aliis auctor interminetur, quas à Gregorii mente alienas esse putant. Frodoardus tamen, uno fere sæculo Abone superior, in historiæ Remensis lib. 3 cap. 27, laudat Xenodochii Augustodunensis privilegium, ad cujus formam epistola, quæ Luponi inscribitur, dictata est.

In caput XX.

^k IN CONC. TULLENSI. Nempe apud Saponarias, qui locus est Tullo Leucorum suburbanus. In hujus Synodi cap. ii, quod Aboni duodecimum est, hoc decretum habetur, cujus verba quædam perimit Abo de more. nam canones de verbo plerumque non adducit.

In caput XXIII.

^I DE INSOLENTIA EPISC. Durius videri posset hæc inscriptio, nisi Toletani Patres in Concilii Toletani IX cap. 2, in eodem argumento prius usi fuissent *insolentia* vocabulo, quorum exemplo forsitan adductus Abo, qui eundem locum inferius refert in cap. 32, eandem vocem adhibuisse videtur. quamquam titulum rectius temperasset hoc modo: *De insolentia quorundam Episcoporum in Monachos*. Certe Regino in prima appendice collectionis canonum cap. 33, ubi idem Concilii Toletani IV caput 51 adducit, hunc titulum apposuit: *De discretionem potestatis Episcoporum, quam in Monasteriis habere possunt*.

^{II} CLERICI QUI MONACHORUM PROPOSITUM. Hunc Toletanæ Synodi locum si præ manibus habuisset Lupus Abbas Ferrariensis, opportunè admodum eo usus fuisset in epistola 29 ad Guenibonem Senonensem Episcopum, qui duos parochiæ suæ Presbyteros à monastica professione retrahere conabatur, negans eis copiam relinquendi *suos Titulos*, nisi Lupus id *absque vitio fieri posse*, auctoritate comprobaret. Quod aggressus est Lupus, tamen id numquam in controversiam vocatum, vel audisse se, vel legisse fateatur. Ejusdem fere argumenti est Gregorii Magni epistola 39 lib. 10 ad Desiderium in Gallia Episcopum, qui cum Pancratium Clericum olim

sum, postea Monachum factum, in ecclesiam, cui mancipatus antea fuerat, revocare vellet; ut ne id tentare pergeret, admonitus à Gregorio est. Insignis etiam ea de re epistola exstat Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis ad Attonem Episcopum Trecentem in lib. 2 epistola 50.

In caput XXXVI.

■ **EX CONC. AFRICANO CAP. c.** Deest hoc caput in editis Concilii Africani seu Carthaginensis, quæ collectio est diversorum capitulorum numero centum ex Conciliis Africanæ provinciae, quibus capitulis alia quinque subduntur de nonnullis Episcoporum epistolis. In novissima Conciliorum editione pro capitulo centesimo adducitur conclusio Concilii ex sententia Aurelii Episcopi sic loquentis: *Iuxta statuta totius Concilii congregati, & mea mediocritatis sententiam, placeat facere rerum omnium conclusionem, &c.* quod nullo modo respondet lemmati capituli centesimi, quod initio Concilii præmittitur: *Vt non temere quemquam communionem privet Episcopus.* Optimè verò lemmati quadrat caput istud apud Abonem, hoc ex loco in editis supplendum.

○ **EX CONC. COLONIA cap. lvi.** Non habetur hic locus in editis. Videtur autem esse decretum Concilii Colonienfis, quod anno dccc lxx in causa ecclesiasticæ disciplinæ celebratum est. Hinc verò colligimus multa fuisse

ejus Concilii decreta, cujus caput 56 Abba producit.

In caput X L I I.

P P R O A G R I T U D I N E. Plura ejus rei statuta refert Burchardus in Decretorum lib. 1 cap. 188 & sequentibus. Huc spectant Concilia Meldense anni DCCC can. 47, Sueffionense II anni DCCC LIII can. 2, & epistola Nicolai Papæ I ad Wenilonem Senonensem Archiepiscopum de Herimanni Episcopi Nivernensis infirmitate.

In caput X L I I I.

9. A U G U S T I N U S I N E C C L E S. R E G U L I S. Librum de dogmatibus ecclesiasticis intelligit auctor, qui liber sæculo nono incunte à nonnullis Augustino falsò adscriptus, eidem protinus abrogatus est à viris doctis, maxime à Clero Lugdunensi de Gothescalci causa scribente adversus Johannem Scottum, qui hujus libri, quasi esset Augustini, auctoritate abutebatur.

1. S A N C T U S E U C H E R I U S. Non repeti hunc locum in editis Eucherii Lugdunensis Episcopi scriptis, neque in sermonibus nomine Eusebii Emysseni vulgaris, quos Eucherio Lugdunensi tribuendos esse non immeritò viri docti arbitrantur. Eucherius hoc loco discrimen statuit inter eos qui monasticam vitam arripiunt, & alios penitentes: quòd ab his pæni-

tentia exigenda sit ante Communionem , non
 ab illis. Nimirum *abrenuntianti sæculo*, inquit,
penitentia publica non est necessaria , quia con-
versus ingemuit , & cum Deo aeterno pactum iniit.
 Cum enim ad hoc potissimum instituta sit pæ-
 nitentia ante Communionem , ut pœnitentis
 proberetur voluntas , an scilicet à peccandi affe-
 ctu aliena sit ; nullum ejus rei dubium relin-
 quitur in illis , qui sæculo nuntium remitten-
 tes , ardua vitæ monasticæ exercitia ex animo
 profitentur in probatis Cœnobiis. Sic namque
cum Deo aeterno pactum ineunt divinæ justitiæ
 faciendi satis per totum vitæ suæ decursum.
Ex illo igitur die, ait Eucherius , *non memo-*
rantur ejus delicta quæ gessit in sæculo , ex quo
facturum justitiam de reliquo promiserit Deo.
 Hujus loci occasione recurrit in mentem id,
 quod legere memini apud Petrum Damiani
 in Opusculi xxi cap. 6 & 7, adversus non-
 nullos Monasteriorum Rectores , *qui plus tri-*
buentes monastica Regula , quàm expediat , qui-
bushibet à sæculo venientibus , etiamsi graviter la-
psi sint , aliam penitentiam non imponunt , nisi ut
communem Monasterii ordinem servent. quod
 quidem Petrus improbat hac ratione , quòd
murmurare possint & justè conqueri , tam ii qui
in puerili ætate , quàm qui à gravibus custoditi
ad conversionem veniunt , si eundem vivendi mo-
dum tenere cum his qui criminibus gravati sunt ,
compelluntur. Attamen huic doctrinæ adver-
 satur factum sancti Bernardi Abbatis Claræ-
 vallensis , qui homini reo , extremis pœnis ab

se liberato , non aliam pænitentiam imposuit , quàm vitæ monasticæ in Claravalle professionem. Et sanè si omnibus Monasteriis ita esset vita instituta , quemadmodum eo tempore apud Claravallenses ; quibusvis pænitentibus , quantumvis graviter lapsis , justus esset is pænitentiae modus. Neque verò alia quondam à Sacerdotibus aliisque personis in graviora crimina lapsis pænitentia exigebatur , quàm in Monasterium retrusio. Et si enim alii nocentes sint in Cœnobiis , alii innocentes ; utrisque tamen idem pænitentiae modus competere potest : siquidem quod illi ex debito , hi præstant ex solo amore justitiæ.

In caput L I I.

EXERCET MERCIMONIUM Similia ferre habet Hieronymus in epistola ad Nepotianum contra Clericos negotiatores atque avaritiæ deditos , & contra eos , qui propudiosis obsequiis viduarum hereditati insidiabantur.

HUGONIS
ARCHIDIACONI TURONENSIS
DIALOGUS

Ad FULBERTUM amicum suum,

*De quodam miraculo, quod contigit in
translatione sancti Martini.*

FULBERTO, amico ex dilectis singulariter dilecto, HUGO, divina miseratione Archidiaconus. Arduæ discretionis observantiam inculpabiliter retinere speciosa morum disciplina est, mi Frater, ut ipse nosti. Omnia cum consilio fieri, non sine observatione aliquid loqui, & quem ex meriti singularis privilegio aliquando festivè laudaveris, ne hunc postmodum levitatis vitio superatus mordacis linguæ pulsasse videaris injuria. Verùm quemlibet de vulgo verbis inconditis aliquando exasperare, ignosci utcumque potest: de sanctis verò & electis Dei indignè aliquid & irreverenter loqui,

perniciosa erroris est , quia nimirum illatam sanctis contumeliam constat in auctorem summæ majestatis refundi. De virtutibus sanctorum Patrum nobis antehac invicem colloquentibus , aut eorum aliquod miraculum attentius commirantibus, tu semper ad MARTINUM tuum recurrere consueveras, & de numerosis signis operum illius tale unum in medium proferebas, quod & magnitudine & dignitate sui hoc ipsum in quo tenebamur attenti, totum (ut ita dicam) absorbere videbatur. Quinimmo ea ipsa quæ aliorum nova signa videbantur atque singularia , tu Martini cotidiana fatebaris atque communia: quæ autem Martini nova forent aut singularia , tu aliis ardua exponebas & intrastabilia. Non locum aut tempus spectabat officiosa sedulitas : sed ubicumque se occasio infuderat , in privato, in publico Martinum cunctis mortalibus præferebas : totus in Martino consistens, Martinum singulariter atque sollemniter prædicabas, tamquam ex proposito debito Martino juratam militiam jurasses.

FULBERTUS. Martinus non adeo inops , non adeo indigus aliquando

fuit, ut operum magnitudo suorum de nostro favore crementa quaesisset. nisi fortè existimes diem propriæ lucis candorem de nocte sibi mutuassee, quamvis lux ipsa matutina de vicinis umbris clariùs splendescere videatur, quæ minùs grata fortasse fuerat, si continuam lucem mortales semper haberent. Sed ut ad Martinum recurram, habet & ipse virtutum suarum egregios interpretes, licet & has ipse occultare maluerit. Habet, inquam, PAULINUM, virum Apostolicum; FORTUNATUM, SEVERUM, & GALLUM: qui isti Martinum usque sub extremos mundi cardines, velut evangelici testes, diffuderunt. Habet præter hos GREGORIUM Turonensem Episcopum, qui mira de Martino post obitum narrat miracula. Horum ego non surdus auditor, quamquam Martino id minus præstiterit, ipsum illum quantulumcumque laude, quoad vivam, prædicare non desistam. Sed hæc mihi objecta memorare te, quæ causa sit, addubito: quia, ut ipse Comicus ait, istæ commemoratio quasi exprobratio immemoris est propositi: videlicet ut quem studiosius antè per-

Terent. in Andria.

colueram , nunc contra hunc ipsum evomuisse aliquid indignum videar. Sed ablit à me , ut quamdiu rationis capax , vitales auras attraxero , singularem patronum meum in aliquo derogasse comperiar. Verùm quandoquidem ex ipsis tuis verbis suspectum tibi me de Martino intelligo , quicquid illud est quod tua intentat oratio , aperire ne differas , nec me suspensum diutius teneas. Pœnalis certè cruciatus satis est homini suspitione torqueri.

HUGO. Nova relatione didicimus , re in virum Dei nimis mordaciter infremuisse , quòd videlicet in eo antiquæ virtutis potentia consenuerit , tamquam æmula vetustas prioris gratiæ prærogativam exhausserit : quòd nostris his temporibus ab antiquis miraculis penitus obdormuisset. quod unum mihi tui amore , frater unanimis , inconsolabilis est causa doloris , nisi fortè , quod malim , relatoris hæc ista confinxit invidia.

FULBERTUS. Si ego aliquid locutus sum , quod exagitatæ mentis impatientia subegit , aut victor zelus infudit amoris , & hoc æmula lingua derogandi

gandi studio ad publicas aures disseminavit; tu qui mihi de Martino conscius fueras, nequaquam sustinere debueras notabilem amici fidelis infamiam, sciens non ex veritate, sed ex invidia prodiisse delationis amaritudinem. Denique ipse mihi testis es, quàm saepe mihi insinuaveris ipsum genus locutionis non uniformiter æstimandum: quia aliud erat ex præmeditatione in culpam ruerre, aliud præcipitatione mentis insulsius deliquisse. Quo mihi genere si quid elapsum ab ore inconsideratè (ut opinor) amisi, quamquam horum nihil mihi conscius sum; quidquid de Martino sub hoc tempore memini me dixisse, sedulus in medium profero: quod cujuscumque fuerit, te iudice examinandum committo.

Porro ordinationis simul & translationis ipsius beati viri diem temporum fors annua repræsentarat, quem sollemni læticia omnis Gallicana Ecclesia celebrare consueverat. Igitur superventuræ noctis vigilias acturi, dum quærimus quid speciali memoria in nocturnis sollemnibus legeremus; inter magna gestorum volumina vix duo capi-

Veterum Analect. Tom. II. Z

tula reperimus: ipsa tamen, prout copia fuit, supputatis particulis distinximus, non sine aliqua derogatione Martini, quòd is qui omnem Syriam & Palæstinam, Ægyptum quoque & supera regna Orientis, sed & Illyricum sinum, Germaniam etiam, & omnem Galliam usque sub occiduum solis orbem apostolicis signis illustraverat; quòd is, inquam, hunc sibi sollemnem diem raris, aut pæne nullis amplificavit miraculis, quæ in laudem conditoris & sui memoriam ventura posteritas annua celebritate replicasset. Unde non irrationabiliter negligentiam scriptorum culpabilem dixerim, aut in Martinum, si qua ea est, culpam hanc, aut veriùs justitiam transfuderim, quòd ipse aut hæc tempora nostra exprobraverit, aut certè mundi gloriam vitans, virtutes suas, ne in hominum notitiam devenissent, occultas esse maluerit. Ecce unde nova relatione culpatum me asserbas, inde honestationem sancti Dei jactantiùs intumuisse. Sed quia id peccati genus pœnâ plectendum censes, crucem voluntarius adeo, tortores nequaquam demoror; sin autem, liber

absolvere. Nam quod ex occasione latentium causarum quidam mente captus Martinum anterioris potentiae gratia privatum debachatur; testis mihi est ipse, qui solus est arbiter pectoris mei; Deus, quia aestimationem hanc nefandissimam numquam intra cordis penetralia concepi. Quis enim, nisi precipitibus furis agitur, qui Martinum adhuc in corpore morantem caelestia signa audierat operantem, nunc corporeis vinculis absolutum, & cum Deo regnantem, nunc, inquam, gratiae prioris auctoritate privatum, imbecillioris diceret esse potentiae? Dicat quicumque ille est miser, infelix, qui sinistro errore depravatus extollere nititur in altum cornu suum, & loqui adversus Deum iniquitatem, dicat in Martinum quodcumque furiata mente conceperit: ego quod de illo sentio, constanter praedicabo, quia Martinus Prophetis & Apostolis non meritis inferior, non virtutibus est posterior: potens quondam in corpore, potentior jam nunc resolutus è corpore; adhuc tunc quantum ad corpus peregrinus à Deo, jam nunc regnans cum Christo.

HUGO. Multùm me , ô unice amice , de te falsa relatio dejecerat : sed multo magis refovet de te veritas declarata. Ideo non infructuosè te patior pulsata innocentia aperuisse veritatem. Nam ne Martinum , ut paulò antè dubitabas , nostra hæc credas tempora reprobasse , neve ob id nostris temporibus antiquæ virtutis suæ nulla æstimes signa comparuisse ; unum de multis , quod non terrenum , sed cæleste & verè fatearis angelicum , tibi de co expono miraculum , quo solo perpendere valebis , quia Martinus non usquequaque ociosus , non usquequaque obdormiens , nos vel tempora præsentia neglegat : sed apud internum Judicem redimendis animabus suorum fidelium constanter invigilat. Quod magnæ pietatis mysterium , licèt humanis spectaculis absconditum , ipse tamen auctor hominum non ex toto manere voluit incognitum , præordinans , non quoslibet de vulgo , sed raros & apostolicis meritis sublimes viros , per quos cælestium secretorum notitia mortalibus patuisset.

Res itaque quam narro , nostris qui-

dem temporibus facta, non tamen pluribus patuit revelata, nisi cuidam probatissimo seniori, cui de summis meritis concessum est videre in terris, quæ Martinus dux emeritus operabatur in cælis. Quam re vera, si fas fuisset, ad extrema usque tempora occultasset: sed surripiente occasione nescius aperuit, quod prudens studiosius celaverat. Nam causa accidit, qua vicinarum regionum Episcopi, Abbates, & Clericorum infinita turba Turonos convenerat. Siquidem Monasterium, quod in honorem beati Martini mirifico opere constructum fuerat, dedicandum erat, & eâ gratiâ pæne totius provinciæ populus eo confluxerat. Fundator Monasterii, vir sanctus ille, de quo paulo antè agebamus, exstiterat, HERVEUS nomine, vir præter ceteras virtutum dotes incredibilis abstinentiæ, patientiæ verò & humilitate tunc suo tempore nulli secundus. Huic juxta Monasterium parvula cellula quietis secretum præstabat, qua se vir sanctus, quia conventus vitabat humanos, per multos annos concluderat. Ibi jejniis & orationibus continuis macerando, vivam Deo

hostiam se cotidie mactabat ; & quia ab hominibus visitari penitus fugiebat, angelica visitatione & familiari colloquio assiduabatur. Porro ubi ventum est ad dedicationis officium , voluit & ipse cum ceteris precedere. Sed attenuatus jejuniis ne se quidem regere poterat : verum famulorum sustentaculo adjutus , aliquamdiu consecrantibus interfuit. Debilitatem namque attenuati corporis roborabat fortitudo mentis. Erat Canonicis non incerta expectatio , quod Martinus aliquid magnum ea ipsa die operari debuisset : scilicet ut cui specialis sollemnitas numquam absque memorabili signo præterierat ; hanc multo magis sollemnem ecclesiæ suæ diem aliquo celeberrimo miraculo illustraret. Hac igitur expectatione suspensi , dum nulla super ægros advertunt redivivæ comparuisse signa salutis ; Officium quidem , quantum diei supererat, ore percelebrant, sed alto intrinsecus dolore tabescunt : adeo ut nec nox subsequens prævaluisset conceptum lenire dolorem.

FULBERTUS. Quàm vereor ne in injuriam Martini vertatur pondus doloris !

HUGO. Haud longum est experiri. Jam dies crastina illuxit : & ecce Fratres in auditorium collecti , & jam animis dejecti , tristi murmure Martinum incusabant , dicentes impensa sibi suorum officia ingrata fore , quòd juxta suorum expectationem plebs de remotis terrarum partibus infusa , nihil memoriale de eo possent referre : & ob hoc locum huc usque celeberrimum , exteris gentibus contemptibilem videri. Erat inter alios dissimilis quidem ratio , sed non dissimilis dolor : qui re vera asseriebant sibi nocturna fraude sublatum Martinum , nec ultrà curare locum , quem semel deseruisset. Interea præfatus vir Domini intra cellulam suam familiare contemplationis secretum tenebat , cui per spiritum de incommodis Fratrum causa innotuit. Mox ipse , ægre licèt promovens , famulis suppeditantibus ad Fratres usque progreditur. Quos , paulò immoratus , ut vidit triste tenere silentium , diligenter causam sci-scitatus requirit. Cui unus è Fratribus respondit , se ipsos non inani dolore cruciari , quos Martinus ex toto deseruisset , quòd nec se quidem , nec in-

fusum populum nova signorum gratia aliqua in presenti festo exhilarasset: & hoc satis experimento esse, quodd eos & locum sibi dicatum abhorruisset. Ad quam vocem Dei famulus mente consternatus, & totus in stupore & admiratione dissolutus, expavit fugitivam memoriam illorum, quos re vera conscios visionis æstimaverat. Permotus igitur vehementer in eos, tamquam oblivionis poculum degustassent, pia tamen eos increpatione coercuit, dicens: Parcat, vobis, Fratres carissimi, omnipotens Deus, quid tale vobis umquam surripere potuit? Ubi sensus, ubi oculos illos amisistis, quibus mecum inter hesternæ sollemnia triumphalem Martini gloriam considerastis, non unius curatione ægroti, sed nova spoliatione inferni? Quid tantum fuit Martino duos cæcos aut paralyticos signo visibili curasse, quæ illi in vita familiaris erat potentia? Quid, inquam, tantum, quàm multorum millium captivas animas ab inferis ad supernam Hierusalem reportare? quod vobis ipsis mecum cernentibus novo post Redemptorem exemplo ipse die hesternæ peregit. Martinus

planè, mundi adhuc habitator corporeus, salutem ægris infundebat corporibus: nunc triumphato sæculo cæli incolâ factus, cælestes ad superos reportat triumphos.

FULBERTUS. De Fratribus qui præfentes hæc ista audierant, quæ illis fuerat super his sententia, æstimare nescio: sed mihi præ gaudio cor trepidans nova exultatione hilarescit. Sed quid ad hæc Fratres referebant, edissere.

HUGO. Quid illi dicerent? pars quidem obstupuit de inauditæ rei novitate: pars instat audire, quæ minùs adverterat. Et jam pæne fuerat, ut vir sanctus ignorantiam illorum intelligens, ab expositione visionis ora compescuisset; cùm unus altioris ingenii Frater, verbum viri sancti excipiens, tarditatem Fratrum & ipse objurgans, testem se atque consciùm revelationis testatur: sed propter complimentis turbæ inquietudinem maximam partem se amisisse fateretur. Et ideo optatam rei seriem quam minùs fuerat intuitus, repetita à principio narratione flagitabat sibi exponi. Erat sanè non nescius, Martinum non usquequaque ociosum

fuisse; sed neque tam probatæ sanctitatis virum phantastica delusione fallipotuisset: cui multa cælestium secretorum arcana comparuisse veris indiciis compererant. Ita vir sanctus Fratris religiosa fraude captus, immo fraterno testimonio delectatus: Hac ipsa, inquit, quæ hanc præcesserat noctem, de instantis Officii sollemni apparatu longa meditatio me absque somno usque sub hesterno perduxit diluculo. Cùm igitur membra debilia modico somno relevare voluissem, repentè extra memetipsum raptus, domnum Martinum ante conspectum summi Judicis assistentem recognovi, humilem orantis speciem præferentem: cui nondum causâ editâ Dominus sic ait: Si est petitio tua, dilecte mi, super languentibus curandis, fas est tibi non dubitare super his quæ postulas. Nam tua magna fides sic magna referre meretur. Donantur tibi cum multiplici salute, pro quibuscunque postulas.

FULBERTUS. Quamquam & ego Martino indubitanter faveam in omnibus quæ narras; tamen locus hic dubietatis scrupulum mihi ingerit. Nam cùm

ab æterno non facta hominum solum, verum etiam corda, voluntates & consilia, atque etiam secreta omnia divina providentia considerat; quid illud esse dico, quod tamquam ignorans Dominus intentionem Martini, petitioni dubiæ optionem proponit?

HUGO. Multa in scripturis sanctis hujusmodi similia, mi frater, invenies, in quibus Dominus rerum causas, quasi nescius, requirit. ut est illud ad Moysen: *Quid clamas ad me?* & in Evangelio: *Quid vultis ut faciam vobis?* Hoc piæ dispensationis nobis, qui homines sumus, atque ideo secretorum nescii, proponens exemplum, ne ante tempus incerta atque indiscussa temere judicanda æstimemus. Non igitur ignorans Dominus, quæ Martinum causa sollicitarat, quippe qui mentium arcana considerat, causam quasi nescius exserit: sed ut cunctis manifestum fiat, quia in omnibus quæ Martinus optat, cælestis ei favet auctoritas.

FULBERTUS. Refecisti me jucunda verbi præsentis expositione, quippe cui post Deum in Martino reposita est maxima portio sperandæ salutis.

HUGO. Haud vanam tibi aut alicui fideli spem in Martino constare, sequentia facta monstrabunt. Sed de eo quod sequitur, sedulus audi. Gratias, inquit Martinus, tibi ago, dominator Domine, quod servum tuum de donis tuæ pietatis sperare jubes. Licet interim de languentibus filuisse, quibus ipsorum ægritudo longè melior parit interioris animæ salutem: vel certè reformata corporum fanitas redivivæ ægritudini constat obnoxia, dum & ipsa defuncta corpora ad vitam revocata in mortem iterum resolvuntur. Una est, Rex indulgentissime, specialis causa servi tui, de qua quæso hodiernum Ecclesiæ tuæ natalem, tamquam dotali pietatis munere, in laudem tui nominis reddas gloriosum: ut quia hujus Monasterii, cui te ordinante quondam præfueram, & adhuc te auctore invigilo; hujus, inquam, Monasterii tres officiales Fratres pro culpa temeritatis locis pœnalibus tenentur constricti. qui tamen quoad vivebant, mei memoriam speciali voto agere consueverant. Hos tua pietas, Rex bone, hodie quæso pœnis reddat absolutos. Cui Dominus:

Quoniam non tam de salute corporum, quam de redemptione postulas animarum; & hos de quibus intervenis, & quantos ad dedicationem hujus Oratorii tui hodie constat advenisse, tantorum animas concedo tibi hodie ab inferis reportare. Quo dicto, divina pietas promissa non distulit. Hæc erat animarum festiva exultatio, quas Martino redditas & in sublime eductas inter hesternæ sollemnia longa in cælum producere videbatis.

FULBERTUS. Mira sunt valde quæ audio, & sollemni exultatione recolenda. Sed te ista jam dudum ex verbis viri Dei exponente tacitus memoriæ subintroducuntur duæ captivæ gentis resolutiones, quas nobis annales historiæ prodiderunt. Prima, in qua divina Dei potentia terribilibus plagis superbiam Pharaonis perdomuit. altera, in qua robur Chaldæorum inaudito exemplo subnervavit. Utrumnam similis huic fuit exultatio, cum spoliata Ægypto & demerso hoste Hebræorum populus ad promissa regna festinarat, vel cum filii transmigrationis de ergastulo Babylonis ad natalem Hierusalem repa-

triarant? utrum, inquam, fuit tanta exsultatio, quanta cum Martino duce innumera milia de interna captivitate in supernam Hierusalem reportata sunt?

HUGO. Possumus non contradicere posse quidem in eis aliquam perpendi similitudinem: sed non simplex in eis lucet gratiæ dissimilitudo. Fuerat, si advertis, in eis umbra, non veritas: sed tamen umbra designat veritatis vestigia. Habet enim umbra picturæ liniamenta, sed non habet fulgorem. Nec enim ad summam perfectâ est manum, sed diligenter intuentibus futura exprimit: & ideo minùs delectat figura, quia plus allicit gratia. Unde placuit rerum Arbitro abolere vetera, nova condere: ut veritatem sequerentur, qui per angustias infidelitatis imagines non sequebantur. Fuerit licet in eis quædam promissio, non tamen promissionis fructus in eis erat. Meritò ergo delectabilior hæc est æstimanda, in quam non futurorum bonorum expectatio restat, sed præsens beatæ felicitatis perceptio constat. Sequestra igitur magnitudinem mysterii: & in hac resolutione Martino concessa maiorem gratiæ dignitatem sequen-

tia gesta monstrabunt. Nam Judæa plebs ad promissam terram emissâ, primò quidem per Moysen & Josue, secundo per Zorobabel & Jesum Sacerdotem magnum; nec sic tamen duræ captivitatis ærumnas evasit, ut non, quoad viveret, vicinarum gentium assiduis incursionibus vexaretur: cui certè propter inevitabilem humanæ sortis jacturam miserabilior omni exilio apud inferos restabat captivitas. Verùm illa felix, illa captivitatis festiva resolutio, quæ postmodum restitutæ libertatis non timet incurrere dispendia, cui ultrà nec sub hoste barbaro restat metus exilii, nec intercipit corporeæ molestia passionis; quam nec de lege naturæ aut lapsu peccantis conscientia coartat pœnalis formido judicii; verè in hac parte ductor magnificus Martinus triumphalibus titulis est attollendus. non quia præfatis Hebræorum ductoribus in aliquo derogemus: quippe quos divina providentia, quæ fallere nescit, nec fallitur, peculiaris sibi populi patres præordinavit & judices: sed ut Martino nostro post numerosam signorum multitudinem, quæ quondam gesserat,

de hoc uno atque magnifico triumpho laus specialis exhibeatur, cui post incomparabilem Redemptoris operationem datum est una die animarum multa milia de infernalibus claustris ad cælestem reportare Hierusalem, ubi redi-vivæ captivitatis nulla jam succedit calamitas, sed abstergit Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: ubi mors, ubi luctus, ubi clamor, ubi dolor ultrà non erunt, sed æternæ beatitudinis jocunda felicitas.

FULBERTUS. Dubitationi meæ satisfactum esse fateor, nec est quod contradici possit apertæ rationi. Sed ad narrationem viri Dei & ad Fratres memoratos redi, obsecro.

HUGO. Cùm hæc vir Dei Fratribus quasi nota omnibus retexeret, & ipsos in stuporem & novam lætitiā animadverteret hilarescere; tunc primùm in se rediens, licèt serò, expavit tamen verbum ab ore prolapsum: volensque illud, si fas fuisset, intra unius conscientiæ suæ claustra revocare, cœpit damnare in se ventosam & prodigam secretorum linguam, impatientem, & incontinentem. Fratres è contra Deum laudare,

darè, ac Martinum prædicare: & quem se deseruisse paulò antè reclamaverant, jam multo magis sibi affuturum recognoscunt, ne debeant æternæ damnationis pœnas tanto Præsule formidare, qui summi Pastoris exemplo nonaginta novem oves relinquens in deserto; dum unam quæ perierat, requirit, multa milia reportat ad gregem. At vir sanctus diffamatae visionis dolore saucius, in cellulam suam sese recepit, ubi inconsolabili gemitu se cruciabat, percutiens pectus innocuum, tamquam sacrilegi facinoris conscius. Quod audientes Fratres, eligunt ex se reverendæ ætatis & sanioris consilii viros, qui sanctum Dei, si possint, à tam irrationabili dolore compescant, ne debeat in semetipso tam crudeliter punire, quod non sine divina voluntate actum esse constabat, dum hoc ipsum in laudem Martini & ad fructum omnium Fratrum spectare videatur: scilicet ut norint omnes, quanto apud Regem suum Martinus constat honore, quem videmus in terris mira operantem, in mari præsentem, inferna spoliantem, capta spolia in calos referentem. Sic vir san-

Veterum Analect. Tom. II. A 2

ctus fraternæ consolatione recreatus, Postquam, inquit, verbum semel emissum irrevocabile constat, & vos non sine divino consilio actum esse testificamini, cui contraire non possumus; cedo voluntati vestræ. Verùm in præsentī factō agamus gratias Redemptori. De Martino autem nequaquam ultrà diffidentes, cum ipsum semper habeamus æmulandæ virtutis exemplum.

FULBERTUS. Non multum mihi displicet falsæ delationis invidia primò me laceratum fuisse, cùm ex occasione amicæ correctionis creverit fructus placidæ notionis.

HUGO. Illa, mi frater, patienter amplectenda est injuria, ex qua postmodum procedit uberior rerum gratia.

FULBERTUS. Ita est. sed quantum ex superioribus datur intelligi, non nobis vanum debet esse ipsius semper commemorationem speciali devotione peragere, quem impensam sibi temporaliter memoriam sic multiplici mercede audivimus recompensasse, ut paucorum fratrum expetita salvatio, multorum milium fructificaret redemptionem æternaliter.

ADNOTATIONES.

Hic Dialogus auctorem habet Hugonem Archidiaconum Turonensem, interlocutorem verò Fulbertum, Scholasticum (ut quidem puto) & Episcopum Carnutensem, cujus duabus epistolis ad Deodatum & Einardum scriptis præmittitur Hugonis Dialogus in codice Uticensi, quo usus sum. Dialogi argumentum est revelatio facta Herveo seu Heriveo, basilicæ S. Martini apud Turonos Archiclavo, id est Custodi seu Thesaurario, de peregrinorum conversione & salute per S. Martinum à Deo impetrata. Herveus iste multis dilaudatur apud Glabrum Rodulfum in Historiarum lib. 3 cap. 4, maximè ob instauratum S. Martini Monasterium, id est basilicam. Fuerat is *ex nobilibus Francorum*, liberalibus disciplinis apprime imbutus, cui per patrem Monacho esse non licuit. *Relictis*, inquit Glaber, *pompatica scientia studiis, ad quoddam Monasterium ingrediens, Monachum se fieri satis devotè postulavit. Sed quoniam, ut diximus, clari erat generis, idcirco parentum minas pertimescentes nullo modo acquiescere fieri, quod poposcerat Fratres ejusdem Monasterii.* Id intelligendum puto de Cœnobio Floriacensi, in quo educatus fuit Herveus sub Abone Abbate, quem ejus nutritorem vocat Aimoinus in epistola præfixa libello de vitâ ipsius Abonis, eidem Herveo nuncupata. Postea Robertus Rex Herveum

Aa ij

beati Martini ecclesia Archiclavum esse praecepit, testante Glabro, cupiens illum postmodum constituere Pontificem. quod ipso renuente effectu caruit. Suscepta ecclesia cura, vesteque alba tectus, interdum (id est interim) more canonico, mentem tamen & vitam pleniter possedit monachicam. Dein mente concepit, ut ecclesiam, cui custos adscitus fuerat, ampliorem altioremq; faceret. Expleto opere, accercitisque plurimarum urbium Episcopis, opus praedictum Deo consecrari studuit: ipsoque die sanctum Martinum intro, sicut decebat, reposuit iv Nonas Julii, qui dies veteris basilicae dedicatio erat. Hæc pluribus apud Glabrum, qui postea subdit miraculum de animarum conversione & salute per sanctum Martinum Herivei rogatu cælitus obrenta, quod hujus Diælogi argumentum est.

Annum inceptæ per Heriveum basilicae millesimum primum designat vetus Annalista Turonensis, quem ex codice mss. hîc describo. Anno Ottonis xix, & Roberti Regis v, incensa est ecclesia beati Martini Turonensis cum toto castro & viginti duabus ecclesiis. Quo factò sanctus HERVEUS, beati Martini Turonensis Thesaurarius, ecclesiam istam beati Martini totam readificavit, destructa & combusta omni operatione sancti Perpetui Archiepiscopi Turonensis, quam super beatum Martinum edificaverat. Quæ dum fierent, corpus beati Martini jacuit in parva ecclesia, quæ est extra claustrum: quo opere consummato sanctus Herveus, apud Deum & homines vitâ & conversatione lauda-

bilis, in insula qua nunc sancti Cosma dicitur, parvam ecclesiam edificavit in honore sanctorum Cosma & Damiani: ubi die ac nocte aliquot annis à curis vacans secularibus, & à mortalium abstractus consortio, unius vel paucorum contentus mancipiorum consortio, oratione iugi & ieiunio, necnon & lacrymis irremediabilibus Domini misericordiam implorabat. Sed Capitulum beati Martini carens ejus consilio & auxilio, illum postea revocavit, & ei cellulam juxta oratorium sancti Basilii tradidit: ubi positus, consilium & auxilium præbens, nec à priori sanctitatis religionem degenerans, Domino serviebat. Illud oratorium erat juxta matriculam beati Martini, scilicet ecclesiam beata Maria de Scrinio, ubi Moniales erant, quas idem Hervens apud Bellum-montem posuit, in quo loco tam de rebus propriis, quàm de rebus ecclesiæ beati Martini, Monasterium construxit. Confer Ademari Chronicon.

Hanc dedicationem quarto anno ante obitum Hervei refert Glaber. Porro Hervei obitus in Turonensi Chronico ms. anno M XII consignatur his verbis: *Sanctus Hervens beati Martini Turonensis Thesaurarius moritur*. Proinde consequens est eam dedicationem anno M VIII contigisse Hugone Archiepiscopo, cujus etiam pontificatu alia ejusdem ecclesiæ dedicatio nescio qua de causa facta est anno M XV, ut lego in eodem Chronico ms.

Ceterum post Hervei obitum scriptus est hic Dialogus ab Hugone Archidiacono Turonensi

A a iij

tempore Hugonis Archiepiscopi & Fulberti Carnutensis Episcopi. Dialogi scribendi occasionem sumit Hugo ex eo, quòd Fulbertus de raritate miraculorum S. Martini conquestus fuisset. Simile quid lego apud Fulbertum in epistola ad Abbonem Abbatem Floriacensem. *Defuncta est*, inquit, *Dionysii fortitudo: non comparet pietas Martini: tu quoque dereliquisti nos, sancte Pater Hilari*, &c. Hæc satis.

C H R O N I C O N

MONASTERII S. MICHAELIS

in pago Viridunensi.

CUM ad ædificandum olim testimonii tabernaculum, Domino per Moysen jubente, alius offerret aurum, alius argentum, alius autem pilos caprarum; non præjudicabatur tenuitas pauperum comparatione divitum, quoniam cuncta erant necessaria ad ædificationis usum. Legis quoque præcepto prohibebatur quisque accedere vacua manu ad altare dominicum. Hæc autem omnia, quia indagationibus allegoricis sunt perscrutanda, ne litteræ mordacis acredinem imitans quisque

vertatur in nauscam; noverit difficillima observatione quæque Mosaicæ legis amaricata, gratia Evangelii medulcata: nec crediderit non posse placari Deum, nisi cruore mugientium taurorum, oviumve balantum, seu caprarum: sed qualicumque vili dumtaxat portiuncula, quod manus ejus invenerit, non odore uberrimo, sed devotione intendat offerre humillima; memineritque illius evangelicæ viduæ duorum aris minuta pluris pretii æstimata, quàm cujuscpiam auri talenta immensa.

His & similibus divinæ clementiæ provocatus documentis, maximeque postulatus à Patribus Monasterii sancti Michaëlis, ampliùs autem à domino. NANTERO Abbate ejusdem loci, Patre meo, senectutis baculo, cujus opem utcumque sustentor & amminiculator, statui summatim succincteque de loci ejusdem structura à fundamento, veluti superficiem tangendo, perstringere: dehinc de Abbatibus usque ad ipsum, quàm verissimè potero, paucis absolvere: antiquiora verò à fidelibus viris narrata, vera vel veri similia, idcirco decrevi abbrevianda, quia nullius eo-

rum, præter unius, dico autem S M A -
 R A G D I, scripto, vel visu, vel auditu
 perceperim. De præsentis autem viri,
 scilicet Nanteri, actibus latius & ve-
 riùs differi poterit, cum ad id loci
 ventum fuerit: cum quo fere quin-
 quennio commoror, & quem à pueri-
 tia, priusquam pubesceret, novi; cujus
 mores & disciplinæ normam licebit di-
 cere, minimè verò laudibus efferre,
 prohibente sententia Salomonis: *Ne*
laudaveris, inquit, hominem in vita sua.
Omnis enim laus in fine probatur. Obsecro
 autem eos qui hac fortè lecturi sunt,
 ne causentur propter solæcismos aut
 metacismos, vel quid horum simile fre-
 quentiùs incurrisse, seu hominis negli-
 gentiâ narrationis seriem viciasse: sed
 dictum prudentis meminerint, Omnia,
 inquit, fert ætas, animum quoque. nec
 propter plumbeam fistulam, limpidissi-
 mam abjecerint aquam: sed si quid
 negligentius dictum repererint, fra-
 terna dilectione supponentes corrigant;
 si quid autem utile, tenaci glutino cor-
 dis trajiciant fundo, & ad ædificatio-
 nem posterorum hæc utcumque de-
 scripta pernotescant.

Virgilius
 1. l. 9

De notitia fundatoris nullum hactenus evidentius scriptum invenimus, præter quod in testamento ipsius de fundatione loci ipse ita loquens introducit: *Ego WOLFANDUS Comes, filius GISLARANNI, & ADALSINDA conjux mea, filia ADALBERTI, &c. de tempore autem ita ibidem legitur: Anno XIII regni domini mei Childeberti. & in altero testamento: Anno XV domini mei Childeberti Regis. item in alio testamento: Anno II domini mei THEODORICI.* Quia igitur in nulla Chronica reperimus aliquem Childebertum, vel aliquem Theodoricum proximis inter se regnasse temporibus, præter Childebertum Brunichildis & Sigisberti filium, & Theodoricum ipsius Childeberti filium; ideo sub ipsorum temporibus prædictum Comitem Wolfandum fuisse cognoscimus.

Ceterum à senioribus nostris traditum habemus, quod ipse Princeps Wolfandus orationis gratiâ Garganum montem in Apulia regione maris Adriatici aliquando adierit, & pignora reliquiarum inde sumpta detulerit, spondens in honore sancti Michaëlis Archangeli se fabricaturum ecclesiam, & de pro-

prietate quibus affluebat rerum copioſe ditaturum. Reverſus ergo in patriam cogitabat anxius, quonam in loco quod cupiebat & quod promiſerat, fabricare poſſet.

Erant in confinio prædicti montis qui tunc CASTELLIO, nunc autem Vetus-Monasterium vocatur, prædia ejusdem Principis Wolfandi, unde frequentius ſolitus erat abrupta montium & concava petere vallium, peragrans luſtra ſaltuum delectatione venatûs pro captione ferarum. Quocumque autem ibat, ferebantur ſecum pignora reliquiarum, ne qua negligentia careret theſauro haud parvo acquiſito. Una igitur dierum jubet ſibi in eodem monte Caſtellionis parari prandium, ut poſt exhilares venationis labores cum ſuis conveſcens, ab ardoribus ſolis defenderetur arborum umbris. Hora denique qua jufferat, ventum eſt ante Principem: non cum ſtrepitu, ſed reverenter aſſidentes recumbunt. Sacerdos reliquiarum portator eminus reſpiciens, in ramis cujuſdam arbuſculæ capſellam cum reliquiis ſuſpendit, deinde fit conviva cum ceteris; tenebris ſole fuga-

to merſoque in oceano, quique feſtini ad propria cum Comite redierunt. Sacerdos hac feſtinatione reliquiarum oblitus, domum perveniens, memor ſui neglectus, quantocius eò reverſus, quod reliquerat invenit; caſſellam pendentem in arbore, porrigens manum, dum cupit apprehendere, videt altiora petere. Conſcendens igitur arborem, quanto altiùs, protendit manus, tanto ſibi conſpicit fieri longiùs, deſperans omnimodè jam de comprehenſione. Reverſus nuntiat Comiti & ſatellitibus factum mirabile: qui concito gradu eò regreſſi, divinam cernentes manifeſtè virtutem adorant: lætique Deo & Archangelo Michaëli grates agunt, quia ad exſequendum glorioſi Principis deſiderium locum ſe elegiſſe talibus declarabat indiſciis.

Celebratis igitur in Dei & Archangeli veneratione noctis illius excubiis, facto mane Comes ad incipiendum deſideratum opus anhelans, ſed de reliquiarum recuperatione dubitans, ne arborem ſuccindens temeritatis culpam incurreret, ante ipſam devotus ad orandum proſternitur: ſurgensque, mirum di-

ctu : videt arborem ad eam se mensuram contraxisse , ut capsella facile manu capi posset. Tunc præ gaudio lacrymis perfusus , cum multa reverentia accedit ad capsam : quam complexus diutius osculabatur , deinde lacrymis rorata Sacerdoti reddit. Mox ad sanctum opus religiosus operator accingitur , arborem succidit , & in gyrum ejus fundamentorum sarculo jaciendorum spatia designat , truncum scilicet includens , ut altari ibi postea superstructo & ipse cum ceteris reliquiis sepeliretur. Quod cum postea ædificio expleto factum sit , ad conservandam tanti miraculi memoriam & ad representandum divinæ virtutis indicium , ipse truncus ita sub altari sepultus adhuc usque hodie se vivere manifestat , dum per murum altari contiguum stipitem ex abdito foras emittens , ramorum densitate murum extrinsecus vestit , & in nuces annuatim fructificat , quæ ægris etiam multoties profuisse probantur.

Constructo itaque Monasterio , religiosus Comes Monachorum turmulam ibi aggregavit , & ad earum usus quid-

quid habebat, per testamenta donavit: quæ modò jam vetustate confecta, vix nisi rescriptorum amminiculo legi queunt. Deinde ne sæcularium frequentatio occasione orandi Deo vacantes postmodum inquietaret, haud longè ab ipso Monasterio, à latere meridiano ecclesiam in honorem beati Petri Apostoli construxit, in qua sibi suisque divina celebrarentur. Similiter & domina ejus conjux Adalsinda inter utramque illarum ecclesiarum capellam in honore Dei Genitricis constituit, in qua & ipsa secretiùs oraret, & divinum cultum exsequeretur: ubi etiam usque hodie sepulturæ unius cujusque & unius ipsorum infantuli conspiciuntur. Post decessum autem ipsorum Monasterium sub tuitione Regum, infra quorum regni terminos consistebat, conservatum est, & eorum largitionibus ampliatum, privilegiis roboratum: in quibus tantam loci libertatem confirmarunt, ut nemo penitus, neque ex parte Regum, neque ex parte Pontificum, neque ex judiciaria potestate, in terram, aut res ipsius Monasterii ingredi debeat, nec ad causas audien-

NOTA

dum, nec ad homines distringendos, tam servos, quàm ingenuos; nec paratas aut mansiones faciendas: & si quid fisco deberetur, nihil inde exigatur, nec de carris, nec de sagmariis Monachorum necessaria vehentibus: & si quid vendiderint, aut emerint, nihil solvant, nec teloneum, nec tranaticum, nec pulveraticum, nec pontaticum, nec portaticum, nec ullum occursum, nec de patellis eorum in Vico & in Marsalio aliquid requiratur.

Sequuntur nomina Abbatum.

De Abbatibus autem qui loco præfuerunt, ante tempora Caroli Magni nihil dictum reperimus. In privilegio autem quo prædictam libertatem confirmat, exemplo patris sui Pipini asserit se ERMENGAUDO Abbati ac Episcopo idem privilegium concedere. quem utique Ermengaudum illum esse credimus, qui in quodam ipsius ecclesiæ libello legitur in expeditionem cum Rege profectus, corpus beati Anatholii de Cadurcensi urbe detulisse. Is quoque Ermengaudus ordinavit, & præ-

cepto prædicti Caroli bullato confirmavit, quid Abbas, quid provisor panis & salis & sagiminis, quid provisor piscium, quid provisor vini, quid provisor luminarium, quid provisor pauperum, quid provisor hospitum habere deberent; & omnes inde Abbati responderent. Confirmavit etiam ipsius Regis præceptum, ut post se liberam potestatem haberent Fratres alium de ipsis idoneum eligere.

Post hunc SMARAGDUS Abbas claruit, ut ipsa præcepta declarant, quæ Ludovicus Pius, prædicti Caroli Magni filius, eidem Smaragdo contulit. qui Smaragdus re vera præfatio se sui nominis conformans, inter celebres sui temporis viros, ut pretiosa gemma, meritis & famâ resplenduit: de cuius laudibus & gloria nos aliud garrire superfluum est, cum eas nobis tacentibus libri quos edidit, sufficienter eloquantur: in quibus luce clarius apparet, quàm perspicaci ingenio in divina & sæculari claruerit; præcipueque liber ille quem DIADEMA MONACHORUM intitulavit, religiositatem sanctitatemque ejus evidentissimè decla-

ret. Non enim tam lucidam de virtutibus doctrinam dare posset, nisi ipsarum in sese naturam exercitiorum experientia persensisset. Linguis ergo tacentibus, miraculis cessantibus, ex suo doctrinae speculo satis evidens ejus sanctitatis forma relucet. Neque enim credendus est aliter vixisse quam docuit. Hic igitur, ut vir prudentiae, vir discretionis, considerans praedicti montis habitationem humanis necessitatibus minus congruentem, propter aquae scilicet ac ceterarum rerum necessariorum laboriosam ad ardua devotionem, haud procul à praedicto monte, uno videlicet miliario Germanico, juxta ripam Mosae Monasterium instituit, relinquens in superiora quot sibi de Fratribus visum fuit, qui Deo & beato Michaëli Archangelo quotidianum divini cultus officium celebrarent. Non enim videtur nobis vir prudens contra Archangelum voluntatem egisse, qui priorem sibi locum in monte delegit: quia angelica puritas, etsi alta venerationi suae loca eligere soleat, ac se à terrena conversatione remotam significet, non tamen indignatur mortalibus, si competentia

petentia loca suæ conditioni requirant, dummodo angelica suffragia in altis sibi expectanda cognoscant. Hinc Smaragdo Ludovicus Pius auctoritatis suæ præceptum contulit de prædicta loci libertate : contulit & aliud de libertate carrorum & summariorum, & patellarum in Vico & Marsallo, & navium; contulit & aliud, ut nonas & decimas ei persolvant, qui beneficia de eo tenent : contulit & aliud, ut liberam potestatem habeant Fratres de seipsis Abbatem eligendi secundum Regulam. Hic venerandus vir viam patrum feliciter ingrediens, in superiore Monasterio se sepeliri præcepit, omniumque deinceps Fratrum sepulturam inibi haberi sub anathematis, ut fama est, interminatione mandavit, quod & hætenus inconcussum servari videmus.

Epitaphium SMARAGDI.

Cùm pius Imperii Ludovicus jura teneret,

SMARAGDUS vixit istius Abba loci:
Qui locus, humanis quòd erat minùs
usibus aptus,

Haud procul hinc sedē trāstulit ille suū.

Veterum Analect. Tom. II. B b

Cùm tamen ad regnum meruit cæleste
vocari,

Reddidit antiquo membra ferenda
loco.

Scorpio jam Phœbum duodena parte
premebat,

Sidera Theologo cùm patuere viro.

Sanè post ipsum fuere & alii egregii viri, quorum providentiâ loci dignitas & conservata, & augmentata est: & qui palatia frequentantes apud religiosos Principes Monasterii sui utilia providerunt, & præceptis regalibus loci dignitatem communire studuerunt, bonamque sui memoriam ad posteros celebrandam transmiserunt. Omnes sanè, quorum industriâ præcepta regalia nobis provisareperimus, nominatim hîc intitulare decrevimus.

ERMENGAUDUS Abbas & Episcopus. SMARAGDUS Abbas, HILDOÏNUS Abbas, RODULFUS Abbas, HADEGAUDUS Abbas, HEINARDUS Cancellarius, STEPHANUS Episcopus Tungrensis.

Reges autem quorum præcepta ha-

bemus , CAROLUS Magnus , Pippini filius; LUDOVICUS Pius , filius Caroli Magni; LOTHARIUS Imperator , filius Ludovicii Pii ; CAROLUS Rex Francorum , frater ipsius Lotharii; LUDOVICUS Rex , ZUENTIBOLDUS Rex. Ab his usque ad Henrici primi vel Ottonis primi tempora , nullum ad nos scriptum devenisse comperimus.

Circa horum autem tempora fuit quidam præpotens Dux Lotharingæ FREDERICUS , qui videns prædictam Abbatiam terræ suæ contiguam , & à tutela regia longè remotam ; dominio suo (quod sibi facile fuit) eam subjugavit , & dominium illud sub titulo defensionis ad posteros suos transmisit. Hic Fredericus propter frequentes Campanorum in Lotharingiam incursiones , in confinio Lotharingæ & Campaniæ castrum extruxit , quod Barrum , quasi barram , nominavit. Cumque in partibus illis terram non haberet , unde castrum illud casare posset ; de tertiâ parte possessionum Abbatiae illud casavit , dicens castrum illud totius Abbatiae tutamen fore. Villam quoque quæ Bazunvilla dicitur , & alias plures ibi ad-

jacentes , quia sancti Stephani Tullen-
 sis erant , per concambium à sancto G E-
 R A R D O obtinuit , data ei curia qua-
 dam in Theutonica terra , quæ *Berkem*
 nominatur , datis ei duabus Abbatiis ,
 scilicet Medio-Monasterio & Galilæa ,
 quæ dicitur Deodatus. Deinde BEATRI-
 CEM , sororem HUGONIS Marchionis ,
 qui postea Francorum regnum obti-
 nuit , conjugio sibi copulavit : cui Bea-
 trici cum frater ejus prædictus Hugo
 donasset quædam prædia sancto Dio-
 nysio Parisiensi contigua , cum Abbate
 sancti Dionysii commutationem inde
 fecerunt pro prædiis sancti Dionysii
 Barro adjacentibus , videlicet Novavil-
 la , Ruvinnaco , Laymonte. Hujus Fre-
 derici temporibus ODO Abbas prædi-
 cti Monasterii sancti Michaëlis dedit
 duobus fratribus , Widoni & Step-
 hano , septem mansos & dimidium cum
 molendino in villa Ormariscurte super
 fluvium *Mariæ* , eo pacto , ut solvant
 singulis annis xv solidos Kal. Maii , aut
 xxx modios vini in festo sancti Remi-
 gii ; & , si motus fuerit aquæ , xxx an-
 guillas in festo sancti Andreæ .

Ipsi Ducis tempore facta est com-

mutatio inter CARWARDUM * Ab- * *al. Saro-*
 batem, & Valterum quemdam nobilem, *vardum*
 dante Abbate quidquid erat sancti Mi-
 chaëlis in villa Torralias, & Valtero dan-
 te quidquid habebat in villa de Losa,
 ita ut post decessum ejus utrumque ef-
 fer juris ecclesiæ.

Ante hujus Frederici tempora, re-
 gnante scilicet Ludovico Arnulfi Im-
 peratoris filio, prædecessore Henrici
 primi, quidam Comes ANSELMUS de-
 dit sancto Michaëli in perpetuum quid-
 quid habebat apud Sapōnerias: itaque
 STEPHANUS Abbas & Episcopus con-
 cessit ei & filio ejus Theutero tenere Ha-
 revillam in vita sua, ut post utriusque
 decessum emeliorata in jus Monasterii
 rediret.

Isto Frederico rebus humanis exem-
 pro, cum filius ejus Theodoricus in
 principatu ei successisset, & super Ab-
 batiam dignitate Advocati potiretur, il-
 le cujus præcipuè causâ hoc opus in-
 sumimus, ille, inquam, dilectus Deo &
 hominibus, cujus memoria in benedi-
 ctione semper erit, dominus scilicet Ab-
 bas NANTERUS, inter celebres mo-
 nasticæ religionis personas quasi stella

matutina gloriosus emicuit. Hæc de præfati Monasterii antiquitate, & de quorundam Abbatum ejusdem loci vel Regum successione ab ipso foundationis exordio usque ad nostra tempora, sola ea, quæ scripto potius quàm relatu colligere potuimus, simpliciter & succinctè perstrinximus.

Nunc ad propositam nostræ narrationis seriem reflectamus articulum, & vitam & mores actusque domni NANTERI, quomodo prælatus honore, promotus ordine; qualiter cum ætatis augmento in annis juvenilibus augmentatus sit morum disciplinis, nihil falsi de nostro intromittentes velut adulationis garritu, exsequamur: quippe quoniam cum eo conversamur, & magis visa quàm audita narrabimus.

Hic igitur adhuc adolescentulus ab Abbate suo in discipulatu Capellani constitutus, frequenter cum eo ad palatium & per plura locorum habuit comitatum, & in tantum prudentiæ in brevi accrevit, ut Abbas velut fastidiens mundialis pompæ negotia, eum jam quasi consecratalem primorum existimaret, & ejus fidei possent com-

mitti quæ sunt tacenda, præter quibus diriguntur, secreta legationum & consiliorum. Denique Dux THEODORICUS, cujus ditioni Abbatia subdita erat, eum jam bene cognitum ad quoscunque Regni Principes dirigebat legatum, & maximè ad consobrinum suum Regem Francorum: quoniam noverat eum in responsis acutissimum & linguæ Gallicæ peritiâ facundissimum.

Processu verò temporis non modico evoluta, Abbas Cœnobii ejusdem vitæ decessit: cum voto & applausu sanioris consilii Fratrum præfatus Princeps Monachum sibi dilectum, non ætatis juventam, sed morum attendens industriam, honore donat prælationis, rerum administrationem concedit, Viridunense Pontifice præsentem: à quo suscipiens curam animarum, statim benedictionis apice ad id officii congruente sublimatus est. Adeptus ergo duplicis culmen honoris, terrenarum videlicet provisionem rerum, salvandarum quoque (quod majus est) curam animarum, sollicitabatur noctes diesque, ne quid dispendii sub sua cura restringeret. Utriusque rei culpabatur à complu-

ribus priorum negligentia conversatio vitiosa : quod quia in propatulo est, ne cui adhæserit animo, quid hujusmodi referre pudet. Vir itaque strenuus quod erat vitii quomodo rescet, & quod virtutis inserat anxius, quoniam per se solum id fieri non posse considerabat; prudentissimum adiit virum RICHARDUM Abbatem, sub eodem tempore in sanctæ religionis cultu nominatissimum: cujus consilio, fretus & auxilio, de Fratribus quos in eodem loco invenit, instruendos ei commisit; & de suis quos secum retinuerat ut docerent, aliquos caritatis largitione abduxit. Propitiantem itaque divina clementia altrinsecus operata caritas, & petito rem levat onere sollicitudinis, & largitorem manet bravium dignæ retributionis. Tanta est veræ caritatis sublimitas, quæ præstantiorem afficit utrumque nescia fallere veris Christianicis unanimitas.

Opportunè igitur cunctis pro temporum qualitate ordinatis riteque compositis, insuetæ peregrinationis insolitus pedes arripit iter, & pro quotidianis excessibus Romam orationis gratiâ

ad limina usque Apostolorum properare contendit. Sumtis itaque stipendiis tanto itineri necessariis, valedicens Fratribus, cum benedictione regulari juxta morem in viam exeuntium novus proficiscitur peregrinus: junxitque se ei quidam Clericus Coloniz Canonicus ejusdem gratia devotionis, qua & ipse Romam petens causâ orationis, cui accessus & recessus viarum & difficultates Alpium (nam frequenter illuc ierat) & quæque locorum nota erant. His ergo, ut est consuetudinis, sermone viam alleviantibus, placet utrisque simul gradientur, ut nescius itineris à se antè intacti erudiatur à superveniente socio, ut isdem locorum peritus capiat folatium de colloctione fraternæ dulcedinis. Igitur cum in dies mutuis confabulabantur colloquiis familiaribus, & satis alterius animus alteri sit notus, Abbas rem prius nemini creditam conviatori aperit, & sibi super ea, si valeat, opem ferat precatur: scilicet ut de sanctorum corporibus Martyrum, quorum multitudo Romæ excedit numerum, sua opera pecuniis quibus urbis accolæ nimium inhiant, quoquo modo aliquid

extorquere possit. At ille priùs defigens terræ obtutus, paululum obticuit : dehinc capite erecto respondit, nulla ratione se in hoc negotio ei posse subvenire; haberi autem Romæ quemdam Abbatem, sibi fidum amicum, apud quem solebat hospitari, ubi & ipse, si vellet, ad hospitandum divertere posset. Quia verò Abbas confessus fuerat, Deo vitam concedente se montem usque Garganum profecturum; ab eo responsum accepit, ut sua omnia sibi obsequentes fidei suæ committeret, & cum paucis quò disposuerat pergeret, sub titulo confessionis quæ sibi crediderat, hospiti confitens, instando precibus & promissionibus, ut interim dum rediret, suo desiderio satisfaceret : aliter non posse, nec scire sibi succurrere, communi fide qua vivimus & per Deum obtestans. Tandem igitur finito Romanæ peregrinationis itinere, perventum est ad Monasterium, quod præfatus laudaverat Clericus: ibique, ut promiserat, Abbas loci ejusdem hospitibus cuncta humanitatis exhibet obsequia: & ob laborem longioris viæ aliquantum temporis remorantes, lassitudine fatigata

hortatur ut quiete refoveant membra. Abbas verò, qui novus venerat hospes, frequenter dicto suadente Clerico, comites & omnem quam secum abduxerat supellectilem, præter quod ei sufficeret, Abbatis committit fidei; festinusque cum paucis montem Garganum petivit, multis precibus, ut à suo conviatore fuerat edoctus, super prædicta qua ampliùs angebatur causa obstrictum relinquens prædictum apud quem hospitabatur Abbatem: deinde celerius quàm æstimari possit, maximè autem revocante se qua sollicitabatur causa requirendarum reliquiarum, revertitur ad hospitium; quidquid petierat, & in promissis acceperat reperiens infectum, unde nimiùm tristis in patriam quanto-cius festinat regredi: sed aliter quàm putaverat, ei contigit. Nam desperans penitus de acquirendis Martyrum pignoribus, dum (sicut dictum est) reverti festinat, in infirmitatem decidit, ut pæne nemo fuerit eum adspiciens, nec ipsemet, qui de vita ejus non desperaret.

Spatio igitur ibi trium hebdomadarum retardatus, cùm jam paulatim Dei

extorquere possit. At ille priùs defigens terræ obtutus, paululum obticuit : dehinc capite erecto respondit, nulla ratione se in hoc negotio ei posse subvenire; haberi autem Romæ quemdam Abbatem, sibi fidum amicum, apud quem solebat hospitari, ubi & ipse, si vellet, ad hospitandum divertere posset. Quia verò Abbas confessus fuerat, Deo vitam concedente se montem usque Garganum profecturum; ab eo responsum accepit, ut sua omnia sibi obsequentes fidei suæ committeret, & cum paucis quò disposuerat pergeret, sub titulo confessionis quæ sibi crediderat, hospiti confitens, instando precibus & promissionibus, ut interim dum rediret, suo desiderio satisfaceret : aliter non posse, nec scire sibi succurrere, communi fide qua vivimus & per Deum obtestans. Tandem igitur finito Romanæ peregrinationis itinere, perventum est ad Monasterium, quod præfatus laudaverat Clericus: ibique, ut promiserat, Abbas loci ejusdem hospitibus cuncta humanitatis exhibet obsequia: & ob laborem longioris viæ aliquantum temporis remorantes, lassitudine fatigata

hortatur ut quiete refoveant membra. Abbas verò, qui novus venerat hospes, frequenter dicto suadente Clerico, comites & omnem quam secum abduxerat supellectilem, præter quod ei sufficeret, Abbatis committit fidei; festinusque cum paucis montem Garganum petivit, multis precibus, ut à suo conviatore fuerat edoctus, super prædicta qua ampliùs angebatur causa obstrictum relinquens prædictum apud quem hospitabatur Abbatem: deinde celerius quàm æstimari possit, maximè autem revocante se qua sollicitabatur causa requirendarum reliquiarum, revertitur ad hospitium; quidquid petierat, & in promissis acceperat reperiens infectum. unde nimium tristis in patriam quanto-cius festinat regredi: sed aliter quàm putaverat, ei contigit. Nam desperans penitus de acquirendis Martyrum pignoribus, dum (sicut dictum est) reverti festinat, in infirmitatem decidit, ut pæne nemo fuerit eum adspiciens, nec ipsemet, qui de vita ejus non desperaret.

Spatio igitur ibi trium hebdomadarum retardatus, cum jam paulatim Dei

se respicientē clementia meliorari cō-
pisset ; iterum atque iterum cum suo
hospite super quod eum appellaverat ,
priorem cōpit replicare sermonem , ne
se vacuum lineret redire , sed sui voti
compotem , si posset , efficeret. At ille
obtulit ei quādam ossa , dicens de cor-
pore Stephani Papæ esse & Nemēsi e-
jus Diaconi : ea , si veller , pretio emeret.
Cui ille : Audivi , ait , multos nostrorum
simili errore delusos , nec sic facilē cre-
das me posse deludi. Nisi enim videro
sepulcrum hactenus intactum , & cujus
membra intus jaceant , me scriptura do-
cuerit ; noveris nullatenus quidquam
pretii à quoquam mihi extorqueri. Pe-
nes me , ait hospes , non est alia spes
recuperandi : sed quia te video inflexi-
bilem ab hac intentione , fraterna di-
lectione tibi compatio , & ut hodie
professionem intermittas hortor , donec
quemdam alloquar cimiteriorum cu-
stodem , si quo modo tuis votis prodes-
se possim. Hæc dicens , properat ad
quemdam apud sanctum Valentinum
commorantem , cuncta quæ didicerat
per ordinem edocet. qui auditis hujus-
modi causis affatim gavisus est , magis

autem promissis illectus pecuniis assensum præbuit, corpus sancti Callisti Papæ se daturum pollicitus, omniaque, sicut Abbas ipse requirebat, se ostensurum promisit, & intactum usque nunc sepulcrum, & (quemadmodum in gestis Passionum legitur) in superficie tabulæ marmoreæ epitaphium exaratum, dummodo in dandis promissis fides adhibeatur dictis. Conventione igitur facta ventum est ad cimiterium, ubi semper ardent lampades. quo in loco altrinsecus fit juramentum, Abbati cimiterii custode in eodem loco, ut libri Passionum & præsens epitaphium docebat, corpus esse Callisti Papæ, propria manu jurante; & è contra jussu Abbatis Nanteri Monacho suo super sacra spondente, quod promissum erat pecuniarum die denominato mittendum.

Post compositas utrimque spondiones Monachus arrepta securi tentabat marmoreum avellere tabularum, quo claudabatur sepulcrum. nam undique cæmentarii artificio sæptum durius lapide fuerat effectum, nec ullo modo junctum potuit cæmentum dividi. quin etiam

retusæ secures & bipennes confringebantur, in eminenti loco prospiciente speculatore, ne aliquo superveniente furtum, quod cum grandi fiebat pavore; quodque illis erat in reatum, istis in remedium, quoquo modo foret deprehensum. Sed cùm Monachus nulla ratione marmoream tabulam, ut præfatum est, indissolubili glutino cæmenti compactam valeret effringere, levata securi audaciùs librat ictum in tabulæ medium, quæ claudebat monumentum: defossūque thesaurum omni gemma pretiosius invenit repositum interiùs. quod assumens detulit Abbati ad hospitium, qui nondum ex toto convaluerat: sed domi recumbens cooperatorem Monachum & sibi fideliter obsequentem inter spem metumque positus expectabat. quem venientem, & quod optabat deportantem, ineffabili suscepit lætitia. Membra Martyris devotè complectitur, lintheaminibus novis & candidis involvit, & cum omni festinatione in patriam accelerat reditum, ducens secum illius Abbatis quemdam Monachum, nomine C R E S C E N T I U M, ad pecunias quas promiserat, reportandum.

Sequenti nocte dum gratiâ soporis petiit stratum, tangitur hujusmodi somnii visu. Videbat, quasi in Monasterio sancti Petri ab ipso Apostolorum principe cuncti residerent Romani Pontifices per ordinem, deesse vero Callistum, locumque sessionis ejus vacuum; nec usquam requisitus poterat inveniri. Expergefactus intellexit visionem, quoniam Roma sive Italia illum procul à se factum amiserat, quem Gallia suscepit ac veneratur, cujus meritis & precibus decoratur virtutum prodigiis & miraculis innumeris, eo loco maximè, ubi sacratissimum corpus ejus à Christicolis fide vigentibus devotè percolitur. Prædictus Abbas, videlicet domnus Nanterus, prioris qua detentus fuerat infirmitatis oblitus Deo sibi opitulante, sanctoque Martyre intercedente, cum magna cordis exultatione revertitur, gratias Deo agens bonorum omnium largitori, quo protegente, cuncta sibi ad votum successerant, & in cunctis ad quæ se verterat, justo dumtaxat Dei nutu prospera pervenerant, præstante gratia Domini nostri JESU-CHRISTI, qui cum Patre &

Spiritu-sancto vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Peracto diu optatæ peregrinationis itinere, tandem cum thesauro quod secum ferebat, ad locum, qui vetus Monasterium nuncupatur, pervenit, & in ecclesiam sanctæ Mariæ parieti Monasterii adhærentem membra beati Martyris in arca sigillo & cera munita cautus custos juxta altare diligenter deposuit. Pennâ citivolâ propè longeque manentium aures diverberat fama, Româ redeuntem detulisse Abbatem Sancti cujusdam ossa, cujus meritis dicebantur divinitus fieri mira portenta. Confluit eo uterque populi sexus cum votis & oblationibus, cercorum scilicet luminibus, aliarumque rerum deportatione, Dei & Sanctorum ejus obsequiis competente, alii animarum, alii corporum morbis curari cupientes. Nec duorum aut trium eget testimonio pæne omnibus circumquaque degentibus notum, quod referre in primis volumus miraculum, &c.

Charta

Charta CAROLI MAGNI

De libertate loci Monasterii S. Michaëlis.

CAROLUS Dei gratiâ vir illustris, Francorum Rex. Tunc regalis celsitudo fundamenta sui culminis corroborat, quando petitionibus Sacerdotum studet pro eorum quiete vel iuvamine obaudire, & ad effectum in Dei nomine mancipare. Cùm itaque venerabilis vir HERMENGAUDUS Abbas sive Episcopus de Monasterio Castellionis in pago Virdunensi, in fine Vindemiaca, ubi consurgit fluvius Marsupia, quod illuster VOLFANDUS & conjux sua ADALSINDA in eorum proprietate, in honore sancti Michaëlis Archangeli, vel ceterorum dominorum Sanctorum, ubi ipse cum norma plurima conversari videtur, noscitur construxisse, integra immunitate omnes res, villas, vel facultates, & quidquid præsentis tempore in quibuscunque pagis & terreaturis in Regno Deo propitio nostro, tam ex allode, quam de comparato, vel de quolibet attracto, seu ex munere Regum præsentis

Veterum Analect. Tom. II. Ce

tempore videtur habere, aut quidquid inantea attrahere, vel meliorare potuerit, & quidquid à Deum timentibus bonis hominibus ibidem additum vel collatum fuerit, pro mercede nostra visi fuimus concessisse, sicut bonæ memoriæ dominus & genitor noster PIPINUS quondam Rex fecit, ut nullus iudex publicus nec ad causas audiendas, nec fræda exigenda, nec mansiones aut paratas faciendas, nec ullas requisitiones inquirendas nec exactandas, nec ad homines suos, tam ad ingenuos, quàm ad servientes, qui super terram ipsius Monasterii commanere videntur, nec fideiussores tollendos, inibi iudiciaria potestas penitus ingredi non præsumat: sed jam dictus Hermengaudus Episcopus, aut pars ipsius Monasterii, omnes res vel facultates suas sub immunitatis nomine & omnia feuda concessa debeat possidere, & dominare. Ideo per præsentem præceptionem decernimus ordinandum, quod in perpetuum volumus esse mansurum, ut neque nos, neque juniores successores nostri, nec quilibet ex iudiciaria potestate, nec de parte Pontificum, nec ad

quemlibet hominum, in res vel facultates ipsius Abbatis sive Episcopi, vel Monasterii sui, quidquid præsentis temporis, tam ex allode, quàm de comparato, vel de quolibet attracto, seu ex munere Regum habere videtur, aut quidquid adhuc inantea attrahere, vel emeliorare potuerit, & quod à timen- tibus Deum bonis hominibus additum vel collatum fuerit, ibi judiciaria potestas ingredi penitus non permittatur: sed, ut diximus, ex nostra indulgentia jam dictus Abbas sive Episcopus Hermengaudus, aut pars Monasterii sui, vel omnis congregatio ibidem existentium, aut successores sui, sub integra immunitate omnia feuda concessa debeant possidere & dominare, ut ibidem in ipso sancto loco nostris & futuris temporibus Deo adjuvante in luminaribus proficiat in augmentum, unde & ipsa congregatio pro stabilitate Regni nostri, vel pro salutis patriæ prosperitate Domini misericordiam jugiter debeant exorare: & nullas requisitiones & impedimentum à iudicibus publicis aliquo tempore, nec à nobis, nec à succedentibus Regibus, nec de parte

fisci nostri, nec de qualibet exinde habere non pertimescat. Et ut hæc præceptio nostra firmior habeatur, vel per tempora meliùs conservetur, manu nostra propria subscripsimus, & anulo nostro sigillari decrevimus. Signum CAROLI gloriosissimi Regis. Datum in mense Maio, anno quarto regni nostri. Actum Drippone in Palatio regio publico.

Charta LUDOVICI Pii & LOTHARII
filii ejus,

De libertate electionis Abbatibus.

IN nomine Domini & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, LUDOVICUS & LOTHARIUS divina ordinatione ac providentia Imperatores Augusti. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei, ejusque in eisdem locis sibi famulantibus beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcirco notum esse volumus omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, præsentibus scilicet & futuris, seu etiam successoribus, quia

concessimus non solum veteri Monasterio, quod dicitur Castellio, sed potius novo, quod Domino opitulante nostro tempore à fundamentis ædificatum est, nuncupante Marsupium, quod est situm in pago Virdunensi super fluvium Mosæ vel rivulum Marsupium, constructum in honore sancti Michaëlis Archangeli, ubi præsentis tempore auctore Deo Abbas SMARAGDUS præest, & Monachis ibidem per tempora degentibus: ut quandoquidem divina vocatione supradictus Abbas vel successores ejus de hac luce migraverint, quamdiu ipsi Monachi inter se invenire potuerint, qui ipsam congregationem secundum Regulam sancti BENEDICTI regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum licentiam habeant eligendi Abbates: quatenus ipsos servos Dei qui ibidem famulantur, pro nobis & conjuge proleque nostra ac stabilitate totius Imperii nostri, à Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet. Et ut hæc auctoritas confirmationis nostræ per futura tempora inviolabilem atque inconvulsam

Cc iij

obtineat firmitatem, manibus propriis nostris subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari iussimus.

Charta LUDOVICI Pii

*De quadam commutatione à SMARAGDO
Abbate facta.*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris JESU-CHRISTI LUDOVICUS divina ordinatione & providentia Imperator Augustus. Si nos ea quæ fideles Imperii nostri pro eorum opportunitatibus inter se commutaverunt, nostris confirmamus edictis, imperialem exercemus consuetudinem, & hoc ipsum postmodum jure firmissimo mansurum esse volumus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, industria, quòd vir venerabilis H I L D O I N U S Abbas innotuit serenitati nostræ, eo quòd Smaragdus religiosus Abba ex Monasterio sancti Michaelis, quod est constructum in pago Virdunensi super fluvium Marsupii, ubi ipse ingreditur in fluvium Mosam, necnon & quidam homines his nominibus, Adalhardus, Rodaldus,

& Aldarnus, de quibusdam rebus pro communi utilitate & compendio nuperrime inter se commutationem fecissent. Dedit igitur prædictus Smaragdus Abbas ex ratione Monasterii sui prædictis hominibus ad eorum proprium ad habendum in pago Barrense, in fine vel villa quæ vocatur Lauziacus, mansum unum cum terminis & laterationibus suis: & è contra in compensatione hujus rei dederunt memorati homines Abbati ad partem jam dicti Monasterii sui ex eorum proprio in pago Virdu-nensi, in fine vel villa quæ vocatur Godinovilla, pratum unum. Unde & duas commutationes pari tenore conscriptas, manibusque bonorum hominum roboratas, se præ manibus habere professus est: sed pro integra firmitate petiit celsitudini nostræ, ut ipsas commutationes denuo per nostrum mansuetudinis præceptum plenius confirmare deberemus. Cujus petitioni denegare nolimus: sed sicut unicuique fidelium nostrorum justè petentium, ita nos illis confirmasse, atque in omnibus concessisse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut quidquid pars justè & ra-

tionabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneat atque possideat; vel quidquid exinde facere voluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio.

Charta LUDOVICI Pii

De libertate & immunitate predicti Monasterii S. Michaelis.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei, ejusque in eisdem locis sibi famulantibus beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium, quàm futurorum, sollertia, quia vir venerabilis SMARAGDUS Abbas ex Monasterio Castellionis, quod Marsupium nuncupatur, quod est constructum in honore sancti Archangeli Michaëlis & sanctæ Mariæ semper Virginis, vel san-

ſancti Petri Apoſtolorum principis , detu-
 lit nobis immunitatem domini & ge-
 nitoris noſtri CAROLI bonæ memo-
 riæ piſſimi Auguſti , in qua invenimus
 inſertum , quòd ipſe & antecellores e-
 jus , Reges priores videlicet Franco-
 rum , præſatum Monasterium propter
 divinum amorem & reverentiam ipſius
 loci ſancti , ſemper ſub pleniffima defen-
 ſione & immunitatis tuitione habuiſ-
 ſent. Ob firmitatem tamen poſtulavit
 nobis prædictus Abbas SMARAGDUS ,
 ut in amorem Dei & reverentiam præ-
 dictorum Sanctorum paternæ auctorita-
 ti firmitatis gratiam noſtram ſuperad-
 deremus & auctoritatem. Cujus peti-
 tioni nos libenter acquievimus , & ita
 in omnibus conſeſſimus , atque per hoc
 præceptum noſtræ auctoritatis confir-
 mavimus. Præcipientes ergo jubemus
 ut nullus iudex vel quilibet ex judicia-
 ri potestate , in eccleſias , aut loca , vel
 agros , ſeu reliquas poſſeſſiones prædi-
 cti Monasterii , quas moderno tempo-
 re juſtè & legaliter poſſidet , vel quæ
 deinceps in jure ipſius ſancti loci vo-
 luerit divina pietas augeri , ad cauſas
 audiendas , vel freda exigenda , aut fi-

de iussu tollendos, aut homines ipsius Monasterii, tam ingenuos, quàm & servos super terram ipsius Monasterii commanentes, injustè distringendos, vel ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat: sed liceat memorato Abbati suisque successoribus res prædicti Monasterii sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere; & quidquid exinde fiscus sperare poterat, totum nos pro æterna remuneratione præfato Monasterio concedimus, ut in alimoniam pauperum & stipendia Monachorum ibidem Deo famulantium proficiat perpetuis temporibus in augmentum: quatenus servos Dei, qui ibidem famulantur Deo, pro nobis & conjuge proleque nostra, atque stabilitate totius Imperii nostri à Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Dominum exorare delectet. Et ut hæc immunitatis nostræ auctoritas firmior habeatur, & diligentius conservetur, manu nostra propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari iussi-

mus. Datum iv Nonas Junii, Christo propitio, anno III imperii domini Ludovici ferrenissimi Imperatoris, Indictione nona. Actum Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine.

Charta LUDOVICI Pii

De libertate carrorum & sagmariorum.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia Imperator Augustus. Omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Vicariis, & Centenariis, Teloneariis, Actionariis notum sit, quia concessimus Monachis in Monasterio, quod est situm in loco qui dicitur Castellionis, quod nuncupatur Marsupium, quod est constructum in honore sancti Michaëlis Archangeli & sanctæ Mariæ semper Virginis, vel sancti Petri principis Apostolorum, degentibus, ubi etiam vir venerabilis SMARRAGDUS Abba præest, ut de carris & sagmariis necessaria ipsius Monasterii vel congregationis ibidem Deo famulantibus deferentibus, nullus teloneum, aut alias quaslibet exactiones require-

de iussos tollendos, aut homines ipsius Monasterii, tam ingenuos, quam & servos super terram ipsius Monasterii commanentes, injustè distringendos, vel ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat: sed liceat memorato Abbati suisque successoribus res prædicti Monasterii sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere; & quidquid exinde fiscus sperare poterat, totum nos pro æterna remuneratione præfato Monasterio concedimus, ut in alimoniam pauperum & stipendia Monachorum ibidem Deo famulantium proficiat perpetuis temporibus in augmentum: quatenus servos Dei, qui ibidem famulantur Deo, pro nobis & conjugē proleque nostra, atque stabilitate totius Imperii nostri à Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Dominum exorare delectet. Et ut hæc immunitatis nostræ auctoritas firmior habeatur, & diligentius conservetur, manu nostra propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari iussi.

mus. Datum iv Nonas Junii, Christo propitio, anno iiii imperii domini Ludovici serenissimi Imperatoris, Indictione nona. Actum Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine.

Charta LUDOVICI Pii

De libertate carrorum & sagmariorum.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia Imperator Augustus. Omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Vicariis, & Centenariis, Teloneariis, Actionariis notum sit, quia concessimus Monachis in Monasterio, quod est situm in loco qui dicitur Castellionis, quod nuncupatur Marsupium, quod est constructum in honore sancti Michaëlis Archangeli & sanctæ Mariæ semper Virginis, vel sancti Petri principis Apostolorum, degentibus, ubi etiam vir venerabilis SMARRAGDUS Abba præest, ut de carris & sagmariis necessaria ipsius Monasterii vel congregationis ibidem Deo famulantibus deferentibus, nullus teloneum, aut alias quaslibet exactiones require-

re aut exactare præsumeret. Item neque de patellis quæ sunt in Marfallo & in subteriori Vico, aliquod tributum de hoc quod ad opus necessitatemque deferretur, exigere præsumerent; sed in nostra eleemosyna concessum atque indultum habeant. Unde jubemus atque præcipimus, ut nullus quislibet de carris aut sagmariis prædictorum Monachorum necessaria deferentibus, undecumque fiscus teloneum exigere poterat, ullum teloneum, aut tranaticum, aut portaticum, aut pulveraticum, aut ullum occursum, vel ullum censum, aut ullam redhibitionem accipere audeat: sed licitum sit eis absque alicujus illicita contrarietate, per hanc nostram auctoritatem, homines eorum cum carris & sagmariis illorum cum his quæ deferunt, liberè atque securè ubicumque properant, ire & redire: & si aliquas moras in quolibet loco fecerint, aut aliquid mercati fuerint aut vendiderint, nihil ab eis prorsus (ut dictum est) exigatur. Data 1 v Nonas Septembris, anno tertio imperii Ludovici piissimi Augusti, Indictione X. Actum Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Charta LUDOVICI Pii

De dono & libertate celle de Sallona.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, LUDOVICUS divina ordinante providentia Imperator semper Augustus, ac Francorum Rex. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei, ejusque in eisdem locis sibi famulantibus beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ retributionis ac remunerationis rependi non diffidimus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium, quàm futurorum, sollertia, quòd nos devotionem nostram specialem habentes ad Monasterium almi Michaëlis gloriosissimi Archangeli, quod est situm in Imperio nostro super fluvium Mosæ, ubi fluvius Marsupii intrat in Mosam, prout avus noster PIPINUS & genitor noster CAROLUS Magnus habuerunt, qui illud Monasterium cum Duce WOLFANDO fundaverunt, eidem Monasterio donamus cellam de Sallone cum villa, quæ dicitur *Lertianz*, villam quæ

dicitur Fezonis-curtis , villam Pligē-sindis , villam Abonis-curtis , villam *de Romanis* , mediam partem Almeri-curtis , septem mansos in Malodicurte , villam quæ dicitur Moricurtis , villam Curcel-læ , cum omnibus dictarum villarum appendiciis , servis , ancillis , bannis , finagiis , aquis falsatis & non falsatis , aquarumve decursibus , cum nemoribus , pratis , terris , cultis & incultis , quàm quidem cellam Sallonæ dictus genitor noster C A R O L U S Magnus fundaverat in honore sanctorum Dionysii & Privati. Volumusque & præci-piendo jubemus , ut nullus Princeps , nullus judex , vel quislibet ex judicaria potestate , in rebus prædictis præsumat attentare ultra voluntatem Monachorum prædicti Monasterii sancti Michaëlis. Et hanc donationem ob hoc fecimus , ut pro remedio animæ nostræ , conjugis & prolis , & pro Imperii totius statu Dominum assidue exorare studeant. Et ut hæc per omnia tempora inviolabiliter observentur , manu nostra propria subter firmavimus , & bullarum nostrarum impressionibus insigniri fecimus. Data octavo Kalen-

das Julii , Indictione decima , octavo
regni * domini Ludovici imperantis in * NOTA.
Francia, & imperii ejus anno secundo.
Actum Compendio Palatio regio in Dei
nomine feliciter.

ADNOTATIONES.

MONASTERIUM sancti Michaëlis in
pago Virdunensi condidere Wolfandus
Comes, filius Gislaranni, & Adalsinda conjux
ejus, Adalberti filia, *anno xiv Childeberti Regis*,
ut præferunt eorum litteræ citatæ in præmissa
hujus Monasterii historia, quam Monachus a-
nonymus tempore Nanteri Abbatis, sub initium
sæculi xi composuit. Idem auctor alias me-
morat Wolfandi litteras (testamentum vocat)
datas *anno secundo Theodorici Regis*. Priores
litteras anonymus de Childeberto, Sigiberti &
Brunechildis filio; posteriores de Theodorico
ipsius Childeberti filio interpretatur: ratus nul-
lum alium, sive Childebertum, seu Theodo-
ricum, proximis inter se regnasse temporibus.
Aliam iniere sententiam recentiores nonnulli,
Sigebertum secuti Monachum, qui Wlfoaldo
Majori-domus Childerici attribuit Monasterii
S. Michaëlis conditionem ad annum DC LXXVII.
At certum existimo, eam regnante Childeberto
tertio, qui ab anno DC XCV ad DCC XI Fran-
cis imperavit, contigisse; & quidem anno DCC IX,
aut sequenti ineunte, qui Childeberti annus

* vulgo
Massoupe

regni quartus-decimus fuit. Id confirmatur diplomate Pippini Regis, quo Monasterio Dionysiano concedit locum aliquem in pago Viridunensi, qui appellatur ad montem sancti Michaelis Archangeli, super fluvio Marsupio *, quem Wlfoadus quondam, inquit, pro vita sua, id est pro vitanda morte, nobis dedit, pro eo quod illud castellum ibidem volebat edificare ad inimicos nostros recipiendos, sicut comprobatum est: & ad Francorum iudicium propter hoc missus fuit ad causas. quæ litteræ datæ sunt Compendio, anno quarto regni Pippini, apud Dubletum. In his porro litteris Wlfoaldi nomine, quem ad Pippini Regis tempus pervenisse constat ex hoc loco, non alium, quàm Wolfandum Comitem Cœnobii sancti Michaelis auctorem designari intelligitur, tum ex nominis similitudine, tum ex loci dominio. Certe Cœnobii sancti Michaelis auctor à Sigeberto Wlfoaldus appellatur: & locus in litteris Pippini designatus, in quo Wlfoaldus castrum ædificare voluerat, idem ipse est, in quo Wolfandus Cœnobium ædificavit. Ejus enim situm Carolus Magnus in privilegio, quod anno quarto regni sui concessit Hermengaudo Abbati, describit in hunc modum: Cum itaque venerabilis vir Hermengaudus Abbas sive Episcopus de Monasterio Castellionis in pago Viridunensi, in fine Vindemiaca, ubi consurgit fluvius Marsupia; quod illuster WOLFANDUS & conjux sua ALDASINDA in eorum proprietate in honore sancti Michaelis Archangeli, vel caterorum dominorum Sancto-

rum,

rum, ubi ipse cum norma plurima conversari videtur, noscitur construxisse, &c. En utrobique locus in pago Virdunensi ad fluvium Marsupium seu Marsupiam, Wlfoaldi seu Wolfandi proprietates appellatur: quem locum Ludovicus Pius in suis ad Smaragdum litteris statuit *super fluvium Mosæ, vel rivulum Marsupium*, id est, ut in aliis explicat, *super fluvium Marsupii*, ubi ipse ingreditur in fluvium Mosam. Denique in postremo Ludovici Augusti diplomate superius edito, Pippinus & Carolus Magnus perhibentur sancti Michaëlis Cœnobium condidisse cum Wolfando Duce, qui proinde Pippini tempore vixisse dicendus est. Hæc de istius Monasterii situ & primordiis.

Anonymus prædictus in syllabo Abbatum Ermengaudus substituit Smaragdum, cujus elogium refert atque epitaphium, in quo Smaragdus duodecimo die, quàm Sol sub Scorpionis signo erat, hoc est duodecimo die Octobris, decessisse memoratur. Ossa ejus in primario sepulcro existunt, nec publicam hætenus obtinuit sanctitatis appellationem. tamen ejus scripta, ut rectè observat Anonymus, auctoris pietatem ac sanctimoniam satis probant. Amicum fuisse Frotarii Tullensis Episcopi, apparet ex Frotarii epistolis prima & tertia, quæ posterior communi Frotarii & Smaragdi Abbatis nomine Ludovico Augusto inscripta est.

De ejus scriptis varia fuit hætenus auctorum sententia, aliis Smaragdo Anianensi Monacho, aliis cognomini Luneburgensi Abbati

Veterum Analect. Tom. II.

D d

tribuentibus. Verùm ea omnia quæ jam edita sunt, unius Smaragdi Abbatis Viridunensis esse, persuasum habeo. Et quidem Luneburgensis scripsit, (vixit enim sæculo x) quàm ut ei tribui possint ea, quæ Caroli Magni aut Ludovici ejus filii principatu composita esse constar. Smaragdus verò Anianensis non fuit Abbas. quod nomen mss. codices isti auctori fere tribuunt. Denique præter Anonymum jam dictum, Honorius Augustodunensis ita de Smaragdo agit in libro 4 de luminaribus Ecclesiæ cap. 6. *SMARAGDUS Abbas Monasterii sancti Michaelis, Lectiones & Evangelia in divinis officiis legenda per circulum anni exposuit, & librum monastica professioni congruum composuit, quem DIADEMA MONACHORUM vocavit, & Grammaticam majorem, Donatum exponendo, explicuit.* Nec admittenda est commentatio Auberti Miræi, id de Monasterio sancti Michaelis in Saxonia interpretantis, manifesto errore, cùm Monasterium istud Saxonicum seu Luneburgense conditum sit ab Hermanno Saxoniz Duce post medium sæculum x.

Præter ea opuscula quæ Honorius enumerat, alia etiam edidit Smaragdus, nempe librum, cui titulus est, *VIA REGIA*, Ludovico Pio, (ut Holstenius existimat) aut certè Carolo Magno necdum Imperatori nuncupatum, qui in Spic legii tomo 5 vulgatus est. Item epistolam Caroli nomine ad Leonem Papam III scriptam anno dccc ix, quum Imperator pro quæstione de Spiritus-sancti processione Romam

misit Bernarium Warmatiensem, Jesse Ambianensem Episcopos, & Adalhardum Corbeiae Abbatem: quibus etiam socium dedit Smaragdum, qui collationem hac de controversia cum summo Pontifice habitam postea scriptis redegit: in qua statim ab ipso exordio satis innuit se etiam collationi praedictae interfuisse. Collatio ista edita est apud Sirmondum in tomo 2 Conciliorum Galliae; epistola vero in Supplemento Lalandi, cum hoc titulo: *Epistola CAROLI MAGNI Imperatoris ad Leonem tertium Papam urbis Roma directae, à ZMARAGDO Abbate sancti Michaëlis in diocesi Verdunensi edita de processione Spiritus-sancti*. Ex quo apparet, quanta Smaragdi nostri existimatio fuerit apud Carolum Magnum.

Commentarius in Regulam sancti Benedicti ab eo compositus est post Synodum Aquilgranensem anni DCCCXVII, in qua definitum est, ut *Alleluia* in Septuagesima intermitteretur, & mensa Abbatum in communi esset refectorio. quod utrumque statutum laudat auctor in Regulæ capita 15 & 33. Commentarius iste perperam editus est inter opera HRabani, cum constet eum esse Smaragdi ejusdem, cujus est Diadema Monachorum & Via Regia. Nam in duabus istis lucubrationibus dum auctor agit de confessione, eadem verba utrobique reperit, ut patebit conferenti caput 16 Diadematis cum commentario in Regulæ cap. 8. & eadem fere verba sunt in capitulis 7 & 17 Regiæ Viæ, quæ in capitulis 10 & 12 Diadematis. Porro librum hunc,

D d ij

Diadema scilicet Monachorum, ex Patrum sententiis defloravit hortatu Josephi Abbatis, ut fidem facit codex Thuaneus, in cujus fine hæc leguntur: *Hunc modicum libellum SMARAGDUS de diversis virtutibus collegit* JOSEPH AB BATE, & ei nomen Diadema Monachorum imposuit: quia sicut diadema gemmis, ita hic liber fulget virtutibus. Dubium est, num Joseph iste Abbas tum fuerit sancti Michaëlis, an Smaragdus; propter hæc verba quæ leguntur sub finem præfationis: *Volumus*, inquit Smaragdus, *ut ad eorum (Monachorum) Capitulum quotidie legatur Vespertinum.* demissiùs forsan locuturus, si ipse tum Abbas non fuisset.

* f. mirificus

Commentarius in Donatum, nusquam typis (quod sciam) excusus, ita inscribitur in exemplari Corbeiensi num. 524: **IN CHRISTI NOMINE INCIPIT GRAMMATICI SMARAGDI ABBATIS MIRIFICE* TRACTATUS.** & in alio no 525: **INCIPIT TRACTATUS IN PARTIBUS DONATI, CÛJUSDAM PRESBYTERI ZMARAGDI. PROLOGUS IPSIUS.** *Cum secundum intellectus mei capacitatem Grammaticam Fratribus traderem, ceperunt aliqui audita libenter accipere, & de tabellis in membranulis transmutare; ut quod libenter auribus hauserant, frequentata lectione fortius retinerent. Vnde occasione accepta ceperunt me suasorio sermone compellere, ut expositionis nostræ ita protelarem sermonem, ut cum auctoritatibus Scripturarum octo partes exponendo concluderem, & in libelli perfectione finirem. Quibus*

tandem frequenter cogentibus consentivi, & opit-
 ulante Christo usque ad finem partium expositionis
 nostræ sermonem perduxī. Quem libellum, non Ma-
 ronis aut Ciceronis, vel etiam aliorum paganorum
 auctoritate fulcivi, sed divinarum Scripturarum
 sententiis adornavi: ut lectorem meum jocundopa-
 riter artium & jocundo Scripturarum poculo pro-
 pinarem, ut grammatica artis ingenium, & Scri-
 pturarum divinarum pariter valeat comprehen-
 dere sensum. & hoc quare fecerim, Lector, au-
 di. Sunt etenim aliqui naturali simplicitate præ-
 diti, & alii sub prætextu sanctitatis occulti, &
 alii tarditatis ignaviâ pressi: qui aiunt, quoniam
 in grammatica arte Deus non legitur, nec nomi-
 natur; sed paganorum tantum & nomina reso-
 nant & exempla: & ideo à nobis meritiò calcata
 dimittitur & neglecta, nescientes, quia aliud est de
 arte tractare, & aliud de Deo loqui. Nos autem
 intellegentes, quia populus Israël egrediens de Æ-
 gypto, vasa aurea & argentea secum detulit,
 Ægyptum scilicet exspolians se vestivit; & quod
 à paganorum abstulit ritu, Domino obtulit in ob-
 sequio. Quod nos ejus opo fulciti, non figuraliter
 aut umbraticè, ut illi, sed spiritaliter & veraci-
 ter implentes, à paganis bene dispositum artis
 grammatica discimus ingenium, & libenter illud
 in Domini offerimus sacrificio. Hæc ideo retuli,
 tum ut auctoris consilium hoc in opere cogno-
 scant homines litterati, si tanti est: tum ut de-
 monstrem, Smaragdum hunc Præceptoris mu-
 nus aliquando gessisse. Opus istud dividitur in
 libros quatuordecim, quibus in secundo codice

subjicitur quintus-decimus de orthographia.
Non otiosum fuerit aliquid ex libri secundi
capite decimo de Patronomicis huc adferre.

*In Francorum Gothorumque genere, inquit,
hac patronomica species frequentatur multotiens.
A parte enim gentili & à Theodisca veniunt
lingua, de quibus in exemplo Gothorum pauca pri-
mum ponimus nomina, quorum hac sunt exem-
pla. ALTMIR, GLITMIR, RIGMIR,
RAINMIR, WATMIR, WIGMUNT, RIG-
MUNT, RATMUNT, WLMUNT, & similia.*

*Quorum hac est in Latinum interpretatio. ALT-
MIR namque Vetulus mihi interpretatur; GLIT-
MIR, Debitus mihi; RIGMIR, Potens mihi;
RAINMIR, Nitidus mihi; WATMIR, Vesti-
mentum mihi; WIGMUNT, Volens bucca; RIG-
MUNT, Potens bucca; RATMUNT, Consilium
oris. Et infra: Francorum patronomica secundum
Theodiscam linguam hac sunt nomina. HELPE-
RICH, ALTRICH, ARTRICH, AINARTH,
RICHART, STEINHART, RICHARHT,
RAINHART, ARCHARAT, FULRATH,
TANCHRAT, FASTRATH, GOTRAHT,
RAGHMAN, GOTHMAN, ARTHMAN,
RICHMAN, WITMAN*, SUARZMAN,
LIUBMAN. Quorum haec sunt interpretationes.
HELPERICH, Adjutorium potens; ALTRICH,
Senex potens; ARTRICH, Durus potens; AI-
NARTH, Vnus durus; RICHARHT, Potens
consilium; STEINHART, Lapis durus; RAIN-
HART, Nitidum consilium; ARCHARAT,
Durum consilium; FULRATH, Plenum confi-*

* AL WIZ-
MAN

Ilum; TANCHRATH, *Grande consilium*; FASTRATH, *Firmum consilium*; GOTRAHT, *Bonum consilium*; RAGHMAN, *Consiliarius homo*; GOTHMAN, *Bonus homo*; ARTHMAN, *Durus homo*; RICHMAN, *Potens homo*; WITMAN, *Candidus homo*; SUARZMAN, *Niger homo*; LIUBMAN, *Amatus homo*. Porro hoc opusculum scriptum fuisse imperante Karolo Magno, patet ex pluribus, quæ auctor de eo profert, exemplis, quale est illud in ejusdem libri cap. 21 de quatuor nominum speciebus: Ergo, si placet, sic ista quattuor propriorum nominum species jam hodie apud nos teneantur, ut dicamus prænomen IMPERATOR, & sit illi proprium dignitatis, quod nulli alio in suo convenit regno; dicamus KAROLUS, & sit illi proprium quod accepit in baptismo; dicamus FRANCUS, & sit illi appellativum in genere suo; dicamus PRUDENS, & sit illi agnomen appellativum accidens ei extrinsecus. In priori tamen codice propterea quod imperante Ludovico Augusto scriptus est, exemplum traduxit Librarius ad Ludovicum hoc modo: Dicamus prænomen IMPERATOR, & sit illi proprium, &c. dicamus nomen CHLOUWICUS, & sit illi proprium quod accepit in baptismo; dicamus FRANCUS, &c. dicamus PRUDENS, &c. Ex qua lectionis varietate colligitur, neque Carolo superstiti agnomen tribui solitum fuisse Magno, neque Ludovico, cognomen Pio.

Ex superioribus manifestum est, Litterarum studia in isto S. Michaelis Monasterio viguisse.

D d. iiij.

Abbate Smaragdo Præceptore : & verò diu perseverasse constat ex libro de vita S. Johannis Abbatis Gorzienfis, qui *in Cœnobio S. Michaëlis super Mosam fluvium moratus* dicitur, *ubi tam temporis Hildebaldus quidam Grammaticam professus, ex discipulis domni Remigii, quondam doctissimi ea ætate Magistri, scholas habebat.*

In quodam mendolo ejusdem Cœnobii instrumento agitur de ecclesiæ sancti Michaëlis dedicatione anno. DCCC LXXIX facta, deque veteris Monasterii instauratione, quam Henricus Imperator *anno Incarnationis Domini DCCCC LVII* incœpisse, an perfecisse perhibetur. Hactenus subsistit S. Michaëlis Monasterium sub Benedictina S. Vitoni Congregatione, quo ex loco religiosus vir Carolus Georgius Novitiorum Præfectus superius Chronicon mihi submisit.

A C T A

ARCHIEPISCOPORUM

ROTHOMAGENSIIUM.

GALLIÆ provinciæ sunt decem & octo: quarum una existit Lugdunensis, quæ vocatur secunda, in qua est nobilis & ampla civitas, quæ vor-

eatur Rodomus vel Rothomagus, super fluvium Sequanæ sita. Hujus civitatis ecclesia in honore beatæ & gloriosæ Dei genitricis semper virginis Mariæ est consecrata. Hæc verò est metropolis. sex enim sub se civitates episcopales continet, scilicet primam civitatem Bajocatarum, secundam civitatem Abrincatarum, tertiam civitatem Evatinorum, quæ dicitur Ebroicas; quartam civitatem Salanum, quæ vocatur Sagium; quintam civitatem Lexoviorum, sextam civitatem Constantinorum.

In præfata civitate Rothomagensi existit egregius MALLONUS in ordine primus. Nonnullos horum positio verborum perturbat, non satis idoneè speculantes, quoniam eorum velle, scilicet beatissimum NIGASIVM prænominatæ civitatis primum Antistitem existitisse, nullatenus hac re pugnatur, si expositione quamtuluncumque subtili fulciatur. Attendant igitur tam Clerici, quàm Monachi, ne errent, qualiter scripturas perspicaciùs indagantes, utrumque posse haud inconvenienter stare dijudicent. Decenter, inquam,

inquiunt, qui Mallonum in sede Rothomagensi fuisse primum asserunt. Nullus enim eum prævit, quantum ad Archiepiscopatus usumfructum: nec tamen malè prædicant, qui beatum Nigasium ejusdem sedis Archiepiscopum fuisse primum comprobant. Quippe jam non paucis reor manifestatum esse, hunc Romæ à beato Papa Clemente Rothomagensium urbis Antistitem ordinatum fuisse, nondum jugo pastoralis cujuspiam obnoxii. Nec est frivolum, sed firmum & ratum, prout sua testatur Passio, cum beato sociatum Dionysio, permissione Clementis Papæ hunc eundem ad oras Gallicas condescendisse; & priusquam ad suam, quam Romæ, sicut diximus, acceperat, sedem posset pervenire; martyrium truncato capite, tamen viciniùs circa fines Northmannicos cum Quirino & Scuviculo pertulisse. Quò fit ut de utroque, sed alio & alio modo, vera prædicatione prædicetur primus, de Nigasius quidem secundum ordinationem; de Mallono secundum loci inhabitationem. Ut sic dicatur, Nigasius fuit Rothomagensis urbis Antistes primus ordinatus:

at Mallonus fuit primus in sede locatus. Sic is non versus poterit consistere versus.

Exstitit egregius Mallonus in ordine primus,

Moribus ornatus, clara quoque stirpe creatus.

Enituit verbis, præfulsit & actibus almis :

Dapsilis in cunctis, clemens & largus egenis.

Mentibus infirmos curabat dogmate sacro,

Dæmone vexatos purgabat numine sacro.

Pervigil in populo Pastor pius ac speculator,

Pro sibi commissis murum se contulit hosti.

Compatiens ægris, collisos consolida-
vit.

Maestabat Domino se semper sacralitando,

Perpetuam pacem deposcens atque salutem.

Ut caros fratres, servabat dulciter hostes.

Hic humilis, sobrius, necnon & corde pudicus,

Sordibus immunis, virtutum lampade fulsit.

Obiit in Christo x Kalendas Novembris.

Beato verò Mallono AVIDIAMUS successit, qui sub beato Papa Silvestro & Constantino Imperatore præfatam rexit ecclesiam. Is verò prudens & strenuus Pastor. fuit in populo, qui Arelatensi Concilio primo, quod eodem tempore, quo Nicæna Synodus habita est, congregatum in canonibus invenitur, cum Materno Colonienſi Episcopo interfuit. Fuit namque hic beatus Pontifex ingenio probus, moribus insignis, subditorum sibi salutis providus. Huic successit SEVERUS, Severo EUSEBIUS, Eusebio MARCELLINUS, Marcellino PETRUS, Petro VICTRICIUS.

Fuit verò hic in regali curia nutritus cum beato Innocentio Papa, ut in ejusdem Papæ epistola de castitate conservanda & aliis institutis Christianæ religionis, eidem Victicio missa invenitur. Ait enim inter cetera: Præterea

frequenter quidam ex fratribus nostris
curiales, vel quibuscumque publicis fun-
ctionibus occupatos, Clericos facere
contendunt: quibus postea major tri-
stitia, cum de revocandis eis aliquid
ab Imperatore præcipitur, quam gra-
tia nascitur. Sit certè in exemplum sol-
licitudo & tristitia fratrum, quam sæ-
pe pertulimus Imperatore præsentem,
cum pro ipsis prius rogaremus. quod
ipse nobiscum positus cognovisti. Qui-
bus non solum inferiores Clerici ex cu-
rialibus, verum etiam in sacerdotium
constituti, ingenti molestia ut redderen-
tur instabat. Erat enim Pastor gloriosis-
simus in persequendis populi crimini-
bus rigidus; viduarum & orphanorum
pater mitissimus, misericors pauperi-
bus, cunctis compatiens infirmis & do-
lentibus.

Cui successit INNOCENTIUS, In-
nocentio sanctus EVODUS, Evodo
SILVESTER, Silvestro MALSONUS,
Malsono GERMANUS, Germano CRE-
SCENTIUS. Crescentio verò beatus
GILDARDUS frater beati Medardi,
quorum vitam magnifico stilo beatus
Fortunatus scripsit. Una enim die nati

fuerunt, una etiam die ordinati, una quoque die migraverunt ad Christum.

Gildardo successit beatus FLAVIUS, cujus pontificatus tempore constructa est ecclesia in honore beati Petri Apostoli in suburbio urbis Rothomagensis, anno primo Clotharii Regis Francorum, nobiliter ædificata, in qua corpus beati Audoëni successoris sui sepultura traditum est. Hic verò beatus Flavius anno quingentesimo .i. dominicæ Incarnationis multis virtutibus præditus, divini amoris flagrantia accensus, dapillis pauperibus, Rothomagensem rexit Ecclesiam.

Huic successit PRÆTEXTATUS, vir magnæ sanctitatis, & omnibus iniquis odiosus. Hic verò fuit tempore Chilperici Regis filii Clotharii, qui vir nimis crudelitatis cum Fredegunde impia uxore sua ingenti contra Pontificem odio exarsit. Causa verò odii nihil aliud fuit, nisi quia fratrem suum Sigibertum Regem, qui fraude Chilperici occisus fuit, multum dilexerat, & eandem dilectionem Childeberto filio ejus & matri Brunichildi servabat.

Hac de causa iratus Chilpericus sibi calumniam imposuit, scilicet quod magnam partem thesauri fratris sui Sigiberti apud se reconditam habuerat, quam postquam Childebertus nepos ejus litem contra eum inierat, ei reddiderat. Ideo in tantum persecutus est eum, quod cum ab Episcopatu destitutum expulit, & in quamdam insulam in Constantinensi pago in mari sitam exsulavit: & in loco ejus MELANTIUM Archidiaconum Episcopum ordinari fecit. Modus expulsionis sue talis fuit. Rex Concilium Episcopos suos convocare fecit, cui vir magnæ auctoritatis & probitatis Gregorius Archiepiscopus Turo-nensis interfuit. Hic verò nec callidæ machinationi, qua Episcopus deceptus est; nec injustæ destitutioni assensum præbuit. Rex verò impia calliditate quibusdam Episcopis .: mandavit ei, quod si quæ sibi objecerat in Concilio, recognosceret, & inde coram Rege prostratus se reum proclamaret, omnino ei dimitteret. Qui hortatu impiorum Episcoporum deceptus, fraudulentis Regis mandatis adquevit. Tunc Rex clamare cœpit: Audistis eum crimine

convictum: nunc super hoc certam sententiam definite. Et ita deposuerunt eum, & in præfatum exilium Rex retrudere iussit. Mortuo verò Rege, omnium Primatum & Coepiscoporum consilio & iudicio, nolente Fredegunde Regina, ad propriam ecclesiam est revocatus, & deposito Melantio in propriam sedem inthronizatus. Melantius verò in familiaritate Fredegundis impiissimæ Reginae permansit, quæ beato Prætextato semper inimicata & insidiata est in tantum, ut pretio quorundam mentes cum præfato Melantio corrumperet: ita ut, sicut beatus Gregorius Turonensis in scriptis suis narrat, nocte sancta Paschæ, in loco pontificali, ubi stare consueverat, gladiis eum percuterent, & ita interficerent. Qui mox ut vulnera sensit, ad altare cucurrit; & illud amplexatus, viatico dominici corporis & sanguinis se muniens, animam Deo reddidit. Corpus verò ejus omnes Principes patriæ cum magno ejulatu & lamentatione de tanti Pastoris patrocinii desolatione condolentes, sepulturæ honorificæ tradiderunt. Postea verò MELANTIUS, qui
tem-

tempore sui exsulatus episcopatum usurpaverat, consilio & ingenio præfatæ Reginæ in eadem sede est restitutus.

Huic successit Præsul HILDULFUS, vir prudens & honestus. Hildulfo beatus ROMANUS, nobilis ortu, & virtute præclatus. Beato Romano sanctus AUDOENUS claris natalibus ortus, & virtutum magnitudine excelsus. Beato Audoëno successit inclitus ANSBERTUS venerabilis Præsul, & sanctis operibus gloriosus. Horum verò trium ac beati Gildardi memoriam tantum tetigimus, quia eorum gesta à probatissimis viris luculenter apud nos conscripta habentur.

Anberto successit venerabilis GRIPPO. Gripponi RANILANDUS, vir venerabilis & honestus. Ranilando sanctus HUGO, qui venerabilis vitæ & magnæ honestatis fuit, ut vita ejus testatur. Hugoni RATBERTUS, vir prudens & strenuus. RATBERTO Grimo. Hic namque vir magnæ nobilitatis & probitatis exstitit, populumque sibi creditum tam bonorum operum exemplis, quam prædicationibus optimè gubernavit, ecclesiamque sanctæ Deige-

Veterum Analect. Tom. II. Ec

nitricis Mariæ, cujus sedi præfederat, propriis prædiis ac pluribus beneficiis augmentavit. Fontanas enim super fluvium Itonam sitas cum omnibus suis appendiciis dedit. Grimoni successit RAINFREDUS, vir nobili progenie ortus, & litterarum studiis imbutus, qui ecclesiam propriis beneficiis augmentavit. Dedit enim ei in territorio Vilcassino villam, quæ dicitur Cramisiacum, & quamplurima beneficia ex nobilibus viris ad opus suæ ecclesiæ adquisivit.

Rainfredo successit beatæ memoriæ REMIGIUS. Hic fuit filius Karoli, qui Major domus regiæ appellatus est, frater Carlomanni, qui relicta parte Regni quam possidebat, in monte Soracte Monachus effectus est, ubi ecclesiam in honore S. Silvestri construxit, & inde ad Monasterium S. Benedicti in monte Casino transiit. Fuit etiam idem Remigius frater Pipini, quem Stephanus Papa Regem consecravit. Hic verò Pipinus precibus Carlomanni Monachi fratris sui mandavit Remigio præfato Archiepiscopo, ut ad locum qui dicitur Floriacus, pergeret, & cor-

pūs S. Benedicti, qui ibi requiescebat, Legatis Carlomanni redderet. Cumque ad locum veniret, & Abbatem, qui tunc temporis Monasterium regebat, & Mēdo dicebatur, vocaret; Regis edita edisserens, cum Legatis Carlomanni ecclesiam ingressus est. Cumque sepulcrum beati viri appropinquassent, repentina cæcitate multati sunt. Proinde terrore valido concussi, ante præfatum Abbatem Fratresque loci illius solo tenus prosternuntur, misericordiam deprecantes, quatinus pro eis Dominum exorarent, ut eis indulgeret: promittitque beatus Remigius, quòd nunquam Sancti corpus inde amplius transferret. Quid plura? Illico sunt exauditi, & beatus Remigius cum suis sodalibus pristinam sanitatem recepit. Precatus est autem præfatum Abbatem, ut corporis beati viri reliquias illis exhiberet, ne locus in quo Deo devotè servierat, tanto patrocinio cassaretur. qui libenter adquevit. Sicque Legatis remeantibus ad propria, beatus Remigius rediit ad sua. Ipse verò quamplura ecclesiæ suæ acquisivit beneficia, & de suis propriis largitus est multa. Sua

Ec ij

per gregem sibi commissum vir nobilissimus pervigil , necnon moribus & opere clarus exstitit , & beato fine quievit.

Beato Remigio MAINARDUS venerabilis Pontifex successit : Mainardo GUILLEBERTUS , qui tempore Caroli Magni Imperatoris Pontificatum decenter & honorificè rexit. Guilleberto RAINWARDUS , pontificali ordine dignus. Rainwardo GUNBALDUS , nobilis prosapiâ , & bonorum operum clarus instantiâ. Gunbaldo successit PAULUS , Præsul mitis & prudentissimus. Paulo successit WANILLO , Antistes Deo devotus , & in cunctis reverentissimus. Waniloni successit ADALARDUS , nepos Gunbaldi Archiepiscopi , qui religiosus in cunctis operibus fuit. Adalardo RICULFUS , vir nobilis , & multis dives prædiis , quibus ecclesiam sibi commissam hereditavit. Fuit autem tempore Karoli Regis patris Ludovici Regis , cujus fuit filius Rex Lotharius , in quo progenies Karoli Magni à regno funditus extirpatur. Hugo enim Dux , qui cognominatus est Magnus , Regnum sibi usur-

pavit, & Rex consecratus est. Cui successit ROTBERTUS in regimine, filius ejus, Rex Deo devotus. Præfatus verò Riculfo successit JOHANNES, devotus & religiosus Antistes. Johanni WITTO, vir honorabilis, & reverentissimus Pastor.

Wittoni FRANCO, prudens Pontifex, & bonus populi auxiliator. Hujus enim tempore Rollo Dux Danorum patriam invasit, quæ vocatur Francia, nunc verò Normannia eorum nomine insignita. Cujus mentis feritatem tam divinis eloquiis, quàm devotis servitiis ita delinivit, ut terram sibi adquisitam cum pace & justitia regeret. Postea prædicatione præfati Pontificis legem Christianam suscipiens, ab eodem baptizatus est, & in Fide catholica perseverans bono fine migravit ad Christum. Franconi successit GUNHARDUS, vir sapiens & in cunctis providus. Gunhardo successit HUGO. Hic verò fuit prosapiâ clarus, sed ignobilis cunctis operibus. Monachus enim apud sanctum Dionysium erat, quando Wit-

lelmus filius Rollonis, Dux Norman-
norum, ei Episcopatum tradidit : sed
postpositis sanctæ Regulæ institutis,
carnis petulantia se omnino contulit.
Filios enim quamplures procreavit, ec-
clesiam & res ecclesiæ destruxit. To-
diniacum enim qui in dominicatu Ar-
chiepiscopi erat, cum omnibus appen-
diciis suis fratri suo Radulfo, potentis-
simo viro, filio Hugonis de Calvacamp,
dedit, & ita à dominicatu Archiepi-
scopatus usque in præsens alienavit.

Huic successit ROTBERTUS, vir
nobilissimus & potentissimus, Richar-
di primi filius. Hic vir magnæ pietatis
& honestatis fuit, & in mundialibus
divitiis adeo laudatus à sæcularibus vi-
ris : sed carnis fragilitate superatus,
quamplures filios procreavit. Plura et-
iam ecclesiæ bona fecit. Ecclesiam e-
nim præsentem miro opere & magnitu-
dine ædificare cœpit. Ante obitum
suum, gratia Dei præveniente, vitam
suam correxit. Feminam enim reliquit,
& de hoc ceterisque pravis actibus suis
pœnitentiam egit : & sic bono fine, in
quantum humana fragilitas capere po-
test, quievit.

Roberto successit MALGERIUS nepos ejus : filius enim Richardi fratris sui fuit. Qui quia non electione meriti, sed carnali parentum amore & adulatorum suffragio in pueritia sedem adeptus est pontificalem ; omni destitutus tutela, potiùs adquievit carni & sanguini, quàm divinis mandatis. Voluptatem enim per omnia sequens, ornamenta ecclesiæ, ceteraque beneficia pueriliter erogavit. Et ideo auctore Papa Leone Willelmus Dux Normannorum, postea effectus Rex Anglorum, assistente præfati Papæ Legato, scilicet Hermenfrido Sedunensi Episcopo, ceterisque comprovincialibus Episcopis, in Lexoviensi ecclesia ab Episcopatu eum destituit, deditque postea illi quamdam insulam in Constantinensi pago in mari sitam, in qua pluribus annis, non quidem ut decuit, vixit : postea verò, quo autem divino judicio, ignoratur, in mari submersus est.

Malgerio destituto elegit Dux Willelmus quemdam Monachum, nomine MAURILIUM, qui nobili prosapia ex Remensi pago exortus, & in ejusdem civitatis ecclesiâ educatus, inde in Leq-

E c iiij

dicensi ecclesia omni liberalium artium peritiâ imbutus, Halverstatensis ecclesiæ Scholasticus effectus est: qui locus in Saxonia ditissimus habetur, in quo pluribus annis honorificè vixit. Postea verò succensus amore celestis patriæ, cuncta quæ mundi sunt, fastidians, monasticam vitam appetiit: sicque Fiscamense Cœnobium adiens, Monachus ibi effectus est, in quo sanctè multo tempore vixit, ceterisque exemplum sanctitatis exhibuit. Denique igne divini amoris exæstuans, acriorem vitam eligens, licentiâ ab Abbate, qui ecclesiæ præerat, acceptâ, Italiam petiit; eremique cultor solitariam vitam ducens, opere manuum vixit. Defuncto itaque Abbate Florentinensis ecclesiæ, quæ in honore beatæ Mariæ semper virginis constructa est, elegit eum Marchio Bonifacius, vir nobilis & potentissimus: & ita licet invitus, bonorum tamen virorum admonitionibus superatus, Abbas ejusdem loci ordinatus est. ubi multo tempore subditos pro posse suo sanctè & regulariter rexit. Sed quia vita justorum est detrimentum pessimorum; Monachi qui tempore prædecessoris sui indis-

ciplinatè vixerant, constantiam Regulæ Patris Benedicti, qua eos regulariter constrinxerat, ferre nolentes, sed in omnibus bonis operibus sibi resistentes, detrimentum vitæ ei machinati sunt. Et quia pluribus annis in hoc laborans, nullo modo se in eis vidit proficere, salutis propriæ prospiciens, Abbatiam deseruit, & ad proprium locum, scilicet Fiscamnum, rediit, in quo sanctè, usquequo in Episcopatu inthronizatus est, vixit. Hic ecclesiam à Rotberto Archiepiscopo incœptam complevit, & adstante Wilhelmo Normannorum Duce, postea Anglorum Rege, cum omnibus Suffraganeis suis, Concilium in Rothomagenli ecclesia de castitate conservanda, & ceteris sanctorum Patrum institutionibus Pastorum incuriâ negligenter postpositis, viriliter restituendis religiosè celebravit. Postea perfectâ ecclesiâ, dedicavit eam adstante Wilhelmo Normannorum Duce anno M LXXIII dominicæ Incarnationis, regnante Henrico nobilissimo Rege Francorum, adstantibus etiam comprovincialibus Episcopis, scilicet Odone Bajocensi, Johanne Abrincensi, Hugone

Lexoviensi, Guillelmo Ebroacensi, Ivone Sagiensi, Gaufrido Constantiniensi, ceterisque venerabilibus Abbatibus, præfidente etiam sedi Apostolicæ Papa Victore I I. Multa etiam bona de Christianæ legis & ecclesiasticæ religionis restitutione fecit. Jejuniis & orationibus & eleemosynis usque ad ultimum diem insistens, v Idus Augusti animam Deo reddidit.

Defuncto venerabili Antistite Maurilio, præfatus Willelmus Rex Anglorum Lanfrancum reverentissimum Abbatem Cadomensis ecclesiæ, omnibus liberalibus artibus imbutum, sanctis moribus & operibus ornatum, quem postea Cantuariensi ecclesiæ metropolitanum instituit Episcopum & Primate Anglorum, Alexandro summo Pontifici & venerabili Papæ misit, postulans ejus clementiam, ut ei assensum præberet, quatinus ejus auctoritate JOHANNEM Abrincatinæ ecclesiæ Episcopum metropolitanæ ecclesiæ præficeret, eique ne aliqua occasione in hoc resisteret, litteris apostolicis mandaret. Ipse verò ejus petitioni, quia devotam vidit, adquievit. Litteras inde Pontifi-

ci misit. verba quæ litteræ continent,
hæc sunt :

AL E X A N D E R Episcopus servus "
servorum Dei, JOHANNI Abrin- "
censium venerabili Episcopo salutem & "
apostolicam benedictionem. Destituta "
Rothomagensi ecclesia Pastore, compe- "
rimus Sedunensis Episcopi & Lanfranci "
Abbatis relatione , te ex electione Prin- "
cipis tui dilectissimi filii nostri Guillel- "
mi Regis Anglorum , ob vitæ & mo- "
rum probitatem ad majorem sedem "
promovendum , si ex auctoritate sedis "
Apostolicæ fuerit assensus , cui Deo au- "
ctore præsidemus. Nos igitur moti il- "
lorum precibus , ob salutem illius ec- "
clesiæ , & omnium in tuis partibus , vo- "
lumus , atque dilectioni tuæ apostolica "
auctoritate præcipimus , ut quod divi- "
na dispensatio de te providit , non con- "
tradicas ; & electioni te obedientem ex- "
hibeas. Admonemus itaque fraternita- "
tem dulcedinis tuæ , ut si in modico "
fuiſti fidelis , in majori bene operari "
non desinas , populum divini verbi pa- "
bulo reficias , ut merearis audire illam "
benignam vocem Domini dicentis : *Ecce* "

- „ *ge serve bone & fidelis , quia super pauca*
 „ *fuiſti fidelis , ſupra multa te conſtituam. De*
 „ cetero ſecretiorem animi noſtri volun-
 „ tatem planiùs audies per noſtrorum
 „ Legatorum veridicam relationem.

Johannes verò Episcopus apoſtolica legatione recepta, & omnium comprouincialium Episcoporum, cunctorumque etiam ejusdem ecclesiæ Canonicorum electione communi consensu facta, metropolitānam adeptus est sedem. Hic verò fuit vir progenie nobilis, liberalibus imbutus disciplinis. Is aliàs satis strenuus, animi fuit impatientissimus. Crudeſcebat in eo hic morbus, &, ut ita dixerim, exaggerabatur tum carnis nobilitate, tum prælationis dignitate. Solent enim hæc duo plerumque positos in culmine in flexum usque superbix, ipso potentiæ fastigio lenocinante, corrumpere: adeo ut normæ obli- ti justitiæ, unde animi sui futorem videntur pascere, hoc zelo justitiæ velint deputare. Evenit autem aliquando, ut hi tales, non pastores, sed crudeles exactores, occulto Dei judicio coram ipsis, quos injustè vexaverunt, corripiantur: quatinus exemplariter correpti, & po-

steris sibi similibus sint terrori, & parvulis spei. Quod totum in hoc de quo agitur Johanne Archiepiscopo divina censura exhibuit in eo, quem is adversus sancti Audoëni Cœnobitas inconsultè tumultum exercuit. Quod non derogatoriè, non insultatoriè, sed consultoriè censuimus scribere. Primò, quia insolitum, incredibile, & quasi monstro simile, tantum tumultum, tantam turbam eo die sine sanguine accidisse. Secundò, ut loco nobilissimo, & ab omni jure seu consuetudine Archiepiscopulorum hujus urbis privilegio Karoli Magni libero sit memoriale, quo se probent nec in magnis excessibus ipsorum aliquid justitiæ debere. Causa erat, qua Guillelmus Nortmannorum Comes & Anglorum Rex gloriosus Cino-
mannis cum expeditione sua morabatur. Aderant ei inter reliquos Proceres iste Johannes sedis hujus Archiepiscopus, ut vir excellentis ingenii, & non mediocris consilii: Nicolaus quoque reverendus Abbas supradicti Cœnobii. Imminebat celeberrima totisque votis excipienda sanctissimi Audoëni dies natalitia: & quia moris est, ut Archiepi-

scopus ipsa die inibi Missarum sollemnia celebret, non pro ulla quidem vel ipsius jentaculi vicissitudine, sed quasi in recompensationem consecrationis suæ, quam nonnisi in præfata ecclesia cuius sedis memoratæ licet accipere; missione à Rege petita redibat concitè, Abbate prænominato interim ad occupatiora remanente. Quid plura? adest dies veneranda, Clerici majoris ecclesiæ solito eò conveniunt: & quia præmissio nuncio venturum se mandaverat, sollemne Missarum interim differtur. Post aliquamdiu verò è communi consilio, ne quid tantæ diei subtraheretur, dum veniat, initiatur. Tanta verò morositate, tanta id factum est devotione; ut non mirum totis animis hostem humani generis ad hanc lætitiā turbandam exarsisse: qui maximo sibi lucro credit accedere, sic illud veneno suæ nequitiae tempus inficere, quod interim sibi dolebat deperire. Finito itaque *Kyrie* cum duobus rythmis, exacto *Gloria in excelsis Deo*, quod incœptum ab Abbate Ricardo Sagienti chorus celeberrimè fuerat exsecutus cum laudibus suis; (id verò totum expendebatur in præstola-

tione Archipræfulis) ecce accurrit ut turbo tempestatis , omnem confundens gratiam illius celebritatis. Hic namque totam mentis indignationem animo concipiens , quod non usquequaque fuisset exspectatus , torvis oculis , ore furibundo cunctis maledixit ; conversusque ad ipsos Monachos excommunicavit , ex auctoritate Dei & sua officium præsens interdicens cessare fecit , Abbatem ab altari evellens , divini officium ministerii prohibuit. Mæroris erat plenum & stuporis cernere tantæ festum lætitiæ , tot & tantas voces eam præconantes in subitum silentium obmutuisse. Ipse ad complendum se officium præparat : Clericis suis , ut à loco incæpto peragerent , imperat. Nihil hîc reticendum fore censemus , quod dum alteri parti favendo dissimulamus , alteri totum derogando imputare videamur. Verum falsi adstipulatione non indiget. Fratres , etsi decorem sibi tanti gaudii præripi dolentes , pontificali tamen auctoritati cedunt , festivis se ornatibus exuunt , satis cum tumultu ecclesiam egrediuntur ; huc quidam , pars illò , alii aliò succedunt , invicem & ad suos

super suo pudore mærentes conquæ-
runtur. Cum subitò quidam mæroris
impatiens , dubium quidem an ex ip-
sis , vel eorum famulis , plus furoris ,
minus consilii animo colligens , turrim
properat , majus ecclesiæ signum pul-
sat. Hinc forum ocior advolat : Archi-
episcopum sancti Audoëni glebam ad
majorem ecclesiam asportare velle pro-
clamat. Profiliunt omnes è domibus ,
alius gladium , hic bipennem , diversi
quod primum manibus occurrerat , ar-
ripiunt ; ecclesiam cum furore irrum-
punt. Quidam curiositate acti , celata
Monasterii conscendunt , quædam ex
tabulatis auferunt : quid sic furens po-
pulus agere vellet , rimantur. Plurimi
ejus intentionis erant , ut quia eis tan-
tæ continuationem lætitiæ interrupisset ,
nec sibi perficere liceret. Archiepisco-
pus circumcirca furentium se turmis
appeti expavescens , plus tamen desu-
per imminentes metuens , ab altari ad
valvas Monasterii fugam arripuit : vix
elapsus infra ambitum earum ipsis prius
clausis se recepit : undique circum se
sedilia & formas aggerari fecit. Non-
nulli tamen partis ipsius arreptis cande-
labris,

labris , cereis & perticis , in Monachos efferati , sed ab eis non segniter excepti , pudet dicere , quàm fœdo exemplo res eo die debuit determinari. Constitit satis ipso die meritum Sancti omnibus affuisse , qui hinc sævientium manus comprimendo , hinc Archiepiscopum cum suis eo periculo eximendo , tantum nefas non parvo cunctis miraculo potuit avertere. Nam tanta subito nubis caligo id spatium Sanctuarii , quo loculi Sanctorum continebantur , obtinuit , ut vix vel à curiosis oculorum acie corripì potuerit. Rei congruit miraculum. Quia enim sacræ Scripturæ diversis in locis per nubem nunc delinquentium cæcitas , nunc Domini protectio figuratur ; jure hoc in ipsa nube portendebatur. Hinc nempe insensibiliter furentium nubilum velut fumus adscendens , divinæ gratiæ serenum turbabat ; hinc manum Domini reatu ipsorum ad feriendum provocatam sanctus Audoënus meritis suis protegendo continebat. Dicto nil subripit , quod refrageretur : tantum ratio ipsa à toto pendens suffragatur. Ipsi sanè , cujus patientiæ sit Altissimus redditor , æstimate

licuisset , ni se in sua pertinacia continens à consideratione rationis animum revocasset. Sed animositatis ejus immanitas non destitit eo usque , quo se invehens irruit in se. Igitur Vicecomes civitatis Archiepiscopum sic circumventum ut audivit , veritus ne quid inconsultius adversus ipsum ageretur , & ipse post noxæ argueretur ; militarem manum cogit , Regis bannum omnibus prætendit , suppetias accurrit ; jam nil reluctantem , immo sibi penitus diffidentem periculo eximit. Iis tumultuum dementiis exacta est dies tantæ celebritatis. Æstimet qui valet , quæ facies tunc fuerit curiæ cælestis ; quàm indignè tulerit sui præcellentissimi civis Audoëni sic confusam , sic fœdatam , sic præreptam diem suæ remunerationis. Æstimet quid exstiterit miseræ , tantum Patronum nil penitus in filiis suis quod Domini faciem placaturus offerret , eo die accepisse. Nos ignorantibus divini secretum consilii omittimus , de hominibus humana pensamus. In tanta multitudine discreta sexu , ætate & ordine , non credimus defuisse , & qui mente carnali se minùs

nocuisse pœnituerint, dum nil medium, quin tam speciali gaudio privati forent, adtenderint; & qui sanioris consilii, peccatis suis eam turbam imputaverint, vota sua præcepta gemuerint, à suo Patro-
no veniam suspirantes super suis acti-
bus erubuerint. Fratres in crastinum de suis eligunt, per quos Abbati suo quod factum fuerat, innotesceret, & Regem super hoc suggesturus adiret: sed Archiepiscopi nuncius præcesserat, invidiam omnem in Monachos retorserat. sic infecto negotio reditum est. Rex licet post ipsius Archiepiscopi & quorundam aulicorum instinctu animo in Monachos motus; rem tamen ex æquo pensans, hinc immoderatam arrogantiam, hinc inconsultum tumultum justis librationibus præponderat. Juber igitur statim ecclesiam ab Archiepiscopo reconciliari. Quod cum satis irato & reluctanti animo abnueret; Rex Michaëli Episcopo Abrincatensi loci reconciliationem injunxit: pudorem verò suum, in futuro vindictam prætendens, dissimulavit. Quatuor igitur Monachos loci, quos & factionis auctores audierat, totidem aliorum Cœnobiorum Abbatibus com-

milit : quatenus & Archiepiscopo satisfaceret , & illi in peregrinatione sua luerent , quod minùs consultè peccassent. Non multo post tamen , & rationis consideratione , & petitu Abbatis ipsorum flexus , in præsentiam sui eos revocavit , & ecclesiæ reconciliatos reddidit. In his omnibus semper apud ipsum cautum extitit , ne quid sibi Archiepiscopus , quasi sub ecclesiastico vigore , in causis hujus ecclesiæ insolenter arrogaverit. Immo postquam gemino Fratrum eorundem exilio satisfecit , rem in consilium ponit , concilium cogit : quòd Abbatiam suam irato & tumultuanti animo intrasset , quòd totius turbæ causa & materia extitisset ; quòd loci reconciliationem sibi denegasset , judicio Primatum suorum trecentas libras exegit. Delicti satis hæc vindicta exsolvisset , si intimè facti penituisset , Dominique patientiam non negligendam putasset. Sed animi rancorem nec tunc primùm adversus sancti Audoëni Cœnobitas occœperat , & hoc modo potuit potius exaggerari , quàm leniri. Trium annorum spatium evolutum erat , & semper repulsam sui

dolore continuo secum corrodebat, congruenti sanè exemplo suspensus, velut evangelicæ illius ficulneæ fructus. Unde sic quidam,

*Exspectata tribus fructum non attulit
annis.*

Cum post id temporis redeunte eadem festivitate, paucis antè mensibus paralyti percussus; sed ab hac infirmitate jam respirans, ad sollemnitatem venit. & quia per se Missam celebrare non potuit, Gisleberto Ebroacensi Episcopo vices suas commisit: ipse in medio Cantorum specie Præcentoris stetit. Ut verò Evangelium cœpit legere, horribile dictu! sic ab intimis humoribus in secretiorem meatum profluentibus est subito angustiatu, ut raptim utina procurrens, lineam usque superpellicialem indumentum omne infecerit; pavementum etiam quo stabat, perquam humectaverit. Hinc post Fidelium oblationes, cum ampliùs dissimulare non posset, ecclesiam egressus, pudore non oportet dici quantum & mærore confusus, ad sua reversus est. Quod ut primùm ad aures populi percrebuit, quis æstimare, quis dicere suffecerit,

Ff iij

in quas & quantas voces se de repente sparserit ? Omnes tamen in commune Domini magnificentiam , sanctique Audoëni meritum personabant : jure hunc ab integritate præsentis lætitiæ sic ignominiosè repulsum , quam olim indignè nimis perturbaverat , acclamabant. Nemo nobis succensere habet , si vera dicimus : quia nemini examen Judicis omnium , in cujus manus horrendum est incidere , improprium scimus , & ex aliena culpa pœnam incurre valde formidamus. Sed enim judicia Domini , quæ velut abyssus multa sunt , mirari , ipsum in tam sancto viro prædicare , quo affectu pietatis isdem devotè sibi famulantes protegendo semper foveat , plus est sacrilegii ingrato silentio tegere , quàm ut dicatur , reverentiæ. Ceterùm non parum intentionem piam dirigit , studendum continuè Domino servire in timore , & exultare ei , sed cum tremore : sobriè pensare , quàm nitidum templum ipsi nosmet scilicet exhibere deceat , si adeo zelans hujus exterioris cultus in visibilibus templis appareat. Non enim inhabitantes propter locum , sed propter inhabitan-

tes locum Dominus elegit. Verùm, ut cœpta prosequamur, per alios tres annos adeo ipso incommodo laboravit, ut neque jam administrationis infulis deservire poruerit. Cùm tandem regia auctoritate, immo consultu omnium pulsatus, Episcopatu cedit, & ad quamdam patrimonii sui villam, S. Philiberti dictam, secedit, ubi & aliquantisper supervixit. Duodecimo verò sui præsulatus anno viam universæ carnis ingressus, hominem exivit. Inde ramen ad propriam sedem refertur, & honorificè in ipsa ecclesia tumulatur v Idus Septembris.

Successit huic, immo præcessit (nam duobus ante obitum ejus mensibus inthronizatus est) Domnus GUILLERMUS, Cœnobii Cadomensis Abbas, cùm Apostolica auctoritate, tum regio munere, tum denique communi electione, vir sanè & generis nobilitate cluens, & morum prærogativa præpolens.

ADNOTATIO.

P RÆMISSA Pontificum Rotomagensium. Acta litteris mandavit anonymus Cœnobii sancti Audoëni ejusdem urbis Monachus, ad cujus autographum hæc editio exacta est. Vixit is Gregorio VII Pontifice, Johanne Archiepiscopo Rotomagensi, Abbate Monasterii sancti Audoëni Nicolao; non alius forsan quam Fulbertus ejusdem loci Cœnobita, qui librum de miraculis sancti Audoëni hætenus ineditum eidem Nicolao Abbati nuncupavit: aut Theodericus, à quo sancti Audoëni vita metrica Nicolao itidem inscripta est. His actis uberiores notas subicere supersedeo, cum satis illustrata sit Rotomagensium Præsulum historia, quam noster Franciscus Pomeraïus Gallico idiomate ante paucos annos eruditè & accuratè composuit, usus superiorum Actorum lectione, quæ ipsius historiæ probationis loco esse poterunt. Hic duo tantum observo. Unum, inter Rotomagenses Episcopos nullum in his Actis locum tribui Hugoni Caroli Magni filio, cujus vitam Baldricus Episcopus edidit, eundem perperam numerans inter Archiepiscopos Rotomagenses, ut fusiùs aliàs ostendi in Sæculi III Benedictini tomo I. Alterum est, Synodum comprovincialium Episcoporum à Maurilio Archiepiscopo celebratam fuisse, in qua sententia adversus Berengarium ejusque hæresim dicta est, *anno scilicet dominica Incarnationis*

M LXIII, quo instaurata Rotomagensis ecclesiæ dedicationem peregit, *adstante Wilhelmo Normanorum Duce cum omnibus Suffraganeis suis: quibuscum Concilium de castitate conservanda, & ceteris sanctorum Patrum institutionibus Pastorum incuriâ negligenter postpositis, viriliter restituendis religiose celebravit, inquit Anonymus noster.*

VETUS FORMULA

CELEBRANDI CONCILII PROVINCIALIS
in Ecclesia Rotomagensi,

P R I M A hora diei induantur Episcopi & Abbates in sacrario, Archidiaconus dalmaticâ, Subdiaconus tunicâ, ceteri Ministri albis, & duo qui letaniam cantaverint, cappis: & sic procedentes veniant ante altare, & ibi super tapeta prosternantur Episcopi. Ipsi verò qui cappis induti fuerint, confestim incipiant antiphonam *Exaudi nos, Domine, quoniam benigna.* qua cum Psalmo *Salvum me fac* & Gloria Patri expleta, incipiant letaniam. Moxque surgentes Episcopi pergant ad locum, ubi sedilia in choro disposita fuerint. ubi finitâ le-

aniâ , Archidiaconus accepta benedictione à Pontifice Evangelium *Ego sum pastor bonus* legat. quo perlecto clamet alta voce , *Orate*. Statimque omnes , tam Episcopi , quàm Clerici , solo tenus prosternentur , & orantibus eis surgat solus Metropolitanus , dicens hanc Orationem : Adsumus , Domine , sancte Spiritus , &c. *ut in Ordine Romano*.

Finita Oratione , & responso ab omnibus *Amen* , rursus Archidiaconus dicit : *Erigite vos*. Confestim omnes surgant , & cum omni timore Dei , tam Episcopi , quàm Presbyteri sedeant : sicque omnibus in suis locis in silentio consedentibus , faciat Pontifex scriptum sermonem de Evangelio , & de his quæ pertinent ad ea quæ tractanda sunt. Tunc Archidiaconus codicem canonum in medio proferens jussu Archiepiscopi [recitat] capitula de agendis Conciliis provinciæ. De Concilio Calchedonensi heram * XVIII. *Statuit sancta Synodus secundum Patrum regulas bis in anno in unum convenire per singulas provincias Episcopos , ubi singula corrigantur , quæ emerferint. Qui verò convenire noluerint , canonicè corrigantur*. Item de capitulis

* al. xra
XVIII

*Orientalium Patrum. Propter ecclesiasticas
curas & altercationum solutiones bene pla-
cuit per singulas provincias bis in anno Con-
cilium fieri, convocante Metropolitano omnes
provincia Episcopos. Qui verò venire con-
temserit, nisi summa necessitate, reus erit
fraterni concilii. Item de Concilio Tole-
tano IV hera xviii.*

S E R M O

Oportet nos, fratres carissimi, in omni
Concilii conventu Fidem recitare, quam
sancti Patres Nicæni, Constantinopolita-
ni, Ephesini primi, Calchedonensis Con-
cilii sanxerunt, corroboraverunt, ut eam
firmiter & unanimiter teneamus, nec in
aliquo ab eis dissentiamus: sed in nobis
vera sit unitas Fidei, & firma & perseve-
rans actio justitiæ & pietatis. Unde si pla-
cet vestræ sanctitati, justum nobis vide-
tur, ut in audientia omnium recitetur,
ut omnium mens in ea perseverabiliter
corroboretur. Tunc jubente Archie-
piscopo, dicit Archidiaconus.

*Credimus in unum Deum, Patrem omnipo-
tentem, omnium visibilium, necnon & in-
visibilium conditorem, &c. Et quòd de
Spiritu-sancto non ad plenum ibi dis-*

„ putatum est ; insurgente falsa Euno-
 „ mii & Macedonii contra Spiritum-san-
 „ ctum blasphemia, qui dicebant Spiri-
 „ tum-sanctum minorem Patre & Filio,
 „ annexum est à præfatis sanctis Patribus.
 „ Constantinopolitanæ Synodi subse-
 „ quens capitulum.

„ *Credimus & in Spiritum-sanctum, Do-*
 „ *minum, & vivificantem, ex Patre & Filio*
 „ *procedentem, cum Patre & Filio adorandum,*
 „ *& conglorificandum, qui locutus est per Prophe-*
 „ *tas. Unam catholicam atque apostolicam Ec-*
 „ *clesiam. Confitemur unum Baptisma in re-*
 „ *missionem peccatorum, exspectamus resurre-*
 „ *ctionem mortuorum, & vitam futuri sæculi.*
 „ *Amen.*

„ Hanc, fratres, Fidem quæ vobis ex-
 „ posita est, oportet, ut firmiter teneatis,
 „ & tenere vero corde profiteamini. Di-
 „ cant omnes : Hanc tenemus, hanc lau-
 „ damus, hanc tenere profitemur.

„ Oportet etiam, fratres carissimi, ut fi-
 „ des vestra de corpore & sanguine Do-
 „ mini, quam præsidente huic sanctæ se-
 „ di venerabilis memoriæ MAURILIO
 „ communi assensu contra spurcissimos
 „ BERENCARII ejusque sequacium la-
 „ tratus diffinistis, iterum recitetur.

Corde credimus & ore profitemur, panem "
 in mensa dominica propositum panem tan- "
 tummodo esse ante consecrationem: sed in ip- "
 sa consecratione ineffabili potentia divinita- "
 tis converti naturam & substantiam panis "
 in naturam & substantiam carnis; carnis ve- "
 rò non ullius alterius, sed illius quæ conce- "
 pta est de Spiritu sancto, nata ex MARIA "
 virgine, quæ etiam propter nos & propter "
 nostram salutem flagellis cæsa jacuit in se- "
 pulcro, tertia die resurrexit à mortuis, & "
 sedet ad dexteram Dei Patris. Similiter vi- "
 num, quod aqua mixtum in calice sanctifi- "
 candum proponitur, verè & essentialiter con- "
 verti in eum sanguinem, qui per lanceam "
 militis de vulnere dominici lateris in redem- "
 tionem mundi feliciter emanavit. Anathema- "
 tizamus contra hanc sanctam & apostolicam "
 Fidem superbè atque hæreticè sentientes, & "
 impia temeritate garrientes. Nunc Fide no- "
 stra exposita oportet, ut de commisso "
 nobis ordine aliqua loquamur.

Finito sermone, Archiepiscopus præ- "
 cipiatur Archidiacono, ut primum capi- "
 tulum XI Toletani Concilii legat. In "
 loco benedictionis confidentes Domini "
 Sacerdotes, nullis debent aut indiscre- "
 tis vocibus perstrepere, aut quibuscumque "

Iac. I

* al. sua

* al. si-

lencia

„ tumultibus perturbari ; nullis etiam va-
 „ nis fabulis vel risibus agi , & (quod est
 „ deterius) obstinatis concertationibus
 „ tumultuosas voces effundere. *Si quis*
 „ *enim*, ut Apostolus ait , *putat se religiosum*
 „ *esse non refrenans linguam suam, sed sedu-*
 „ *cens cor suum; hujus vana est religio.* Cul-
 „ tum enim suum * justitia perdit, quan-
 „ do silentium * judicii obstrepentium
 „ turba confundit, &c.

Tunc dicat Pontifex hanc exhorta-
 „ tionem : Ecce , sanctissimi , præmissis
 „ Deo precibus fraternitatem vestram
 „ cum pia exhortatione convenio , & per
 „ divinum nomen obtestor , ut ea quæ
 „ de nobis , de Deo , de sacris Ordinibus ,
 „ vel nostris moribus vobis fuerint dicta ;
 „ cum omni pietate suscipiatis , & cum
 „ summa reverentia intentis auribus aus-
 „ cultetis, &c. *ut in Ordine Romano.* Tunc
 „ recitatis sententiis incipiat Concilium
 „ celebrari. Item de contemtoribus Ca-
 „ nonum in Toletano Concilio VII. * Si
 „ quis contra ea , quæ in sancto Conci-
 „ lio diffiniuntur , temerarius violator
 „ extiterit, communione & honore mul-
 „ tetur.

Sequentia
non ex-
stant in
Toletano
Concil.
VII

„ Geneceus Episcopus dixit: Omnia

ergo quæ à cœtu gloriosissimo statuta
sunt, placet ab omnibus custodiri? Ab
universis Episcopis dictum est: Placet,
ut custodiantur ab omnibus.

Geneceus Episcopus dixit: Si, quod
non opinamur, ab aliquo fuerint vio-
lata quæ statuitis, quid debeat fieri?
Ab universis Episcopis dictum est: Qui
contra suam professionem vel subscri-
ptionem venerit, ipse ab hoc cœtu se
separabit.

In fine Concilii.

Divinæ Trinitatis inseparabile nu-
men, sicut inspiratione mirabili no-
strum tractatum primordio illuminavit,
ita consummatione sublimi eundem
jam perficiendo concludit, ut in illo sit
nostrum explicuisse, à quo nobis fuit
inchoasse. Damus ergo gloriam & ho-
norem eidem sanctæ atque indivisibili
Trinitati, quæ nobis & ex se dicere, &
in se dicta complevit: quæ reformavit
in extremitate sæculorum remedia pic-
tatum, & resolvit ligamina vinculorum.
Sic gratiarum actio & reverentiæ ple-
nitudo à nobis omnibus in commune

» ipsi clementissimo Principi, bonorum
» gratifico largitori : cujus votorum in-
» stantiâ benigna Deus attulit comple-
» menta : cujus dispositio piissima pressu-
» rarum removit exitia. cujus temporibus
» conferat vigere justitiam, & exu-
» berare misericordiam opulentam : cu-
» jus post præsentis ævi tempora diutur-
» na, cum Sanctis omnibus tribuat in re-
» muneracione coronam. Nos autem om-
» nes hanc decretorum nostrorum se-
» riem, ex rectæ Fidei vel pietatis ac ju-
» stitiæ fonte manantem, coram Deo &
» sanctis Angelis ejus, Orthodoxis omni-
» bus & nunc & in futurum impensif-
» simè commendamus, obsecrantes, ut
» hanc & reverenter adimpleant, & ab æ-
» mulis benignè defendant. Contemnen-
» tibus autem eam divinæ veritatis ultio
» pavenda proveniat : observantibus au-
» tem misericordia profluens, pax perpe-
» tua, & gloria sempiterna contingat. Hu-
» jus quoque sententiæ fortitudine vel
» vigore, decreti nostri seriem, quam in
» serenissimi domini nostri edidimus no-
» mine, pro rebus à divæ memoriæ pa-
» tre suo quolibet titulo acquisitis, de-
» cernimus omnino custodiri. Legem de-
» nique,

niſque, quam pro coërcenda Principum
cupiditate idem clementiſſimus edidit
Princeps, ſimili robore firmamus, ac
que ut futuris temporibus modis om-
nibus obſervetur, pari ſententia defini-
mus. Quæ etiam, ne taciturna tempo-
rum vel obliſioſa vetuſtate deſerantur,
hûic noſtræ conſtitutioni utraq; de-
crevimus innectenda, ita cunctorum
memoriæ commendanda, ut à cunctis
regulis ſuperiùs ordinatis nuſquam ma-
neant ſegregata. Cetera quoque decre-
torum noſtrorum judicia, quæ ab hac
ſancta Synodo noſcuntur eſſe conſecta,
ſi quis convellere fortasſe decreverit,
aut implere neglexerit, vel infringere
quandoque voluerit; per judicium om-
nipotentis Dei anathema ſit. Soli autem
Deo noſtro gloria in ſæcula ſæculorum.
Amen.

R I T U S

ORDINANDI EPISCOPI

in Metropoli Rotomagensi.

IN die ordinationis Episcopi manissime pulsetur, & cantetur Prima, postquam eatur ad Capitulum; ibique à Decano, Archidiacono, Cantore & Cancellario ordinentur qui debent præcedere Ministri, sicut in majoribus mos est festivitibus, hoc est duo Acolythi cum thuribulis, duo Subdiaconi cum crucibus, septem Acolythi cum candelabris & cereis, septem Subdiaconi cum Evangeliorum libris, septem Diaconi cum suis Reliquiis, duodecim Presbyteri induti planetis, Acolythus indutus podere cum vasculo aureo chrismatis.

Tertia pulsetur temporaneè, & interim præparet se domnus Archiepiscopus sandaliis & ceteris omnibus usque ad dalmaticam. Tunc indutus cappâ, & tenens baculum pastorem in manu, procedit è sacrario. Similiter om-

nes Episcopi exeant induti. Ipse autem Electus necdum induatur sandaliis, sed tantum albâ, & stolâ, & cappâ; nec ferat baculum, sed ponatur super altare cum anulo, usque dum consecratus accipiat de manu Archiepiscopi.

Venientes autem in ecclesia ponantur sedes ita. Domnus Metropolitanus sedebit verso dorso ad altare. Sedilia verò ceterorum Episcoporum ponantur ante oculos Metropolitanani. Sedes autem ipsius Electi ponatur in medio, non tamen ad majus altare. Comprovinciales autem Episcopi offerant Electum domno Metropolitanano his verbis: Re-
verende Pater, postulat sancta Mater
Ecclesia N. ut hunc præsentem Pre-
sbyterum ad onus Episcopatus subleve-
tis. Et respondeat Metropolitanus: Sci-
tis illum dignum esse? & Episcopi: Sci-
mus & credimus illum esse dignum,
quantum humana fragilitas sinit nosse.
Et respondeant omnes: Deo gratias.
Tunc Metropolitanus ad Episcopos:
Audiamus, si placet, quid de tanta con-
secratione sancti Patres statuerunt.
Tunc Cancellarius legat distinctè &
apertè ad intelligendum hæc decreta:

G g ij

ſube, Domne, benedicere. Et Domnus: Quidquid in nobis Chriſto diſplicet, hoc ſanctus Spiritus emundet.

- " Ex Decretis Anacleſi Papæ. Anacle-
- " tus Episcopuſ univerſis Episcopis in
- " Italia conſtitutis, &c. Tunc Metropoli-
- " tanuſ ad Electuſ.
- " Audiſti, cariſſime, quòd antiqua ſan-
- " ctorum Patrum inſtitutio docet & præ-
- " cipit, ut iſ qui ad ordinem Episcopu-
- " tuſ eligitur, maximè ut legimuſ in ca-
- " none Carthaginienſi, antea diligentiſſi-
- " mè examinetur cum omni caritate de
- " Fide ſanctæ Trinitatiſ, & interrogetur
- " de diverſis cauſis vel moribuſ, qui huic
- " regimini congruunt, & quæ neceſſaria
- " ſunt retinere ſecundum Apoſtoli di-
- " ctum: *Manuſ nemini cito impoſueriſ.* Et ut
- " etiam iſ qui eſt ordinandus, antea eru-
- " diatur, qualiter ſub hoc regimine con-
- " ſtitutum oporteat converſari in Eccleſia
- " Dei, ut inreprehenſibileſ ſint, qui ei
- " manuſ ordinationiſ imponunt. Eadem
- " divina auctoritate & præcepto interro-
- " gamuſ te, dilectiſſime Frater, caritate
- " ſincera, ſi omnem prudentiam tuam,
- " quantum tua capax eſt natura, divinæ
- " Scripturæ ſenſibuſ accommodare volue-
- " riſ.

INTERROGATIO. Vis ea quæ ex divinis Scripturis intellexeris, plebem cui ordinandus es, & verbis docere, & exemplis? R. Volo.

INTER. Vis per Dei gratiam & tuam diligentiam talis esse, qualem Episcopum esse debere docet Apostolus, videlicet sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum? R. Volo.

INTER. Vis castitatem mentis & corporis Deo donante custodire, & in ea filios tuos enutrire? R. Volo.

INTER. Vis beato Petro & sanctæ Romanæ Ecclesiæ esse subditus secundum statuta Patrum? R. Volo.

INTER. Vis sanctæ Rotomagensis Ecclesiæ, mihiq; & successoribus meis obediens esse & subditus? R. Volo.

INTER. Vis mihi & Ecclesiæ meæ professionem facere, sicut mos antiquitus constitutus obtinuit? R. Volo, & paratus sum in omnibus obedire.

INTER. Pauperibus & peregrinis omnibusque indigentibus vis esse pro-

» pter nomen Domini affabilis & miseri-
» cors? R. Volo.

» Deinde dicatur ei hæc Oratio :
» Hæc omnia & cetera bona tri-
» buat tibi Dominus, & custodiat te at-
» que corroboret in omni sanctitate. Et
» respondeant omnes, *Amen.*

Interrogatio credulitatis.

» Credis secundum intelligentiam &
» capacitatem sensus tui sanctam Trini-
» tatem, &c. *ut in Ordine Romano.* R.
» Credo.

» INTER. Credis quod Pater plenus
» Deus est in se, & Filius plenus Deus
» est in se, &c. R. Assentior, & ita credo.

» INTER. Credis Dominum nostrum
» JESUM-CHRISTUM, Deum verum,
» plenum & perfectum, &c. R. Credo.

» INTER. Credis panem qui in mensa
» dominica proponitur, panem tantum-
» modo esse ante consecrationem; sed in
» ipsa consecratione ineffabili potentiâ
» divinitatis converti naturam & substan-
» tiam panis in naturam & substantiam
» carnis; carnis verò, non ullius alterius,
» sed illius quæ concepta est de Spiritu-
» sancto, & nata ex Maria Virgine? R.
» Credo.

INTER. Similiter vinum, quod aquæ mixtum in calice sanctificandum proponitur, verè & essentialiter converti in cum sanguinem, qui per lanceam militis de vulnere dominici lateris emanavit? R. Credo.

INTER. Credis unam sanctam, catholicam, & apostolicam Ecclesiam, in qua hæc singularis gratia conficitur, in qua unum datur Baptisma, & vera omnium remissio peccatorum? R. Credo.

INTER. Anathematizas omnem hæresim, extollentem se adversus hanc sanctam Ecclesiam catholicam? R. Anathematizo.

INTER. Credis veram resurrectionem ejusdem carnis, quam nunc gestas, & vitam æternam? R. Credo.

ORATIO. *Hæc tibi Fides augeatur à Domino ad veram & æternam salutem, dilectissime Frater.*

Oratio ad Missam.

Adesto, Deus, supplicationibus nostris, & quod nostræ humilitatis gerendum est ministerio, tue virtutis impleatur effectu. Per Dominum, &c.

Alia.

*Propitiare, Deus, supplicationibus nostris,
& inclinato super hunc famulum tuum cornu gratiae sacerdotalis, benedictionis tuae in eo effunde virtutem. Per Dominum, &c.*

Secreta.

Hæc hostia quesumus, Domine, emundet nostra delicta, & ad sacrificium celebrandum subditorum tibi corpora mentesque sanctificet. Per Dominum, &c.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familie tue, quam tibi offerimus etiam pro famulo tuo N. quem ad Episcopatus ordinem promovere dignatus es, quesumus, Domine, ut placatus accipias, & propitius in eo tua dona custodias: ut quod divino munere consecutus est, divinis effectibus consequatur, diesque nostros, &c.

Postcommunio.

Hæc nos communio, Domine, purget à crimine, & celestis remedii faciat esse consortes.

Ad pollicem consecrandum.

*Deus & Pater Domini nostri JESU-
CHRISTI, qui te ad pontificalem sublimari
voluit dignitatem, ipsa te chrismate & my-
sticæ delibutionis liquore perfundat, & spiri-
tualis benedictionis ubertate fecundet: ut
quidquid sanctificaveris, sanctificetur; & con-
secrate manus istius, vel pollicis impressio
cunctis proficiat ad salutem. Per Dominum no-
strum, &c.*

Benedictio baculi.

*Omnipotens & misericors Deus, qui ines-
tabili bonitate votis supplicantium assistis,
quique ex tuæ pietatis abundantia affectum
petendi attribuis; baculo huic quem ad pasto-
ralis officii signum in tuo nomine dedicamus,
tuæ benedictionis vim copiosè infunde: ut eo
Pastor insignitus, sic populum tuum sollicitè
custodiat, quatinus ab unitate Ecclesiæ nulla-
tenus deviare permittat; sed infractum red-
integret, quassatum consolidet, seque unà
cum grege suo integrum tibi atque immacula-
tum conservet. Per Dominum, &c.*

Benedictio anuli.

Deus totius creature principium & finis, in quo clausa sunt omnia, hunc anulum benedicere & sanctificare digneris : ut qui per eum famulo tuo honoris insignia concedis, virtutem & premia largiaris : quò & discretionis habitum semper retineat, & vera Fidei fulgore præfulgeat ; sanctæ Trinitatis quoque armatus munimine, miles inexpugnabilis acies diaboli constanter evincat. Per Dominum nostrum.

A D N O T A T I O N E S.

HÆc duo, quæ mox retuli, monumenta suppeditavit ecclesiæ Rotomagensis vetus liber, (Benedictionalem vocant) cujus copiam vir humanissimus Pelehester ejus ecclesiæ Bibliothecarius mihi fecit. Sub initium sæculi **x**i scriptus est liber iste, in quo secunda manu celebrandi Concilii & ordinandi Episcopi provincialis formulæ adjectæ sunt, Guillelmo Archiepiscopo ejus nominis primo; qui ab anno **M LXXIX** ad **M C X** Rotomagensem Ecclesiam rexit. Ejus rei duas habeo conjecturas. Prima est, quòd ritus celebrandi Concilii editus sit post mortem *venerabilis memoria* Maurilii Archiepiscopi; provincialibus Episcopis, qui cum eodem Maurilio Berengarium ejus-

que errorem damnaverant, superstitibus, ut pater ex professione Fidei de corpore & sanguine Domini. Altera est, quod in fine hujus formulæ confirmantur res omnes conquistæ à Principe, qui *diva memoria* pater Ducis tum Nortmanniam regentis appellatur. Confirmatur etiam ejusdem Principis lex seu statutum *pro coërcenda Principum cupiditate*. quod utrumque refero ad Guillelmum Conquistorem, cujus mandato Synodus Episcoporum anno M LXXX apud Illebonam indicta est, cautumque, ut *nul- lus laicus in redditibus altaris, vel in sepultura, vel in tertia parte decima aliquid habeat*, & alia id genus, quæ in Principes seu Nobiles, ecclesiæ rebus inhiantes, lata videntur.

Ritus celebrandi Concilii is ipse videtur, quem universa tum Ecclesia Gallicana observabat, uti de forma ordinandi Episcopi mox dicemus. Exstat ordo celebrandi Concilii provincialis tum in Ordine Romano, tum apud Isidorum Mercatorem ex quarto Concilio Toletano: ubi quædam cum Rotomagensi ritu conveniunt, sed plura discrepant ab eodem. In hoc autem Rotomagensi ritu illustris est professio Fidei de corpore & sanguine Domini, *quam presidente Sedi Rotomagensi venerabilis memoriae Maurilio, communi assensu contra spurcissimos Berengarii ejusque sequacium latratus diffinierant* Episcopi provinciales. Hanc Maurilii Synodum anno M LXIII Rotomagi celebratam fuisse dictum est suprâ in Notis ad Historiam Rotomagensium Episcoporum.

In mſ. codice Bibliothecæ noſtræ Germanenſis, num. 335, præſcribitur forma celebrandæ Synodi à Rotomagenſi paullulum diverſa, & magis accedens ad eam, quæ habetur in Ordine Romano.

In ritu ordinandi Epifcopi eadem exigitur Fidei profeſſio, quæ habetur in Ordine Romano ſub hoc titulo : *Examinatio in ordine Epifcopi ſecundùm Gallorum inſtitutiones*. quo fit, ut hunc Rotomagenſis Eccleſiæ ritum in tota Gallia uſurpatum, fuiſſe credam. At præter Fidei articulos, de quibus conſecrandus Epifcopus in Ordine Romano interrogatur, unus in Rotomagenſi ritu additur de corpore & ſanguine Domini, idem omnino cum eo qui habetur in ritu celebrandi Concilii provincialis in eadem Eccleſia.

Occaſione ſententiæ contra Berengarium ejuſque hæreſim latæ in Synodo Rotomagenſi, & in ſuffraganeorum Epifcoporum conſecratione revocari ſolitæ; operæ pretium duxi, nonnullas ejuſdem argumenti obſervationes aliam ob cauſam à me factis hic ſubjicere, quas ſtudioſo lectori non ingratas fore exiſtimo.

OBSERVATIONES

*De multiplici BERENGARII damnatione,
Fidei professione, & relapsu, deque
ejus penitentia.*

VARIIS Conciliorum decretis damnata est Berengarii hæresis; varias etiam Fidei formulas Berengarius subscripsit: at toties ad ingenium suum rediit homo versipellis, seu malè interpretando, seu pessimè abnegando, quod rectè profiteri visus erat. Jam quidem à multis copiosè & eruditè hoc argumentum pertractatum est: sed quia mihi aliud agenti quædam in vetustis membranis occurrerunt prætermissa ab aliis; ea cum studiosis viris communicare non fuerit otiosum.

I.

Primum Concilium adversus Berengarium jussu Leonis Papæ IX Romæ post Pascha celebratum est anno M L, ut ex Hermannî Contracti Chronico multi affirmant; aut certè M L I I, prout alii malunt, freti auctoritate Durandi Abbatis Troarnensis in libro de corpore & sanguine Domini. In eo Concilio lecta & proscripta est absentis Berengarii epistola ad Lanfrancum, in qua erroris sui de Eucharistia summam retexerat; purgatusque Lanfrancus, cujus adversarii, occasione epistolæ ip-

si à Berengario directæ, suspectam fidem apud Pontificem reddiderant.

Quod attinet ad tempus celebrati Concilii, utri parti assentiendum sit, quæstio satis intricata videtur. Nam gravis est Hermanni Contracti auctoritas, Synodum Romanam cum subsequente Vercellenſi ad annum M L revocantis. siquidem Hermannus, vir doctus, eotempore vivebat, cum anno M L IV decesserit, ut constat ex ejus continuatore apud Urstisium: tamenſi ejus obitus anno M L II reponitur in ms. Chronico Magdeburgensi. At ex adverso pugnat Durandus Abbas Troarnensis, vir itidem eruditus & rerum eo tempore gestarum bene conscius, qui de Berengario ejusque hæresi datâ operâ agens sub finem libri de corpore & sanguine Domini, Conventum Brionnensem refert ad annum M L III, paullo ante Synodum Vercellensem, quam proximo post Romanam Septembri habitam fuisse constat. Neque verò hoc loco valet cujusdam eruditi viri conjectura recens, suspicantis, Durandum minùs quidem Latine, sed ut temporibus illis scripsisse, *anno M L in Normannia finibus irrepsit*, & pro *in* legisse amanuenssem III, detrita fortè primæ litteræ mediâ lineolâ. Non valet, inquam, hæc conjectura: cum in codice Bigotiano, qui præ ætate autographus censeſci potest, vox *tertio* non cifris expressa sit, sed integris ferme litteris, prima dumtaxat syllabâ breviatâ hoc modo, *t'rio*, ut me monuit clarissimus vir Emericus Bigotius,

penes quem Durandi codex asservatur. Verumtamen Durandi calculo adversatur liber de gestis Leonis Papæ IX, qui anno M LIII Beneventi à Junio ad exeuntem annum, immo & ad subsequenter Martium commoratus est. quod jam probavit Franciscus Roïus Antecessor Andegavensis, & post eum Godefridus Henschenius in commentario prævio ad vitam ejusdem Leonis. Unde consequens est, Leonem mense Septembri anni M LIII interesse nequivisse Vercellensi Concilio, quod proinde ad annum M L referendum est, uti & Romanum. His accedit, Durandum Abbatem qui anno M LXXXVII obiit, post annos à Romana Synodo fere triginta scribendo libro suo de corpore & sanguine Domini navasse operam; ob idque memoriâ sibi facile potuisse. Hermannum verò, qui annum M LIV haud excessit, quid unoquoque anno gestum esset, accuratè mox redegisse in annales: ac proinde eum in designando istius Synodi anno M L errasse, planè non esse veri simile. Denique Hermannii calculo non præjudicat objectio de conditione Cœnobii Pratellensis, quod ante annum M L extitisse constat ex libro de miraculis sancti Wulframni à me edito in Sæculi III Benedictini tomo I, ubi Gradulfus Abbas Fontanellensis, qui Ansfredum Pratellis Abbatem primum præposuit, anno M XLVII obiisse memoratur ab auctore æquali.

Paullo post Concilium Romanum, eodem anno Brionæ (quod mediterraneum recentio-

ris Neustriæ opidum est) *conventus multorum ex tota Nortmannia Sapientium* jussu Guillelmi Ducis cogitur , in quo Berengarius *cum alio quodam , quem secum adduxerat Clerico , in cuius eloquentia victoria sibi spem posuerat , coram omnibus confutatus est* , testante eodem Durando Abbate : ex quo etiam discimus , Berengarium ex illo conventu revertentem *Carnotum* petiisse : ubi de eadem quæstione à Clericis ejusdem urbis pulsatus , ad eos postea misit litteras , *in quibus multa absurda , Fideique catholica aliena declamavit.*

Alterum Concilium Vercellis proximo post Romanum mense Septembri indictum ab eodem Pontifice , qui eidem Concilio præfuit. Istuc vocatus Berengarius venire refugit : sed duos Clericos errores sui fautores eò misit , *qui volentes eum defendere , in primo statim auditu defecerunt , & capti sunt* , inquit Lanfrancus. Tum *Iohannis Scotti liber de Eucharistia* , quo patrono Berengarius gloriabatur , *lectus , damnatusque est.* Hinc scriptæ Berengarii ad Ascelinum Monachum , & vicissim Ascelini ad Berengarium epistolæ , in quibus agitur de Colloquio seu publica disputatione , Berengarium inter & Ascelinum atque Willelmum inita ; deque Berengarii damnatione facta in *plenaria* (sic Ascelinus loquitur) *Synodo Vercellenfi.*

Eodem anno x v i i Kal. Novembris Luteciæ Parisiorum coram Henrico Rege damnatur Berengarius absens , qui *mala conscientia percussus terrore , ut jussus erat , eò venire distulit ;*
seque

seque cum BRUNONE suo, videlicet Episcopo Andegavensi, sub quo Archidiaconi fungebatur honore, pro eo maxime continuuit, quia eodem errore, utpote tanti viri credulus, & ipse noscebatur involvi. Hæc ex Durando Abbate. Interea submonente Aurelianensi Episcopo lecta est Berengarii epistola ad PAULUM quendam familiarem suum scripta. Is est Paulus Metrensis Primicerius, Berengarii, ut Adelmanus in litteris ad Berengarium notat, utique familiaris. Porro epistola hæc, quoniam nequissima sordebat heresi, vehementer displicuit: tumque damnatus ejus auctor cum complicitibus suis, & codice Johannis Scotti, ex quo potissimum epistola desumpta videbatur; ac demum mortis supplicium contumacibus intentatum. Eò spectant Berengarii litteræ ad Richardum Abbatem in Spicilegii tomo 2 editæ, quibus Berengarius cum obtestatur, quatenus apud Henricum Regem pro se intercedat, ut damnum post Synodum Parisiensem sibi illatum à se removeret, exponeretque, injustissime damnatum Johannem Scottum, injustissime item assertum fuisse Paschasium in Concilio Vercellensi, ac Clericos Carnuteneses indignissima in regias aures effusiisse.

Anno dein M L V sub Victore Papa II convocatum est Florentiæ Concilium adversus Berengarium: eodemque anno alterum Turonis, cui Victoris interfuere Legati, præsidente Hildebrando tum Subdiacono & Legato à latere: qua in Synodo Berengarius errorem suum

Veterum Analect. Tom. II. HB

ejuravit, referentibus Guitmundo atque Lanfranco.

Eusebius, alio nomine Bruno, Andegavensis Episcopus, in epistola ad Berengarium meminit hujus Synodi, quam statuit mediam inter alias duas, quarum nulla mentio sive apud Lanfrancum, sive apud Anonymum, qui de Berengarii damnatione multiplici opusculum scripsit à Chiffletio editum. unam Turo nicam, in qua *querimonia quæ in præsentia domini Geraldii tunc Legati apud Turonos de Berengarii errore emerferat*, sedata est: alteram (ut puto) Andegavensem, jussu Principis, id est Comitum Andegavorum Fulconis, habitam in capellula quadam, ubi *rediviva pestis domini Bisontinensis Archiepiscopi & eruditorum qui adsuerunt, auctoritate calcata est.*

Mortuis Victore, qui in locum Leonis substitutus erat, & Stephano Victoris successore, Romanam Ecclesiam rexit Nicolaus Papa II, cujus mandato alterum Romæ Concilium *centum & tredecim Episcoporum* anno M LIX coegitur, in quo Berengarius hæresim suam tertio abjuravit, & *libros propria hæreseos concroavit.* Attamen postea rediit ad vomitum, & fidei formulam, jussu Pontificis ab Humberto Cardinali concinnatam, cui subscripserat, scripto edito temeravit, ut postea dicemus.

Paullo post Alexander Papa II, Nicolai successor, Berengarium *litteris amicè pramonuit, ut à secta sua cessaret, nec amplius sanctam Ecclesiam scandalizaret. Ille autem abincepto desistere noluit,*

hocque ipsum eidem Apostolico remandare non timuit, inquit Anonymus Chiffletianus.

Præterea anno M L X I I I Maurilius Rotomagensis Archiepiscopus, grassanti hæresi frenum injecturus, Synodum habuit provincialium Episcoporum, in qua catholica Fides asserta est, & contrâ sentientes diris additi, in hæc verba: *Corde credimus, & ore profite-
mur, panem in mensa domini a propositum, panem tantummodo esse ante consecrationem: sed in ipsa consecratione, ineffabili potentia divinitatis converti naturam & substantiam panis in naturam & substantiam carnis; carnis verò, non alius alterius, sed illius quæ concepta est de Spiritu sancto, nata ex MARIA Virgine, quæ etiam propter nos & propter nostram salutem flagellis caesa jacuit in sepulcro, tertia die resurrexit à mortuis, & sedet ad dexteram Dei Patris. Similiter vinum, quod aqua mixtum in calice sanctificandum proponitur, verè & essentialiter converti in eum sanguinem, qui per lanceam militis de vulnere dominici lateris in redempti nem mundi feliciter emanavit. Anathematizamus contra hanc sanctam & apostolicam Fidem superbe atque hæreticè sentientes, & impia temeritate garrientes.* Tum statuto edito decretum est, ut in posterum ordinandi Episcopi hanc Fidei formulam palam profiterentur, ut ex monumentis superius vulgatis manifestum est. Hujus porro Synodi Rotomagensis nulla fit mentio in postrema Conciliorum editione.

Alexandro successit Gregorius Papa VII, cu-

Hh ij

jus Pontificis anno tertio, id est M L X X V, (ver-
bis Chronici sancti Maxentii seu Malleacensis
ntor) *Pictavis fuit Concilium, quod tenuit Girau-
du Legatus, de corpore & sanguine Domini, in
quo Berengarius . . . ferme interemptus est.* Id con-
tigisse *Idibus Ianuarii*, idem Chronicon infer-
rius docet. Qui hîc laudatur Giraudus Lega-
tus, erat Episcopus Ecolismensis.

Post hæc Gregorius Papa, ut fidem facit
Anonymus Chiffletianus, iterum eidem Berin-
gerio audientiam in duabus Synodis generalibus
Romæ concessit. Sed cum ipse sectam suam catho-
lica Fidei contrariam denegare non posset; iterum
sub iuramento eandem abdicare, & Fidem ca-
tholicam profiteri delegit, sicut in superioribus
Conciliis fecit. Prior ex his duabus Synodis
Romæ habita est anno M L X X V I I I, & qui-
dem in festo omnium Sanctorum, ut tradit Be-
rengarius ipse: tamen x Kal. Decembris eam
reponit Bertoldus, qui Berengarium, ut ab hæ-
resi sua respiceret, synodaliter conventum, ob
idque inducias ad proximam futuram Synodum ob-
tinuisse testatur. Posterior hæc Synodus cele-
bratur anno insequenti, teste Anonymo Chif-
fletiano, qui huic Synodo præsens interfuit.
Habitam in *Quadragesima* docet Berengarius,
hoc est mense *Februario*, *Inditione secunda*, ut
ex actis ejusdem Concilii patet. Quid in am-
babus istis Synodis gestum sit, alias forsan
erit dicendi locus & occasio. Interim noto
duas Fidei formulas in his duabus Synodis à
Berengario fuisse editas, de quibus inferius
agendum.

Absoluta ultima Synodo Romana, ex Urbe discessit Berengarius cum litteris salvi conductus ipsi à Gregorio Papa benignè porrectis, adjuncto comite FULCONÆ, quem Berengarius *transmontanum Clericum*, & *domini Papæ convictorem* vocat: reversusque in Galliam, Fidei professionem, quam in ultima Synodo sub juramento asseruerat, iterum perfidè violavit, & perversa interpretatione adhibita ad suum sensum, id est hæreticum, detorsit. Hinc novæ turbæ, & novorum certaminum adversus ipsum instaurata molimina, in primis per Gaufridum Martini Clericum Andegavensem. Hinc datæ à Berengario litteræ ad Eusebium Andegavensem Episcopum, obtestante, *ut se & ipsum (Gaufridum) sub iudice audiri faceret in libro beati Ambrosii de Sacramentis*. Respondit Eusebius, id sibi conveniens non videri; sufficere ad Fidem, ut verbi Christi Domini virtute panem & vinum post consecrationem verum Christi corpus & sanguinem fieri credatur; ejus rei modum ordinemque non inquirendum; Patres hac de re cautè legendos; ac demum nefas esse id ulteriùs retractare, quando ea *causa ter provincia suæ*, id est Turonensis, *iudicio terminata fuisset, quariò Sedis Apostolicæ Synodi sententiâ extincta*. Hæc Eusebii epistola post ultimum Concilium Romanum, quod in hoc negotio quartum fuit, scripta esse videtur. Ceterùm qui sint tres illi Turonicæ provinciæ Conventus, superiùs ex eodem Eusebio exposui.

Hh iij

Cum verò nec sic quiesceret Berengarius, anno M LXXX convocatur Concilium Burdegale, in quo Berengarius reddidit Fidei suam rationem. quod docet nos Chronicon Maxentianum. Id factum perhibent auctoritate Hugonis primùm Diensis, dein Lugdunensis Episcopi & Sedis Apostolicæ Legati, à Gregorio in Galliam missi. Hæc tota series Conciliorum adversus Berengarium : nunc de Fidei formulis ab eo editis agendum.

I I.

Tres invenio Fidei formulas, quas de Eucharistiæ veritate Berengarius sacramento confirmavit in tribus Conciliis Romanis.

Primam in Concilio anni M LIX coram Nicolao Papa professus est sub hac forma : *Ego Berengarius indignus Diaconus ecclesiæ sancti Mauricii Andegavensis, cognoscens veram & apostolicam Fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eam de qua hætenus infamatus sum : quæ adstruere conatur, panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo Sacramentum, & non verum corpus & sanguinem Domini nostri JESU-CHRISTI esse ; nec posse sensualiter, nisi in solo Sacramento, manibus Sacerdotum tractari, vel frangi, vel dentibus Fidelium atteri, &c.* At Berengarius hujus propositi sacrilegus violator, contra præfatam Synodum, contra catholicam veritatem, contra omnem Ecclesiarum opinionem, ait Lanfrancus, scri-

ptum postea condidit, quod Dialogo refutavit Lanfrancus.

Secundam fidei professionem edidit Berengarius in Synodo Romana anno M. LX XVIII, quam confessionem hactenus ineditam, referente Berengario ipso, in veteri codice m. l. legi in hunc modum: *Profiteor panem altaris post consecrationem esse verum corpus Christi, quod natum est de Virgine, quod passum est in cruce, quod sedet ad dexteram Patris: & vinum altaris, postquam consecratum est, esse verum sanguinem, qui manavit de latere Christi. Et sicut ore pronuntio, ita me in corde habere confirmo. Sic me adjuvet Deus, & hæc sacra.*

Brevem hanc confessionem ab ipso Berengario fuisse concinnatam, oblatamque Pontifici suspicari licet: tum quia à nullo alio relata est, quàm ab eodem Berengario: tum quia minus expresse rem controversam definit, quàm prima confessio: cum è contrario recentioribus scriptis nova lux accedere soleat. Et certè veri simile est, Berengario, posteaquam priorem confessionem tam atrociter scripto suo lacerasset, quasi proprium Humberti Cardinalis factum; ut vel sic omnis causandi ac tergiversandi aditus ei præcluderetur, datam fuisse potestatem suis verbis explicandi propriam de Eucharistia mentem. quod ipse præstiterit edita hac confessione secunda, in qua subdolis *veri corporis, & veri sanguinis* verbis catholicam Fidem profiteri videbatur: tametsi sub ejusmodi speciosis larvis hæresim suam occultabat. Inde

H h iij.

factum est, ut hæc confessio permultiis istius Synodi Episcopis non fecerit satis: ideoque remissa ac dilata sit amplior hujus rei discussio in Synodum anni subsequenti, cujus gratiâ frequentior Episcoporum numerus Romam convenire debebat: ac interim Berengarius ad id tempus Romæ residere iussus.

Tandem in Romano Concilio anni M LXXIX, quod mense Februarius habitum fuisse superius notabam, tertia Fidei formula Berengario proposita est: quam ipse publicè lectam, non catholico animo, sed metu supplicii sacramento confirmavit, ac subscripsit sub hac forma: *Ego Berengerius corde credo, & ore confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacra orationis & verba nostri Redemptoris, substantialiter converti in veram & propriam ac vivificatricem carnem & sanguinem Domini nostri JESU-CHRISTI; & post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinem Christi, qui de latere ejus effusus est, non tantum per signum & virtutem Sacramenti, sed in proprietate nature & veritate substantia, sicut in hoc brevi continetur; & ego legi, & vos intelligitis. Sic credo, nec contra hanc Fidem ulterius docebo. Sic me Deus adjuvet, & hæc sacra Evangelia.*

III.

Reversus Româ Berengarius rursus declinavit ad pristinum errorem, ac tertiam Confessionem perfidè retractavit. Hujus rei certa & indubitata habemus argumenta. Primum desumo ex convocatione Concilii Burdegalensis anno M LXXX facta, quæ sanè omnino irrita & supervacanea fuisset, si Berengarius in ea quam asseruerat, Fide immotus perstitisset. Alterum argumentum suggerit Bertoldus Presbyter Constantiensis, qui Berengarii obitum ac relapsum ad annum M LXXXIII ita describit. *Berengarius, nova hæresis de corpore Domini auctor, eo tempore deficiens abiit in locum suum. qui licet eandem hæresim sæpissime in Synodo abjuravit, ad vomitum tamen suum canino more non expavit redire. Nam & in Romana Synodo (nempe postrema) canonicè convictus, hæresim suam in libro à se descriptam combussit, & abjuratam anathematizavit: nec tamen postea dimisit.* Verùm ipsius Berengarii scriptum quod in ms. codice legi, omnem hac de re dubitationem excludit, quandoquidem in eo scripto tertiam Fidei professionem perfidè rescindit Berengarius, iisdemque fere argumentis convellit, quibus primam sub Nicolao Papa editam labefactaverat, in Lanfranci Dialogo relatis. tum subdit Berengarius quemadmodum ad subscribendum ultimæ Fidei professioni inductus sit, nimirum metu mortis sibi certò imminentis; quove sensu eam asseruerit.

IV.

Non tamen in erroris sui pertinacia post id tempus diu perstitit Berengarius : sed post Burdegalensem Synodum rediit ad sanam mentem, & catholicæ Fidei ad extremum usque spiritum adhæsit. Id certè multa persuadent. Primum, quòd nulla in posterum de eo in vivis supersit querela mota sit in Ecclesia, nullum deinceps Concilium, nullusve conventus habitus. Deinde quòd ipse in insulam sancti Cosmæ secesserit pœnitentiæ causâ, ubi reliquum vitæ in Christianæ pietatis officiis exegit. Tum enim id contigit, quod post Synodum Romanam veteres membranæ Laureacenses contigisse testantur in hæc verba: *Tunc Berengarius Româ discedens, Turones venit, ibique in insula, quæ S. Cosmæ dicitur, sæculi pompis abrenunciâns, fere per viginti octo annos (lege per octo annos) assidue Domino militavit. atque plures Canonici S. Martini sancto Spiritu, necnon salutari ejus admonitione instructi, mutatis vestibus se se ad insulam contulerunt.* Hæc verba, *mutatis vestibus*, indicant Berengarium cum sociis austerioris ac pœnitentis vitæ habitum induisse. quod de monastico nonnulli interpretati sunt. Quamquam post aliquot annos eam in ecclesiam admissi sunt Canonici Regulares, ut mox dicendum. Willelmus Malmesburiensis Monachus in Historiæ Anglicanæ lib. 3 idipsum confirmat insigni planè elogio. Porro licet, inquit, *Berengarius primum calorem pu-*

ventutis aliquarum haresium defensione infamaverit; a quo austeriore ita respuit, ut sine retractione à quibusdam habeatur sanctus, innumeris bonis, maxime autem humilitate & electosynis approbatus, largarum possessionum disper-tiendo dominus, non abscondendo & adorando famulus: femineæ venustatis adeo parcus, ut nullam conspectui suo pateretur admitti, ne formam videretur delibasse oculo, quam non pruriebat animo. Non adspernari pauperem, non adulari divitem; secundum naturam vivere, habens vitum & vestitum juxta Apostolum; his contentus esse. Et post multa: *Quin & ipse die Epiphani-
norum moriens, gemituque producto, recordatus, quot miseros quondam adolescens primo erroris calore secta sua infecerit: Hodie, inquit, in die apparitionis sue apparebit mihi Dominus meus JESUS-CHRISTUS, propter penitentiam, ut spero, ad gloriam; vel propter alios, ut timeo, ad poenam.* Accedit Clarius Floriacensis Monachus in Monasterii S. Petri Senonensis Chronico, quod sub Daimberto Archiepiscopo, in-eunte sæculo XII, annis à Berengarii obitu haud amplius decem, conditum est, novis sub-inde appendicibus adjunctis. Sic autem Clarius de Berengario loquitur: *Berengarius Turonensis Magister, & ammirabilis Philosophus, amator pauperum effloruit. Hic composuit orationem il-lam, qua sic incipit: Juste judex JESU-CHRI-STE. Post hac fidelis & VERE CATHOLICUS vitam finivit. super cujus tumulum hujusmodi epitaphium est:*

*Quem modò miratur, semper mirabitur orbis;
Ille Berengarius non obiturus obit.*

Qui duo versus primi sunt epitaphii auctori Hildeberto adscripti. Itaque post hæc, id est ab anno M LXXXIII, Berengarius *fidelis & vere catholicus* vitam duxit, nimirum paullo post Synodum Burdegalensem, uti superius observabam: tumque precationem illam, *Iuste iudex*, &c. quæ hominis pœnitentis sine dubio index erat, composuit. Porro Clarii, domestici auctoris, longè potior est auctoritas, quàm Bertoldi Presbyteri Constantiensis ad Rhenum, hominis extranei, qui falsis rumoribus aut præjudiciis Berengario impœnitentiam tribuit, ejusque obitum quinque annis antevertit, ratus eum jam esse mortuum, qui extunc latebat in cella. Denique à Berengarii obitu Turonensis Ecclesiæ sancti Martini Canonici iusta ipsi persolvere soliti sunt, hujusque rei gratiâ quotannis ad ejus tumulum, qui in clauastro S. Cosmæ nigro lapide stratus, detricto epitaphio, visitur, feriâ Pasc hæ tertîâ conveniunt: ubi Psalmum *De profundis* pro defuncto Berengario, nullâ tamen Collectâ (ut vocant) adhibitâ, recitant. quod sanè indubitatum argumentum est, eum in catholica communione decessisse. Siquidem quamdiu errori pertinaciùs adhæsit, ab universis, ab Ecclesia maximè Gallicana, tamquam pestilentissimus hæreticus omnium horrore & execratione affectus est. Jam verò pœnitens factus, eo majorem omnium in se amorem, immo etiam venerationem conciliavit: adeo ut ipsius

laudatores modum excessisse videantur, in primis Hildebertus, qui ejus epitaphium scripsit, in quo *metas vera laudis*, inquit Willelmus Malmesburienfis, *amore incitatus transsilivit*. His omnibus planè favet Baldricus ex Monacho, dein Abbate Burguliensi, Dolensis Archiepiscopus, qui Berengarii epitaphium clausit hoc disticho:
Promittatque licet veniam tibi spes meritum;
Hanc tamen acceleret lector, pia vota vo-
vendo.

Quod sanè non dixisset Baldricus, vir pius ac catholicus, Berengarii æqualis, nisi Berengarius in Ecclesiæ gremio vitam clausisset. Ejus obitus accidit anno M LXXXVIII, die sexto Januarii, qui dies Epiphaniæ Domini sacratu habetur. Legendus eruditi viri Francisci Roii Antecessoris Andegavenfis libellus de hæresi & pænitentia Berengarii, ante annos viginti compositus: cujus lectio mihi in his observationibus non parum attulit adjumenti.

V.

Redeo ad locum, ubi Berengarius extremos agones complevit, id est ad S. Cosmæ insulam, Turonicæ civitati suburbanam, in qua vir piissimus Herveus, beati Martini ecclesiæ Thesaurarius, *parvam ecclesiam edificavit in honore sanctorum Cosmæ & Damiani*: ubi die ac nocte aliquot annis à curis vacans secularibus, & à mortalium abstractus consortio, unius vel paucorum contentus mancipiorum consortio, oratione jugi & jejunio, necnon lacrymis irremediabilibus Domini misericordiam implorabat, ut lego in

veteri Chronico Turonensi ad annum M II. Et ad annum M XII, post mortem Hervæi, *Mona-
chi Majoris Monasterii eandem insulam gratiâ
refocillandorum Fratrum sub annuo censu à Ca-
nonicis B. Martini recepisse* perhibentur : sed
postea lite inde suborta , eandem insulam Mar-
tinianis Canonicis denuo celsisse. Hæc igitur il-
la est insula , quæ Berengarii pænitentia testis
fuit, tandemque paullo post ipsius mortem Cano-
nicis Regularibus S. Augustini , à quibus etiam
nunc occupatur, tradita est anno M C II, testante
eodem Chronico his verbis : *Anno M C II Cœ-
nobium S. Cosmæ de insula primò conventum ac-
cepit.*

Hæc de errore & pænitentia Berengarii, quo
patrono non est quòd tantopere glorientur no-
stri temporis sectarii. Ejus siquidem pænitentia
vel sera, Ecclesiæ catholicæ contulit plus ho-
noris, quàm Calvinistis ejus error præsidii at-
tulit. Quamdiu enim in hæresi versatus est Be-
rengarius, de malis in mala, de hæresi in per-
fidiam sæpius præcipitavit , desertus scilicet à
gratia Christi, cujus verum corpus in Eucha-
ristia negabat. At ubi rediit ad catholicæ Fi-
dei communionem, eandem Fidem severiori-
bus pænitentia actibus sedulò asseruit, quam me-
tu mortis toties verbo tenus ac ficto animo
professus erat.

SIBERTI PRIORIS.

EPISTOLA

missa de Cœnobio sancti Pantaleonis

Ad RODULFUM Abbatem sancti Trudonis,

In qua quaritur, an & qua ratione liceat aliquid exigere pro susceptione puerorum in Monasteriis.

REVERENTISSIMO Patri domino R. Dei gratiâ Abbati, S. pace frui supera post vitæ hujus incommoda. Si foret meæ possibilitatis adire præsentiam vestræ paternitatis, nulla itineris obstaret asperitas, nulla familiaris rei revocaret adversitas. Sic enim verus amor, nullum qui novit modum habere, mentem vestri desiderio penetrat, dum compellit meminisse, quàm liberalem vos aliquando erga se expertus sit existisse; & pro hac vicissitudine non solum aliquo modo non respondisse, verum nunc usque à resalutatione obmutuisse. Hoc quantum ad

humanum spectat obsequium. Ceterum ille novit melius, qui scrutatur omnia solus, quali vel quanta devotione vos assumam in mea peculiari oratione.

Sunt quorundam obloquentium propositiones, vel (ut verius dicam) detrahentium oblocutiones, Pater carissime, quæ nos inquietant: acerrimum contra quos clypeum vestræ defensionis obnixè efflagitat humilitas totius Congregationis. Sunt autem hæ. Oblatus est aliquando quidam puerulus nobis à parentibus suis, & devotione sua cum puero de facultate sua obtulerunt, quantum voluerunt. Vidit hoc quidam ditior facultate, sed pauperior & avarior voluntate; & invidit: statimque etiam suum filium suscipi rogavit. Multum temporis est in petendo & contradicendo consumptum, quoniam eundem puerum parentes vi introducere voluerunt nudum. Tandem pater ejus familiariter conventus, ut de rebus, quas sibi concesserat Deus, aliquid conferret ecclesiæ; cœpit furere dicens, se nolle simoniam incurrere. Hac arreptus furia, multâ nos pulsavit injuriâ: replevit fora & plateas, cives & ecclesiasticas

fiasticas movit personas, contestans apud nos pretio constare, quæ jubemur gratis dare. Si enim plebeius, inquit, nummatus facile admittitur, generosior simpliciter veniens multis excusationum repagulis repellitur; patet profectò, quia non persona, sed pecunia requiritur. Dumque is qui primùm repudiatus fuerat, sacculum pecuniæ attulit, & denegatum introitum meruit: quis non videat, quantum hîc simoniâ operetur, & valeat? Et quia nota & urbana fuit persona, satis nos inquietavit hac infamia.

Tandem iterum conventi à Clericis & laïcis, respondimus id quod priùs: quia esset competens & justum, nec canonico rigori contrarium, ut qui se vel quempiam vellet sociare ecclesiæ; dum haberet unde posset, in usus ejusdem ecclesiæ deberet conferre. Illi autem, Ad hoc, inquiunt, sunt instituta Cœnobîa, ut quicumque saculo voluerit renuntiare, licenter debeat intrare: nec paupertatis aut alicujus rei occasio huic erit obstaculo. quia quos Deus coadunat & sociat, bonis omnibus replet & satiat. Hæc & plura no-

bis opponunt, à nobis alia [reponuntur.] quæ omnia æquo libramine appendite, & qualiter calumniatoribus Ordinis nostri rationabiliter obviemus, planè & luculenter rescribite; & quo modo in hac reclamazione nos oporteat inoffenso pede stare, enucleate. Quicquid super hac re à vobis fuerit diffinitum, sic apud nos perpetuabit inconvulsum, ac si ab apostolica Sede fuerit confirmatum.

P R Æ F A T I O N C U L A *in Rescripto.*

S E Q U E N T I S apusculi intentio illuc maximè respicit, ut dives iste, de quo sermo habebitur, in medio recedat à parcitate sua & avaritia propter idololatriam: si filium suum vult recipi, dimittat eum ad ecclesiam sequi, quæ de sua substantia debentur ei. Ecclesia verò caveat sibi de omni rerum ejus mala concupiscentia propter simoniam, quæ vendentes & ementes ejicit extra ecclesiam. Sive veniat vacuus, sive plenus divitis filius, si vult eum suscipere, suscipiat; si non vult, dimittat; in suo arbitrio stat. Probabi-

tur verò diviti de rationibus & auctoritatibus multis, quòd pars substantiæ suæ, quæ deberet filio suo in sæculo provenire, debeat eum ad ecclesiam, cui offert, consequi justè & piè.

Rescriptum RODULFI Abbatis ad epistolam missam ei de Cœnobio sancti Pantaleonis.

RODULFUS gratiâ Dei sanctique Trudonis, totum quod est, dilectissimo quondam mihi filio, modò verò fratri carissimo, SIBERTO Priori in sancti Pantaleonis Cœnobio, cum omnibus secum morantibus, tam dominis nostris, quàm fratribus, in omni devotione & oratione salutem animarum & corporum. Nuntium vestrum tamquam angelum Domini vidimus, litteras vestras quasi sacram paginam reverenter legimus, dolentes quòd in litteris & nuntiis vestris vos rarò audimus & videmus.

De re ergo pro qua humilitas vestra parvitatem nostram dignata est consu-
lere, propè à scribendo manum subtraxeramus, cum nemo sit, qui inde vos
Ii ij

provocet ad audientiam, vel qui trahat ad iudicium; & vobis non minùs quàm nobis sint nota inde sacræ Scripturæ & apostolica præcepta. Procax tantùm curiosorum hominum loquacitas teneras aures vestras inquietat, & eorum quidem hominum, qui solent videre festucam in alieno oculo, & trabem non considerare in suo; & culicem liquare, & camelum glutire. Tales silenti irrisione magis sunt prætereundi; quàm amabili illis contentionis fune diutiùs trahendi. Sed ne videremini gravari nostro prorsus silentio, & quasi inaniter usque ad nos cucurrisse; breviori forsitan quàm velletis, nos absolvemus sermone propter eos, qui indigni sunt hac responsione, nedum responsionis auctoritate.

Eia pecuniosus homo, sed parcus & avarus, vult vobis filium suum intrudere sine omni oblationum genere, pallians idolum suæ parcitatis & avaritiæ falsa virtutis specie: scilicet ne in sua oblatione videatur simoniam facere. Eripiat nos Deus ab homine iniquo & dolofo Miser & avaritiâ excæcatus non videt, quia dum mentitur se velle vita-

re simoniam, quàm graviter incidat per cultum suæ parcitatis & avaritiæ in idololatriam. nam & avaritia idolorum est cultura. Neque hoc vult videre, quantum præjudicium & calumniam velit Deo facere & ecclesiæ, ad quam filium suum vult tradere. Nam portio illa quæ debebat filio contingere in sæculo, jure Dei & hominum deberet cum sequi ad ecclesiam, ad quam eum vult tradere Deo. Exigere autem & velle habere quod justum est, simonia nulla est: magis verò rapina est & avaritia retinere, quod justè debeat dare. Dicit beatus Augustinus in libro de decem chordis: Noli sub imagine pietatis augere pecuniam. Et non multo post: Mentiuntur quidem homines. Malitia quidem est avaritia. Palliare se volunt nomine pietatis & dealbare: ut quasi propter filios videantur servare homines, quod propter avaritiam servant. Nam ut noveritis, quia sic plerumque contingit, dicitur de quodam: Quare non facit eleemosynam? quia servat filiis suis. Contigit ut amittat unum. Si propter filios servabat, mittat post illum partem suam. Quare illam

» tenet in sacco, & illum relinquit ab.
 » animo? redde illi quod suum est, red-
 » de quod illi servabas. Mortuus est, in-
 » quit. Sed præcessit ad Deum. pars ip-
 » sius pauperibus detur; illi debetur ad
Matth. » quem perrexit, & ipse dixit: Qui uni
 25, 40. » ex minimis istis fecit, mihi fecit, & qui
 » uni ex minimis istis non fecit, mihi non
 » fecit.

Consideremus si ista sententia beati
 Augustini convenienter possit nostro
 pecunioso avaro aptari. Palliare se vult
 nomine pietatis, & dealbare, & quasi
 propter simoniam, sive, ut ibi habetur,
 propter filios videatur servare, quod
 propter avaritiam servat. Si vult vitare
 simoniam, & exuere avaritiam, faciat
 justitiam. nam simonia & avaritia non
 possunt fieri cum justitia. Sed quam
 eum rogamus facere justitiam? ut fu-
 giat simoniam & avaritiam. Inter fi-
 lios æquè dividat, quod propter filios,
 sive propter vitandam simoniam, ut
 ipse mentitur, retinet & servat.

Sed à se unum vult emittere, & Deo
 dare & sanctæ Ecclesiæ. Bonum hoc est
 utique: sed nihilo minus bonum & ju-
 stum est, ut mittat post illum sive cum

illo partem suam. Sed, credo, ad hoc vult emittere è sæculo, ut partem illius retineat in sacco. Utique hoc neque bonum, neque justum est: sed rapina mala, & avaritia atque sacrilegium. Sacrilegium enim est, cum cum Deo obtulerit, si partem quæ illi debetur, sibi retinuerit. nam cujus jam effectus est, ejus & pars, quæ illi debetur, est. Deum igitur & sanctam Ecclesiam spoliatur sacrilegus, ubi ei qui Dei est & sanctæ Ecclesiæ, tollit ea quæ jure debentur. Reddat ergo illi quod suum est, reddat quod illi servabat. Sed mortuus est, inquit. Utique mortuus est sæculo, sed vivit Deo: pauperibus Christi & ecclesiæ pars ipsius. detur illis debetur, ad quos perrexit: Christo debetur, ad eum enim perrexit.

Repleat nunc fora & plateas, cives & ecclesiasticas moveat personas noster clamitosus & pecuniosus avarus. Quoquo se vertat, si post oblationem filii retinuerit quæ illi debentur, idololatra erit & sacrilegus. idololatra propter avaritiam: sacrilegus propter Dei & sanctæ Ecclesiæ rapinam. Concordat sententiæ beati Augustini sanctus Be-

I i iiij

*S. Bened.**Reg. c. 59*

nedictus in sententia de disciplina susci-
 piendorum Fratrum & de filiis nobi-
 lium vel pauperum. Res inquit, si quas
 habet, (procul dubio qui suscipitur)
 aut erogat prius pauperibus: aut facta
 sollemniter donatione conferat Mona-
 sterio, nihil sibi reservans ex omnibus.

Crudelis pater! res quæ debent contin-
 gere filio, neque ipse vult erogare pau-
 peribus in platea, neque pauperibus
 Christi in ecclesia: sed sibi reservare
 omnia. immò conventus familiariter à
 Fratribus & piè communitus, ut de re-
 bus, quas sibi concesserat Deus, ali-
 quid conferret ecclesiæ; cœpit furere
 dicens, se nolle simoniam incurrere.
 Non occultam, sed sollemnem rogat
 fieri beatus Benedictus ad Monaste-
 rium donationem. quod iste miser ar-
 reptus à furiis, appellat simoniam.

Ibid.

Item in sententia de filiis nobilium
 vel pauperum: Si aliquid offerre volue-
 rint in eleemosynam Monasterio pro
 mercede sua, faciant ex rebus quas
 dare volunt, Monasterio donationem.
 Audit forsitan & lætatur, quòd in vo-
 luntate ejus hoc ponat beatus Benedi-
 ctus. Et certè Sanctus in nullius volun-

tate hoc poneret , nisi sciret hoc quod deberet fieri , sanctum & justum & pium esse. Si tamen hoc non potest intrare in istius voluntatem , habeat res suas sibi in perditionem. Vult ut vacuus suscipiatur ejus filius , & faciat ut de eorum sit numero , de quibus scribit beatus Benedictus : Qui verò ex toto nihil *„ Ibid.* habent , simpliciter petitionem faciant , *„* & cum oblatione offerant filium suum *„* coram testibus. *„*

Sed nunc quoniam semel loqui cœpimus cum domnis & hujusmodi Fratribus nostris , jam dilatato corde ex affectu erga vos magnæ dilectionis compellimur transire terminos nostræ propositionis. Proposueramus enim sermonem reddere breviorē : sed violentia caritatis elicit longiorem. Dicamus ergo aliquid , quod libenter velit audire noster pecuniosus avarus , ut æquanimiùs ferat , cùm audierit quod non vult. Susceptiones igitur de ecclesiis & in ecclesiis maturarum & immaturarum personarum , utique omnes debent gratis fieri propter illud mandatum : *Gratis ac-* *Math. 10,* *cepistis , gratis date.* Et quia Dominus JE- *8.* sus omnes vendentes & ementes eje-

cit de templo ; qui hæc scimus & libenter audimus , illud quoque ignorare non debemus , quia tales susceptiones duos præcipuè respectus debent habere , scilicet ut imminutus numerus Deo in ecclesiis famulantium per eos qui suscipiuntur accrescat , & labor servitii Dei tolerabilior fiat. Quòd si pecuniosi avari filius ad istos respectus non est necessarius , pro eo quòd sufficiens sit vobis numerus , & de Dei servitio nullus defectus est ; non videmus , quæ sit ratio , ut gravetur ecclesia de superfluo , & non necessario. Superfluum amputari debet , non necessarium assumi non debet. Recedite ergo Fratres , recedite ab hujusmodi homine , & immundum ejus nolite tangere : ne videamini & per eum avaritiæ & idololatriæ communitatem ; & per eandem , notam simoniæ incurrere. Sicut vestrum est , nihil ab eo , vel ab alio aliquo pro hujusmodi re exigere : ita & ejus erat , si homo Dei esset , & non mammonæ , de portione hereditatis quæ filio deberet contingere , oblationem cum eo ad ecclesiam facere , quæ cum ampliùs deberet & nutrire , & vestire. Sed sicut

ipse non vult hoc facere , & vós non potestis , nec debetis eum compellere , sed piè tantum commonere : ita & si filium ejus non vultis suscipere , non potest , nec debet ad hoc vos cogere.

Nunc ad te mihi conversio , pecuniose avare , nunc ad te mihi conversio. Convenio te , responde , quis te ducat spiritus , bonusne an malus , quia filium tuum domi onustum in Cœnobio vis intrudere vacuum & nudum ? Hoc idcirco , quia probari debent talium spiritus , si sint ex Deo. Sed non dubito quin debeas respondere , bonus : neque tu dubites , quin ego asseram , malus. Ee unde hoc probem , audi. Spiritus Domini bonus numquam cuiquam bona sibi debita tollit , nulli avaritiam suadet , nullum patrem ab affectu filii propter superbiam aliquam abrumpit : sed liberalitate manus & animi conglutinat & convertit. Tu autem per malum spiritum idololatriæ , quæ est avaritia , tollis filio tuo debitum , & quæ offerre secum deberet in Cœnobio pauperibus Christi famulantibus ibi Deo. Ecce malus qui te ducit spiritus : & propter malum quo probaris duci spiritum , ju-

stè es reprobatus. Nescio si rectè offeras. hoc scio quod iniquè divides; quia ea quæ tui sunt filii, & per eum deberent esse ecclesiæ & Dei; filio tuo, & ecclesiæ, & Deo avara manu subtrahis. idcirco propter iniquam nihilo minus hanc divisionem reprobam, fecisti tuam de filio tuo oblationem. Dicit beatus Augustinus in supradicto libro de decem chordis: Quicquid dicas, mortuo debes, quod vivo servabas. Ergo secundum hujus beati viri doctrinam, si mortuo debes quod vivo servabas; multo justius debes illi mortuo sæculo & viventi Deo cum pauperibus Christi in Cœnobio, quæ illi viventi mortaliter servabas in hoc mortali sæculo. Sed avara non finit manus. Propterea hoc est quod dico: Malus avaritiæ te ducit spiritus. Clamat iterum contra te in eodem libro beatus Augustinus, clamat & dicit: Certè ea quæ hîc tenes, & non vis mittere post filium tuum; cui commendas? Actoribus tuis commendas illius partem, qui præcessit; & Christo non commendas, ad quem præcessit. Et paulo superius: Tenebitur hîc, ubi potest perire; & non mittetur illuc, ubi

Christus est custos? an idoneus est tibi procurator tuus, minùs idoneus Christus? Videte, Fratres, quia mendacium est quod dicunt homines: Filiis meis servo. Mendacium est, Fratres mei, mendacium est, avari sunt homines. Quid contra hæc obloqui potes, dives avare? licèt dives, mendax es: licèt pecuniosus, avarus es. quid calumniaris servos Dei de simonia, pro eo quòd familiariter te convenientes, exuere voluerunt avaritiâ, & post avaritiam idolatriâ? nihil à te inquirentes, nisi quæ dictat justitia, exigit misericordia, sicut audire noluisti ex beati Augustini sententia & sancti Benedicti Regula. Qui est de Deo, verba Dei audit. Propterea tu non audis, quia ex Deo non es. justissimè ergo duobus istis fortissimis repagulis obferatur janua tibi Cœnobii. Iniquus censor es, etiam de institutis Cœnobiis iniqua audes dare judicia.

Profane Papa, indiscreta promulgas decreta. Ad hoc, inquis, sunt instituta Cœnobio, ut quicumque voluerit sæculo renuntiare, licenter debeat intrare. Falleris. quare ergo eos, qui quærunt suscipi, mandavit beatus Be-

nedictus cum tanta difficultate recipi, cum tanta mora probari, cum tanta diligentia erudiri, si omnes qui veniunt, licenter debent ingredi? Certè non ut omnes qui suscipi quærunt, licenter ingrediantur: sed quorum probati sunt spiritus quòd ex Deo sint, ut regulariter suscipiantur. Si staret ista tua sententia, jam esset impleta petitio tua: quia non esset probatum, quòd spiritu avaritiæ sit agitata; sed putaretur, quòd spiritu Dei esset actitata: utque cetera taceam, intolerabilem multitudinem, quæ pro suis diversis necessitatibus & promiscuis affectibus se ingereret, quotidie ipsa regia æraria non possent stipendiare.

Sed dicis: Quòd Deus coadunat & sociat, omnibus bonis replet & satiat. O vana securitas & stulta temeritas! & quid dicis? in quorum manibus replet & satiat? In manibus otiosorum expectantium de cælis sibi victum & vestitum? Nequaquam certè, sed in manibus procuratorum suorum, sollicitè pro numero sibi commisso nocte & die invigilantium & laborantium. De otiosis legitur, quia *in desideriis est semper om-*

Prov. 21, 25

nīs otiosus. Numquam igitur satiatur istis
tuis bonis omnibus. De his qui præ-
sunt : *Qui præst, in sollicitudine.* de non *Rom. 12, 8*
laborantibus : *Qui non laborat, nec man-* *2 Thess. 3,*
duces. de quolibet & hoc scriptum est : ¹⁰

Non tentabis Dominum Deum tuum. Non *Deut. 6, 16*

enim stulta temeritate & vana otiosita-
te Dominum Deum suum tentare de-
bet homo, quamdiu habet quod solli-
citè faciat pro suis necessitatibus ex ra-
tionali consilio. quod Abraham legi-
tur fecisse, quando uxorem suam Sa-
ram sororem suam dixit esse, ne occi-
deretur à Rege inflammato in eam ni-
mia ejus pulcritudine. Sanctus quoque
Jacob Patriarcha cum per multa Dei
beneficia expertus frequenter fuisset e-
jus dilectionem atque protectionem; &
fame perimi videret terram Chanaan, &
nisi sibi prospiceret, ad se usque perve-
niret; ne videretur tentare Dominum,
non otiosè torpuit, neque temere ex-
spectavit, ut dilector & protector ejus
Deus annonam explueret de cælo, si-
cut postea fecit filiis Israël manna in
deserto : sed tamquam vir prudens &
bene domui suæ præesse sciens, filios
suos cum pecunia misit in Ægyptum,

Ioh. 6, 7

ubi audierat vendi frumentum , & semel & bis inde afferri sibi , quantum domui suæ sciebat esse necessarium. Philippus Apostolus videns ingentem multitudinem quinque millium hominum , & ad refocillandum eam non haberi , nisi quinque panes hordeaceos & duos pisces ; egens super hoc rationis & consilii obstupuit , & quasi desperans , non de divina , sed de humana potentia , ait : *Ducentorum denariorum panes non sufficerent iis , ut unusquisque eorum modicum quid accipiat.* Quapropter necessario apposuit se manus Domini benedictio , ut quod non poterat facere purus homo ratione aut consilio , omnipotens Deus faceret omnipotenti virtutis suæ miraculo ob incrementum fidei in illo populo. Paulus electionis vas , qui se sciebat ad hoc electum esse , ut portaret nomen Domini coram gentibus & Regibus & filiis Israël , & qui sciebat Deum non posse mentiri : quis nesciat quantis modis , quantis artibus , quantis anfractibus egerit , ut non tradere-tur occidendus Judæis , & quàm sublimi consilio & ratione Cæsarem appellarit ? Tunc enim rationabiliter & sine tenta-

temptatione Dei debet homo fideliter confugere ad divinum auxilium, quando res quæ præ manibus habetur agenda, humanam excedit rationem & consilium. Ista idcirco carptim percurrimus, ut non secundum nostri censoris sententiam, quot & quales volunt, Cœnobيا licenter ingrediantur, & inerti otio vacantes expectent de cælis à Deo, ut bonis omnibus pascantur: sed quot & quales viderint sibi necessarios qui præesse Cœnobiis videntur, ita se committentes Dei providentiæ, ut tamen pro se & pro suis numquam sint absque sollicitudine. Rationali igitur consilio observatum est ab antiquis, qui Cœnobia instruxerunt, ut non majorem ponerent in eis numerum, nisi quantum viderent posse sufficere eis victum & vestitutum constitutum. Unde multa exemplaria præ oculis quotidie habemus, & beatum Maurum sancti Benediæti discipulum fecisse legimus. Sed etsi aliqua superabundarent, necessaria essent pauperibus, &, qui numquam desunt Cœnobiis, hospitibus, atque diversis intus & foris accidentibus. Quod si adhuc egemus testibus, unum producimus

qui sufficiet pro millibus. Dominus noster JESUS-CHRISTUS, via veritatis, & speculum & ænigma totius bonitatis, licet in eum non cadat aliqua indigentia, sed sit omnipotens sufficientia; tamen diffinitum numerum voluit habere Discipulorum, hinc de toto mundo LXXII, illinc XII Apostolos non ab aliquo sibi intrusos, sed à se ipso electos. Et quod numquam esurirent, cum posset facere, neque sitirent, sed semper omnibus bonis abundarent, noluit: sed ex eis quæ mittebantur ei à religiosis viris & feminis, & quæ sequentes eum ministrabant ei, per dispensatorem suum statuit eos stipendiari; & quæ superesse poterant, pauperibus & egenis erogari. In quo evidens & fidele posteris discipulis suis documentum reliquit, quod benedictiones & oblationes accipere à religiosis viris & feminis de sæculo non esset simonia; sed justitia, pietas & misericordia: & qui eas offerrent, non solum non facerent simoniam, sed justitiam, pietatem & misericordiam.

Numquid tu sanctior esse vis parentibus Domini JESU? qui cum neque in calo, neque in terra, neque sub terra

invenire possent, quod sanctius offerrent ad templum Deo, quàm suum Dei Filium; tamen sine hostiis & muneribus offerre noluerunt. Quod & Anna similiter fecit, mater scilicet Samuëlis, quæ & eundem filium suum per Sacerdotem Heli in hostiis & muneribus Deo obtulit. Quare ergo similia tu non facis, talibus instructus exemplis? Præcepta sunt ista dominica, & illud: *Non appa-* Exod. 23, 15
rebis in conspectu meo vacuus.

Sed forsitan dicis mihi: Nihil debes exigere. Et ego dico tibi: Nihil debes subtrahere. Non pecco, si requiro à te quod mihi justè debes: sed tu magis peccas, si mihi negas quod justè debes. Quod justè debeas, satis superius probatum est.

Sancta verò & gloriosa virgo Lucia; mutatura sæculum, & itura ad Deum per martyrium, de re quam habemus præ manibus, fidele nobis reliquit monumentum. Dives erat valde, & præ tenera ætate ejus servabatur substantia ei à matre: quæ licet gloriâ & honore martyrii coronata offerri Deo posset satis grata; nolebat tamen hoc fieri, nisi aut præeunte, aut secum comitante

sua substantia. Dicebat ergo matri suæ : Omnia quæ mihi data eras eunti ad corruptionis meæ auctorem mortalem hominem , da mihi eunti ad integritatis meæ factorem Dominum J E S U - M - C H R I S T U M . quod sancta filia à matre sua non exigeret , nisi hoc justum & pium esse sciret. Justum enim & pium est , ut qui ad Deum vadit , illum præcedant aut comitentur opes suæ in pauperibus Christi.

Sed quid de feminis ista proferimus? quasi de viris exempla non habeamus , & quasi parentes tantum hoc debeant filiis suis , & non filii parentibus. Uti-que quod in hac re parentes filiis suis , hoc & parentibus suis debent filii. Beatus Laurentius pium patrem suum Xystum ad Deum præmiserat per martyrium , quem ipse subsecuturus erat per non minus martyrium post triduum : & cum satis utrisque posset sufficere in oblatione sua coram Deo durè mactata eorum corporum hostia , tamen substantiam , quam ei pius pater reliquerat , tamquam bonus filius voluit eum subsequi , & se præcedere , ut gloriantes in conspectu Domini possent apparere.

Non ergo eam suis reliquit consanguineis , aut divisit familiaribus : sed dispergens dedit pauperibus , & ideo in sæculum sæculi manet justitia ejus. Quòd si sancti martyres hoc faciunt , qui in suo sanguine sua jam cuncta peccata laverunt ; quid tu, homo peccator , cogitas , qui sic filium tuum vis offerre Deo, ut ei sacrilegus subtrahas, quod in filio tuo ei debebas ? Noli errare : Deus non irridetur.

Et jam nunc ad eum faciamus confugium, cujus verba & facta summa institutio sunt ad perfectè vivendum. Querenti cuidam : *Quid faciam , ut vitam æternam percipiam?* Dominus JESUS respondit : *Præcepta nosti , ne adulteres , ne occidas , ne fureris , ne falsum testimonium dixeris , ne fraudem feceris , honora patrem tuum & matrem tuam.* At ille respondens ait ei : *Magister , omnia hæc observavi à juventute mea.* JESUS autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit illi : *Unum tibi deest, vade, quæcumque habes, vende, & da pauperibus ; & habebis thesaurum in calo, & veni, sequere me.* In iis verbis Domini intelligimus, quia qui perfectè eum sequi vult, res quas habet, erogare debet prius pauperibus.

Kk iij

At dicis mihi: Res quas habeo, pauperibus ergo, & mandatum impleo, ut vel sic tandem excusatum me habeam, quia nihil ad Monasterium conferam. Et ego: Bene dicis; res quas habeo, pauperibus confero. Res quas habes, pauperibus confer: sed quæ sunt filii tui, dimitte eum ad Monasterium sequi, ubi inter pauperes Christi ad sequendum Dominum eum tradis. Et iterum dicis: Non sunt pauperes, sed necessariis omnibus abundantes. Et ego: Hoc est quod Dominus dicit: Servi mei comedent, & vos esurietis, & tamen re vera sunt pauperes, & multo pauperiores, quàm illi qui vagantur per villas, & discurrunt per plateas, quibus in meam commotionem * tu mentiris te erogaturum res tuas. Nam quomodo possent aliqui esse pauperiores, quàm sunt in Cœnobiis morantes, qui pro nomine Domini se privaverunt & totius corporis sui potestate, & totius animi sui voluntate, & rerum suarum omnium proprietate? quales inter istos nusquam invenies. Illi in sæculo pauperes, pauperes sunt non voluntariè: isti in Cœnobiis voluntariè. Illi vel in

* f. comme-
moratio-
nem.

hoc ditiores istis sunt , quia linguam , aures , oculos variis ad libitum , quoties , & quantum volunt , pascunt : isti illis in hoc pauperiores , quia ista eis non licent , qui nec ipsum cælum commune omni creaturæ , neque ipsum aërem haurire oculis liberiùs audent. Propterea rectè faciunt , & mandatum Domini implent abundantius , qui res suas conferunt talibus pauperibus , qui non solum pauperiores sunt pauperibus , sed etiam quotidie ministrant aliis pauperibus , peregrinis & hospitibus. Pauperum & pauperum multa est distantia , sicut nos docent quorundam Sanctorum exempla , qui neglectis aliquibus erga quosdam majori se expenderunt diligentia. Ut enim paulò superius diximus , sunt pauperes non voluntarii , sunt etiam voluntarii. Non voluntarii ea quæ habent pauca , gaudent se habere propria , & de rebus & divitiis quas non habent , quotidie ditant se & onustant assiduâ concupiscentiâ : voluntarii verò ad imitationem Discipulorum Christi , sua relinquunt omnia , habendi quoque & voluntate relicta ; & Christi sequentes vestigia , conferunt se ad Sanctorum

Kk iiij

Cœnobia , in quibus se tamquam in carceribus damnant pro nomine Domini sub diligenti custodia. Nihil habent proprium , neque volunt habere : quippe quibus placet etiam non licere quòd dicant , meum est , de aliqua re : sed , nostrum , propter commune. Hi tales vivunt de oblationibus Fidelium , qui aliquando se , sive sua , vel suos Cœnobiis contulerunt. Nocte ac die vigilant studio Deo inserviunt pro salute vivorum & defunctorum omnium. Propter tales pauperes eorum stipendiatoribus in ultimo judicio Dominus dicturus est : *Venite , benedicti Patris mei , possidete regnum , quod vobis paratum est ab origine mundi. Esurivi enim , &c.* Tibi autem tuique similibus (quod Deus per emendationem vitæ avertat) terribiliter dicetur : *Ite , maledicti in ignem æternum , qui paratus est diabolo , & angelis ejus : Esurivi enim , &c.* Talium pauperum ab aliis differentiam sanctæ mulieres bene noverant , quæ à Galilæa cum Domino JESU adscenderant , & dimissis in medio multis millibus pauperum , & ei , & Discipulis ejus de substantia sua piè ministrabant. Paulus Apostolus harum san-

starum mulierum imitatus exempla, multa millia pauperum præteribat; quando sanctis qui erant Hierosolymis, speciali cura ministrabat. Quid? putasne quòd in magna urbe Roma pauperes non inveniret sancta Ecclesia, quæ ab urbe milliario tertio transferebat se omni diligentia ad eos pauperes, qui erant in via Appia, inter quos latitabat sanctus Urbanus Papa? Tot & tantis exemplis idcirco te circumcludimus, ut ad te reversus non discas facere simoniam, si de rebus quas tibi contulit Deus, cum filio tuo offeras ad ecclesiam, ut sanctis pauperibus Christi, qui pro nomine Domini se quasi damnaverunt, præstare valeas necessarium corporis refrigerium, & ab auditione mala liberet Deus animam & corpus tuum.

Nunc igitur, istis omissis, ad confundenda tua indiscreta decreta revertamur. Monachorum Cœnobia non sunt ad hoc instituta, ut avarorum divitum filios inconsultè suscipiant, vestiant, & nutriant ecclesiæ stipendiis; & patres eorum debita portione filiorum, majiori studentes avaritiæ & quæstui, satisfa-

cient suis marsupiis : sed ad hoc sunt instituta, ut suis laboribus & Fidelium oblationibus viventes, eos secundum Regulæ præceptum suscipiant, qui aut omnino pauperes sunt, aut de divitiis pauperes se propter Deum fecerunt; sive qui sua non sua facientes, se tandem & sua ad pauperes Christi in Cœnobiis conferunt. In quibus hoc omni diligentia observari antiquorum Patrum statuit rationabilis providentia, ut non plures susciperentur, quàm stipendiare possent ipsa Cœnobia : quatinus & qui inveniuntur, & qui suscipiuntur, essent absque edaci murmurationis lepra, quæ solet nasci gravissimè ex egestate, pro intolerabili & licenter admissa multitudine. Quod si sibi caverent quidam modernorum hodie, non tam impudenti rapacitate antiquarum ecclesiarum invaderent terminos & decimas, nec circumirent civitates & plateas; nec divitum domos frequentantes, matronarum affectarent sibi gratias, ut inopiam quam patiuntur propter superfluentem multitudinem, effugare valeant per importunam & opportunam mendicitatem. Sed sacri Ordinis

& religiosi habitus reverentiâ , non est modò de his dicendum per singula.

Verum dic mihi, illi qui erant coadunati & sociati in Hierusalem & aliis aliquibus in locis , pro quibus Paulus collectas sollicitè fieri monebat, & factas studiosè mittebat, aut ipse portabat; sanctine erant & servi Dei? Uti que erant & per Deum , & pro Deo coadunati & sociati. Quare ergo Paulus de eorum numero & refrigerio tantopere erat sollicitus, & non magis expectabat , ut à Deo de cælis per angelum ejus bonis omnibus replerentur & satiarentur? Quia hoc Deo placere non videbat. Sicut enim superius dictum est, quamdiu habet homo, quod pro suis necessitatibus faciat ex rationabili consilio, non debet tentare Dominum Deum suum. Fide solidata jamdudum præterierunt tempora miraculorum. Quod si rectè perpendimus, nonne erat Paulus angelus Domini, per quem procurabat solatium & refrigerium sanctis, qui in nomine ejus erant congregati? Et tu quidem potes fieri angelus Domini, si de tuis bonis quæ subtrahis, velis præstare solatium

& refrigerium sanctis, qui pro nomine Domini tenentur clausi in Cœnobiis. Quid verò dicemus de illa sancta & gloriosa credentium multitudine, quorum cor erat unum & anima una in primordio Ecclesiæ? Faciebant simoniam, qui intrare ad eam volentes, bona quæ habebant, antè pedes Apostolorum afferebant, & propria communia faciebant? Certè nequaquam, sed pietatem, misericordiam & iustitiam: de quorum numero severissimâ sententiâ in duos vindicatum est, qui tamen non totas res suas, sed rerum suarum partem subdlexerant. Tu qui sic vis per filium tuum intrare, quòd nec totum, nec partem vis dare, quid fiet de te? Illi irrevocabili mortis sententia de parte per hominem multati sunt: tu non times de toto per tremendum à Deo super te iudicium? Deus det tibi melius consilium.

Haftenus ad eos sermo noster habitus peroravit, qui spiritu avaritiæ suæ & parcitatis gravati deorsum feruntur per vacua obloquii sui campestria: nunc ad eos convertitur, qui spiritu sapientiæ & intellectus levati sursum, in

monte à Domino JESU audiunt mandata sublimia. Ergo, dilectissimi Fratres, fugite omne genus simoniæ, excutientes manus vestras ab omni muncere. Ars est diaboli subtilissima simonia. Triplex est, & nescimus, an meliùs debeamus dicere, trilex. nam quibus connectitur, tria sunt fila, obsequium, manus, lingua. His plerumque tribus simul, aliquando horum quovis uno, quorundam innodat pedes, qui videbantur gradi simpliciter, quorundam perstringit oculos, qui se putabant habere lynceos. Nemo vos mittat exemplificandi gratiâ ad majores sive potentiores, si qui sunt in Ecclesia, qui capiunt & capiuntur simoniâ. De bonis, non de malis, sumenda sunt exempla. Amen dico vobis, recipient mercedem suam, mortem sempiternam, si hîc non egerint pænitentiam, & dimiserint quod tenent per simoniam: & quanto majores & potentiores sunt, tanto majora & potentiora patientur tormenta. Quia verò de tam longinquo dignati estis quærere, accipite consilium parvitatís nostræ, ita tamen ut si habetis melius, non relinquantis propter istud. Si quis

vel se, vel filium suum obtulerit vobis in Cœnobio suscipiendum; simplici mentis oculo & tota cordis puritate, sine omni mala cupiditate, audiat per vos sancti Augustini consilium & Regulæ sancti Benedicti præceptum, sicut superius de hujusmodi est relatum. Si audierit & obaudierit, bene: salvastis animam ejus à morte. Si non obaudierit; neque iniquitas vestra, neque peccatum, si cum non recepistis. Noluit enim intelligere ut bene ageret: sed adstitit viæ non bonæ, avaritiam autem non odivit. Fratres carissimi, magnum opus est in tali re magnam habere mentis puritatem, & nullam avaritiæ cupiditatem. quia sicut omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo: ita omnis qui de ecclesiasticis donis mala cupiditate aliquid exigit & concupiscit, plus dicam, vel in spe agit retributionis; simoniacus est, etsi non hîc coram populo, certè coram divino oculo. Ad quæ probanda cum per campos Scripturarum aliquando luderemus hac pila, multis & variis auctoritatum floribus respersimus

nostra vestigia. Exstant volumina, per quæ modò scribendo recurrere piger: vestro tamen amore pauca recolligere libet. Scimus itaque, & pro constanti habemus, quòd omnes ecclesiastica vendentes & ementes, simoniaci sunt, & omnes simoniaci hæretici, & nulli hæretici in Ecclesia. Igitur omnes vendentes extra Ecclesiam sunt. quod verissima assertione affirmat beatus Hieronymus super Matthæum. Quotidie, inquit, JESUS ingreditur templum Patris, & ejicit omnes tam Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos, quàm laicos & universam turbam de Ecclesia sua: & unius criminis habet vendentes & ementes. Scriptum est enim: *Gratis accepistis, gratis date.* Ecce quod vel un tantum die Dominus JESUS non patitur vendentes & ementes in Ecclesia sua esse: quomodocumque, quantumcumque cessent, qui pro eo deberent hoc facere, ipse non cessat quod suum est facere. Omnes ergo ejicit quotidie, cujuscumque sint ordinis, cujuscumque gradus & officii, nulli parcit, nec negligit, omnes quotidie ejicit. Ubi ergo sunt vendentes & ementes: extra

Ecclesiam. Quid dicit beatus Gregorius de extra Ecclesiam? Extra Ecclesiam, inquit, non est locus veri sacrificii. sunt igitur vendentes & ementes, ubi non est locus veri sacrificii. Beatus Augustinus dicit de hæreticis: (quod procul dubio sunt simoniaci) Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Et de vendentibus & ementibus super Johannem: Vendunt, inquit, oves, vendunt boves, id est miseras plebes. & cui vendunt nisi diabolo? O lacrymabile malum! quos Filius Dei redemit de manu inimici pretioso sanguine suo, isti filii diaboli vendunt patri suo diabolo. O quàm malus venditor, ubi tam pessimus est emtor! Omnipotens Dei bonitas & miseratio prosit nobis & vobis, ut longè semper sit à nobis hæc hæretica negotiatio, per quam miseræ plebes venduntur diabolo, & propter quam tam Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi, quàm laici & universa turba, ejiciuntur de Dei Patris templo. Amen.

Versus

Versus de eodem argumento.

Quando vult aliquis ut fiat cœno-
bialis,

Ex omni quod habet, partes æquas
faciat tres:

Unam pauperibus det, & una domi
teneatur;

Tertia debetur Sanctis, ad quos gra-
diatur.

Hoc ego justitiam magis assero, quàm
simoniam.

Sique suam prolem fieri vult cœno-
bialem,

De toto quod habet, partem seponere
debet

Prolis, ut ecclesiæ secum ferat in-
troëundo.

Hæc est Ecclesiæ lex optima, non si-
monia,

Hoc simul & leges decernunt impe-
riales.

Pellit ab Ecclesia cunctos heresis si-
monia,

Qui sunt vendentes in ea quidquam,
vel ementes:

Veterum Analect., Tom. I I. Ll

Pellit in infernum, regnum tollendo supernum.

Gratīs præbenda, gratīs sunt accipienda,

Quæ sunt Ecclesiæ, pulso trivio simoniæ.

Quisquis in hac heresi defungens inveniatur,

Inferni numquam de pœnis eripietur,

Non etiam, durum si martyrium pateretur.

A D N O T A T I O N E S.

SOLEMNI quondam fuit in Ordine S. Benedicti puerorum oblatio, qua parentes filios suos Deo perpetuo & irrevocabili voto consecrabant, uti præscribit S. Benedictus in Regulæ cap. 59. Ea res triplici ritu peragebatur, scilicet oblatione puerorum, quorum manus parentes cum oblatione & petitione sua involvebant in palla altaris; donatione, & litteris publicis utrumque confirmantibus: quarum litterarum exempla tum in Chronico Novaliciensi, tum in notis ad Guibertum, legere licet. Hinc copiosi Monasteriis proventus accessere ex parentum liberalitate, qui multas opes & ampla prædia in filiorum suorum quos offerebant, Cœnobii contulerunt.

Hunc ritum offerendorum puerorum, ab Ecclesia jam dudum probatum, improbare, immo & abrogare nisi sunt nonnulli principatu Ludovici Augusti, cognomento Pii: ad quem HRabanus, tum Fuldenſis Monachus, *ſcripſit librum unum contra eos, qui oblationem ſecundum Regulam S. Benedicti deſtruere volebant*; reſtante Rudolfo Monacho in vita HRabani. Librum hunc, haſtenus ineditum, non ſemel ego poſtulavi ex Cœnobio Mellicenſi, ubi in mſ. codice ejus Bibliothecæ adſervatur, ut lego in veteri ejusdem Bibliothecæ catalogo, quem modò penes nos commodatum habemus.

Perſeveravit mos iſte, offerendi ſcilicet pueros, uſque ad ſæculum xii, quo tempore floruit Rodulſus Abbas Cœnobii S. Trudonis in agro Leodicenſi. Is à Siberto Priore Cœnobii ſancti Pantaleonis, quod Colonia ſitum eſt, literis pulſatus, quid reſpondendum cenſeret avaro cuidam pecunioſo, qui filium ſuum huic Monasterio indotatum tradere volebat, repugnantibus Priore & Monachis, qui partem hereditatis filio competentis ab illo divite exigebant; ſic reſponſionem ſuam temperavit, ut non ſolùm quid avaro illi, ſed etiam quid conſilii Monachis hac in re expedire judicaret, ſincerè exponeret. qua in re certè boni viri & integri Doctoris officio functus eſt.

Rodulſi itaque reſponſio duas habet partes. In prima graviter præſtringit ejuſmodi avarum hominem, qui filium ſuum Monasterio oblatum debita hereditate fraudare volebat. Præci-

pua ejus argumenta sunt, avaritiæ & sacrilegii crimen esse, si parrem filii, quem Deo obtulerat, sibi retinuerit. *Nam cuius, inquit, jam effectus est, ejus & pars qua illi debetur, est.* Ad hoc non esse instituta Cœnobia, ut divitum familiæ exonerentur: sed ut pauperes re ac censu, qui Deo servire voluerint, ac divites paupertatis studiosi alantur. Præferendos esse sæcularibus egenis Monachos pauperes, *qui non solum pauperiores sunt pauperibus, sed etiam quotidie ministrant aliis pauperibus peregrinis & hospitibus.*

In altera epistolæ parte Rodulfus Sibertum & Monachos ejus monet, ut ne quid à divite illo, *vel alio aliquo* pro puerorum susceptione exigant; commoneri posse, ut de portione hereditatis, quæ filio contingere deberet, offerat Ecclesiæ: ad hoc verò non debere compelli. In utriusque potestate esse, Monachorum quidem, ut filium ejus suscipiant; patris verò, ut parrem hereditatis Monasterio conferat: neutros ad hoc cogi debere. In summa, non posse quidquam exigi per Monachos in susceptione puerorum seu Monachorum citra simoniæ crimen. quia *omnis qui de ecclesiasticis donis mala cupiditate aliquid exigit & concupiscit, plus dicam, inquit, vel in spe agit retributionis, simoniacus est; & si non hic coram populo, certe coram divino oculo.*

Rodulfo præiverat ab anno MCC XCIV Concilium Francofurtense, cujus insigne ea de re decretum est in cap. 16. *Audivimus, inquit*

Patres, quod quidam Abbates cupiditate ducti, premia pro introeuntibus in Monasterium requirant. Idcirco placuit nobis & sanctæ Synodo, ut pro suscipiendis in sancto Ordine Fratribus nequaquam pecunia requiratur; sed secundum Regulam sancti BENEDICTI suscipiantur. Id verò statuit S. Benedictus in Regulæ cap. 58, ut suscipiendus Frater res si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut facta sollemniter donatione conferat Monasterio. non quasi pro conductæ susceptionis pretio, sed in elemosynam, uti explicat in capite sequenti: ubi filios pauperum qui ex toto nihil habent, gratis admitti præcipit. Eam porro legem religiosè servabat Gosfridus Abbas Vindocinensis, cujus hæc verba sunt in lib. 4 epistola 49. *Nihil pro faciendis Monachis quarimus: sed si quid oblatum fuerit, quia illud Regula recipi iubet, suscipimus. Ordo siquidem noster exigit, ut tales simus, qui non lucris temporalibus, sed lucrandis animabus operam demus.* Et certè cum ad hoc dotata sint Ordinis nostri Monasteria, ut quibusvis à sæculi corruptela sincerè & ex animo converti volentibus, tamquam asyla & perfugia, pateant; intolerabilis inhumanitatis est, pauperes terreno censu, sed gratia & bona voluntate locupletes hinc excludere; & quos Deus ad religiosam professionem vocaverit, quasi indignos rejicere. Viderint qui Cœnobiorum inopiam in facti sui excusationem afferunt: eam certè non admisit Jacobus à Virriaco Cardinalis, de *Monialibus* sui temporis scribens, in

Historiæ Occidentalis cap. 15, *quæ passim & publicè pro miserabili Cœnobiorum ingressu pecuniam exigebant, allegantes suam paupertatem; & de simonia crimine pessimo non curantes, domum orationis in forum negotiationis convertebant.* Fit verò plerumque iusto Dei iudicio, ut nulla magis Cœnobîa egestatem patiantur, quàm quæ ab suscipiendis Virginibus sacris ejusmodi dotem exigunt contra sacrorum Canonum præscripta.

Ad Rodulfum hujus epistolæ scriptorem re-vertor, qui insigne Monasterii sui Chronicon tredecim libris composuit, quod typis mandatum est in Spicilegii tomo 7, & paullo ultra annum M c xxxvi, qui Rodulfi prælationis vigesimus octavus erat, porrigitur, ut patet ex initio libri noni. Præter istud Chronicon Rodulfus alia quædam opuscula scripsit, quorum ipse in eò Chronico meminit, in primis, ut ipse memorat in lib. 8 pag. 450, volumen septem librorum, quos contra simoniacos scripsit. Volumen istud, uti & duas præmissas epistolas, inveni in Bibliotheca Gemblacensi sub hoc exordio: *RODULFUS gratiâ Dei sanctique Trudonis id quod est, LIEBERTO suo salutem. Scio me ante librum morosius hac illacque deferri; &c.* Liebertus is erat Canonicus Insulanus, de quo in Analectorum tomo 1. Tum incipit præfatio: *Nuper tibi, frater Lieberte, scripservam libellum, quem Laberinihum primæ Simonis intitulaveram, &c.* In primo libro, primam & maximam hæresim esse simoniam ostendit.

In secundo deplorat, quòd nihil maximum aut minimum tunc esset in domo Dei, quod qualicumque modo non esset venale. In tertio, ab agris incipiens, id est à Presbyteris villarum, progreditur usque ad rectores & magistratus ecclesiarum, ostendens quomodo soleant Clerici fieri, & ecclesias suscipere. In quarto ab agris transit ab urbes, agens de venditionibus præbendarum & omnium officiorum, quæ sunt in Ecclesia. In quinto sibi objicit, quòd de Monachis loquens, simonias eorum dissimulet. In duobus posterioribus libris purgat se de ejusmodi objectis. Ad hæc Rodulfus libellum de vita Lietberti Episcopi Cameracensis scripsit, uti colligo ex ms. codice Aquicinctensi, in quo libellus iste habetur cum hac clausula in fine: **EXPLICIT VITA DOMNI LIETBERTI EPISCOPI**, edita à quodam Monacho, nomine **RODULFO**. qui libellus absque Auctoris nomine vulgatus est in Spicilegii tomo 9.

Quantæ religionis esset Rodulfus, perspicuum est, tum ex ipsius scriptis, quæ sinceram morum puritatem spirant; tum ex eo, quòd invitatus ac reluctans compulsus est ad regendam Abbatiam S. Pantaleonis, ut ipse testatur in Chronici lib. II, quo in loco *dilapsum ordinem, & violatam Fratrum concordiam* (ipsius Rodulphi verba sunt) *pulchrè reformavit*. Istic Priorem sibi instituit **SIBERTUM**, ex Cœnobio S. Trudonis Monachum suum, in Chronici lib. 8. pag. 440 laudatum, qui superiori epistolæ occasionem & argumentum suppeditavit.

LI iiij

HERVARDI
LEODICENSIS ARCHIDIACONI
EPISTOLA

Ad G. Canonicum Laudunensem,

*De GUIBERTO Abbate Gemblatensi, &
de scribenda vita S. Martini.*

REVERENDO Patri & domino G. beatæ Dei genitricis Mariæ Laudunensi Canonico, HERVARDUS, Leodiensis Archidiaconus, præsentis vitæ stadium justè vivendo viriliter percurrere, & æternæ beatitudinis bravium feliciter obtinere. Usitati-moris est & longo bonorum consensu approbati, quibuslibet, & maximè facilibus & honestis petitionibus amicos se se invicem exaudire, ut per hilarem & promptam exterioris operis exhibitionem, in lucem & publicum procedat desiderabilis fructus occultæ dilectionis.

Inde est, quodd paternitatem vestram, ejus benignitatem à cunabulis muni-

ficam mihi & expositam , quotiens necessitas exegit , in libro experientiae legi & relegi , devotè exoro , & instanter precor , quatinus favorabilem & omni acceptione dignam & pronè suscipiendam domni GUIBERTI , cognomento MARTINI , petitionem , cum ad vos venerit , vel miserit , sine repudio affectuosè & gratanter excipiat , efficaciterque compleatis. Effectus namque ejus multos laetificabit & ædificabit : vobis quoque , etiamsi nolitis , (quamvis hoc nec velle , nec quærere debeat) magnam & laudem & gloriam pariet ; sed & ipsi domno Guiberto propensiorum pro vobis apud Deum intercedendi affectum suggeret. Hic autem ille est Guibertus , qui quondam in Florinensi Monasterio prius , & postea in Gemblacensi , Abbatis officio est functus , sed in neutro defunctus. Maluit siquidem utili quæsita & nacta occasione honestè cedere , quàm sub onere , quod solus & gemens sine fido portabat comportante , cadere , & casu sui ab ineptis irrisoribus ludibrium sustinere. Ad quid enim in fornace scandalorum & tribulationum flammis æstuante inutiliter

ureretur ? præsertim cùm easdem flammæ nec per se sufficeret extinguere, nec absque magno læsionis detrimento diu posset tolerare, nullo scilicet in eadem sibi fornace auræ lenis sibilo flante, nulliusque piæ consolationis suffragio ejus acerrimos æstus refrigerante. Ideo prudenti usus consilio, salvari in imo, quàm periclitari in summo potius elegit; magisque humilis & pauperis Christi ab eo salvandus imitari vestigia, quàm ambulare in magnis & mirabilibus super se, cum eis aliquando profectu elationis puniendus. Hic idem est ille Guibertus Martinus, gloriosi Præsulis Martini cultor, nonnullus imitator, operumque & virtutum illius tam verbis, quàm scriptis studiosus commendator. Unde propter diuturnæ & affectuosæ devotionis erga eum constantiam, ejusdem eminentissimi Pontificis proprium nomen isti conversum est in agnomen: adeo ut jam non solo suo proprio nomine, quod est Guibertus, sed ob insigne prædictæ devotionis obsequium, quod ei sedulus exhibet, Guibertus Martinus jam passim, ubi notus est, appelletur.

Sed ut id pro quo ista præmisimus, & ad quod tendimus, jam proferamus; hic idem Guibertus Martinus, quem pro suis nobis carum meritis intimo vobis commendamus affectu; auditis & lectis quibusdam opusculis vestris, his videlicet, quæ seu de vita egregii confessoris Christi Servatii; seu quo cultu & qua conversationis forma se agant Clerici, qui pie in Christo volunt vivere; heroïco usus metro, præclaro digessimus opere; eorundem scriptorum plus quàm dici possit, eleganti trahitur & delectatur venustate. Proinde quia, sicut minùs vobis notus, de vestro (nec mirum) diffidit assensu; ad me veniens ob mutuæ agnitionis & dilectionis, quo invicem adstringimur, complexum, nihil prorsus quod justè petam, vos mihi sperans negaturum; humillimè & instantissimè frequenter deprecatus est, quatinus mea apud vos obtineam intercessione, ut beatum Martinum, quem propter illa, quæ quotidie ejus experitur beneficia, quanta potest, veneratur & attollit devotione; vos quoque inter ceteros quos veneramini Sanctos, in patronum vobis assumatis: & ut etiam vos in opportu-

nitatibus opitulationum ejus suffragiis fulciamini, sicut & omnes qui ei puro famulantur affectu; aliquid ei honoris sedula & alacri intentione exhibeatis. Nec de ejusdem domni Guiberti Martini petitione, quin pareatis, aliquatenus stimulemini: quia nec aurum, nec argentum, nec quidlibet unde marsupium seu penu vestrum vacuetur, in beati Martini obsequio expendendum à vobis petiturus est. Quid tum? an ut ecclesiam ei construatis? nec hoc quidem, nam in possessione ecclesiarum nullus eoditior Sanctus invenitur, præter Matrem Christi, & Clavigerum cæli. Si nihil horum, quid demum habet petere? nempe quod facillimè potestis præstare.

Quid illud? nimirum verba. quid levius verbis volantibus? Petimus itaque tam ipse, quàm ego cum eo, & enixiori quàm possumus intentione petimus, quatinus diligentissima investigatione, considerata tanti Pontificis incomparabili fere eminentia, qua merito & virtutum operibus, & nominis amplitudine summis aulæ cælestis Principibus, id est Prophetis & Apostolis, adæqua-

tur; toto subtilissimi quo polletis ingenii vigore & acumine adhibito, qui nonnullos in scriptis vestris vicistis, in hoc vos ipsum vincendo, ad laudem Dei & legentium utilitatem & delectationem, de materia, quæ vobis per litteras insinuabitur, elegiaco metro aliqua memoratu digna in ipsius beati Martini honore conscribatis.

Nec in hoc sanè opusculo frustra laborabitis. quia labor ipse præter id, quod vos utiliter exercendo damnosum à vobis repellet otium, geminam pariet retributionis utilitatem: dum pro eo & vivens, & mortuus, laudis præconio etiam nolens attollemini, & Martini vestri patrocínio in omnibus periculis & tribulationibus vitæ hujus, & in ea, qua durior nulla est, necessitate, hoc est in articulo mortis, protegemeini. Proinde qui somnolento diu otio torpulistis, tandem vel pulsatus expurgiscimini, & instar galli se ipsum complosis alis diverberando ad cantandum vigilantio rem reddentis, vires ingenii longa obsitas rubigine, ut resplendeant, quasi ad usum limando expolite, & laudabilis exercitium laboris, id est opus

Deo gratum, & posteris commodum, ab ipso vobis Deo oblatum, gratanter & impigre suscipite: ne, si segniter differatis, alius clanculo mittat manum, & illud vobis præripiat; & sic utraque mercede, id est laudis temporalis, & æternæ retributionis, pro tepiditate dilationis vestræ careatis.

Quapropter suscipite illud incunctanter, & explete celeriter, antequam hebetata præsenio mentis acie, sera penitentia incipiatis velle, cum (quod Deus avertat) inops memoriæ & insufficiens haberi cœperitis: & tunc desidiæ vos pudeat, cum emendare non poteritis. Expedite ergo vos, obsecro, ab omnibus aliorum, quantum fieri potest, negotiorum impedimentis, & operi huic, quod vobis per talem virum Deus perficiendum ingerit, vigilantia intentione vacate, & cum ipsius adjutorio, quanta potestis acceleratione, sine ipsius operis detrimento terminate. Cavete autem, quæso, ne si ulterius expectetis, tempus quod omni sagitta sive avicula celerius prætervolat, vos non expectet; & vitæ die clausa, tenebræ mortis, in quibus nemo potest operari, vos

occupent; & (quod maximè timendum est) ne Deum ipsum, qui vos per servum suum pulsat, offendatis; neve servi pigri & inutilis, qui de talento sibi credito lucrari noluit, pœnam incurratis. Jam verò ut demum tam producta claudatur epistola, filiali paternitatem vestram precor affectu, ut apud vos caritas obtineat, quod sincero & pio affectu poscit caritas: ne si caritatem exaudire nolueritis, nec vos, ut vacuum caritate, ille qui summa caritas est, in vestris precibus aliquatenus exaudiat. quod ipsa Caritas, id est Deus, sua pietate à vobis precibus beati Martini avertens tribuat, ut in eadem ipsa caritate omnia vestra compleantur.

ADNOTATIONES.

DE Hervardo Leodicensis ecclesiæ Archidiacono, hujus epistolæ scriptore, deque eo cui inscripta est epistola; G. Laudunensi Canonico, qui libellum de vita sancti Servatii Tugrensis Episcopi scripsisse hîc perhibetur; nihil succurrit observandum: at de Wiberto seu Guiberto, cujus occasione ac rogatu hæc epistola scripta est; quædam adnotare juvat ex ms. Chronico Gemblacensi, in quo hæc legi. *De isto*

Guiberto, magna sanctitatis, probitatis & doctrinæ viro, si quis nosse desiderat, cuius meriti fuerit, abunde ex scriptis ejus id cognoscere poterit. Scripsit namque epistolas ad diversos morales, & optimis suasionibus refertas; Scripturam sacram semper habens in manu & ore, ad abbatialem dignitatem jam senio gravis adactus est. Vixit in Sacerdotio sexaginta tribus annis, ut in quadam epistola vite sue primæva defletiva, quæ incipit, Beatus Augustinus, de se plenius recitat. Magnus zelator fuit animarum, suæ præcipue, non minus aliorum, quod patet in omnibus epistolis suis, quas ad diversas personas, tam excellentis, quam paræ ac sociæ conditionis destinavit. Habitavit in diversis Monasteriis, utpote in Galliam profectus bis, in Monasterio Turonensi divo Martino sacro, ubi plurimum diligebatur tum propter honestatem morum, tum propter vitam sancti Martini, quam metro composuerat, & Turonensibus obtulerat: à quibus evocatus, reversus est Gemblacum, & non ita diu post à Monachis sanctorum Iohannis & Mauri Martyrum in Florinis Abbas est postulatus: quibus laudabiliter præfuit annos quinque, menses octo. Interea temporis Iohannes Abbas Gemblacensis è vivis excessit, ad cuius celebranda funerals à Monachis Gemblacensibus dictus Abbas Florinensis vocatus est. Volentem Florinas reverti Fratres Gemblacenses illum elegerunt in Abbatem suum circa annum Domini M C XCIV, præfuitque annis decem. Et post multa: Ad Guibertum Abbatem nostrum revertamur, qui in diversis locis & Monasteriis diverso tempore habitavit.

Et

Et primum quidem vitam monasticam professus fuit in hoc Gemblacensi Monasterio : postmodum profectus in Galliam , in Turonensi habitavit ; unde exiens , Gemblacum est reversus. Florinenses hunc interea temporis in Abbatem sibi elegerunt & postulaverunt , atque Abbate Gemblacensi defuncto , ibidem factus est Abbas. Post annos verò decem exactos in regimine Gemblacensi , quindecim & octo menses in Florinensi , utramque Abbatiam resignavit , & apud Florinenses habitavit. Inde venit in Villare Cœnobium ; quod deserens , iterum in Galliam abiit , Turonisque habitavit. quibus valedicens ad quamdam virginem , Hildegardem nomine , divertit : cui multam felicitatem precatus , Gemblacum ad priorem & proprium nidum reversus , ibidem obiit senex dierum , & dives multorum bonorum operum. Vixit in Sacerdotio , uti suprâ dictum est , sexaginta tres & amplius annos. Viam universe carnis ingressus est vigesima secunda die mensis Februarii. Hac pauca ex pluribus ejus rectè gestis.

Hæc de Guiberto , qui viris doctis parum (ut puto) hætenus notus est ; adnotanda duxi : sed ut de ejus operibus accuratior notitia habeatur , quid super his in itinere Belgico animadvertim , indicare , aliquod operæ pretium existimavi. Guiberti lucubrationes inveni in tribus membranceis codicibus , præsertim verò epistolas , de quibus quædam carptim hîc delibare juvat.

ARNULFO Scholastico complures scripsit , de amicitia videlicet , de sollemnitate paschali ;

Veterum Analæct. Tom. II. M m

de exitu Ægypti, id est hujus mundi, de tribulatione patienter sustinenda, de voluntaria paupertate, & de thesauris sapientiæ, de sancto Vincentio Martyre, & de patientia, &c.

JOHANNEM, Arnulfi Scholastici fratrem, ad conversionem & spiritalem militiam hortatur duabus litteris, JOHANNI *fratri carissimo* inscriptis.

RAINERO *fratri dulcissimo* ægrotanti condolet, eumque ad conversionem hortatur. Eidem scribit de dignitate sacerdotali: tum aliam epistolam de sollemnitate paschali, ubi Rainerum *Scholasticum* appellat.

LAMBERTO *nepoti suo*, qui sæcularibus negotiis plus æquo irretitus erat, tres epistolas dirigit, quibus eum ad studium virtutum adhortatur. Hæc in primo codice reperi: quæ verò sequuntur, in secundo.

In primis occurrit opus de vita & miraculis sancti Martini rythmicè scriptum quatuor libris: quorum prologus solutæ orationis indicat, opus istud PHILIPPO Coloniensi Archiepiscopo oblatum esse Bobardiæ, cùm Philippus *in comitatu teneretur*. Eidem Philippo multæ inscriptæ sunt litteræ à Guiberto, qui passim eum *summi Pastoris & Christi Vicarium* appellat. Prima est de mysteriis creationis & reparationis. II excusatoria, quòd in Pastores scribens, eum tetigisse visus sit. III Philippi nomine ad Abbatem Majoris-monasterii, & ad Primicerium ecclesiæ Castri novi, in qua eos interrogat de more claudendi portas Monaste-

iii in nocte festi Ordinationis, seu translationis sancti Martini, & de fama quæ tum ferebat, sanctum Martinum nocte illa Missam celebrare, iv Philippo respondent Hervæus Abbas & Fratres Capituli Majoris-monasterii, & quæstis faciunt satis; laudantque Guibertum. Quintam & sextam scribunt eidem Philippo Philippus Decanus, Rainaldus Thesaurarius, totumque Capitulum sancti Martini Turonensis, in quarum litterarum priori gratias agunt de vita sancti Martini sibi transmissa: in utrisque verò quædam sancti Martini miracula referunt. vii est Guiberti Philippo de beneficiis gratias agentis. viii ejusdem ad eundem de laudabili conversatione Fratrum Majoris-monasterii. ix de nobilitate & magnificentia ecclesiæ Castri-novi. x Guibertus Philippum hortatur ad officii sui cultum, & ad studium pacis faciendæ in conventu Leodicensi. xi eidem gratulatur de restituta pace.

Hervæo Majoris-monasterii Abbati, ejusque sacro conventui gratias agit de hospitalitate sibi præstita; & de eo quod libros de miraculis sancti Jacobi, de bellis in Hispania à Carolo Magno gestis, & de martyrio Rollandi Ducis, transcribendi facultatem ab eis obtinuerit: quorum librorum exemplar ad transcribendum certatim à se rapi testatur. (nempe eo tempore venditari cœperunt falsæ ejusmodi merces) quod argumentum est epistolæ xii. In xiii verò Fratribus Majoris-monasterii inscripta laudat eorum religionem, &

Mm ij

quædam corrigenda notat. xiv directæ est JOHANNI Abbati Fratribusque ejusdem Cœnobii, quibus gratias agit Guibertus, ab iisque libros Paulini postulat, & se duabus Abbatibus antea præpositum, tunc uni Florinensi præesse scribit.

Post hæc subsequitur in eodem codice Guiberti epistola ad Philippum Coloniensem Archiepiscopum, cujus mandato de scribenda sanctæ Hildegardis vita se parere dicit.

Tum variæ ejusdem Guiberti epistolæ ad dominam Hildegardem magistræ Cœnobii sancti Roberti Binguensis subsequuntur. prima de excellentia sancti Martini Episcopi. secunda de visionibus Hildegardis, de quibus quærit an, ut fama ferebat, visionum suarum, postquam eas scripssisset, oblivisceretur; tum an eas ipsa Latine scribat; ac demum an Latinam linguam didicerit. In fine: *Salutant te dilecti & ex facie noti dilectores tui Sigerus de Vvanra, & Nicolaus Miles juvenis de Niel, quem cum ipso te visitante in Quadragesima vidisti. Salutat te Frater Franco Reclusus, ecclesia vestra filius probus in Christo, & Frater Robertus languens corpore, sed valens mente, in monte qui dicitur sancti Guiberti, recubans. Salutant te dominus Emmo, ecclesia nostra parochiana Presbyter, &c.*

Prætereo alias ejusdem Guiberti epistolas ad Hildegardem, numero octo, tum responsiones Hildegardis ad ipsum, variasque tum ejusdem Guiberti ad Sorores ecclesiæ beatæ Mariæ sanctique Roberti de Binguia; tum earundem

Sororum ad Guibertum responsa ; aliasque aliis personis scriptas , nempe JOSEPHO egregia probitatis Scholastico , qui Hierosolymam cum Cantuariensi Antistite profecturus , Guiberto profam de sancto Martino examinandam obtulit : SIGFRIDO Moguntino Archiepiscopo , de virtutibus sancti Martini : & CONRADO ejusdem ecclesiæ Pontifici , de variis Colonienfis ecclesiæ successibus : denique GODEFRIDO Abbati Monasterii sancti Eucharîi & sancti Willibrordi , de vita sanctæ Hildegardis , quam ipse Guibertus scriptis mandavit.

Ad hæc Bartholomæus Fisenus in Floribus Ecclesiæ Leodiensis , ubi de Abbatibus Gemblacensibus , restatur Guibertum nonnulla etiam scripsisse ad beatam Lutgardem , quæ in vicino Aquiriensi Parthenone vivebat ; atque anno MCCVIII, hoc est biennio post abdicatam præfecturam , ad superos abiisse.

QUORUMDAM EPISCOPORUM
CARNUTENSIIUM
obitus & elogia.

De FROTBOLDO Episcopo Carnutensi.

ANNO Incarnationis dominicæ octingentesimo quinquagesimo octavo, Indictione sexta, à paganis Sequanensibus facta est magna cædes Carnutis, in qua interemti sunt FROTBOLDUS Episcopus, Stephanus Presbyter, Titulfus Presbyter & Monachus, Terebertus Presbyter, Rainulfus Presbyter, Adalgaudus Clericus, Modo Clericus, Landramnus Subdiaconus, Letramnus Subdiaconus, Almanus Subdiaconus, Ulgarius Subdiaconus, Adalbertus Clericus, Gauzbertus Clericus, & cetera multitudo: pro quibus exorate Dominum.

ADNOTATIONES.

HÆc Frotholdi cædes facta est per Northmannos, qui hîc *pagani Sequanenses*, propterea quòd Sequanam insiderent, appellantur. Cædem istam ad annum DCCC LVII revocant Annales Bertiniani: in quibus FROTBALDUS; non quidem cæsus, sed *ex civitate pedibus fugiens, fluviumque Auduram natatu petens; aquis interceptus mortuusque* perhibetur. At in Chartario Monasterii sancti Petri Carnutensis Episcopum cum Canonicis & Monachis *cruentis gladiis mactatum* fuisse legimus. Nempe *pridie Idus Junii*, tametsi diei indictio in Necrologio Carnutensi (si non me fallit memoriola) prætermissa est. At cum in eodem libro conjungatur cum Sigone, qui *factus ex Clerico Monachus, & Abbas tandem Salmurensis Monasterii*, obiisse *pridie Idus Junii* in Salmurensibus tabulis perhibetur; eundem obitûs diem Frotholdo assignare licet.

Ea quæ mox de Frotholdo retuli, quæque abhinc referentur usque ad elogium Armandi Aquensis Archiepiscopi, excerpta sunt ex Carnutenæ ecclesiæ Necrologio, ab annis quingentis exarari cæpto, quod V. Cl. Antonius Vion Herovallius, publicæ pecuniæ rationum Auditor, mihi pro suo in litteratos studio communicavit. In isto obituum libro multa reperiuntur notatu digna ad Carnutensis ecclesiæ historiam illustrandam: sed ea tantum quæ ad Episcopos &

M m iiij

viros clariores pertinent, excerpere visum est, prætermisiss Fulberti. & Ivonis Episcoporum elogiis, quæ omnino eadem in fufiori Gallia Christiana edita sunt.

De GERARDO Episcopo Carnutenfi.

Idus Junii obit domnus GERARDUS Episcopus. hic sua impetratione impetravit apud CAROLUM Imperatorem Aloïam: cujus medietatem altari sanctæ Mariæ, alteram cessit profuturam Fratrum utilitati. qui etiam reddidit Fratribus medietatem Alvernîs, quam domnus FROTBOLDUS Episcopus jam olim tum cesserat primam*.

*f. prius

A D N O T A T I O.

IN fufiori Gallia Christiana nudum Gerardi nomen invenitur, ordine 48, scilicet post Gislebertum, qui post annum DCCC LXXVIII è vivis excessit III Non. Januarii ex Necrologio, in quo GISLEVERTUS appellatur. Gerardus proinde vixit Carolo Crasso Imperatore, à quo Aloïam impetravit.

De HAGANONE, RAGENFREDO,
HARDOINO, WLFALDO, ODO-
NE, & RODULFO *Episcopis Ecclesie
Carnutenfis.*

VIII Kal. Januarii anno DCCCXLI,
Indict. XIIII, obiit HAGANUS Epi-
scopus & Comes, Leobino beatissimo
primus consimilis: cujus anima, sicut
ei in hac vita jure potestatis coequata
est, ita cum eo in futura perenni feli-
citate perfruatur.

XIIII Kal. Augusti obiit RAGEN-
FREDUS Episcopus, qui ecclesiam san-
ctæ Mariæ ornavit mirificè, & Clericis
multa bona fecit.

II Id. Augusti obiit HARDUINUS
Episcopus Carnotensium.

VI Non. Octobris obiit Deo acce-
ptissimus, omniumque laudabilium vir-
tutum claritate decoratus, Abbas pri-
mum, postque Pontifex sedis istius
WLFALDUS.

VIII Kal. Septembris obiit Episco-
pus ODO.

II Idus Julii obiit RODOLFUS
Episcopus, ecclesiasticæ disciplinæ cul-

tor admodum strenuus, & rerum Fratrum instructor sedulus, tutorque ferventissimus, omni morum honestate præclarus.

A D N O T A T I O N E S

HI Episcopi, numero sex, unus post alium, Carnutensem ecclesiam rexerunt.

Haganoni Episcopo locum tribuunt indices post Aimericum Gerardi successorem. Hunc verò Haganonem, qui *Comes* hîc appellatur, eundem esse puto cum Haganone Comite, qui pacto inito inter Carolum, cognomento Simplicem, & Henricum Reges, anno DCCCCXXI subscripsisse invenitur. De eodem etiam interpretor Frodoardi Chronicon ad annum DCCCCXX, quo *omnes Franciæ* Comites Regem suum Carolum apud urbem Sueffionem deseruisse perhibentur, quia *Haganonem Consiliarium suum, quem de mediocribus potentem fecerat, dimittere volebat.* In eodem obituum libro VII Kal. Septembris memoratur *Hugo filius Haganonis, qui Carnutensis ecclesiæ Canonicis Abbatiam de Nielsa omnibus eandem requirentibus Præpositis tribuit, & ibidem ex Milite factus Monachus fuit.* quod forsitan de filio Haganonis Episcopi, qui Hugonem antefactorum Ordinum susceptionem genuerit, intelligendum est. Porro Hagano Episcopus Cœnobium S. Petri in suburbio Carnutensi instauravit, id-

que ipsum Ragenfredus, Haganonis successor, Monachis restituit per Alveum Canonicorum ejus loci Abbatem, collaborante Wlfrido Abbate Floriacensi, & post Harduinum Carnutensi Episcopo ab anno DCCCC LXII ad DCCCC LXXIII.

Wlfrido Rodulfus successit, Rodulfo Fulbertus: cujus elogium refert obituum liber, nempe illud ipsum, quod tum initio Fulberti operum, tum in fusiori Gallia Christiana vulgatum est. Nulla mentio in eo elogio, nec alibi quidem, de patria Fulberti, quem Romanum, aut certe Italum fuisse colligo ex ejus epistola 2 ad Einardum. Consultus quippe Fulbertus quid sentiret de ritu illo, quo Presbyteris recens ordinatis hostia ab Episcopo in quadraginta dierum communionem tradi solebat; inter alia respondit, id ita statui in quodam codice, quem à natali patria inter ceteros delexerat, id est quem à Romano scrinio, ut in fine epistolæ scribit, *prolatum* acceperat. Unum hinc de Fulberto addere juvat, nempe Sigonem Cantorem ipsius exsequiis celebrandis orandoque tumulo operam & opes contulisse, uti colligo ex eodem Necrologio ad diem v Idus Julii, ubi hæc verba: *Obiit SIGO Levita, sapientiâ clarus, vitæque venerandus, Cantor hujus sanctæ matris ecclesiæ nominatissimus, ammirandi Presulis FULBERTI, dum terris exsularet, fidus à secretis, postea (ut datur cerni) tumultuor liberalis*. Eodem verò quo Frotholdus Episcopus die, laudatur SIGO, factus ex Clerico

Monachus, & Abbas tandem Salmarenfis Monasterii, de quo Adelmanni rythmicos versus in tomo I Analectorum editos interpretabar: nunc verò potius Sigoni Levitæ convenire puto, propterea quòd Sigo ille, quicumque est, ab Adelmanno laudatur ob musicam organalem. quod Cantori potius tribuendum videtur.

De THEODERICO Episcopo Carnuntensi.

XVI Kal. Maii obiit domnus THEODERICUS Episcopus, qui hanc ecclesiam librorum copiâ & multimodis ornamentis decoravit, atque augendo Fratrum usui contulit alodium suum de Cersiacò, ecclesiam Viletæ cum altari & ecclesia Supplantati cum altari, duosque vinearum clausos, unum quinquaginta duorum, alterum XII agripennium, cum quadam domo annonæ & vino Fratrum custodiendo necessaria.

A D N O T A T I O.

POST Fulberti mortem, quæ contigit IV Idus Aprilis, anno M XXVIII secundum veterem calculum, id est anno M XXIX secundum novum, in ejus locum subrogatus est Theodericus, cui successit Rotbertus ex Mo-

nacho factus Episcopus pontificatu Gregorii VII, apud quem simoniæ insimulatus est: à quo crimine ut se purgaret, Romam perrexit. Inde verò in patriam revertens, mortuus est Silvaniaci, ut mox ex Necrologiî verbis constabit: qui locus est apud Borbonenses Prioratu Ordinis Cluniacensis insignis. Rotberto successit Adraldus: de utroque infra.

De ROTBERTO I Episcopo Carnutenfi.

X Kal. Januarii obiit Silvaniaci ROBERTUS Episcopus Româ veniens, quo ipse perrexerat, ut ecclesiam istam retro diu inquietatam reduceret in statum pristinae tranquillitatis, consilio & auxilio sanctæ matris suæ: quam toto corde diligens, reddiderat ei, redimendo plurima ornamenta malè ab aliis distracta, calicem scilicet magnum argenti, & dorsalia plura cum cappis & palliis. Dederat quoque ei nova quinque dorsalia caro pretio emta, & duo manilia argentea cum urceo, multo plura & majora dare proponens, si Deus longiorem vitam sibi præstitisset.

De ADRAILDO Episcopo Carnutenſi.

IV Idus Februarii obiit ADRAIL-
DUS, hujus miſericordiſſimæ Dei ma-
tris eccleſiæ Episcopus venerabilis, &
Abbas Bremerenſis, vir eloquentiſſi-
mus, atque ſcientiæ radiis illuminatus.
qui eccleſiam iſtam ſibi commiſſam to-
to cordis affectu, totaque mentis in-
tentione dilexit, & cum vita ſibi ma-
nente diverſorum ornamentorum mu-
neribus, cappis videlicet optimis, & dor-
ſalibus preciſiſſimis, ſicuti Paſtor egre-
gius, inſtruxit, unumque ei aureum
calicem opere elegantiffimo informa-
tum donavit, quem & cotidiano alta-
ris ſervitio deputavit: atque hujus vitæ
præſentis curſu completo, capellam
ſuam, ornamentis episcopalibus inſtru-
ctam, cum ingenti argenti pondere,
pro peccatorum ſuorum remiſſione,
huic præclaræ matri ſuæ eccleſiæ dere-
liquit.

*De GAUFRIDO II Episcopo
Carnutenſi.*

IX Kal. Februarii in Dei miſericordia egreſſus eſt de ergaſtulo carniſ piæ & dulcis memoriæ Pater noſter GAUFRIDUS, hujus ſanctæ ſedis Antistes, legatione Sedis apoſtolicæ ſub beato Papa INNOCENTIO ſuper Bituricenſem, Burdegalenſem, Turonenſem, & Dolenſem provincias per annos circiter quindecim ſanctè & religioſè functus, multa in ipſa legatione à ſchiſmaticorum infeſtatione, quos ad finem matris Eccleſiæ revocavit, pericula paſſus. Simoniacæ peſtis egregius extirpator, excutiens manus à munere, florens & firma ſuo tempore Eccleſiæ Dei, tam in Sacerdotii dignitate, quàm in honore Regni columna; doctrinæ divinæ præco mirabilis, omnium, quæ ſuæ neceſſitati ſubtrahere poterat, pauperibus dapſilis erogator; rectitudinis & caritatis præcipuus amator; animâ ſanctus, & mundus corpore. qui in magna tranquillitate, quoad vixit, præſentem rexit eccleſiam; &

murum validissimum pro ea se opponens, ab innumeris perturbationibus eam strenuè defensavit, multa beneficia ei contulit, pallia & pannos sericos plures dedit, cereos duos qui ante beatæ MARIÆ memoriam die ac nocte in perpetuum ardeant, instituit. Inter multa munimenta Romanorum Pontificum, Regum quoque & Principum, quæ de immunitate possessionum hujus ecclesiæ nonnullo labore & expensis suis acquisivit, de libertate etiam hominum, tam qui ad Episcopum, quàm qui ad nos pertinent, scilicet ut adversus omnes, tam liberos, quàm servos, in omnibus causis, placitis & negotiis liberam & perfectam habeant testificandi & bellandi licentiam, à pio Rege LUDOVICO communi Episcoporum & Procerum suorum & illustris Comitis TEOBAUDI assensu & consilio, necnon & uxoris suæ ADELAÏS, & filii sui PHILIPPI in Regem jam designati, & à beatæ memoriæ Papa HONORIO valde utilia privilegia impetravit. Pro cuius anima habemus in anniversaria die obitus sui, quam deinceps annuatim accensis quatuordecim cereis sollemniter

lemniter celebrari instituimus ab eo qui possidebit villas, quas ipse huic ecclesiæ ædificavit, videlicet Tertregoderam, *Teclin*, & boscum sancti Martini. Unusquisque Canonicus qui eidem anniversario interfuerit, decem & novem, & Clericus chori non Canonicus sex denarios percipiet.

ADNOTATIO.

POST Adraldum mox laudatum, Gaufridus eo nomine primus Carnutensem ecclesiam rexit: cui successit Ivo, qui obiit anno *M C XV*. Ivonem excepit Gaufridus, cujus est superius elogium. De Gaufrido primo nihil deprehendi in Necrologio: quæ verò in eo libro de Ivone habentur, jam alibi edita sunt. Hic de Gaufrido secundo quædam adnotare juverit.

In multis, quæ pro ecclesia sua obtinuit, privilegiis, unum à Ludovico Rege sexto impetravit, *scilicet ut adversus omnes, tam liberos, quàm servos, in omnibus causis, placitis, & negotiis, liberam & perfectam habeant testificandi & bellandi licentiam*. Consimile privilegium idem Rex concessit Theobaldo Abbati & Monachis Fossatensibus: quod privilegium huic loco illustrando inferiùs subjiciam.

Gaufridi obitum referunt fusioris Galliæ Christianæ auctores ad annum *M C XXXVIII*.

Veterum Analect. Tom. I N n

At seriùs toto decennio contigisse constat ex iis, quæ in Præfatione ad novam S. Bernardi Abbatis operum editionem observavi. Quippe Bernardo comes adjunctus est Gaufridus, in Tolofanas partes adversus Henricum hæreticum proficiscenti anno M C XLVII, & Gaufridus per quindecim annos functus est legationis munere, quod Innocentius Papa II ipsi attribuit post annum M C XXXI. Sepultus est Gaufridus in Monasterio Josaphatenſi, cujus ipse auctor fuerat: in cujus loci Necrologio hoc meruit elogium ad diem præmissum. *Deposito domni GAUFREDI Carnotensis Episcopi sanctæ honorabilisque memoriæ, qui inter plurima sanctitatis suæ insignia, in principio episcopatus sui, anno videlicet tertio, Monasterium hoc in terra patrimonii sui inchoans edificare, multis locis de patrimonii sui terris atque redditibus dotavit, & monastica religionis institutis luculenter ordinavit. Insuper etiam locum istum, & quacunque ejus vel possessa vel possidenda, munitis privilegiorum sancta Romana & apostolica auctoritatis, utpote Sedis apostolica Legatus, magnificè roborari curavit. Unde ad perpetuam rei memoriam in nostro Capitulo generali statutum est, ut hac die sollemne anniversarium cum commendâ & Missa sollemni, & in fine Libera super tumulum ejus perpetuè celebretur. In cuius obitu Abbas tenetur dare omnibus Religiosis pîranciâ annuatim.* Hæc de Gaufrido. nunc Ludovici cognomento Crassi diploma pro Fossatensibus referendum est.

LUDOVICUS, Dei gratiâ Francorum Rex,
 Omnibus Christi fidelibus. Cùm juxta sacra-
 tissimarum legum instituta regia potestas ex
 injuncto sibi officio ecclesiarum defensionì &
 honori plurimum vacare debeat; operæ pre-
 tium est eos, quibus tanta permiffa est à Deo
 potestas, earum tranquillitati & paci attentio-
 ri sollicitudinis cura providere, & ad laudem
 Dei omnipotentis, per quem Reges regnant,
 ecclesias & earum res quodam honoris privi-
 legio decorare: ut in bonis actibus & regium
 morem exerceant, & supernæ retributionis
 præmium indubitanter recipiant. Noverint igitur
 omnes, quia sancti Petri Fossatensis Cœ-
 nobii Abbas, THEOBALDUS nomine, no-
 stræ serenitatis adierit præsentiam, conquerendo
 ostendens, & ostendendo conquerens, quatinus
 servi sanctæ Fossatensis ecclesiæ sæcularibus
 personis tanto contemptui habebantur, quòd
 in forensibus & in civilibus causis vel placitis
 adversus liberos homines in testimonium nul-
 latenus recipiebantur, & ecclesiastica mancipia
 sæcularibus servis fere in nullo præferebantur.
 Unde res ecclesiastica, ob tanti scilicet dedeco-
 ris opprobrium, non solummodo vilescere,
 sed maximum diminutionis incommodum de
 die in diem incurrebat.

Cognitâ verò Ecclesiæ querelâ, motus tam
 ratione, quàm dilectione, necessarium duxi à
 Fossatensi ecclesia, nobis quidem inter alias
 familiarissima, tantum scandalum omnino re-

Nn ij

move, & regiam sedem regio beneficio sublimare. Ego igitur LUDOVICUS, Dei clementiâ Francorum Rex, communi quidem Episcoporum & Procerum nostrorum consilio & assensu, regię auctoritatis decreto instituo & decerno, ut servi sanctę Fossatensis ecclesię adversus omnes homines, tam liberos, quàm servos, in omnibus causis, placitis, & negotiis, liberam & perfectam habeant testificandi & bellandi licentiam; & nemo umquam servitutis occasionem eis opponens, in eorum testimonio ullam dare præsumat calumniam. Hac autem ratione licentiam testificandi ea quę viderint & audierint, eis concedimus, quòd si aliquis liber homo in eadem causa de falso testimonio illos contradicere vel comprobare voluerit; aut suam probationem duello perficiat, aut eorum sacramentum sine ulla alia contradictione recipiens, illorum testimonio adquiescat. Quòd si aliquis temeraria præsumptione illorum testimonium in aliquo refutaverit, aut calumniaverit; non solum regię auctoritatis & publicę institutionis reus existat, sed querelam negotii sui vel placiti irrecuperabiliter amittat, ita scilicet, ut præsumtuosus calumniator, de querela sua, si quęrat, ulterius non audiat; & si aliquid ab eo quęratur, alterius querelę reus & convictus habeatur. Illud etiam statuimus, ut prædictus calumniator, nisi de tanta calumnię culpa Fossatensi ecclesię satisfecerit, excommunicationis mucrone feriat, & ad testimonium facien-

dum interea non admittatur. Ut autem hujus nostræ institutionis edictum perpetuæ firmitatis privilegio muniatur, præsentem chartam fieri præcepimus, quæ nostræ auctoritatis effectum posterorum memoriæ tradat, & totius retractionis occasionem in perpetuum excludat. Actum Parisius publicè anno incarnati Verbi millesimo centesimo decimo octavo, regni nostri decimo, ADELÆIDIS Reginæ quarto*, *NOTA
adstantibus in palatio nostro, quorum nomina subtitulata sunt & signa. Signum WILLELMI Dapiferi. S. HUGONIS Constabularii. S. GISEBERTI Buticularii. S. GUIDONIS Camerarii. Data per manum STEPHANI Cancellarii.

De GOSLINO Episcopo Carnutensi.

III Non. Februarii obiit GOSLINUS, hujus sanctæ sedis reverendus Antistes, qui textum Evangeliorum, auri purissimi quinquaginta duabus uncias optimè decoratum, lapidibusque pretiosis operosè distinctum; tabulam quoque auream, septuaginta duas uncias appendentem, & pallia duo huic ecclesiæ contulit. Domos episcopales novas ex magna parte multo sumtu construxit: apud Bercherias satis idoneam mansionem ædificavit. Præpositu-

N n iij

ram de Uno-gradu ex episcopali jure in usum Fratrum, qui Matutinis interfuerint, munifica largitione perpetuò transfudit. Singulis Canonicis paterna caritate decem solidos moriens delegavit: Clericis de Choro non Canonicis centum libras distribui fecit: ad opus turris centum libras dereliquit. Multo quoque rerum ipsius impendio Rex Francorum L O D O V I C U S , Lodovici Regis filius, libertatem episcopalium domorum cum omnibus ad eas pertinentibus, privilegii sui auctoritate & sigilli sui testimonio corroboravit. Super Majoribus villarum, & relevaminibus majoriarum, & gravaminibus rusticorum, nova quæ necessitas expetere videbatur, instituta prædictus Pater sanciens, & mala quæ in privilegio ejus communi assensu Capituli factò dinumerantur, ulterius fieri sub anathemate prohibens, nostræ omnium utilitati & pauperum quieti providere curavit. Villas subscriptas adquisivit, scilicet Mongervillam, Loum, Castellaria, & medietatem villæ, quæ dicitur Pons-Erardi, & medietatem alterius, quam Espinterias nominant, & ejus medietatem, quam Vil-

lam-bonam appellant : quas ea conditione successores sui Episcopi possidebunt, ut singulis Canonicis qui anniversario ejus interfuerint, decem & octo tribuant denarios, sex autem non Canonicis.

ADNOTATIO.

GOSLENUS, Gaufridi superioris nepos, sedem iniit anno M C XLVIII, ut patet tum ex præmissis de tempore obitus Gaufridi, tum ex ipsius Gosleni litteris Josaphatensi Monasterio datis anno M C LI, quem tertiam sui pontificatus annum dicit. Ejus memoria in Necrologio Josaphatensis Monasterii, ubi sepultus est, Kal. Januarii consignatur his verbis : *Depositio domni GOSLENI Carnotensis Episcopi, fundatoris Abbatie S. Carauni: cujus ossa jacent in sacello beate Maria Virginis post cathedras nostri chori.* Et tamen ejus epitaphium, quod in fufiori Gallia Christiana refertur, appositum est ad portam, qua fit aditus è claustro in ecclesiam. In eo epitaphio Goslenus Abbatiam Josaphatensem, cujus primus auctor seu inceptor fuerat Gaufridus, perfecisse memoratur. Huic successit Robertus secundus.

De ROBERTO II Episcopo Carnutenſi.

IX Kal. Octobris dominicæ Incarnationis anno millesimo centesimo sexagesimo quarto migravit à sæculo ROBERTUS bonæ memoriæ, hujus sanctæ Sedis reverendus Antistes, qui huic ecclesiæ plurima contulit beneficia, videlicet x marcas argenti, tapetum, cappam, casulam, sandalia, stolam episcopalem, lapides plurimos pretiosos, vas crySTALLINUM artificiosè cælatum, bacinos cupreos insigni sculptura mirandos, anulum suum benedictum, scrinio beatæ Mariæ affixum. Pavimentum verò in introitu chori mirificè reparavit, domos episcopales ex magna parte emendavit, capellam ibidem satis idoneam in honore beati Martini à fundamento refecit & consecravit; domum quamdam in clauſtro positam, quam nimis artam invenerat, multo sumtu melioravit, & terram eadem domui contiguam ad amplitudinem ipsius domus à manu laïca in honore ecclesiæ adquisivit.

Tres Abbatias instituit, scilicet Ab-

bariam beatæ Mariæ de Claro-fonte, Abbatiam sancti Remigii, Abbatiam sancti Cyrici; & libros plurimos, & alia multa eisdem moriens dereliquit.

Apud Bercherias granicam muro clausit. Apud Fontem-Gadanum molendinum unum & parvum stagnum reparavit, & villam in multis emendavit: ecclesiam de Balleolo reparavit, & donum Episcopi ibidem cum multa expensa firmavit. Buxcium cum maximo sumtu & labore ex laicali jure in usum Episcoporum perpetuò transfudit, & privilegiis firmavit. Basochas à regia exactione, quæ brennagium * dicitur, non sine ma-
 * f. banna-
 gium
 ximo sumtu liberavit. Juxta Bercherias super Volgriam sitas, terram quamdam, terræ hujus ecclesiæ proximam, ad augmentum Episcopatus ad villam ibi edificandam industriâ suâ & sumtu à laicis adquisivit. Decimam quandam juxta Vicosiam ad locum, qui dicitur Capella, retroactis temporibus ab ecclesia alienatam revocavit. In Episcopatu verò Ebroicensi, in territorio Illeïarum, decimam valde bonam, quæ communis est cum Monachis beati Petri, adquisivit: quarum decimarum utramque suis

successoribus Episcopis eo tenore possidendam dereliquit, ut inde conferant singulis Canonicis, qui ejus anniversario interfuerint, XII denarios, VI autem non Canonicis.

De P E T R O Episcopo Carnutensi.

X Kal. Martii obiit piæ recordationis Pater & Pastor noster egregius P E T R U S Carnotensis Episcopus, qui prius in Monasterio sancti Remigii Remensis super Monachorum gregem sibi creditum fidelis dispensator & prudentissimus, demum suffragantibus meritis ad pontificalis honoris apicem sublimatus, in sacre religionis proposito perseverans, carnem suam assidue vigiliis & abstinentiis edomans, multa apud nos memoranda mirabiliter & magnifice operatus est. Civitatem enim istam à porta de Sparris usque ad ecclesiam sanctæ Fidis, quæ in ea parte fossatis tantummodo cingebatur, ad quorum reparationem ipsius Episcopi terræ homines pro voluntate Comitis sæpius urgebantur, de suo proprio novis muris vallavit, & præfatis hominibus ab hu-

jusmodi operum vexationibus liberationem perpetuam adquisivit. Antiquam banni consuetudinem, quam pernicioſa quorundam cupiditas immutaverat, consentiente & sanctæ ejus exhortationi assensum humiliter præbente viro clarissimo & illustri THEOBALDO, ejusdem temporis Comite, in statum pristinum reformavit, talem scilicet cum eodem Comite circa bannum moderationem perpetuò observari constituens, ut nullus de cetero tabernam vini facere occasione banni valeat prohiberi, ita tamen quòd de unoquoque vini modio trium solidorum summa à burgenſibus, qui banni tempore tabernas instituerint, pro bannagio persolvatur. In viis quoque quæ ex omni parte civitatis longa vetustate & attritione nimia dirutæ ac pæne jam invix videbantur, novas fieri calciatas instituit, & ad ejusdem operis instaurationem centum libras largitus, de proprio universos exemplo & exhortatione pariter invitavit. His itaque & aliis caritatis operibus insignitus, tanto dilectionis vinculo subditi sibi gregis animos pius Pastor illexerat, ut ad venerandas ejus

exsequias passim & publicè universi confluerent , & devotione mirabili ob sanctitatis ejus munditiam ad corpus exanime & in feretro collocatum propius accedentes , os ipsius & faciem deosculari penitus non horrerent. De bonis autem ejus quibus ipse in supremi dispositione arbitrii , ad opus Fratrum , qui ejus intererunt anniversario , redditus adquiri præceperat , hujusmodi redditus adquisivimus : pastus scilicet Majoris de Campis , octavam partem tam majoris , quàm minutæ decimæ de Luceio , & quicquid Hugo de Ruchevilla apud Cerevillam habebat , censum videlicet & terram.

A D N O T A T I O N E S.

PO s t Robertum secundum , Guillelmum primum , & Johannem Sarisberiensẽ , sedi Carnutenſi impositus est Petrus , à Cella Monasterio Tricassium suburbano , ubi Monachus & Abbas primum fuit , vulgo Cellensis dictus. Is regimen ecclesiæ Carnutenſis inivit , non anno M C LXXXII , ut legitur in Gallia Christiana , sed anno M C LXXX desinente , aut sequenti ineunte. Nam Johannem ejus decessorem obiisse die xxv Octobris anni M C LXXX , constat tum ex Necrologio Josaphatenſi , tum

ex Chronologia Hugonis Monachi Autisiodorensis, ejus temporis æqualis, qui prædicto anno M C LXXX Johannis obitum reponit. Certè Petrum ecclesiæ Carnutensi præfuisse annos septem, & anno M C LXXXVII obiisse legitur in quodam indice Episcoporum istius ecclesiæ, uti jam observatum in Præfatione ad nonam editionem operum Petri Cellensis.

Petro successit Reginaldus, Reginaldo Galterus & Hugo, de quibus nihil singulare legitur in Necrologio. Hugonem exceperere Albericus, Henricus, Matthæus, & Petrus, quorum elogia hîc subnecto.

*De ALBERICO CORNUTO Episcopo
Carnutensi.*

ANNO Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, xv Kalendas Novembris, obiit reverendæ memoriæ ALBERICUS Cornutus, hujus sanctæ Sedis Episcopus. Hic enim nobilis genere, ab infantia bonæ indolis & docilis, ætate proficiens, profecit & sapientiâ; & tam vitæ, quàm morum strenuitate conspicuus, liberalibus studiis eruditus, thesauro juris civilis ditatus ad plenum, dum ejusdem juris superemineret Parisius generale gymnasium, in eadem urbe civilis sapientiæ professor & rector, canonici Juris ex-

cellentiâ non mediocriter institutus, adeo cœpit togæ præconiis præminere, quoddam Regis & Regni consilium exigentibus meritis est assumptus, fratri suo, eximio patri GALTERO, tunc Archiepiscopo Senonensi, cujus consilio tunc cellitudo regiâ regebatur, in consilio coadjunctus; & ut nihil deesset ad Episcopatus apicem promovendo, Theologiæ supplementum cumulo litterarum adjecit.

Tanto verò consulatu idem Albericus pro sui magnitudine morumque prærogativa non indignus, dum quondam Senonensis, Carnotensis, & Parisiensis Canonicus in nobilissima beati Martini Turonensis ecclesiâ de dono felicitis recordationis LUDOVICI Regis Francorum illustris, Decani officium exerceret; Lemovicensis ecclesiâ in tam remotis partibus ejus vulgatissimâ famâ resperfa, eundem in sedis prædictæ Pastorem elegit. qui licet non indignus, ut recens spirabat assertio per ora multorum, Episcopatus apicem reformidans recipere recusavit. Exinde verò per electionem concordem in ecclesiâ Bituricensi bis ad Patriarchæ fastigium

evocatur. quas electiones etsi nonus Papa GREGORIUS, non electi, sed electionis vitio non admisit, ad ejusdem Alberici famæ præconium bonitatisque meritum non immeritò referuntur.

Post verò non multum temporis Carnotensis ecclesia destituta Pastore, tollens alterum Josue, scilicet dictum Albericum nutricium suum, eundem in Pastorem & Pontificem advocavit: cujus in cathedra sublimatus, ecclesiæ sibi commissæ tam in spiritualibus, quàm temporalibus potens & strenuus existit gubernator, ejusque cultum, honestatem, & jura multis laboribus & expensis conservare studuit & augere.

Tandemque vocatus ab Innocentio quarto Præsule Sedis apostolicæ, qui post decessum ejus suos fovit multipliciter & dilexit, Romam profecturus iter aggrediens, apud Primeriacum castrum Episcopi Nivernensis, venerabili patre ROBERTO nepote suo Nivernensi ecclesiæ præsidente, pervenit; ibidemque miles jam emeritus Christiano more decenter compositus, à laboribus & ærumnis hujus sæculi beato sine quievit: indeque delatus ad Nivernensem eccle-

fiam , adstantibus ibidem Abbatibus, Prioribus, Presbyterisque parochialibus de diœcesi Nivernensi, ceterisque Prælatiſ, qui tunc ad ſanctam Synodum ex more debito confluerant , in eadem eccleſia honorabiliter eſt ſepultus. Nec ad tanti Patris exſequias tantam multitudinem caſu fortuito creditur conve- niſſe : ſed actum videtur potiùs diſpenſatione ſupernæ gratiæ , ut qui dum viveret , honoris eccleſiæ fuerat exactiſſimus æmulator ; in fine dierum , dum exſpectaturi præmium corpus tumulo locaretur , miniſtrorum eccleſiæ potiretur præſentia & honore.

Contulit autem huic eccleſiæ duo peroptima pallia , & altare quoddam portatile triplici genere lapidis pretioſi munitum , granicamque de Frauxineto ſumtuofis ædificiis reparavit , & majoriam de Bercheriis Epifcopi acquiſivit, quam ad anniverſarium ſuum ſingulis annis celebrandum legavit. pro quâ reverendus Pater MATHÆUS Carnoteniſ Epifcopus in Capitulo noſtro præſens voluit & conceſſit, quòd ipſe & ſucceſſores Epifcopi Carnotenſes , qui pro tempore fuerint , quatuor libras mone-
tæ

ta currentis solvere teneantur in die anniversarii, Canonicis qui anniversario intererunt, distribuendas. Item Johannes de Espaillardo, Præpositus de Masangeio, dicti Alberici consanguineus, & ab eodem specialiter prædilectus, dedit & concessit in augmentum quadraginta & quinque solidos, quos assignavit annis singulis percipiendos super iis, quæ idem Præpositus emerat à Majore de Masangeio apud Masangeium: & ad hoc ea quæ emerat, esse concessit & voluit obligata. ita quòd centum solidi de prædictis, Canonicis; & reliqui viginti Clericis de choro, qui anniversario in Vigiliis & in Missa intererunt, distribuentur; & quinque solidi qui supersunt, pulsatoribus campanarum, qui etiam grossiora tymbala in utraque turre in Vigiliis & in Missa pulsabunt, & pulsari facient, distribuentur: salva matriculariis Clericis portione in summa Clericis non Canonicis deputata. Voluerunt & concesserunt tam dominus Episcopus & Capicerius, quàm Capitulum, quòd dictum anniversarium de cetero cum sollemni luminari & sollemniter celebretur.

De HENRICO Episcopo Carnutenſi.

SECUNDO Non. Decembris obiit HENRICUS, prius hujus ecclesiæ Blesensis Archidiaconus, postmodum verò in Episcopum assumptus. Fuit utique vir iste in spiritualium & temporalium amministratione providus, industrius, & discretus, gratiarum quoque multiformi munere copiosus, lenis, pacificus, mansuetus, modestus, sobrius; domui suæ bene præpositus, omnium morum venustate præclarus, in litterarum scientia, & juris maximè peritissimus, eloquentiâ conspicuus, in judicio justus, in consilio circumspectus, hujus ecclesiæ defensor egregius, opponens se murum pro domo Domini, & scutum inexpugnabile contra quoscumque libertates & consuetudines ecclesiasticas inpugnantes. qui decurso vitæ studio temporalis, apud Mellentum, in ecclesia sancti Nicasii, diem clausit extremum: cujus corpus ad hanc urbem delatum, ante altare sancti Jacobi juxta Stephanum fratrem suum, hujus ecclesiæ quondam Decanum, habet con-

riguam sepulturam. Hæc est enim vera fraternitas, ut quos fraterna dilectio in vita conjunxit, post vitam etiam locorum distantia non disjungat. Pro cujus anniversario in hac ecclesia singulis annis celebrando, reliquit Canonicis hujus ecclesiæ, qui anniversario ejus intererunt, quatuor libras & decem & octo solidos censuales super viginti & octo sextariis terræ *Semenre*, sito inter Bercherias, Lairengot & Joïacum, quos emit à Guilloto *de Meffolet* armigero: qui census debet reddi singulis annis apud Joïacum, in festo beati Dionysii.

De MATTHÆO Episcopo Carnutensi.

ANNO Domini MCC LIX, pridie Kalendas Januarii, obiit in senectute bona reverendus Antistes hujus ecclesiæ MATTHÆUS, nepos piæ recordationis GALTERI, quondam Episcopi nostri. Hujus Matthæi vita simplex & recta ante Deum, apud homines commendabilis & pia fuit. Nam refulgebat Deo dilectus sanctis virtutibus, innocentia præditus, simplicitate conspicuus, mansuetudine commenda-

O o ij

bilis , suavitate venerabilis , benignitate laudabilis , humilitate incomparabilis : qui tamquam fidelis dispensator & prudens negotiator , talentum sibi creditum & commissum Domino Deo multiplicatum reddere studuit cum usuris. Is enim nomen Episcopi non assumpsit in vacuum : sed nomen confœderavit operi , honoremque oneri indissolubiliter glutinavit ; in vestimentis , equitatura , comitatu , clientela , supervacuam pompam , inutiles expensas , & quicquid ambitionem seu admirationem modernorum nostrorum perversa via sequi potest , salvo statu episcopalis ordinis , detestatus est. Hic obmissa qualibet vanitate studebat moribus implere Pontificem , & Sancto Sanctorum devotè serviens , officium suum , quotiens incumbibat , sedulus impendebat. Subditos non gravabat , patrimonium Christi & ecclesiæ in egentium necessitates , vel in usus extraordinarios expendebat. In defensione ecclesiæ suæ ac jurium ejus , quotiens opus fuit , contra Barones & Principes , qui de facili in unum conveniunt adversus Dominum & adversus Christum ejus ,

se opposuit viriliter murum pro domo
 Israël venientibus ex adverso, ita quòd
 per Dei gratiam tempore suo adversus
 eam non prævaluerunt. Huic ecclesiæ
 sanctæ laudabiliter servivit in officio
 Subdecani per spatium viginti duorum
 annorum: & tunc acquisivit apud Lon-
 cellas in parrochia quam tenebat, ter-
 ras arabiles, pro quibus ille qui tenet
 precariam de Loncellis, solvit x l solid.
 ad anniversarium dicti Galteri Epi-
 scopi.

Item acquisivit apud Ponceium in ma-
 joria de Benis terram seminis capientem
 xx unum sextarium: apud Hardeceium
 in eadem majoria quamdam decimam,
 quæ valet sexdecim sextarios bladi, &
 octo avenæ annuatim, & amplius.

Item acquisivit apud *Danlemont*, for-
 ragia, stramina, medietatem mectiva-
 riorum, & quidquid Major de *Danle-
 mont* percipiebat in granchia Capituli.
 Hæc autem prædicta, exceptis x l solidis
 prædictis, deputata sunt ad anniverſa-
 ria Galteri de Voys Militis quondam,
 patris, Adæ matris, & Petri fratris ipsius.
 Pro prædictis verò acquiramentis Ar-
 nulfus de Beriovilla Canonicus Carno-

rensis solvit & solvet , quamdiu vixerit ,
 ix libras annuatim : sed post decessum
 ipsius bene valebunt xv libras annui red-
 ditus. Procedente autem tempore , præ-
 veniente Dei gratia & subsequente , as-
 sumtus in Episcopum per tres-decim
 annos huic ecclesiæ præfuit & profecit.
 Acquisivit enim à Johanne de Mon-
 te-Tyrelli , Milite , & ejus uxore , ma-
 joriam de Ponte-Goëni cum omnibus
 juribus redhibentiis , consuetudinibus &
 pertinentiis , quæ bene valent L libras
 annuatim , & ampliùs.

Item in eadem villa acquisivit mo-
 lendinum de *Ravoy* , quod valet xxx li-
 bras annuatim , & ampliùs.

Item in quadam parte forestæ anti-
 quæ , quæ temporibus prædecessorum
 suorum & suo scissa non repullulabat
 propter vetustatem , & in magna plani-
 cie sterili adjacenti , fecit novalia , mar-
 navit terras , & ad culturam redegit , &
 novum herbergamentum ibi fecit , &
 muris clausit.

Item acquisivit , & ad jus & proprie-
 ratem Episcopatus reduxit centum &
 sexaginta arpenta nemorum sita apud
 Frisciam , in quibus homines inibi com-

morantes solebant habere usagium.

Item declaravit, & ad jus Episcopatus redegit cum magnis laboribus & expensis rachetum de patre in filium de feodo Goëti.

Item acquisivit apud Emenovillam partem terræ arabilis, capientis septem modios seminis, eam marnavit, & fecit ibi granchiam pulcherrimam.

Item acquisivit quicquid Matthæus de Bercheriis Miles habebat in dicta villa.

Item acquisivit quicquid dictus Miles habebat apud Mundiumvillam, videlicet partem suam panum & vendarum.

Item acquisivit apud Bercherias Episcopi à dicto Milite campi partem sex modiorum terræ cum omnibus redhibentiis, in quibus dicto Militi & ejus successoribus tenebatur Episcopus, qui pro tempore erat, dum esset apud Bercherias, videlicet in administratione cibi, potus, feni, avenæ, candelæ, sibi & suo armigero.

Item acquisivit apud *Villers* in parochia Fraxineti Episcopi à quodam qui vocabatur *Quassegrin*, quicquid idem

Oo iiii.

Quassegrein habebat ibi , videlicet campi partem , census , gallinas & avenas.

Item apud Bazochias altas , fecit granchiam magnæ pulcritudinis.

Item adquisivit apud collem Gode-rani à Roberto dicti loci Milite tres modios , & tria sextaria avenæ , & ix solid. fornamentorum annui redditus.

Item adquisivit à Guilloro de Lucen-ti decimam de Luccio valentem c sol. annuatim.

Item adquisivit apud Carnotum à Guiardo *Bellegrenè* dimidium modium bladi , & totidem avenæ , quos ratione hereditatis suæ dictus Guiardus & antecessores sui percipiebant in horreis Episcopi.

Item adquisivit ab heredibus defuncti Renaudi de Bretolio , scilicet Gaufrido Clerico , nepote defuncti Nicolai *Maquerel* , & Avelina relicta dicti Nicolai , quinque modios frumenti , quos percipere consueverant in granchia Buxcii , ita tamen quòd quoad vixerint dicti Gaufridus & Avelina , vel eorum alter , annuatim percipiant apud Carnotum in horreis Episcopi duos modios bladi : sed post eorum decessum cessabit

solutio dicti bladi, nec extendetur ad heredes seu successores eorum.

Item adquisivit ab Avagoto de sancto Prisco Milite quicquid idem Miles habebat in parrochia capellæ de *Tielim*, videlicet campi partem & decimam, valentes annuatim circà quatuor modios & dimidium bladi & quindecim sextarios avenæ obliarum cum quinque sol. fornamentorum, & quartam partem vendarum ejusdem parrochiæ. Ista adquisivit & alia, quæ non sunt scripta in libro hoc, de quibus ad præsens non recolimus.

Ad hæc dignum relatione fore novimus, quòd postquam LUDOVICUS Rex Francorum de transmarinis partibus rediisset, cæpit cum multipliciter inquietare super eo quod petebat pro se & successoribus suis ab eodem Episcopo & successoribus suis, gista seu procuraciones quolibet anno apud Carnotum & apud Fraxinetum - Episcopi, dicto Episcopo negante & viriliter resistente; tandem post multas injurias & damna non modica, per Ballivos & Servientes Regis sibi & suis illata, de bonorum, & maximè majorum de ec-

eclesia, consilio, totiusque Capituli interveniente assensu, super controversia ordinatum existit in hunc modum: videlicet quòd Rex pro se & successoribus suis Régibus quitavit & penitus absolvit dictum Episcopum, successores suos, ac ecclesiam Carnotensem, à præstatione gistorum seu procurationum prædictorum, ita tamen quòd dictus Episcopus dedit & assignavit quinquaginta libras annui redditus, videlicet quindecim libras altari beatorum Angelorum, & quindecim altari sacrarum Virginum: quæ duo altaria fundata fuerunt tunc ad petitionem dicti Regis in ecclesia ista.

Item ad anniversaria LUDOVICI Regis patris sui, BLANCHÆ matris suæ, & ROBERTI quondam Comitis Attrebatensis fratris sui, quæ fiunt & fient de cetero in ecclesia ista, cuilibet quatuor libras. Residuas autem octo libras ad duas Missas, unam de sancto Spiritu, aliam de beata Virgine, quæ debent quolibet anno celebrari sollemniter pro dicto Rege & MARGARETA uxore sua, quamdiu vixerint. Post decessum autem eorum anniversaria sua

fient in ecclesia ista de summa pecuniæ prædicta, prout hæc & alia in ordinatione prædictorum plenius continentur.

Item dedit & legavit huic ecclesiæ plura & pulcherrima indumenta cum cappa, mitra, anulo magno, & baculo pastoralis. Legavit etiam in omnibus domibus episcopalibus formas, mensas, & hujusmodi utensilia ad usus Episcopatus, ita quod ab aliquo successore vel alio non possint alienari. De omnibus autem prædictis acquiramentis ab Episcopo factis, voluit, ordinavit, & statuit in suo testamento, quod huic ecclesiæ assignarentur sexaginta libræ annui redditus, & ita percipiantur, videlicet viginti libræ super molendino *de Ravoy*; super majoria de *Ponte-Goëni* viginti quinque libræ; super decima de *Luccio* quatuor libræ; & undecim libræ apud *Emenovillam*: de quibus, triginta libræ distribuentur sex Clericis deservientibus in ecclesia ista ad augmentationem cultus divini à Capitulo instituendis; & aliæ triginta libræ erunt ad anniversarium dicti *Matthæi* in ecclesia ista sollempniter cele-

brandum, ita quòd de prædicta summa quilibet Clericus de choro non Canonicus, qui prædicto anniversario præsens fuerit, xii denarios in sero, & xii denarios in mane ad Missam percipiet. Matricularii Clerici quinque solidos in sero, & quinque solidos in mane percipient. Matricularii laici & hostiarius Capituli, quilibet xii denarios eodem modo. Residuum verò distribuetur, medietas in sero, & medietas in mane, inter Canonicos qui præsentibus erunt anniversario suo.

De P E T R O II Episcopo Carnutenſi.

Anno incarnati Verbi millesimo ccc septuagesimo sexto, xi Kal. Aprilis, recolendæ memoriæ P E T R U S de Minciaco, pius Pastor quondam hujus almæ ecclesiæ, migravit ad Dominum. Qui pacis vinculum cum suis fratribus, quod dudum gerebat in pectore, in fine volens ostendere, dissolutionem sui corporis sentiens imminere, ad episcopalem domum suam Carnotensem quasi divino nutu se transferens, vocatis fratribus ut ipsum decedentem mi-

fericorditer visitarent, ipsos præsentēs, caritatis sinceræ quam ad eos habebat, non immemor, ferventi spiritu, licet ferè viribus corporis destitutus, verbis Salvatoris nostri mortem temporalem prænoscentis fretus, est ita benignè allocutus: *Desiderio desideravi hæc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Quibus, sicut paterna pietas suadebat, expositis, ab omnibus & singulis petita de commissis contra eos venia, & obtenta, ipsos data benedictione sua ultima omnipotentis Dei benedictioni & custodiæ commendavit. Ut tamen summo Deo, à quo bona cuncta prodeunt, de bonis operibus gratia referatur, & bene operandi incentivum posteris augeatur; aliqua de suis virtutibus, conditionibus, & gestis in commisso sibi officio censeo exponenda.

Ipse quidem de nobili prosapia ortus, ab ineunte ætate de virtute nixus crescere in virtutem, liberalibus studiis intentus, Parisius rexit in artibus; ac deum ad civilia jura se transferens, & circa ea proficiens, tandem ad Jura canonica se convertit; digneque meruit Doctor fieri, & Parisius regere in De-

cretis. Quippe recensendæ memoriæ avunculorum suorum HENRICI quondam Episcopi, STEPHANI quondam Decani Carnotensis, & EVRARDI Prioris sancti Martini de Campis Parisius, nepos non degener, sic ad omne bonum & communem gratiam propositum coaptavit, ut de Canonico Dunensis Archidiaconus, de Dunensi Pisciacensis, de Pisciacensi Decanus, de Decano Episcopus, obtinuerit Dei providentiâ promoveri. Item verò tam in spiritualibus, quàm temporalibus circumspectus, in consiliis providus, in judicio justus, in prosperitate mitis, in adversitate fortis, sobriè & castè vivendo, humiliter & devotè, prudenter & cum moderamine suos subditos importunè, opportunè, salubriter corrigendo, fratres Canonicos & familiares suos studiosè ad concordiam invitando, adversariis ecclesiæ consultè & viriliter resistendo, circa commissum suæ sollicitudini officium per annos xvi cum Dei auxilio dispensator strenuus laboravit.

Operibus intentus misericordiæ, miseriam inopum & gemitum pauperum numquam sprevit; visceribus pietatis

affluens, pauperes, orphanos & viduas amplectendo, à conventibus Religiosorum, & maximè pauperum Monasterium faciem non avertit: & (quod mirum videtur) in sua senectute tenacitatem & avaritiam repulit & contempsit, plebemque sibi commissam tam misericorditer, quàm salubriter gubernavit.

Ecclesiam circa cultum divinum augmentari disposuit, eam possessionibus ampliavit, ipsamque, juxta sui sancti propositi benignum arbitrium, in institutione personarum virtutibus & famâ pollentium, non habens considerationem necessitudinis, sanguinis, nec ad originem, magnificè decoravit, & quamplures de civitate atque diœcesi tam in majori ecclesia, quàm alibi in diœcesi ad beneficia sublimavit: ita quòd à retroactis temporibus non legitur, qui tot personas de civitate & diœcesi vocaverit ad ecclesiastica beneficia, & etiam dignitates. Et in suo regimine sic est laudabiliter conversatus, & taliter approbatus, talentaque sibi credita taliter ampliavit, quòd in die disceptationis extremæ paterfamilias, qui

talenta ipsa sibi credidit & commisit, justam & irreprehensibilem creditur posse reddere rationem.

Porro divino faciente præsidio sic bona temporalia suis sibi temporibus abundarunt, & ea fideliter adeo dispensavit, quòd ædificia Episcopatui perquam necessaria apud Bercherias, videlicet domum novam cum clausura pulcherrima, & apud Pontem-Goëni amplam & tornellis ornatam granchiam construxit sumtu non modico, & domos Buiffecii, & etiam episcopales domos Carnotenses quibusdam ædificiis in eis de novo constructis optimè reparavit, necnon circa trecentas libras annui redditus Episcopatui acquisivit, & de duodecim libris annuis avunculorum suorum anniversaria augmentavit.

Insuper & parsimonix suæ studio Episcopatum super contractis jamdudum debitis prædecessorum suorum temporibus, usque ad summam duorum millium librarum Turonensium erga Monasteria beati Launomari Blesensis & sancti Martini de Campis Parisius, & alias liberavit, & eam ab omni ære
alieno

alieno dimisit liberam & immunem.

Præterea mille libr. Carnotenses ad augmentationem divini servitii in hac ecclesia assignavit, & anniversarium suum sollemne constituit: ad quod faciendum annis singulis quindecim libras annui redditus assignavit. Terræ sanctæ sexcentas libras dedit: familiæ suæ, non solum debitas, sed & gratuitas remunerationes, & aliis piis locis totum residuum disposuit salubriter erogandum. In ecclesia Fratrum Prædicatorum ante majus altare juxta suorum avunculorum sepulcra honorificè est sepultus, expectans veram carnis resurrectionem die novissimo, & cum sanctis & electis Dei percipere portionem: quam sibi concedat fons misericordiæ Deus noster. Amen. Prædictas quindecim libras solvit Episcopus, de quibus Clerici de choro habent sexaginta solidos.

FORMA JURAMENTI

INVESTIENDI CANONICI

CARNUTENSIS.

EGO N. canonicandus in ecclesia Carnotensi, juro super istas sanctas reli-

Veterum Analect. Tom. II.

Pp

* f. con-
suetudines
firmatas

quias , quòd pro ista præbenda , cuius investituram exspecto , non dedi , nec promisi , nec alius pro me dedit , aut promisit , me sciente , aurum , vel argentum , vel pecuniam aliquam , vel aliud , quod per pecuniam aliquam debeat aut valeat comparari : & , si promissum fuerit , per me non solvetur . Præterea juro me observaturum bona fide cum auxilio Capituli consuetudinem fore * mutatam hujus ecclesiæ ; & quòd ego , quamdiu vixero , nihil de corpore præbendæ meæ ultra quadraginta solidos per annum percipiam , nisi priùs in propria persona mansionem fecero in civitate Carnotensi infra muros per dimidium annum , infra spatium quod est ab una nativitate sancti Johannis ad alteram , salvis exceptionibus à Capitulo receptis & approbatis : & quòd ab aliquo nullam indulgentiam de plus percipiendo impetrabo : & si alius mihi impetraverit , vel quocumque modo mihi concessa fuerit , numquam ea utar . Juro etiam bona fide me observaturum cum auxilio Capituli consuetudinem hujus ecclesiæ , quæ est de non recipiendis in Canonicos seu Cle-

ricos de choro manumissis seu manu-
missorum filiis, exceptis quos ecclesia
Carnotensis scienter recipere consue-
vit; & de non recipiendis in Canoni-
cos seu Clericos de choro filiis concu-
binarum. Præterea juro bona fide me
fideliter observaturum pro posse meo
& propriis expensis, si necesse fuerit,
quicquid agant alii de Capitulo, etiam
si omnes (quod absit) ab hoc recesser-
int, constitutionem factam à reveren-
do Patre R. bonæ memoriæ quondam
Carnotensi Episcopo, & Capitulo Car-
notensi, cum consilio & approbatione
Magistri MELCHIORIS, Sedis apo-
stolicæ tunc Legati, de quatuor Præ-
posituris antiquis, scilicet de Nogento
Fisci, de Fontaneto, de Amiliaco, de
Belsia: quas idem Patër dedit Canoni-
cis deservientibus in ecclesia Carnoten-
si; & de quatuor precariis, scilicet de
Normannia, de Anversio, de Masen-
geio, & de Ingreio: quas prænomina-
to Patri Capitulum dedit ad constituen-
dum quatuor Præposituras, ne Carno-
tensis ecclesia dignitatum numero frau-
daretur. Item juro, quòd ubicumque
præbendam meam percipiam, non per-

P p ij

mittam scienter alienari ab ista ecclesia terras ecclesiæ, nec redditus, nec quascumque possessiones alias, nec servos, nec ancillas; nec eorum filios ad Clericatum promoveri sine conscientia Capituli: & si aliquod horum fieri fortè contingeret, quod per me revocare non potero, hoc fideliter Capitulo nuntiabo, & summam denariorum & avenarum, tam ratione leguminum, quàm ratione præposituræ, impositam præbendæ meæ, ubicumque eam percipiam, solvam cui Capitulum jusserit, in termino, vel infra, à Capitulo constituto. quòd non committam fraudem in cotidianis distributionibus percipiendis. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta.

*De WILLELMO Archiepiscopo
Remensi.*

VIII Id. Septembris obiit vir magnificus WILLELMUS Remensis Archiepiscopus illustris, ac victoriosi Regis Francorum Philippi avunculus, tanto nepote præ sui regalis animi excellentia non indignus. Hic primò hanc

Carnotensem rexit ecclesiam, adsumtus postmodum ad cathedram Senonensem, de qua tandem translatus est ad Remensem.

Dum verò hujus ecclesiæ curam gessit, eam multipliciter ampliavit. Præbendales enim omnium Canonicorum proventus, qui ante tempus suum ad communem locum Loëni consueverant, undique convenire, per loca certa sub certo numero præbendarum secundum valorem annuum eorundem locorum, divisit: per quod præbendæ singulæ fere in duplo sunt, sicut à Canonicis, ipsis compertum est, augmentatæ. Jurisdictionem etiam, tam sæcularem, quàm ecclesiasticam, dedit in locis illis, in quibus ipsi fructus percipiunt præbendales: quam jurisdictionem antea totam quatuor Præpositi obtinebant. Electionem etiam & præsentationem personarum ad ecclesias eorundem locorum eisdem Canonicis contulit: quæ similiter prius ad eosdem quatuor Præpositos pertinebant. Ad speciale verò commodum & augmentum ipsum Episcopi Carnotensis, qui pro tempore fuerit, granicam Busseti, sitam in par-

Pp iij

rochia Bellivillaris, cum muris & aliis ædificiis multis & magnis, maximo sumtu suo in manu forti construxit, & tres carrucas terræ ad eandem granicam pertinentes, quæ temporibus prædecessorum suorum Pontificum Carnotensium per eorum inpotentiam ab antiquo desertæ remanserant & incultæ, per contentionem ac violentiam nobilis viri Ebradi, qui tunc erat dominus . . . & Vicecomes Carnotensis, viriliter ac potenter ad culturam redegit. Dorsalia chori sub eleganti opere contextam continentia historiam Incarnationis Domini, à dextra parte chori; & historiam sancti Stephani, à sinistra, huic ecclesiæ dedit; & alia plura ornamenta contulit, & ab aliis conferri sollerter & providè procuravit.

Hic dum vixit, Regis & Regni consiliarius, quasi secundus Rex habebatur, moribus & scientiâ commendandus, in omnibus per omnia tantus erat, ut in multis cathedralibus ecclesiis, vacantibus earum sedibus, multi de domo sua, maximè consortii sui gratiâ, Episcopi sint assumpti. Pro ejusdem verò anima Gaufridus de Alncolo, per

eumdem factus Canonicus hujus ecclesie Carnotensis, accepti beneficii non immemor nec ingratus, huic ecclesie L solidos annui redditus acquisivit, distribuendos Canonicis annuatim, quos pro anima ejusdem Archiepiscopi anniversario contigerit interesse. scilicet à Johanne Majore de Campo-Seru prædictus Gaufridus de Levilla, & de Campo-Garnerii majorias, & quicquid in earundem villarum territoriis possidebat & granicis, & hæc omnia contulit idem Gaufridus huic ecclesie in perpetuum possidenda, tali tamen conditione, quòd Canonici, qui in prædictis locis fructus percipient præbendales, in nativitate beatæ Mariæ solvent annuatim unusquisque xxv solidos prædicto anniversario distribuendos. Concessit etiam dominus RAGINALDUS tunc temporis hujus ecclesie Pontifex, & Adam Capicerius, quòd ad prædictum anniversarium celebrandum sollemne luminare singulis annis præparetur. Præterea emit idem Gaufridus in parrochia Amanciaci apud *Salvages*, à Martino *de Girodeth*, quoddam herbergamentum cum vinea &

P p iij

virgulto & prato, sito juxta virgultum illius herbergamenti, & terras ab eodem Martino & aliis in territorio *de Salvages* sitas, continentes circa sexdecim sextarios sementis. quæ omnia tenet Herveus, qui manet in prædicto herbergamento, à Capitulo Carnotensi & dicto Gaufrido de Alneolo ad admodiationem ad quindecim annos, ita quòd ipse Herveus debet solvere eidem vel Capitulo Carnotensi singulis annis ad nativitatem Domini quatuor libras & dimidiam Carnotensis monetæ. Hæc omnia cum prædictis quinquaginta solidis dedit idem Gaufridus in augmentum anniversarii Archiepiscopi supradicti, statuente Capitulo ad petitionem ipsius, ut juncto cum præmissis quinquaginta solidis hoc augmento distribuatur inde quadraginta solidi annuatim Clericis non Canonicis in hunc modum, quòd viginti solidos inter se habeant, qui ad Vigiliam interfuerint; & viginti, qui ad Missam: totum verò residuum distribuatur ita Canonicis, quòd simili modo medietatem inde percipiant existentes ad Vigiliam, & medietatem existentes ad Missam.

Ad patriæ portus stellæ maris hunc
regat ortus,
Fatalem cujus natalis prævenit hujus.

ADNOTATIO.

GUILLELMUS Archiepiscopus Remensis,
Theobaldi Magni Campaniæ Comitis fi-
lius, cognomento Ad-albas-manus, multis lau-
datur, cum alibi, tum in Gallia Christiana,
ubi sub annum M C C II obiisse dicitur, &
quidem VII Id. Octob. hinc VIII. Hoc verò
elogium, & quæ sequuntur numero quinque, ex
eodem Carnutensi Necrologio desumpta sunt.

De LUDOVICO Comite Blesensi.

XVII Kal. Maii obiit LUDOVICUS
illustris Comes Blesensis, qui ad partes
transmarinas in servitium Dei iter ag-
grediens, septem libras & dimidiam no-
bis dedit & assignavit, in molendinis suis
de Carnoto annuatim percipiendas, ad
suum & matris suæ ADELICIÆ & uxoris
suæ KATERINÆ anniversaria in hac ec-
clesia celebranda: scilicet quinquaginta
solidos pro unoquoque. Qui etiam caput
sanctæ Annæ matris beatæ Virginis ge-

nitricis Dei apud Constantinopolim acquisivit, & huic sanctæ ecclesiæ cum pallio pretioso transmisit. Unde ex tanti præsentatione thesauri & susceptione materni capitis in domo filiæ factâ latitiâ magnâ in populo, Clerus hujus ecclesiæ & Comitissa K A T E R I N A, quæ ex parte prædicti Comitis viri sui caput præsentavit, in id concorditer convenerunt pio intuitu statuendo, ut singulis annis de oblationibus factis prædicto sancto capiti centum solidi in augmentum & ampliorem venerationem anniversarii ejusdem Comitis adderentur: ex quibus distribuerentur sex denarii singulis non Canonicis, & residuum Canonicis, qui anniversario interessent: & præterea conferrentur ex eisdem oblationibus centum solidi pro remedio præfati Comitis ejusdem die obitus ad refectiorem pauperum de Eleemosyna Carnotensi, & multa alia huic ecclesiæ bona fecit.

A D N O T A T I O.

HIc est Ludovicus, Theobaldi cognomento Boni filius, is qui in obsidione Andri-

nopolitana captus est anno M CC V, referente Hugone Monacho Autisiodorensi, & ab hostibus cæsus, ut alii addunt. Ejus uxor Catharina, Radulfi Clarimontensis Comititis filia, in eodem Necrologio laudatur his verbis: *Obiit KATERINA nobilis Comitissa Blesensis & Clarimontis, quæ caput beata Anna matris beatissimæ Virginis genitricis Dei MARIÆ, à viro suo illustri Comite Ludovico apud Constantinopolim acquisitum, & huic missum ecclesia, cum præioso pallio præsentavit.*

DE PHILIPPO AUGUSTO Francorum
Rege.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo vicesimo tertio, pridie Idus Julii, obiit PHILIPPUS Francorum Rex illustris apud castrum Meduntam: qui sensus industriâ vir prudentissimus, virtute strenuus, gestis magnificus, famâ præclarus, victoriosus in bellis, ac triumphis multis & magnis plurimum gloriosus, jus & potentiam Regni Francorum mirabiliter dilatavit, & regalem fiscum ampliavit in multis. Multos etiam præclaros Principes terris, militibus, armis, & opibus præponentes, Regno suo & sibi graviter adver-

stantes , debellavit viriliter , & devicit. Ecclesiarum quoque defensor maximus & protector , istam præcipuè sanctam ecclesiam speciali favoris gratia , & quasi quodam amoris privilegio fovit propensius , & protexit ; & quem habebat erga ipsam dilectionis affectum , multotiens effectu operis comprobavit.

Porro ipse ab annis teneris zelator Fidei Christianæ , vexillo crucis affixo , humilis in sua juvenili ætate contra Saracenos in manu valida transfretavit : ubi in obsidione Aconitanæ urbis usque ad ejus consummatam debellationem plenamque recuperationem præclare & efficaciter laboravit ; ac postmodum vergens in senium , proprio filio primogenito non pepercit , quin eum mitteret bis adversus hæreticos Albigenes cum magnis sumtibus & expensis ; & alias tam in vita sua , quàm in suo decessu , multa largitus est ad ejusdem negotii Albigenium subsidium & juvamen.

Præterea dando pauperibus , & dona plurima caritative per loca varia dispergendo , eleemosynarum fuit largifimus seminator.

Sepultus est autem in ecclesia beati

Dionysii dignè & honorificè , sicut tali
 & tanto Principi competebar. Ad ipsius
 enim exsequias (quod non sine nutu &
 providentia Dei gestum esse videtur)
 affuerunt duo Archiepiscopi , videlicet
 Remensis WILLELMUS , & Senonen-
 sis GALTERUS ; & viginti Episcopi , vi-
 delicet de Romana curia , CORRADUS
 Portuensis Episcopus Cardinalis , & Se-
 dis apostolicæ in terram Albigensum
 tunc Legatus ; de Anglia , PANDULFUS
 Norvicensis Episcopus ; de Remensi pro-
 vincia , Catalaunensis WILLELMUS ,
 Belvacensis MILO , Noviomensis GI-
 RARDUS , Laudunensis ANSELLUS ,
 Sueslionensis JACOBUS , Silvanectensis
 GARINUS , Attrebatensis PONTIUS ,
 Ambianensis GAUFRIDUS ; de pro-
 vincia Senonensi , Carnotensis GAL-
 TERUS , Altiſiodorensis HENRICUS ,
 Parisiensis WILLELMUS , Aurelia-
 nensis PHILIPPUS , Meldensis PE-
 TRUS , Nivernensis RAGINALDUS ;
 de provincia Rotomagensi , Bajocensis
 ROBERTUS , Constantiensis HUGO ,
 Abrincensis WILLELMUS , Lexovien-
 sis GUILLELMUS ; de provincia Nar-
 bonensi , FULCO Tolosanus. qui Præ-

lati de mandato domini Papæ , immo de ipsa potius (ut credibile est) ordinatione divina , pro negotio Albigeni tunc temporis erant Parisius congregati. 'Missa autem exsequialem celebrarunt simul Portuensis Episcopus & Remensis Archiepiscopus una voce , ad duo altaria propinqua , ceteris Episcopis cum Clericis & Monachis, quorum aderat innumera multitudo , assistentibus , & eis respondentibus , sicut uni : inter quos affuit JOHANNES illustris Rex Hierosolymitanus , qui in Franciam venerat pro negotiis & necessitatibus Terræ-sanctæ , præsentibus ad hoc incliti prædicti Regis Philippi filiiis, LODOVICO primogenito , & PHILIPPO.

Sæpe dictus autem Philippus Rex, tale condidit testamentum. Legavit ad subsidium Terræ-sanctæ trecenta milia librarum Parisiensium , videlicet præfacto Regi Johanni centum milia , militiæ Templi centum milia , hospitali Hierosolymitano centum milia. Donavit etiam AMALRICO Comiti Montisfortis viginti milia librarum Parisiensium , ad uxorem ejus & liberos de Albigeni terra & manu hostium reducendos. Præ-

terea dedit quinquaginta milia librarum Parisiensium pauperibus eroganda; magnam etiam summam pecuniæ dicitur legavisse ad emendandas, si quas fecerat, exactiones injustas.

Insuper instituit viginti Monachos Presbyteros in ecclesia beati Dionysii, qui tenentur pro anima ejus singulis diebus celebrare Missas & orationes alias, sicut Ecclesia orare pro defunctis Fidelibus consuevit.

Capitulum autem hujus ecclesiæ nolens ei esse ingratum, sexaginta solidos annui redditus de camera assignavit, & statuit ad ejus anniversarium celebrandum. Et superaddidit Milo de Crocchio, Canonicus hujus ecclesiæ & Clericus dicti Regis, quadraginta solidos similiter annuos: ex quibus viginti solidi Canonicis; quindecim verò, Clericis non Canonicis, qui anniversario interfuerint, & quinque restantes solidi matriculariis & pulsatoribus campanarum in utraque turre. Habebunt etiam matricularii Clerici portionem in summa, quæ Clericis non Canonicis deputatur. Totalis autem summa pecuniæ una deputabitur ad Vigiliis præcedentis diei, & al-

tera medietas ad Missam subsequen-
tis diei , quos assignavit super campi
partem de Brajaco , quam emit à Ste-
phano Majore de Campo-Seru dictus
Milo.

*De B A R T H O L O M Æ O Episcopo
Parisiensi.*

XIV Kal. Novembris de carnis cra-
gastulo est egressus venerabilis Pater bo-
næ memoriæ B A R T H O L O M Æ U S Pa-
sienfis ecclesiæ reverendus Antistes,
prius autem hujus sanctæ ecclesiæ Ca-
nonicus Presbyter & Decanus, scientiâ
vir illustris , & maximè in utroque Ju-
re , canonico videlicet & legali , ple-
nissimè institutus ; honestate vitæ pluri-
mum commendabilis , & in hujus eccle-
siæ negotiis exsequendis incessanter at-
tentus , & mirabiliter approbatus dignis
effectibus eorumdem Qui cum sibi com-
missum Decanatus officium diu pruden-
ter & laudabiliter administrasset, mox ab
illo ad culmen altius , hoc est ad prænota-
tum Pontificatum , acclamantibus ipsius
meritis est assumptus. qui etiam huic ec-
clesiæ cappam sericam dedit : & de bonis
ipsius

ipſius in parrochia *de Autou*, in loco qui dicitur Boëlotum, xxx ſolidi annui redditus ſunt acquiſiti ab illo, qui præbendam ſuam ibi percipit, anniverſario ejuſdem Epifcopi ſingulis annis perſolvendi. Ad idem etiam anniverſarium acquiſiti ſunt xxx ſolidi annui redditus apud *Bougelou*, in illa videlicet terra, quæ ad anniverſarium bonæ memoriæ Rad. Camerarii fuit emta: & ſic utraque ſumma xxx ſolidorum, lx ſcilicet ſolidi, huic anniverſario ſunt aſſignati.

ADNOTATIO.

BARTHOLOMÆUS ab anno M c c xiii ad M c c xxvii eccleſiæ Pariſienſi præfuit, obiitque xiv Kal. Novembris, ex hoc Necrologio, non xiii, ut legitur in Gallia Chriſtiana.

De SIMONE Epifcopo Meldenſi.

SECUNDO Non. Decembris obiit bonæ memoriæ reverendus quondam in Chriſto Pater dominus SIMON Feſtucæ de Fonte-Bluaudi, quondam Canonicus & Archidiaconus Vindociæ.

Veterum Analect. Tom. II. Qq.

* l. casu-
lam

nensis in ecclesia ista Carnotensi , postmodum Meldensis Episcopus , qui dedit huic sanctæ ecclesiæ capsulam* , dalmaticam , tunicam cum tribus albis paratis , munitis stolis & manipulis & amictis , & tres cappas , & duos pannos sericos de Turquia rubeos , ad officium Apostolorum faciendum deputatos. Item pro anniversario suo faciendo centum solidos annui redditus , percipiendos & habendos singulis annis in festo sanctorum Simonis & Judæ Apostolorum , super possessionibus infra scriptis , videlicet uno herbergamento , duobus arpentis vineæ retro sitis , & pluribus peciis terrarum , sitis in villa & territorio de *Bray* : quæ omnia emta fuerunt à Johanne de *Bray* armigero , per manus possidentis pro tempore possessiones antedictas , & quas ad præsens Petrus dictus *Chauvel* tenet & possidet. Item dedit nobis apud *Unum-pilum* unum herbergamentum , & dimidium arpentum vineæ , & novem sextaria terræ , sita in territorio de *Uno-pilo* , quæ venerabilis vir dominus Richardus de *Hancsiis* , Concaconicus noster , tenet à nobis in precariam pro quinquaginta solidis ,

ANALECTA. 611

reddendis singulis annis in festo sanctorum Simonis & Judæ, ad usus anniversarii prædicti. Summa totalis septem libræ & decem solidi : de quibus Clerici chori habent quintam partem, scilicet triginta solidos, & Canonici residuum.

ADNOTATIO.

SIMON, ordine 71 numeratur inter Episcopos Meldenses in Gallia Christiana, ubi ejus obitus die septima Decembris reponitur, hinc die quarta, sub annum M CCC XVIII.

De ARMANDO Archiepiscopo Aquensi.

VIII Idus Maii reverendus in Christo Pater dominus ARMANDUS de Narcesio, quondam Canonicus & Præpositus de Ingreio, ac Decanus in ista sancta ecclesia Carnotensi, Capellanus ac familiaris sanctissimi Patris domini Johannis Papæ XXII, Auditorque sacri Palatii, & postea Archiepiscopus Aquensis in Provincia. Dum Capitulum istius ecclesiæ in Curia Romana litigaret contra dominum R. quondam Episcopum Carnotensem, jura & libera

Qq ij

tates ac privilegia hujus ecclesiæ fideliter custodivit : & non solum sui diligentiam, adjutorio, sed etiam amicorum potentiam, totis viribus se exhibuit præcipuum defensorem, ac Concanonicos suos istius ecclesiæ in Curia Romana existentes laudabiliter confortavit, & sustinuit in adversis. Hiis verò non contentus, beneficii accepti non immemor seu ingratus, anno Domini M ccc xxix dictæ ecclesiæ dedit centum libras Turonenses, de qua summa pecuniæ Capitulum assignavit, & assedit eidem pro quadam Missa de sancto Spiritu pro ipso celebranda in nostra ecclesia Carnotensi ad majus altare, octava die Maii, scilicet in vigilia sancti Nicolai æstivalis, super terra S. Georgii super Auduram à Capitulo acquisitam, & per dominum Episcopum Carnotensem admortizata. Si verò contigerit dictam terram à Capitulo retrahi, seu extra manum suam poni, Capitulum voluit & ordinavit, quòd dictæ sex libræ accipientur super Matutinas ecclesiæ pro dicta Missa celebranda, & per Matutinam distribuendæ : & post ejus decessum fiat ejus anniversarium sollemne, prout moris est

fieri in ecclesia Carnotensi ; ad quod habemus ad præfens c solidos super prætoria sancti Georgii super Auduram per tenentes ipsam.

ADNOTATIO.

ARMANDUS de Narcesio, in editis de Barcesio, ordine 44 memoratur in serie Archiepiscoporum Aquensium, apud Sancta-Marthanos, ubi anno M CCC XLVIII decessisse perhibetur, nempe XII Kal. Augusti, hic VIII Id. Maii.

EXCERPTA

EX INSTRUMENTO VISITATIONIS
quam fecit SIMON Archiepiscopus Bituricensis, per
provincias Bituricensem &
Burdegalensem.

Anno M CC LXXXIV.

ANNO 1283 die Veneris post festum beati Gregorii, SIMON Bituricensis Archiepiscopus diocesim Clavennensem visitavit. MARTII 17
Qq iij.

romontensem , causâ visitationis intrare volens , de *Chabreys* venit Exoldunum in Abbatiam loci.

19 Dominica sequenti visitavit Prioratum sancti Paterni Exoldunensis.

20 Die Lunæ venit ad Casale-Benedictum , & Prior loci ejusdem & Capitulum per suas litteras sigillo Conventus sigillatas dederunt potestatem plenariam providendi ipsi Monasterio de Abbate , quodcumque ipsum Monasterium per resignationem fratris JOHANNIS tunc Abbatis contigerit vacare.

21 Die Martis , festo sancti Benedicti , ad Prioratum de Vodolione Burgidolensem.

22 Die Mercurii ad Prioratum de Linneriis.

23 Die Jovis ad Aliscampum.

24 Die Veneris ad Nigrum-lacum Abbatiam Ordinis Cistert.

25 Die Sabbati ad sanctum Amandum.

26 Die Dominica ad *Charenton* Abbatiam Monialium.

Intravit deinde diocesim Claromontensem.

28 Die Martis apud Silviniacum.

29 Die Mercurii ad *Peſſon* Prioratum MARTII
de ſancto Porciano.

30 Die Jovis ad Monasterium *Ielleigny*
Prioratum conventualem de Caſa-
Dei. Ibi ſinavit procurationem Prior
de Firmitate ſuper Aligerum, & Prior
de Lengero, Cluniaceniſis Ordiniſ.

31 Die Veneris ad *Fleurey* Prioratum de
Abbatia Turnocienſi.

1 Sabbato ad Veronnes ſuper Alige. APRILIS
rim, Prioratum de ſancto Porciano.

2 Die Dominica in ramis-palmarum
ad ſanctum Gilbertum Abbatiam Præ-
monſtrat.

3 Die Lunæ ad Arthonam Canonico-
rum ſæcularium.

4 Die Martiſ ad *Teilledé*, Latinè Tecle-
taſ, Prioratum Caſa-Dei.

5 Die Mercurii ad Abbatiam de *Chan-
toën*, Ordiniſ ſancti Auguſtini in ſub-
urbio Claromontenſi.

6 Die Joviſ in Cena Domini ad Cla-
romontem.

7 Die Veneriſ viſitavit Abbatiam ſan-
cti Andreæ Præmonſtrat.

8 Sabbato viſitavit Chamaleriam, &
ſanctum Genefium Canonico-
rum ſæcularium.

Qq iij

APRILIS

9 Dominica Paschæ visitavit ecclesiam sanctæ Mariæ de Portu.

10 Die Lunæ ad *Sarellac* Prioratum Casæ-Dei.11 Die Martis apud *la Foullouze* domum Templariorum.12 Die Mercurii ad *Bullon* Prioratum Casæ-Dei.13 Die Jovis ad *Luseillac* Prioratum Casæ-Dei.

14 Die Veneris ad Thuriacum Prioratum sancti Illidii Claromontensis.

15 Sabbato ad Vichiaccum Prioratum sancti Illidii.

16 Die Dominica apud Cuciacum Abbatiam Monialium.

17 Die Lunæ ad Abbatiam Montis petrosi Ord. Cistert.

18 Die Martis ad Landosium Canonic. sæcul.

* vulgo
Maiffit,
 Latine Ma-
 genciacus

19 Die Mercurii ad *Mainçat* * Prioratum sancti Launomari Blesensis. Ibi ad supplicationem Prioris & Monachorum quasdam reliquias occultas in altari majori, videlicet duo capita fere integra, cum pluribus fragminibus ossium parvis, & pluribus panniculis involuta, quorum capitum

unum dicitur B. Launomari Abba- APRILIS.
tis, aliud sancti Ebrulfi Abbatis, de dicto altari levavit, ut cum majori reverentia & honore de cetero haberentur: & ea crastino sequenti reposuit in quadam capsula quoad tempus.

- 20 Die Jovis ad *Tyart* Canonorum secularium.
- 21 Die Veneris ad Abbatiam Tiernensem Ord. Cluniac.
- 22 Sabbato ad Nigrum - stabulum Prioratum Cluniac.
- 23 Dominica ad *Argeroles* Prioratum Cluniacensem.
- 24 Die Lunæ ad *Salvihat* Prioratum de Clusa.
- 25 Die Martis ad sanctum *Dider* Prioratum Casæ-Dei.
- 26 Die Mercurii ad *Cullat* Prioratum de Clusa.
- 27 Die Jovis ad *Martach* Prioratum de *Saucilanges*.
- 28 Die Veneris ad *Chalure* Prioratum Casæ-Dei.
- 29 Sabbato ad *Sallanc* Prioratum Casæ-Dei.
- 30 Dominica ad *Vineros* Prioratum de

Sauclanges Cluniacensem.

- MAII 1 Die Lunæ ad *Orlane* Prioratum de Clusa.
- 2 Die Martis ad Monasterium Casæ-Dei plures ex suis sociis, ut interessent collationi faciendæ quarumdam clausularum contentarum in privilegiis Casæ-Dei, per quas nituntur Monachi se esse exemptos, tam in capite, quàm in membris: & fuit facta dicta collatio ad privilegia, quæ fuerunt lecta à principio usque ad finem, & diligenter inspecta, tam in filo, quàm in bulla. Primum privilegium lectum & inspectum fuit Urbani II, secundum Lucii III, tertium Honorii III, quartum Alexandri IV, quintum Alexandri III, sextum Clementis IV, septimum Urbani IV, octavum Paschalis.
- Eodem die Martis venit ad sanctum Germanum *Lerm* Prioratum Casæ-Dei.
- 3 Die Mercurii ad *Azerach* Prioratum Casæ-Dei.
- 4 Die Jovis ad *Ville* Prioratum Pipracensem Ord. Aug.
- 5 Die Veneris ad *Villebride* Prioratum de Piperaco.

6 Die Sabari ad *Conz* Prioratum Monialium Ordinis sancti Benedicti, ubi tunc erant duæ Priorissæ in discordia, & egebat Monasterium reformatione quoad spiritualia: temporalia erant in manu Regis Franciæ, ob litem duarum prætendentium Priorissarum.

7 Die Dominica ad *Mazerat* Prioratum Casæ-Dei.

8 Die Lunæ ad Abbatiam Casæ-Dei.

Inde visitavit à mense Septembri provinciam Burdegalensem, comitantibus ipsum JOHANNÉ Abbate S. Sulpicii Bituricensis, fratre GILONE ejus socio, &c.

Et primò venit in Abbatiam Fontis-Gombaudo diœcesis Bituricensis, à qua distat Anglia diœces. Pictav. per 2 leucas satis mediocres. Inde ad Abbatiam sancti Savini sunt 4 leucæ mediocres; inde ad Mortuum-mare 6 leucæ; ibi sunt Canonici sæculares. Inde ad Pictavum 5 leucæ satis mediocres: inde ad Prioratum de Lezigniac 5 leucæ satis mediocres, receptus à Priore & sociis. Inde ad Prioratum S. Hilarii de Metul-

lo 7 leucæ Pictavinæ. Prioratus est S. Joannis Angeriacensis.

Apud Lezigniacum auditâ Missâ venit quædam Monialis Ordinis Fontis-Evraudi ad dominum Archiepiscopum, quæ à tribus annis inantea incœpit jejunare, ut dicebatur, ter in Sabato, scilicet die Lune, die Mercurii, & die Veneris, absque aliqua comestione & sine potu : aliis diebus non multum comedebat, & sine vino & absque carnibus. Et fuit secretò locuta domino, ac si confiteretur, omnibus videntibus. Illa Monialis habebat secum matrem suam : filia erat Militis satis divitis, commorantis in quodam manerio prope Lezigniacum, & erat ipsa Monialis de Prioratu *Borneuil*.

De Metullo ad S. M. de Cella 2 leucæ. inde ad S. Severinum 5 leucæ. inde ad sanctum Johannem Angeriacensem 5 leucæ, cujus Abbas præ senectute debilitatus equitare non poterat.

De Santonibus ad Pontem 4 leucæ : inde ad Prioratum de Niorto prope Mirabellum 5 leucæ longæ. Interim declinavit ad Abbatiam *de la Tenaille*, di-

stantem à Ponte per 4 leucas: Abbas Tenaliæ & Prior de Niorta fecerunt insimul procurationem. De Niorto ad Blaviam 7 leucæ : inde ad Maucam 3 leucæ : inde ad Burdegalam 4 leucæ longæ.

Ad Abbatiam sanctæ Crucis Burdegalemsem declinavit: & cùm eandem pacificè & absque contradictione aliqua crederet intrare, præsertim cùm præcursores domini, & coquus, clericus coquinæ, ostiarius domini, marescallus, pincerna, ceterique officiales domini cum summariis ad argentum & vexelamentum argenteum benigniter cum hilaritate vultus ibi fuissent recepti, & intus sua cibaria præparata & necessaria quæsitæ; hinc undique valvas ecclesiæ clausas invenit, nec sibi patuit aditus, nec sibi voluerunt aperire, qui clausas tenebant, licèt cum instantia pluries, ut aperirent, requisiti. Tandem venerunt Decanus Burdegalemensis, & Decanus S. Severini, & alii plures cum eis, ad dominum stantem ante valvas, & ei dixerunt: Domine carissime, litteram quam heri dedistis apud Blaviam, in Capitulo legimus, &

ostendimus Concanonicis nostris : quæ lecta & audita non placuit eis, nec fuerunt contenti ea, &c. Tunc dominus conversus ad fores ecclesiæ sanctæ Crucis, Abbatem & Monachos, licet eos non videret, primò, secundò, tertio monuit, ut ipsum ad visitationem & procurationem admitterent, & in monendo ad fores pulsabat : & cum videret se ad præmissa non admitti, nec ipsos monitionibus suis parere, in scriptis excommunicavit eosdem, & suum exsecutorem, Decanum S. Asterii Petragoricensis conservatorem jurium Ecclesiæ Bituricensis, rogavit ut id faceret, ad quod erat deputatus : & tunc dictus conservator dictos Abbatem & Conventum modo quo supra monuit, ut dominum reciperent. quos monitis suis parere nolentes excommunicavit in scriptis, & ecclesiam ecclesiastico supposuit interdicto : & post per longum tempus dominus cum confusione, rubore & verecundia stans ad fores clausas ecclesiæ, plebe infinita adstante, videns quòd nihil haberet quod ultra posset facere, recessit in festo S. Lucæ.

Inde venit dominus apud sanctum Geraldum, Abbatiam Silvæ-majoris, & fuit ibi multum honorificè & sollemniter campanis pulsatis & processionaliter à Priore & Conventu ipsius Abbatiae, Abbate absente, receptus. Sunt ibi Monachi nigri, & est locus multum insignis: & quia non comeduntur in corpore Abbatiae carnes, dominus cum suis sociis comedit supra portam, & comedit ibi carnes. Et venerunt ad dominum quidam Monachi, inhibentes Abbati S. Sulpicii, ne carnes comederet ibi. quia ipse faceret contra constitutionem Ordinis sui. Sed dominus respondit, quod Prælatus & sui socii non adstringuntur regulis suis, cum sit eorum superior: & propter hoc ipse voluit, quod dictus Abbas comederet carnes. quod fecit, & fuimus bene procurati.

Inde ad S. Emilianum, inde ad Bastidam sanctæ Fidei, Aginnensis diocesis, inde ad Portum sanctæ Mariæ, inde Agennum, inde recessit ad sanctam Liberatam die Martis ante festum S. Simonis.

Die Veneris in vigilia Simonis &

Judæ venit Petragoricas.

Die Dominica exivit apud Majolinum Prioratum Monachorum nigrorum de sancto Martiali Lemovic. & veniendo ad Majolinum vidit in Abbatia *Chancelade* Episcopum Petragoricensem; & sunt ibi Canonici regulares.

Die Martis, in vigilia omnium Sanctorum, venit apud sanctum Aman-dum, Abbatiam Monachorum nigrorum.

- NOVEMB. 1 Die Mercurii, festo omnium Sanctorum, venit apud Hallamvillam, Angolismensis diœcesis: & sunt ibi Canonici regulares.
- 2 Die Jovis venit apud *Fontenay* Xantonensis diœcesis, Prioratum de sancto Johanne Angeriacensi.
- 3 Die Veneris apud sanctum Cannatum, Prioratum de sancto Gildasio, Bituricensis diœcesis.
- 4 Die Sabbati apud Rupellam Prioratum de *Cluny*.
- 5 Die Dominica apud Boëtum Prioratum de Monasterio-novo.
- 6 Die Lunæ apud *Affort* Prioratum de Burgidolensi.
- 8 Die Mercurii apud *Niort* Prioratum

tum de *Charez*.

- 9 Die Jovis ad sanctum *Gelas* Prioratum de *Clugny* Pictav.
- 10 Die Veneris ad sanctum Maxentium Abbatiam Monachorum nigrorum.
- 11 Die Sabbati ad *Agoves* Prioratum Canonorum regularium de *l'Estherpe*.
- 12 Die Dominica ad *Vermos* Prioratum de S. Maxentio.
- 13 Die Lunæ ad *Pampron* Prioratum de S. Maxentio.
- 14 Die Martis ad *Vinoniam* Prioratum de S. Cypriano.
- 15 Die Mercurii ad *Lugudiacum* Prioratum de Abbatia de *Malleziaco*.
- 16 Die Jovis ad Abbatiam sancti Benedicti de *Quinciaco*, in qua sunt Monachi nigri.
- 17 Die Veneris ad *Nobiliacum* Abbatiam Monachorum nigrorum.
- 18 Die Sabbati ad *Boërece* Prioratum de Nobiliaco.
- 19 Die Dominica ad Prioratum de *Luceio* & de sancto Martiali Montis-Maurilii.

Veterum Analect. Tom. II. R r

Anno M CC LXXXV.

- 13 Anno 1285 die Veneris post quindenam beati Johannis Baptistæ intravit Simon Archiepiscopus Bituricensis causâ visitationis Lemovicensem diocesim. Comitabantur ipsum Johannes Abbas S. Sulpicii Bituric. frater domini, Gilo Capellanus suus, Monachus S. Sulpicii, Frater Huco de Ferneriis Monachus S. Sulpicii: & venit primò ad Abbatiam de Albispetris Ord. Cistert.
- 15 Dominica sequenti ante festum Magdalene ad Nozerias Prioratum Burgidolensem.
- 16 Die Lunæ ad *Nozerines* Prioratum Burgidolensem.
- 17 Die Martis ad Abbatiam Prati-benedicti Ord. Cistert.
- 18 Die Mercurii ad *Pradeaux* Prioratum Burgidolensem.
- 20 Die Veneris ad *Iarnage* Prioratum conventualem de Clusa.
- 21 Die Sabbati ad Garectum Prioratum S. Savini Pictaviensis.
- 22 Dominica, festo Magdalene, ad Ab-

batiam Agedunensem Ordinis S. Benedicti, ubi moratur Prior S. Pascentii Monachus Agedunensis.

23 Die Lunæ ad Bonum-locum Abbatiam Ord. Cistert.

24 Die Martis ad Turrem S. Austregesili Prioratum Burgidolensem.

25 Die Mercurii ad *Goson* Prioratum Stirpensem Ord. Aug.

26 Die Jovis ad Abbatiam Cambonensem, ubi receptus fuit à Præposito & Monachis dicti loci.

27 Die Veneris ad Abbatiam Evahonensem, ubi receptus fuit à Præposito & Conventu dicti loci. prædicavit in Capitulo præsentibus Præposito & Conventu dicti Monasterii, & aliis Prioribus foraneis, videlicet Priore de Cauntella, Priore de *Domairac*, Priore sancti Petri de Monte-Lucio, Priore de Tullo, Priore de Neris, & pluribus aliis, Priore de *Trenant*.

28 Die Sabbati ad *Ruygnac* Prioratum Evahonensem.

29 Dominica sequenti ad *Manicat* Prioratum Silviniacensem.

31 Die Martis festo S. Germani ad Monast. Vassoliense Canon. sæcul.

Rr ij

AUGUSTI

- 1 Die Mercurii S. Petri ad Vincula ad Feletinum Prioratum Cambonensem.
- 2 Die Jovis ad *Meignac* Prioratum Dolensem. distat à Feletino 3 magnis leucis.
- 3 Die Veneris ad Abbatiam de Bona-aqua Ordinis Cistertiensis. distat 6 leucis à *Mainhat*.
- 4 Die Sabbati ad Porrum-Dei Prioratum conventualem Casæ-Dei, bonum & divitem, sed inter arduos colles situm. distat 3 magnis leucis à Bona-aqua.
- 5 Dominica ad Bortum Prioratum Cluniacensem, quem tenebat Episcopus Claromontensis, 3 leucis à Portu-Dei.
- 6 Die Lunæ ad sanctum Angelum Prioratum conventualem de Karrofo, 5 leucis à Borto.
- 7 Die Martis ad Maymacum Abbatiam Ord. S. Bened. ubi Monachi multum dissolutè vivebant.
- 8 Die Mercurii ad *Vedrines* Prioratum Casæ-Dei. Ibi finavit Prior de *Ventador* Cluniacensis. distat 1 leuca à Vedrinis.

- 9 Die Jovis ad Tutelam Abbatiam Augusti
Ord. S. Benedicti.
- 10 Die Veneris, festo S. Laurentii, visi-
tavit Abbatiam eandem.
- 11 Die Sabbati ad Obazinam Abba-
tiam Ord. Cistert. distat à Venta-
doro 7 magnis leucis. Post prandium
eadem die visitavit dominus Monia-
les ibidem prope existentes extra
portam in nemore: quæ nullo tem-
pore vitæ suæ exeunt claustrum, ut
dicitur, nec intrant claustrum ho-
mines, nisi cum Prælati vel perso-
nis honestis. Priorissa servat unam
clavem, & Prior claustralis de Oba-
zina aliam.
- 12 Die Dominica venit ad *Argentac*
Prioratum conventualem de Clusa.
- 13 Die Lunæ ad *Brivassac* Prioratum
Solemniacensem.
- 14 Die Martis ad Bellum-locum Ab-
batiam Ord. S. Benedicti, cujus
- 15 REGO Abbas fecit domino homa-
16 gium. mansit ibidem die Mercurii
Assumptionis beatæ Mariæ, & die
Jovis.
- 17 Die Veneris ad *Albignac* Prioratum
de Clusa.

R^r iij.

August.

- 18 Sabbato ad Brivam Prioratum Ord.
S. Augustini.
- 19 Die Dominica fuit ibidem.
- 20 Die Lunæ ad *Vosges* Abbatiam Ord.
S. Bened.
- 21 Die Martis apud Ufarchiam Ab-
batiam Ord. S. Bened.
- 22 Die Mercurii apud Arnacum Prio-
raturum sancti Martialis Lemovicen-
sis.
- 23 Die Jovis ad Prioratum S. Roberti,
de Casa-Dei.
- 24 Die Veneris, festo S. Bartholomæi,
apud *Dalon* Abbatiam Ord. Cistert.
- 25 Sabbato apud sanctum Aredium Ca-
nonic. sæcul.
- 26 Dominica apud Chalas Prioratum
conventualem Ord. S. Aug.
- 27 Die Lunæ apud Solemniacum Ab-
batiam Ord. S. Bened.
- 28 Die Martis apud Calucium ca-
strum Geraldii de Malomonte.
- 29 Die Mercurii apud Petram-Buffe-
riam Prioratum Solemniacensem,
qui debet unam procuracionem cum
Priore de Caro-vico de Abbazia S.
Augustini Lemovic.
- 30 Die Jovis apud Aurelium Piora-

tum convent. S. August.

AUGUST.

- 31 Die Veneris apud Ortegiam Prioratum convent. Ord. S. Aug. Ordo est per se.
- 1 Sabbato apud Monasterium Haën-^{SEPTE}rense Canonic. sæcul.
- 2 Dominica apud *Paëmbac* Prioratum S. Martialis.
- 3 Die Lunæ apud sanctum Leonardum Prioratum conventualem Ord. August.
- 4 Die Martis ad Lemovicensem civitatem.
- 5 Die Mercurii visitavit Canonicos ecclesiæ majoris.
- 6 Die Jovis visitavit Prioratum S. Andrea, Abbatiam sancti Martini.
- 7 Die Veneris visitavit Abbatiam S. Augustini Ord. S. Bened.
- 8 Sabbato, festo nativitatis B. Mariæ, venit ad Abbatiam sancti Martialis.
- 9 Dominica visitavit Abbatiam de Regula.
- 10 Die Lunæ ad sanctum Martialem, inde apud Carnum juxta Axiam, Prioratum S. Martialis.
- 11 Die Martis apud Rupem-Cavardi Prioratum de Carofo.

R r iij

S E P T.

- 12 Die Mercurii apud Nantronum Prioratum de Carofo.
- 13 Die Jovis apud Bruxeriam Prioratum conventualem de Clufa.
- 14 Die Veneris apud Salas Prioratum conventualem Ord. S. Augustini.
- 15 Sabbato apud *Pèrusiac* Prioratum de Carofo.
- 16 Dominica ad Abbatiam Stirpenfem Ord. S. Augustini.
- 17 Die Lunæ ad S. Junianum Canonic. facular.
- 18 Die Martis apud *Beux* Abbatiam Ciftert.
- 19 Die Mercurii ad Grandimontem.
- 20 Die Jovis apud *Ambafac* Prioratum S. Augustini Lemovicenfis.
- 30 Eodem anno completa vifitatione dicecefis Lemovicenfis intravit dicecefim Bituticenfem, & venit apud Maluerum Prioratum sancti Martialis.

O C T O B.

- 1 Die Martis apud S. Nazarium.
- 2 Die Mercurii apud *Vigno* Prioratum de Carofo.
- 3 Die Jovis apud Argentonium Prioratum S. Gildafii de Caftro-Radulfi.

- 4 Die Veneris ibidem cum Prioratu sancti Marcelli de ead. Abbazia.
- 7 Die Lunæ apud *Rufec* Prioratum sancti Martialis Lemovic.
- 8 Die Martis apud Oblincum Prioratum de Abbazia Dolensi.

Anno M C C LXXXVI.

- 28 Anno 1285 die Jovis, post mediam MARTII Quadragesimam, intravit dominus Simon Archiepiscopus Bituricensis diocesim Caturcensem causâ visitationis: & primò declinavit apud Marcellum, & caristia tunc temporis erat incomparabilis. In comitiva domini erant GUIDO Abbas Monasterii Virsionensis, frater domini, Frater JOHANNES Marsac Monachus Virsionensis, & Frater Hugo Monachus sancti Sulpicii Bituricensis, Pænitentiarius domini.
- 29 Die Veneris venit apud *Varrac*, Prioratum de Tutela Lemovic. diœcesis.
- 30 Die Sabbati apud Rupem-amatoris Prioratum Abbatiz Tutelæ, Lemovic. diœcesis. distat à Soliaco à leucis.

MARTII

31 Die Dominica venit apud Soliacum Decanatum conventualem de Auriliaco. distat à Marcello 2 leucis.

APRILIS

- 1 Die Lunæ apud Gordonium Prioratum de Vicaao , à quo distat dimidia leuca.
- 2 Die Martis apud Vicanum Prioratum conventualem Ordinis S. Aug. 3 leucis à Rupe-amatoris.
- 3 Die Mercurii fuit ibidem.
- 4 Die Jovis visitavit eundem Prioratum.
- 5 Die Veneris venit apud Fontes Prioratum conventualem Abbatix de Figiaco.
- 6 Sabbato apud Capdenatum Prioratum de Auriliaco, & finavit Prior de Cardelaco Ord. Cluniacensis.
- 7 Dominica in ramis-palmarum apud Figiacum Abbatiam Ord. S. Benedicti , absente Abbate , qui ierat ad Regem.
- 8 Die Lunæ visitavit Prioratum de Cassegnoliis , qui est de Abbatia Figiacensi. Finavit procurationem Prior de Burgo, qui est de Auriliaco.
- 9 Die Martis apud Marcilliacum Abbatiam nigram. distat à Loco-Dei, diœ-

ces. Ruthenenfis, 5 leucis.

APRILIS

- 10 Die Mercurii apud civitatem Caturcensem, & venit ad Monasterium Monialium B. Mariæ Deauratæ ejusdem civitatis.
- 11 Die Jovis visitavit Moniales prædictas, postea Prioratum sancti Ursicini ejusdem civitatis, qui est de Marciliaco.
- 12, 13, 14, 15 Diebus Veneris, Sabbati, Dominica Paschæ, die Lunæ fuit ibidem.
- 16 Die Martis apud Cartusium Prioratum conventualem de Clusa, 4 leucis à Duravello. Remisit procurationem Prior de Vigantia, qui est de Marciliaco, in medio viæ de *Concreff* ad Archas.
- 17 Die Mercurii apud Archas Prioratum de Marciliaco, 2 leucis à Gordo.
- 18 Die Jovis apud *Luser* castrum Episcopi Caturcensis. Finavit Prior de Duravello, qui est de Moissiac, 3 leucis ab Archis.
- 19 Die Veneris apud Moissiacum, distat à Garda-Dei 5 leucis.
- 20 Sabbato apud Castellum domum Ab-

- batis in diœcesi Tolosana ex Gratia.
- 21 Dominica apud Abbatiam Montis-Albani , quæ est sub Abbate Casæ-Dei , Abbate tunc absente , qui erat Romæ. distat à Moissiacò 4 leucis.
- 22 Die Lunæ apud Caëracum Prioratum conventualem de Auriliaco , & habet Decanum. distat 2 leucis à Monte-Albano. Ibi Abbas S. Marcel-li Ord. Cistert. se excusavit ab excipi-endo Archiepiscopo propter pau-
pertatem.
- 23 Die Martis ad Gardam-Dei Abba-
tiam Ord. Cistert. distat à Caturco 5
leucis.
- 24 Die Mercurii apud Calciatam Prio-
raturum de Figiaco. distat à Caëracò 1
leuca.
- 25 Die Jovis apud Capellam Templa-
riorum. distat ab Abbazia Belli-loci ,
diœces. Ruthenenfis , 2 leucis.
- 26 Die Veneris apud Caslucium Prio-
raturum de sancto Antonino Ord. S. Au-
gustini.
- 27 Sabbato apud sanctum Antoninum
Prioratum conventualem Ord. S. Au-
gustini , qui partim in diœcesi Ru-
thenensi , partim in Albienfi , distat

à Calciara 2 leuc.

28 Dominica ante festum Apostolorum Petri & Pauli, [*lege* Philippi & Jacobi] anno eodem 1286, completa visitatione diocesis Caturcensis, intravit Albiensem: & primò venit apud *Voor* domum Templariorum. distat à sancto Antonino 2 leucis.

29 Die Lunæ apud Viancium Prioratum ecclesiæ Albiensis. distat à *Rabasteins* 2 leucis. Eadem die finavit procurationem, quam mandaverat Priori de Podio-celsi Abbatia Auriliacensis, ad supplicationem fratris Abbatis sancti Germani de Pratis Paris. ex gratia. distat Podium-celsi à *Voor* 3 leucis: inde *Rabasteins* 3 leucis.

30 Die Martis apud *Sisserol* Prioratum Abbatia de Galliaco: & inde ad Galliacum Abbatiam Ord. S. Benedicti: & dicunt se esse sub Abbatia Casæ-Dci. distat à Viancio 1 leuca. De Galliaco ad *Rommanour* Prioratum Abbatia Massiliensis 2 leucis.

1 Die Mercurii visitavit Abbatiam. M A I

2 Die Jovis apud Candelium Abbatiam Ord. Cistert. distat ab Albia 3 leucis.

M A I I

- 3 Die Veneris apud Lanetum [*an* Lan-
trum] Prioratum sancti Pontii To-
meriarum. distat à Rupertorno 2 leu-
cis , & Rupertornus à Castris 1 leuca,
& ab Albia 4 leucis.
- 4 Sabbato apud Castras Abbatiam Or-
dinis sancti Benedicti. distat à Cande-
lio 4 leucis.
- 5 Dominica apud Bullatum Prioratum
de Abbatia Castrensi.
- 6 Die Lunæ apud sanctum Amantium
Prioratum S. Pontii Tomeriarum.
- 7 Die Martis apud Caunam Prioratum
sancti Pontii Tomeriarum. demanda-
vit procurationem suam Prior san-
cti Gervasii propter viarum discri-
mina.
- 8 Die Mercurii apud *la Carme* , deïn-
de apud Ambiletum Prioratum san-
cti Victoris Massiliensis.
- 9 Die Jovis intravit civitatem Albiën-
sem.
- 10 Die Veneris apud Prioratum de Es-
curia Abbatix Galliaccensis.
- 11 Sabbato reversus Albiam visitavit
Monasterium sancti Salvii.
- 14 Die Martis ante Rogationes intra-
vit diœcesim Ruthenensem : venit a-

pud Varenum Prioratum Abbatix Auriliacensis. distat ab Escuria 5 leucis. MAII

15 Die Mercurii apud Bellolocum Abbatiam Ord. Cistert. distat à Spinacia semileuca.

16 Die Jovis apud *Lespinace* domum Hospitaliorum. distat à Varenò 1 leuca. Ibi finavit Prior de Valle-Aurel. Abbatix de Auriliacò : & Monachi Abbatix Loci-Dei Ord. Cistert. distat à Capella Templariorum 2 leucis.

17 Die Veneris apud Najatum Prioratum sancti Antonini Ruthenensis.

18 Sabbato apud Rivum-petrosum Prioratum sancti Martialis. remisit Priori de Lusuaco & de *Privazac* Abbatix Casæ-Dei.

19 Dominica ante Ascensionem apud *Privazac* Prioratum Casæ-Dei.

20 Die Lunæ apud *Rainhac* Prioratum Abbatix Conchensis. Eadem die finavit Prior de Villanova Monasterii Moissiacensis , & Prior de Petrucia Monasterii Figiacensis , & Prior sancti Juliani Monasterii Figiacensis.

21 Die Martis apud Asperias Prioratum sancti Martialis Lemovicens.

Die Mercurii apud *Flumhac* Priora-

M^{AI}

rum Conchensem, inde apud Abbatiam de Conchis.

22 Die Jovis, festo Ascensionis, fuit in Abbatia de Conchis.

23 Die Veneris apud Albinum Prioratum conventualem Ordinis sancti Augustini.

24 Die Sabbati transivit per *Montbri-sain* Prioratum Auriliacensem, & venit ad Bornesellum Prioratum Conchensem,

25 Dominica apud Claras-valles Prioratum Abbatiz de Brantolmio.

26 Die Lunæ apud *Marcillac* Prioratum Conchensem.

27 Die Martis apud *Lemosain* domum Templariorum.

28 Die Mercurii apud Silvam domum Templariorum.

29 Die Jovis apud Canaberes domum Hospitalariorum.

30 Die Veneris ad Abbatiam Bonæ-cumbæ Ord. Cistert.

31 Sabbato vigilia Pentecostes intravit civitatem Ruthenensem.

JUNII

1 Die Dominica fuit cum Episcopo.

2 Die Lunæ fuit cum Capitulo.

3 Die Martis cum Priore sancti Amantii

mantii Burgi Ruthenenſis , & dedit JUNII
ſibi ſubſidium ſuper Priorem Caſtri-
novi de Levezone Maſſilienſis Abba-
tiæ , & ſuper Priorem ſancti Geneſii
ejuſdem Monafterii.

10 Anno prædicto die Martiſ poſt Tri-
nitatem, completa viſitatione diœce-
ſis Ruthenenſis , intravit Mimaten-
ſem. Et primò per colles & valles ve-
nit apud ſanctam Enimiam Priora-
tum conventualem ſancti Theofredi.

11 Die Mercurii apud *Flurac* Prioratum
Caſæ-Dei.

12 Die Joviſ apud civitatem Mima-
tenſem.

13 Die Veneriſ fuit in Capitulo. Fina-
vit procurationem Prior de Eſpania-
co Abbatix de Auriliaco, & Prior de
Calniaco Cluniac. & Prior de Cheria-
co conventualiſ Abbatix Maſſilienſis,
& Prior de Canonica ejusdem Mo-
naſterii.

14 Sabbato ad eccleſiam de Rivo-torto.

15 Dominica apud Maltebolum Priora-
tum ſancti Egidii.

16 Die Lunæ apud *Salgue* Prioratum
Cluniac.

17 Die Martiſ venit apud *Sancergue* do-
Veterum Analect. Tom. II. SF

mum Præpositi Bruïacensis, completâ
jam visitatione diœcesis Mimatensis.

Anno M C C L X X X V I I.

MARTII I

Anno 1286 die Lunæ post Ramos
palmarum dominus Simon Archi-
episcopus Bituricens. intravit diœce-
sim Claromontensem. Et primò venit
apud Silviniacum Prioratum conven-
tualem, Prioratum de Firmitate-Mo-
niali, distantem hinc 3 leucis; Prio-
raturum *de Bernay* Ord. Cluniacensis.
distat Silviniaco 3 leucis,

APRILIS I

Die Martis apud Vernolium, à Silvi-
niaco 5 leucæ. Finavit Prior de Salis,
distans à Vernolio 3 leucis.

2 Die Mercurii apud sanctum Porcia-
num Prioratum conventualem, distat
à Vernolio una leuca. Visitavit Prio-
raturum de *Broo* Ord. Cluniac. distat
à sancto Porciano 3 leucis; & Prio-
raturum de *Iauzet* distantem à sancto Por-
ciano 4 leucis

3 Die Jovis ad Abbatiam sancti Gil-
berti, distantem à sancto Porciano
2 leucis.

4 Die Veneris ad *Chambarande* Piora-

tum Monasterii Menatensis, distans à sancto Gilberto. APRILIS
tem 2 leucis à sancto Gilberto.

5 Sabbato ad Ecclesiam de Karosio, domus militiæ Templariorum de Marchia. Finavit Prior de Escuroliis Ord. Cluniac. distans inde 2 leucis,

6 Dominica Paschæ apud Naves.

7 Die Lunæ sequenti anni 1287 apud Gannat Prioratum Issiodorensem post 3 leucas. Finavit Prior sancti Boniti de Monte-Pantherii Ord. Cluniac. distans à Gannat 2 leucis.

8 Die Martis apud sanctum Genesium Prioratum Ebroliensem, distat à Gannat 2 leucis. Finavit Prior de Montibus Ordinis Cluniac. distat à Genès 3 leucis.

9 Die Mercurii apud Aquas-sparfas. distat à sancto Genesio 1 leuca.

10 Die Jovis ad Lusillac Prioratum Casæ-Dei. distat ab Aquas-sparf. 2 leucis, & à Buillon 1 leuca.

11 Die Veneris apud Buillon Prioratum.

12 Sabbato apud Marengues Prioratum Casæ-Dei. distat à Buillon 1 leuca.

13 Dominica apud Bellum-regardum distat à Marengues 2 leucis.

14 Die Lunæ apud Clarum-montem.

Sf ij

- 15 Die Martis visitavit ecclesiam sæ-
cularem sancti Genesii.
- 16 Die Mercurii visitavit ecclesiam sæ-
cularem de *Chamaliere* : tractavit de
multis , primò de contentione quæ
vertebatur inter ecclesiam Claro-
montensem & Casam-Dei Abbatiam.
- 17 Die Jovis apud Montem - Ferrandi
Prioratum Casæ-Dei.
- 18 Die Veneris visitavit Prioratum de
Cheronac Casæ-Dei. distat à Claro-
monte 2 leucis. Finavit Prior de *Raiac*
Ord. Cluniac. distat à Claromonte
dimidia leuca.
- 19 Sabbato apud Crestum Prioratum
Casæ-Dei distantem à *Charonac* una
leuca.
- 20 Dominica ad Prioratum de Urseco
Monasterii de Moriaco. Finavit pro-
curationem Prior de *Chavaros* Ordinis
Cluniac. & Prior Pontis - castri Ord.
Cluniac.
- 21 Die Lunæ apud sanctum Saturni-
num Prioratum Abbatie Issiodoren-
sis , & venit ea die 1 leucam.
- 22 Die Martis ad sanctum Neeterium
Prioratum Casæ-Dei , & ipsa die fe-
cit duas leucas.

- 23 Die Mercurii ad Montem-acutum APRILIS
Prioratum Ord. Cluniac, & fecit ipsa
die unam leucam.
- 24 Die Jovis apud Grefiacum Priora-
tum Cafæ-Dei, & fecit 4 leucas, &
venit ad S. Germanum *Lembron*, di-
stantem à Grefiaco 2 leucis.
- 25 Die Veneris visitavit ecclesiam fan-
cti Germani *Lembron*.
- 26 Sabbato apud *Berlhonde* Prioratum
Selfimarensem, & ipsa die fecit 2
leucas.
- 27 Dominica apud veterem Brivatem
Prioratum Abbatix Piperacensis, Ord.
sancti Aug. & fecit 2 leucas.
- 28 Die Lunæ apud *Ville* Prioratum Pi-
peracensem, & fecit 1 leucam.
- 29 Die Martis de *Ville* equitando unam
leucam venit apud *Azarac* Prioratum
Cafæ-Dei.
- 30 Die Mercurii equitando 3 leucis
venit ad Nonnetam Prioratum Ca-
fæ-Dei.
- 1 Die Jovis, festo Apostolorum Philip- M A J I
pi & Jacobi, apud Issiodorum Abba-
tiam Ord. sancti Benedicti, & fecit 2
leucas.
- 2 Die Veneris apud Cornomum, inde
S f iij

- apud sanctum Andream Prioratum
Casæ-Dei.
- 3 Sabbato apud *Chavirhac* Prioratum
Selsiniarum.
 - 4 Dominica apud *Vic* Prioratum *Ma-*
gni-loci.
 - 5 Die Lunæ apud Selsinias Prioratum
conventualem Ord. Cluniac.
 - 6 Die Martis apud Magnum-locum
Abbatiam S. Benedicti.
 - 7 Die Mercurii apud *la Foilleuze* do-
mum Templariorum.
 - 8 Die Jovis apud *Nazac* ecclesiam col-
legiatam.
 - 9 Die Veneris ad Abbatiam de *Riom*.
 - 10 Sabbato ad domum de Stanno.
 - 11 Dominica visitavit Monasterium de
Mozac, Abbate absente.
 - 12 Die Lunæ visitavit Prioratum de
Volvic, deinde venit apud Prioratum
de *Marzac* Monialium.
 - 13 Die Martis apud *Teilledé* Prioratum
Casæ-Dei, & equitavit 2 leucas.
 - 14 Die Mercurii apud *Celville* Priora-
tum de Menato, & fecit 4 leucas.
 - 15 Die Jovis Ascensionis Domini cum
Episcopo Claromontensi.
 - 16 Die Veneris apud *Albiac* Prioratum

de *Riom*, & equitavit 4 leucas.

MAY

17 Sabbato apud Ebrolium Abbatiam.

18 Dominica apud Prioratum de Vescia Abbatia Ebroliensis, & regressus est Ebrolium.

19 Die Lunæ apud Locum-rubeum Prioratum conventualem Ord. S. Augustini.

20 Die Martis apud Menatum cum novo Abbate & Episcopo Claromontensi: & novus Abbas installatus est, & Missam novam celebravit.

21 Die Mercurii equitando 3 leucas venit apud Bellam-aquam Abbatiam Cistertiensem.

21 Anno 1287. Dominica, in festo B. MATTHEI. SEPT. MATTHÆI, intravit diocesim Claromontensem ad visitandum ea quæ non visitaverat. Et primò venit apud *Marcillac* Prioratum Abbatia Menatensis.

22 Die Lunæ apud Montem-acutum.

23 Die Martis apud *Poinçac*, Prioratum Abbatia Ebroliensis.

24 Die Mercurii ad ecclesiam S. Gilvasii, & Prioratum de *Chambonet*.

25 Die Jovis apud Montem-freinum Prioratum Abbatia Ebroliensis.

Sf iiij

SEPTEMB.

26 Die Veneris apud ecclesiam S. Præ-
jecti.

27 Sabbato apud Rupem *Dagon* Prio-
raturum Abbatiaë sancti Genulfi, Bituri-
censis diocesis.

28 Dominica ad Prioratum de *Doutre*
Abbatiaë sancti Genulfi.

29 Die Lunæ, festo B. Michaëlis, in
domo de *Beaulieu* cum Abbate Mena-
rensi.

30 Die Martis, visitavit Prioratum de
Saint-Bar Abbatiaë Cambonensis.

OCTOB.

1 Die Mercurii apud *Mantes* Prioratum
Cambonens. Abbatiaë.

2 Die Jovis apud *Giac* Prioratum Ab-
batiaë de *Mozac*.

3 Die Veneris apud Herviancum, ex-
ceptus à Capitulo loci.

4 Sabbato apud *Agele* Prioratum san-
cti Illidii.

5 Dominica apud Oreivallem, ibi
dimisit iter de cundo ad Auriliacum
propter frigus.

6 Die Lunæ apud *Brifont* Prioratum
Casæ-Dei.

7 Die Martis apud Clarum-montem.

8 Die Mercurii ibidem.

9 Die Jovis in Abbatia Sancti Illidii.

10. Die Veneris ad sanctum Desiderium Prioratum Casæ-Dei. OCTOB.
11. Sabbato ad *Cunnulhac* [an *Cannilbac*] Prioratum.
12. Dominica apud S. Germanum *Lerm*, Prioratum Casæ-Dei.
13. Die Lunæ apud Harlencum-burgi Prioratum de Clusa.
14. Die Martis visitavit Prioratum de *Marcat & Dambert*, Ord. Cluniac. inde ad *Salvihac* Prioratum conventualem de Clusa.
15. Die Mercurii apud Abbatiam Thierensem.
16. Die Jovis visitavit ecclesiam collegiatam Thiernensem.
17. Die Veneris apud Montem-petrosum Abbatiam Ord. Cist.
18. Sabbato apud Cuciacum Abbatiam Monialium.
19. Dominica apud Prioratum de Montibus Ord. Clun.
20. Die Lunæ ad Prioratum de *Dreturay*.
21. Die Martis ad Prioratum de *Fleuret*.
22. Die Mercurii ad *Ialigny* Prioratum conventualem de Casa-Dei.

OCTOB.

- 23 Die Jovis apud *Becay* Prioratum de *Mozac* Ord. Clun.
- 24 Die Veneris ad sanctum Germanum de Fossatis Prioratum de *Mozac*.
- 25 Sabbato apud *Ris* Prioratum conventualem Cluniac.
- 26 Dominica apud Landosium cum Capitulo.
- 27 Die Lunæ apud *Goillac* cum Priore Casæ-Dei.
- 28 Die Martis apud Vilionium cum Capitulo.
- suprà *Maisf.* 29 Die Mercurii apud *Mainçac* * Prioratum sancti Launomari Blesensis: exinde venit in Bituriam per naves.

fat, pag.
616

Hæc sunt loca quæ dominus Bituricensis non visitavit in ista visitatione.

Prioratus de *Veriac* Abbatix Ebroliensis.

Prioratus de *la Crofille & Douquart*, qui ad unam procurationem tenentur.

Prioratus de *la Mongie* Abbatix Menatensis

Prioratus de *Chambonet* Abbatix Masiaciensis.

Prioratus de *Bawille* Abbatix sancti Iulidii.

Prioratus de *Calves* Abbatix Salinarum.

Prioratus de *Mauriac*, qui subest Abbatix sancti Petri Vivi Senonensis, & est ibi Decanus.

Prioratus de *Drinac* Abbatix Auriliacensis.

Abbatia Monialium S. Benedicti de *Brejac*.

Prioratus de *Ploes*.

Abbatia Auriliacensis vacabat Abbatia anno 1291, circa Pascha.

Prioratus de *Charmel* Ord. de Corona.

Prioratus de *Bredon* Abbatix Moissiacensis.

Prioratus sancti Flori Cluniacensis.

Abbatia Monialium de *Casis*.

Prioratus de *Chantejou* Casæ Dei.

Prioratus de *Laniac* Casæ Dei.

Prioratus de *Vaillac* Cluniacensis de Volta Cluniac.

Prioratus de *Maserat*.

Abbatia Casæ Dei, vel Prioratus de *Saillans*.

Prioratus de *Casma* Casæ Dei. Usque huc possumus conduci sine expen-

O C T O B .

- 23 Die Jovis apud *Becay* Prioratum de *Mozac* Ord. Clun.
- 24 Die Veneris ad sanctum Germanum de Fossatis Prioratum de *Mozac*.
- 25 Sabbato apud *Ris* Prioratum conventualem Cluniac.
- 26 Dominica apud Landosium cum Capitulo.
- 27 Die Lunæ apud *Goillac* cum Priore Casæ-Dei.
- 28 Die Martis apud Vilionium cum Capitulo.
- ^{suprà Mais-} 29 Die Mercurii apud *Mainçac* * Prioratum sancti Launomari Blesensis: ^{fat, pag.} exinde venit in Bituriam per naves. ⁶¹⁶

Hæc sunt loca quæ dominus Bituricensis non visitavit in ista visitatione.

Prioratus de *Veriac* Abbatix Ebrolicensis.

Prioratus de *la Crofille & Douquart*, qui ad unam procurationem tenentur.

Prioratus de *la Mongie* Abbatix Menantensis

Prioratus de *Chambonet* Abbatix Masciacensis.

Prioratus de *Baville* Abbatix sancti Iulidii.

Prioratus de *Calves* Abbatix Salinarum.

Prioratus de *Mauriac*, qui subest Abbatix sancti Petri Vivi Senonensis, & est ibi Decanus.

Prioratus de *Drinac* Abbatix Auriliacensis.

Abbatia Monialium S. Benedicti de *Brejac*.

Prioratus de *Ploes*.

Abbatia Auriliacensis vacabat Abbatia anno 1291, circa Pascha.

Prioratus de *Charmel* Ord. de Corona.

Prioratus de *Bredon* Abbatix Moissiacensis.

Prioratus sancti Flori Cluniacensis.

Abbatia Monialium de Casis.

Prioratus de *Chantejou* Casæ Dei.

Prioratus de *Laniac* Casæ Dei.

Prioratus de *Vaillac* Cluniacensis de Volta Cluniac.

Prioratus de *Masérat*.

Abbatia Casæ Dei, vel Prioratus de *Saillans*.

Prioratus de Casma Casæ Dei. Usque huc possumus conduci sine expen-

lis. Exinde apud Clarum-montem,
exinde apud *Iauzarz* Abbatia sancti
Illidii, exinde cum Capitulo de
Arcona, exinde cum Priore de Vi-
chiaco, de Volta cum Abbatissa de
Bleolle, exinde apud *Comps*. Item
omisit Prioratus de *Fornox*, de *Sallart*,
de *Martvillac* de S. Sindulfo, de *Chem-
bron*, qui omnes sunt in compositio-
ne facta inter Archiepiscopum Bitu-
ricensem & Abbatem Casæ-Dei.

Anno M CC XC.

SEPT.

- 25 Anno 1290. die Veneris ante festum
B. Michaëlis intravit dominus Bitu-
ricensis diocesim Lemovicensem
causâ visitationis. Et primò declina-
vit ad Abbatiam de Columba Ord.
Cistert.
- 26 Sabbato equitando 6 leucas venit
apud Daurancum, receptus à Capi-
tulo.
- 27 Dominica equitavit 6 leucas, ve-
nit ad Abbatiam Stirpensem Ord. S.
Augustini.
- 28 Die Lunæ fuit ibi ex gratia.
- 29 Die Martis festo S. Michaëlis equi-

- tando 3 leucas ad Petrusiam Prioratum Burguliensis Monasterii : & est ibi Conventus novem Monachorum.
- 30 Die Mercurii equitando 5 leucas venit apud S. Junianum.
- 1 Die Jovis equitando 2 leucas ad Rumpem-Cavardi Prioratum de Caroso. OCTOB.
- 2 Die Veneris equitando 3 leucas ad Salas Prioratum Conventualem Ord. S. Augustini.
- 3 Sabbato equitando 2 leucas apud Buxeriam Prioratum conventualem de Clusa.
- 4 Dominica equitando 3 leucas apud Nantronium Prioratum de Karrosio.
- 5 Die Lunæ equitando 6 leucas apud Apem Prioratum Monast. S. Aug. Lemovicensis.
- 6 & 7 Diebus Martis & Mercurii fuit ibi apud Calucium.
- 8 Die Jovis equitando 5 leucas venit apud Solemniacum Abbatiam Ord. S. Bened.
- 9 Die Veneris venit Lemovicas in Abbatiam S. Augustini.
- 10 Sabbato apud sanctum Martinum.
- 11 Dominica apud Aureliacum Prioratum Ord. S. Bened.

Anno M C C X C I.

Anno 1290 Dominica secunda Quadra-
gesimæ de castro suo de Navis equi-
tando per 7 leucas, venit ad Bellam-
aquam Abbatiam Cistert.

Die Lunæ equitando 4 leuc. apud E-
vahonium præposituram Ord. S. Au-
gustini.

Die Martis equitando 1 leucam apud
Cambonum præposituram Ord. S.
Benedicti.

Die Mercurii equitando 3 leucas apud
Rugniacum Prioratum Evahonen-
sem.

Die Jovis equitando 2 leucas apud Me-
macum Prioratum de Soviniaco Clu-
niac. Ord.

Die Veneris equitando apud Bonum-
locum Abbatiam Ord. Cistert.

Sabbato equitando 4 magnas leucas a-
pud Albuconium Prioratum Cambo-
nensis Monasterii.

Dominica 3 Quadagesimæ equitando
unam leucam ad Monasterium Ro-
siliense. Erat Annuntiatio B. Mariæ.

Die Lunæ equitando 1 leucam apud Fe-
letinum Prioratum Monasterii Cam-
bonensis.

ADNOTATIONES

EXCERPTA hæc inveni in membranis nostri Claudii Chantelovii, qui ea sine dubio descripserat ex authentico instrumento Visitationis Simonis de Belloloco Archiepiscopi Bituricensis. Instrumentum istud *in archivis Episcopalibus* suo tempore adservatum fuisse, tradit auctor Patriarchii Bituricensis in cap. 74, nempe Christophorus Ulierdemus Sulpicianus Monachus, ut plerique; aut certe Benedictus Vernerius ejusdem loci Cœnobita, ut alii sentiunt: quorum ille anno M D LXIII mense Maio, hic mense Octobri anni M D LVII decessisse fertur. Hanc visitationem aggressus est Simon à mense Martio anni M CC LXXXIV, quod tempus ad finem anni superioris scriptor revocat secundum veterem calculum, quo is usus est. Visitationis socios habuit Simon Johannem Monasterii S Sulpicii Bituricensis Abbatem, & *alios plures viros cum scientiâ, tum moribus præditos*, inquit Patriarchii scriptor. Johannes Simonis frater erat, ut patet ex instrumento visitationis ad annum 1285. Ex his porro excerptis illud utilitatis derivari potest, quòd Monasteria & Prioratus provinciarum Bituricensis & Burdegalensis, locorumque intervalla in eis designentur; referanturque nonnulla observatu non indigna.

In his occurrit illud, quod scribitur de Simonis accessu in Monasterium Silvæ-majoris, ubi *quia non comedebantur in corpore Abbatia*

carnes, Archiepiscopus cum sociis suis comedit *carnes supra portam*. Illud enim à majoribus nostris Regulæ servantioribus religiose cautum est, ne sæcularibus etiam personis, quantumvis dignitate præstantibus, concederetur carniū esus intra Cœnobii cancellos. Hinc Gregorius Papa IX, referente Matthæo Parisio, sub finem anni 1240, Ottoni Cardinali & apostolicæ Sedis in Angliâ Legato mandavit, quatenus *cibis regularibus*, cum ad visitandos Cistercienses accederet, esset *contentus absque esu carniū*, quas ille ab his exigere volebat cum pecuniaria procuratione.

In visitatione diœcesis Claromontensis anno M CC LXXXIV facta, Simon Archiepiscopus die quarta Aprilis ad *Teilledé*, Latine *Teclatæ*, Prioratum Casæ-Dei accessisse dicitur. Hic locus olim Abbatia fuit, habuitque Moderatum Abbatem sub finem sæculi VII, ut lego in actis S. Boniti, ubi *Moderatus Teclatensis Monasterii Rector* laudatur. Hunc locum de Camalariensi Monasterio, ubi sancta Thecla olim requievit, ex conjectura interpretatus est Johannes Savaro in lib. 2 de ecclesiis diœcesis Claromontensis. quam conjecturam emendat superius instrumentum. Memoratur item Prioratus *de Teilledé* ad annum M CC LXXXVII die 13 Maii. Camalariensis verò ecclesia sæcularis, *Chamalieres*, die 16 Aprilis ejusdem anni. *Teclatæ* porro locus est haud procul à Riomago versus Cambidobrum opidulum, *Combronde*.

A N A-

ANALECTA POETICA.

ANGILBERTI
ABBATIS CORBEIENSIS
VERSUS

Ad LUDOVICUM Regem Francorum,
CAROLOMANI fratrem,

*In librum S. AUGUSTINI de Doctrina Christiana
eidem Regi dono missum.*

Hic Augustini Aurelii pia dogmata fulgent,
Quæ de doctrina edidit almifica. [nestè,
Hæc tibi multa docent, Lector, quod quæris ho-
Si replicare cupis scripta sacrata libri.
Veterum Analæct. Tom. II. Tc

Hujus enim corpus parvum quod cernitur esse,
 Continet insertos quattuor ecce libros.

Primus enim narrat Christi præcepta tenere,
 Quæ servare Deus jussit in orbe pius:

Rebus uti sæcli insinuans præsentibus aptè,
 Æternisque frui rite docet nimiùm.

Edocet & signis variis, rebusque secundus,
 Qualiter aut quomodo noscere signa queant.

Tertius ex hisdem signis verbisque nitescit,
 Quid sint, quid valeant, quæve vitanda canit.

Tunc promit quartus librorum dicta priorum,
 Quid res, quid signa, quid pia verba docent.

Qualiter & possint cuncta intellecta referre,
 Magno sermone intonat ipse liber,

Summissè, pariter moderatè, granditer atque.
 Lector, perlecta dic, Miserere Deus.

Hunc Abbas humilis jussit fabricare libellum
 ANGILBERTUS enim vilis & exiguus:

Quem daret ille pio cælesti numine fulto

 HLODOÏCO Regi, qui est pius atque humilis,
Qui sanctæ sophiæ certat rimare secreta,

 Nobilis ingenio, nocte dieque simul.

Quicquid etiam domini ac fratris præclarus amator
 Ingenti dictu permanet ore pio.

Quem Deus omnipotens multos feliciter annos
 Glorificet, servet, diligat, ornet, amet.

Et in fine.

Hæc perlecta pii lector doctrina Patroni,
 In primis Domino totum qui condidit orbem,
 Devotè laudes jugiter perfunde benignas.
 Qui mare fundavit, cælum, terramque creavit,
 Omnia qui numero, mensura ac pondere clausit.
 Per quem cuncta manent, vel per quem cuncta
 manebunt,
 Quæ sunt, quæ fuerant, fuerint, vel quæque
 futura.

Ipso iterum magnas Domino perfundito grates
 Pro tali ac tanto, casto, doctoque magistro,
 Ordine sub digno scripsit qui talia nobis.
 CHLODUVICI Regis precibus memorare benignis,
 Nomine qui est dignus divino ac munere fretus,
 Laudibus almificis ingenti & mole coruscans.
 Cui Deus omnipotens multos feliciter annos
 Hic piè concedat felicia regna tenere. [les
 Cum quo conjugium, prolem, cunctosque fide-
 Dignetur regere cælorum Rector ab axe,
 Et post hunc cursum cælestia scandere regna, &c.

ADNOTATIO.

HORUM versuum priores exstant initio, posteriores
 in fine librorum S. Augustini de Doctrina Christia-
 na in codice Corbeiensi, quem Angilbertus seu Engilber-
 tus ejusdem loci Abbas in gratiam Ludovici Francorum
 Regis describi curavit anno DCCC LXXX aut insequente.

T t ij

Id sive præstiterit Angilbertus rogatu Principis, sive eo inconsulto; arguit sanè Ludovicum in sacras litteras rectè affectum fuisse, cui non aliud magis gratum munus, quàm hosce S. Augustini libros Angilbertus fore existimavit. Ubi observare convenit, lectionem sacram priscis Francorum Regibus aliquando familiarem fuisse. Hinc Adalbero Laudunensis Episcopus Rotbertum Regem hortatur ad legendos Augustini, Dionysii dicti Arcopagitzæ, & Gregorii Magni libros.

E P I T A P H I A.

I.

O R I G E N I S.

Ille ego ORIGENES doctor verissimus olim,
 Quem primum fidei gratia clara dedit.
 Si mihi credere vis, libros tot milia scripsi,
 Quot legio missos mittit in arma viros.
 Nulla meos umquam tetigit blasphemia sensus,
 Sed probus atque vigil, tutus ab hoste fui.
 Sola mihi casum Periarchôn dicta dederunt.
 His me conjectum undique tela premunt.

II.

HILDINI & HATTONIS

Episcoporum Viridunensium.

Sim licèt angustum lapidis sub regmine bustum;
 Sum tamen eximium valde domicilium,

Episcoporum complectens ossa duorum;
 Es, Hildine, prior, Hattoque posterior.
 O Deus omnipotens, cœlestia gaudia donans,
 His piè subvenias, quos simul hîc socias.

111.

BERENGARI I.

Episcopi Viridunensis.

Cultus justitiæ, clarum quoque dogma sophiæ,
 Clauditur hac urna, perfunctus luce diurna.
 Præsule sub tanto monachilis cœpit hîc ordo,
 Qui dulces Domino laudes serit in decachordo.
 Hic Berengarius humiles se subdit ad actus,
 Dum Monachus factus, priscû cōmutat honorē
 Præsulis. Augusti dum tandem lumina currunt,
 Extremum fidus pridie est sortitus in Idus.

IV.

RAIMBERT I.

Viridunensis Episcopi.

Plebs Viriduna tuis gaudē decorata patronis,
 Quorum tu cineres servastibi, sed polus ignes.
 Quos inter felix Præsul, RAIMBERTE, quiescis.
 Te veteres ponit structore, novosque resumit.
 Hæc ædes motēs, in qua noctuque diuque
 A Monachis laudes divinæ vociferantur.
 Hierusalem vadis, sed vadens sidera scandis,
 Tex-deno Aprilis de carcere corporis exis.

T t iij

Mente tibi fixi cruce corporis æmule Christi.
 Bellagrada prius tenuit resolubile corpus;
 Postea Viridunum BERNERI ardore relatum;
 Hicque sepulcra tuis donantur debita membris.

V.

RICHERI

Viridunensis Episcopi.

Præfulis indigni, JESU, miserere RICHERI,
 Quem reprobum meritum vergit ad interitū.
 Nempe levi cura neglexi publica jura,
 Invigilans legi segniter, atque gregi.
 Per te spero tamen veniā, scelerūque juvamen.
 Qui legis hoc carmē, dic, rogo, lector, Amen.

VI.

MATHILDIS

Comitissæ Saxonie.

Stemma magnorum MATHILDIS erat titulorum;
 Felicem pariendo Duci sobolem GODEFRIDO.
 Vivēs multa dedit Christo, ac moriendo reliquit.
 Edidit Ecclesiæ te, Præsul ADALBERO, nostræ,
 Inde Duces, Comitesque duos, qui nobilitatis
 Ecclesiæque decus nituerunt & decus aula.

VII.

LUDOVICI

Comitis ac Monachi.

Heu LUDOVICE Comes, patriæ dulcissime fomes,
 Et pacis sobolés, hîc te premit aspera moles.
 Hæccine falsorum fastus compensat honorum,
 Quòd jaces exemptus, patriæ pro pace peremptus?
 Sed bene quis moritur, cùm pro pietate feritur.
 Ergo cruentatus, habitum sumis Monachatus:
 Sicque perornatus reperis cælestia gaudens.
 Ætherei cives hunc consociant requici.

VIII.

HERMANNI

Ex Comite Monachi.

Mausoleo HERMANNUS tegitur conclusus in isto,
 Nobilitate cluens, generosa stirpe refulgens,
 Princeps magnificus, diva pietate refertus,
 Justitiâ validus, recto moderamine cautus:
 Et qui militiæ flos exstitit atque lucerna,
 Ecclesiæ soboles, procerumque industrius heres,
 Speque salutifera contemnens terrea cuncta.
 Ductus amore Dei, sacratæ religioni
 Subdit se, extremum mox librat ad æthera statum.
 Junius hunc quinto subvexit ad astra Kalendas.

T t iij

I X.

L I C T A R D I

Comitis, dein Monachi.

Nomine Licardus, Comes hinc pausat tumulatus,
 Imperiale decus, Contradi stirpe creatus.
 Sed post tale decus, vestem sumit Monacharûs,
 Et sua devotus dat, centenis cumulatus,
 Pauper pauperibus, Christo dives sociatus.
 Exorare Deum pro se sit quisque paratus.
 Maio mortuus est, atque in hac æde sepultus.

X.

G E L D U I N I

Ex Comite Monachi.

Post senium fessus, jaces isthic funere pressus
 Gelduine Pater, monachili schemate Frater.
 Te; Comes illustris, divus perflaverat ignis;
 Qui dum vixisti, Monachatum sic coluisti;
 Ut Domino gratus, confratribus esses amatus.
 Unde Dei pietas tandem dedit has tibi metas,
 Tot tantisque bonis præstans gaudere patronis,
 Quorum nunc meritis socieris sine beato,
 In regno supero cumulatus schemate vero.

ADNOTATIONES IN EPITAPHIA.

IN EPITAPHIUM I.

HABENTUR hiversus initio librorum Periararchon in veterrimo codice Corbeïensi cum hac inscriptione, TITULUS ORIGENIS SUPER TUMULUM A SEIPSO COMPOSITUS. immo potius à quodam studio in persona Origenis.

IN EPITAPHIUM II.

DE Hildini electione ita scribit Bertarius Presbyter Virdunensis in Historia Episcoporum Virdunensium, & post eum Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico. *Defuncto HERILANDO Antistite abiit pars Cleri & plebis Virdunica ad Ludovicum Imperatorem anno DCCC XXVII, & petierunt sibi dari dominum HILDINUM de Allemannia virum bonum & sanctum, qui in episcopatu suo multas ecclesias construxit, & multa bona operatus est. Idem Hugo Hildini obitum refert anno DCCC LI Idibus Januarii, additque cum Bertario, eundem sepultum fuisse in crypta sancti Vitoni, exactis in episcopatu viginti quatuor annis.*

Hildino successit HATTO, post cujus excessum anno DCCCC XXV dominus & sanctissimus Pater Berardus Episcopus factus est, inquit Bertarius Presbyter, qui ab ipso educatus est.

Obiit Hatto Kalendis Januarii , sepultus item
in crypta sancti Vitoni, *juxta corpus Hildini.*

IN EPITAPHIUM III.

Anno dcccc xl , restante Hugone Ab-
bate, sedi Virdunensi admotus est Berengarius,
ortu Saxonicus , Ortonis Imperatoris consan-
guineus, qui basilicam sanctorum Apostolorum
Petri & Pauli , in qua requiescit corpus beati
Vitoni , meliorem in statum reduxit, auxit, &
ornavit; ibidemque Monachos Clericorum loco
substituit, præfecto Abbate Humberto ex Tul-
lensi Monasterio sancti Apri.

IN EPITAPHIUM IV.

Heimonem Virdunensem Episcopum excepit
Raimbertus seu Rambertus , anno Incarnatio-
nis dominicæ m x x i v, qui Hierosolymam profi-
ciscens in villa Bellagrada obiit anno m xxxviii,
pontificatus sui anno x i v, quo ex loco Virdu-
num tempore Richardi successoris relatus à Cle-
ricis Bernero & Bernardo , *in ecclesia sancti*
Martini & sancti Agerici à se incepta honorificè
sepultus est, Baldrico Abbate. Hæc ex Hugone
& ex continuatione Historiæ Virdunensium
Episcoporum.

IN EPITAPHIUM V.

Laurentius de Leodio in continuatione Historiæ Episcoporum Virdunensium, anno, inquit, dominica Incarnationis M LXXXVIII, post Theodericum electus est Decanus Mettensis Ecclesiæ RICHERUS, vir pius & honestus. Moritur anno M CVII, sepultus apud sanctum Vitonum ante altare sancti Laurentii. Idem suum ipsius epitaphium composuit.

IN EPITAPHIUM VI.

MATHILDIS, Saxonia Comitissa, ait anonymus Monachus Historiæ Virdunensium Episcoporum continuator, Monasterio sancti Vitoni ornamenta plura contulit, crucibus & tabulis aureis, & textu, cum filio Comite HERIMANNO altare decoravit. Hæc Comitissa Comiti GODEFRIDO copulata, quinque filios ex ipso genuit, videlicet ADALBERONEM nostra civitatis post Wicfridum Episcopum, & FREDERICUM & HERIMANNUM Comites; duos quoque Ducatus, prosapia pollentes, GODEFRIDUM atque GOZELONEM. Decessit circiter annum M IX, humata in Monasterio sancti Vitoni.

IN EPITAPHIUM VII.

Ludovicus Chisneïensis Comes, filius Otonis Comitis, tempore Raimberti Episcopi,

cujus est epitaphium quartum , à Bullionensibus militibus Godefridi Ducis , cui Imperator urbis Comitatum abstulerat , quem Richardo Virduvensi Episcopo tradiderat , intra urbem oppressus , eo quod illum episcopalis auctoritas *prædicto Comitatu præfecisset* , extinctusque est , monastico habitu (pro more illorum temporum) ante extremum halitum accepto. Ejus obitus contigit sub annum M XXV , sepultura in ecclesia sancti Vitoni.

IN EPITAPHIUM VIII.

Herimannus filius fuit Godefridi Comitis , cognomento Gibbosi , & Mathildis , de qua supra in epitaphio sexto , frater Frederici Monachi , cujus epitaphium retuli in Analektorum tomo I. *Prædictus Herimannus tradidit beato Vitono Rogeri-curien* , &c. ut legitur in continuatione Historiæ Episcoporum Virduvensium , quæ in Spicilegii tomo XII , unâ cum Bertarii & Laurentii Monachi historia vulgata est.

IN EPITAPHIUM IX.

Eodem tempore vivebat Comes Liëardus , aliis Lietardus , Conradi Imperatoris nepos , qui *Bailodium* Monachis Cœnobii sancti Vitoni tradens , sub Richardo Abbate in eodem loco factus est Monachus , testante Continuatore mox laudato.

IN EPITHAPHIUM X.

Gelduinus Comes pater fuit Waleranni Ab-
batis Cœnobii sancti Vitoni , & Hugonis Epi-
scopi Lingonensis , qui à Leone Papa IX in Re-
mensi Concilio depositus est , referente Hugo-
ne Abbate. Sepultus est Gelduinus in Monaste-
rio sancti Vitoni , quo ex loco eruditus ac reli-
giusosus vir Bartholomæus Senocus , nunc in san-
cti Agerici Abbatia Prior , præmissa octo epi-
taphia mihi suppeditavit.

VETERES LITANIÆ

ANGLICANÆ,

à mille annis editæ.

K Yrie eleison.	Sancte Gabriel, or.
Christe eleison.	Sancte Raphaël, or.
Christe audi nos.	Omnes sancti An-
Christe audi nos.	geli, orate.
Christe audi nos.	Omnes sancti Ar-
Sancta Maria, ora.	changeli, orate.
Sancta Maria, ora.	Omnes sancti cho-
Sancta Maria, ora.	ri novem Ordi-
<i>De Angelis.</i>	num cælestium,
Sancte Michaël, or.	orate pro nobis.

De Apostolis.

Sancte Petre, ora.	S. Felix,
S. Paule,	S. Laurenti,
S. Andrea,	S. Corneli,
S. Jacobe,	S. Cypriane,
S. Johannes,	S. Sebastiane,
S. Thoma,	S. Gervasi,
S. Jacobe,	S. Protasi,
S. Philippe,	S. Vincenti,
S. Bartholomæu,	S. Georgi,
S. Matthæu,	S. Dionysi,
S. Juda,	S. Maurici,
S. Barnaba,	S. Victor,
S. Mathia,	S. Johannes,
Omnes sancti cho-	S. Paule,
ri Apostolorum,	S. Donatiane,
orate pro nobis.	S. Rogatiane,
	S. Agustine,

De Martyribus.

S. Stephane, II ora	S. Cosma,
pro nobis.	S. Damiane,
S. Luca,	S. Romane,
S. Marce,	S. Cæsari,
S. Barnaba,	S. Marcelline,
S. Timothæu,	S. Pancrate,
S. Tite,	S. Nazari,
S. Philimon,	S. Benigne,
S. Clemens,	S. Symphoriane,
S. Syxte,	S. Hermes,
	S. Felicissime,

S. Abdo,	S. Martine,
S. Senes,	S. Samfon,
S. Tiburti,	S. Briocce,
S. Beate,	S. Melore,
S. Candide,	S. Branwalatre,
S. Bonifaci,	S. Patrici,
S. Nicomedis,	S. Brindane,
S. Menna,	S. Carnache,
S. Magne,	S. Gilda,
S. Ruphine,	S. Paterne,
S. Nabori,	S. Petrane,
S. Juvenalis,	S. Guinwaloce,
S. Beatrix,	S. Courentine,
S. Iacincte,	S. Citawe,
S. Martiniane,	S. Guoidiane,
S. Dremore,	S. Munna,
Omnes sancti cho-	S. Serwanc,
ri Martyrum,	S. Serecine,
orate pro nobis.	S. Guiniawe,
<i>De Confessoribus.</i>	S. Tutwale,
S. Leo,	S. Germane,
S. Sylvester,	S. Columelle,
S. Donate,	S. Paule,
S. Gregori,	S. Judicaile,
S. Agustine,	S. Mevinne,
S. Hieronyme,	S. Guoidwale,
S. Benedicte, II	S. Dircille,
S. Hilari,	S. Bachla,

S. Rawele,	S. Genufesa,
S. Racate,	S. Justina,
S. Lourierne,	S. Cristina,
S. Riacate,	S. Crispina,
S. Tohinnane	S. Crispiniana,
Omnes sancti cho-	S. Corona,
ri Confessorum,	S. Benedicta,
orate pro nobis.	S. Senentina,
<i>De Virginibus.</i>	S. Margareta
Sancta Maria, III	S. Blandina,
ora pro nobis.	S. Martha,
S. Felicitas,	S. Menna,
S. Perpetua,	S. Mathithia,
S. Agatha,	S. Perpetua,
S. Cecilia,	S. Concordia,
S. Agnes,	S. Julitta,
S. Anastasia,	S. Sinclita,
S. Petronilla,	S. Soffonia,
S. Eufemia,	S. Crescentia,
S. Savina,	S. Donata,
S. Scholastica,	S. Juliana,
S. Eugenia,	S. Portuna,
S. Sussanna,	S. Victoria,
S. Appra,	S. Tarfilla,
S. Columba,	S. Emiliana,
S. Tecla,	S. Trifina,
S. Ninoca,	S. Brigida,
S. Ticiawa,	Omnes sancti cho-
	ri

- ri Virginum, orate pro nobis.
 Omnes Sancti, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Angeli, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Archangeli, intercedite pro nobis.
 Omnes sanctæ Virtutes, intercedite pro nobis.
 Omnes sanctæ Potestates, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Principatus, intercedite pro nobis.
 Omnes sanctæ Dominationes, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Throni, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Cherubim, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Seraphim, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Patriarchæ, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Prophetæ, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Apostoli, intercedite pro nobis.
 Omnes sancti Martyres, intercedite pro nobis.

Omnes sancti Confessores, intercedite pro nobis.

Omnes sanctæ Virgines, intercedite pro nobis.

Omnes Sancti, intercedite pro nobis.

Ut per vestras orationes adipiscamur sine fine regnum cælorum Domino volente per omnia sæcula sæculorum.

Propitius esto, Parce nobis Domine.

Propitius esto, Libera nos Domine.

Ab omni malo, Libera nos Domine.

Ab omni inmunditia cordis & corporis,

Libera nos Domine.

A morbo malo, Libera nos Domine.

Ab hoste malo, Libera nos Domine.

Ab insidiis diaboli, Libera nos Domine.

A persecutione inimici, Libera nos Domine.

A periculo mortis, Libera.

A ventura ira, Libera.

Per adventum tuum, Libera.

Per Nativitatem tuam, Libera.

Per Baptismum tuum, Libera.

Per Passionem tuam, Libera nos Do-

mine.

Per Crucem tuam, Libera nos Domine.

Per Resurrectionem tuam, Libera nos

Domine.

¶ V.

ANALECTA. 265

Per Ascensionem tuam, Libera nos Domine.

Per descensionem Spiritus sancti, Libera nos Domine.

Peccatores, Te rogamus, audi nos. III

Ut pacem nobis dones, Te rogamus, audi nos.

Ut vitam atque sanitatem nobis dones, Te rogamus, audi nos.

Ut nobis in bonis operibus perseverantiam dones, Te rogamus.

Ut nos in vera fide & religione conservare digneris, Te rogamus.

Ut Ecclesiam Catholicam conservare digneris, Te rogamus.

Ut Regem & Episcopum nostrum conservare digneris, Te rogamus.

Ut vitam & sanitatem eis dones, Te rogamus, audi nos.

Ut populo Christiano pacem & unitatem largiri digneris, Te rogamus, audi nos.

III Ut fructum terræ nobis dones, Te rogamus, audi nos.

III Ut cæli serenitatem nobis dones, Te rogamus, audi nos.

III Ut pluviam opportunam nobis dones, Te rogamus, audi nos.

Ut caritatem nobis dones, Te rogamus,
audi nos.

Ut nobis veram pœnitentiam concedas
agere, Te rogamus.

Ut Clerum & plebem Anglorum con-
servare digneris, Te rogamus.

Ut universalem congregationem Sancto-
rum conservare digneris, Te rogamus,
audi nos.

Ut eam in vera Fide & religione con-
servare digneris, Te rogamus.

Ut nobis misereri digneris, Te roga-
mus, audi nos.

Ut nos exaudire digneris, Te rogamus.
Fili Dei, Te rogamus.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi,
Miserere nobis.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi,
Parce nobis Domine.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi,
Dona nobis pacem.

Christe audi nos. III

Kyrie eleison. III

Christe eleison. III

Oremus. Pater noster.

Hæc Oratio post Litaniæ canitur.

MAGNIFICIS mirificisque orationibus atque meritis recensitorum Patriarcharum , Prophetarum , atque Apostolorum , plurimorumque Martyrum , vel electorum , atque Confessorum omnium , petimus & oramus , ut quemadmodum eorum nomina vel memoriam in hoc sæculo memorari & recitare frequentamus : ita atque ipsi pro nobis in regnis cælestibus affectuales ac privatas preces fundere dignentur , ut à Deo veniam & indulgentiam impetrare atque obtinere , & eorum desiderandam & aspiciendam speciem & gloriam in regno Dei videre , & congaudere mereamur , præstante Domino nostro JESU-CHRISTO , cui est honor , & potestas , & imperium , unà cum Patre atque Spiritu-sancto in sæcula sæculorum. Amen.

ADNOTATIONES.

VETRES, hæc Litaniæ, quæ una cum libro Psalmorum in membraneo codice Remigiana apud Remos Bibliotheca continetur, hic, subijcere valum est operæ pretium, tum quia Sanctos exhibent plerisque ignotos, qui apud Anglos antiquitus publico honore colebantur: tum quia argumento à me, inde pro monachatu Gregorii Magni superius adducto faciunt fidem. Anglicanas dicere non vereor, non solum ob veteris codicis characteres semi-Saxonicos, & nomina Sanctorum plurimum Britannica sibi Anglicana; sed maxime propter illam obsecrationem, quæ adhibetur sub finem Litaniarum, *Ut Deus Clerum & plebem Anglorum conservare dignetur.*

Earum antiquitatem probat in primis vetustas Remigiani codicis ab annis prope nongentis exarati. Deinde Sanctorum ætas, quorum suffragia postulantur: ex quibus nullus est medio sæculo septimo inferior. Ad hæc, quod multi Sancti apud Anglos, sub finem sæculi septimi & octavi maxime celebres, in ipsis Litaniis omittuntur, scilicet Guthbertus, Wilfridus, Aidanus, Aldhelmus, Ethildrita, ut taceam Mellitum, Laurentium, Paulinum, Columbanum, Biscopum, Ceolfridum, Theodorum, Hadrianum, Bedam & alios. Ex quibus infero, Litaniæ istas labente sæculo septimo in Anglicana Ecclesia usitatas fuisse. Unum huic

sententiæ obijci potest, nimirum Augustinum proximo post Gregorium loco nominari. quod videtur emanasse ex decreto Concilii Cloveshovienſis anno MCC XLVII celebrati: in cuius capitulo 17 constitutum est, *ut dies depositionis sancti Augustini Archiepiscopi*, qui ad gentem Anglorum à Gregorio prædicationis gratiâ missus est, *ab ecclesiasticis & monasterialibus feriatus haberetur*; ejusque nomen *in Litania decantatione post S. Gregorii vocationem semper diceretur*. Ego verò concedo, sanctum Augustinum, qui in prædictis Litanis memoratur, non esse magnum illum Ecclesiæ Doctorem, sed alium cognominem, Gregorii Magni discipulum, & Anglorum Apostolum, quem in Litanis Anglicanis omissum fuisse nequaquam veri simile est. At nihil vetat, Augustinum hunc sæculo septimo in publicis Litanis apud plerasque Anglorum ecclesias invocatum fuisse: tametsi nullum ejus rei decretum præcessisset. Sic enim in Ecclesiæ ritibus usu venire solet, ut quod prius in quibusdam ecclesiis usurpatum est, communi dein Episcoporum decreto confirmetur, totique uni provinciæ sive regno approbetur. Denique etiam permissio hunc Augustino locum in præmissis Litanis tributum fuisse ob decretum Concilii Cloveshovienſis; repono, id nihil detrudere earundem Litaniarum antiquitati, prout à me superius asserta est. Cum enim scriptor amanuensis veteres Litanias sæculo septimo usitatas paullo post Concilium Cloveshovienſe describeret; nil mirum, si Augustinum

V u iiii

post Gregorium inseruerit, Concilii statuto hac in re obsequutus. Neque par est ratio de Cuthberto, aliisque celebrioribus Sanctis superius laudatis : qui etsi publico tum cultu honorarentur, nulla tamen Anglicanæ Ecclesiæ lex exscriptorem adegit, ut vetustis ac pridem receptis Litanii recentiores Sanctos pro arbitrio suo adscriberet.

Ex his porro validissimum argumentum pro Benedictinæ Regulæ in Anglia propagatione, quæ invictis aliunde testimoniis demonstrata est, deduco. siquidem in publicis Anglicanæ Ecclesiæ Litanii unus ex omnibus monasticæ vitæ institutoribus sanctis laudatur Benedictus, non Antonius, non Pachomius, non Basilius, non Augustinus, non Cæsarius, non Æquitius, non Aurelianus, non denique Columbanus. Unde consequens est, sæculo septimo desinente vitæ monasticæ fundatorem apud Anglos unum audiisse Benedictum, cujus nempe Regulam Augustinus in eam insulam invexerat. Accedit, quod in dictis Litanii sancti Benedicti nomen bis reperi præscribitur, magnâ sanè singularis honoris ac venerationis prærogativâ, quæ nulli alii Sancto, præterquam S. Stephano & beatæ Mariæ virgini Deiparæ usque tertio laudatæ concessa est. Hic verò tam singularis S. Benedicti apud Anglos cultus, sine dubio processit ex commendatione tam Gregorii, quàm Augustini, qui ambo S. Benedictum præceptorem ac institutorem suum venerantes, eundem sibi subditis affectum inspirarunt.

Neque dici potest, Augustinum aliâ quàm S. Benedicti Regulâ in Andreano Gregorii Cœnobio informatum fuisse, sed tamen ei ad Anglos in Britanniam abeuntî Gregorium præscripsisse, ut S. Benedicti Regulam in Monasteriis institueret. Nam præterquàm quòd hoc gratis & sinè fundamento adduceretur, ac naturali consecutione legitimè inferri debeat, Augustinum non secundum aliam, quàm quæ ab ipso in Anglia propagata est, Regulam in Cœnobio Gregoriano vixisse; illud præterea hoc argumento validissimè revincitur, quòd si alium à S. Benedicto vitæ religiosæ institutorem Romæ habuisset Augustinus, ejusdem (ut fit) cultum ac venerationem etiam apud Anglos non neglexisset. quod, puto, facilè concedent æquorum æstimatores. Cùm ergo inter vitæ monasticæ auctores unius S. Benedicti cultum Anglicanis Ecclesiis præscripserit, uti & Regulam Monasteriis; nullus jam dubitationi locus relinquitur, eum sub eadem Benedicti Regula Romæ duce Gregorio militasse. Hæc dixerim, non animo revocandi controversiam jam satis fusè agitatam; sed illustrandi argumentum, quod ex his Litaniis strictius ac brevius in Dissertatione mea exposui.

De aliis Sanctis, qui in his Litaniis memorantur, plerisque fere ignotis, plura hîc observare non vacat. Illud tantùm adverto, Columcillum eum esse, qui Columba Hiiensium Abbas fuit. & S. Margaretam, cujus in his partibus non adeo antiqua memoria videbatur, in præmissis Litaniis locum habere.

LITANIÆ CAROLINÆ.

K Riste audi nos. S. Symonis,
 Sancta Maria, ora. S. Judas,
 Sancte Michael, or. S. Tathei,
 Sancte Gabriel, S. Lucas,
 ora pro nos. S. Marci,
 Sancte Rafahel, or. *Nomina Martyrum.*
 Sancte Orihel, ora. S. Stephani, ora.
 Sancte Raguhel, or. S. Christe,
 Sancte Tobihel, or. S. Laurenti,
 Sancte Cherubim, S. Appoliti,
 ora pro nos. S. Clementis,
 Sancte Seraphim, S. Corneli,
 ora pro nos. S. Cypriani,
Nomina Apostolorum. S. Darie,
 S. Petre, ora pro S. Cosme,
 nos. S. Damiane,
 S. Paule, S. Lucie,
 S. Andrea, S. Quintini,
 S. Jacobe, S. Crispini,
 S. Johannis, S. Crispiniani,
 S. Thomas, S. Rufini,
 S. Philippe, S. Valerie,
 S. Bartholomei, S. Eugenie,
 S. Mathei, S. Vitalis,

ANALETA. 459

S. Gervasi,	2	S. Dionysii,	2
S. Provasi,	2	S. Eleutheri,	2
S. Nazari,	2	S. Rustici,	2
S. Juliani,	2	S. Saturnini,	2
S. Celse,	2	S. Victuri,	2
S. Symforiani,	2	S. Præcati,	2 f. Pancra-
S. Speusippe,	2	S. Timothei,	2
S. Eleusippe,	2	S. Apollinaris,	2
S. Melesippe,	2	S. Irasmi,	2
S. Antonine,	2	S. Quiriaci,	2
S. Polycarpe,	2	S. Longini,	2
S. Georgie,	2	S. Martine,	2
S. Christofori,	2	S. Eustatie,	2
S. Errice,	2	S. Agrippie,	2
S. Mauricii,	2	S. Theospis,	2
S. Victor,	2	S. Theagenis,	2
S. Felix,	2	S. Visentio,	2
S. Exuperi,	2	S. Babille,	2
S. Candide,	2	S. Melas,	2
fociis vestris sex	2	S. Patrocli,	2
millibus sexcen-	2	S. Fructuosi,	2
tis ac sexaginta	2	S. Eulogie,	2
quatuor validos,	2	S. Trisse,	2
intercedite pro	2	S. Leuce,	2
me peccatore in	2	S. Grillinice,	2
conspetu Do-	2	S. Magne,	2
mini mei JESU	2	S. Marcelline,	2
CHRISTI.	2	S. Feriole,	2

S. Mammès ,	S. Germani ,
S. Juste ,	S. Divitiani ,
S. Felicis ,	S. Medardi ,
S. Theofile .	S. Gildardi ,
S. Theoderite ,	S. Vedasti ,
S. Leudegarie ,	S. Amandi ,
S. Nicoftrate ,	S. Elegi ,
S. Claudie ,	S. Mammii ,
S. Egias ,	S. Audomari ,
S. Juvenalis ,	S. Richarii ,
S. Landeberte ,	Sancte
Omnes Martyres	S. Firmini ,
Domini mei JE-	S. Lupi ,
SU CHRISTI ,	S. Paulini ,
intercedite pro	S. Donati ,
me nimiùm pec-	S. Furfei ,
catore .	S. Gregorii ,
<i>Nomina Confessorum .</i>	S. Hieronymi ,
S. Helari , ora .	S. Ambrosii ,
S. Martini ,	S. Cæsarii ,
S. Honorati ,	S. Agustini ,
S. Bricii ,	S. Basilii ,
S. Albini ,	S. Frontoni ,
S. Aniani ,	S. Bantaridi ,
S. Sulpicii ,	S. Auduini ,
S. Austrigifili ,	S. Benedicti ,
S. Silvester ,	S. Columbani ,
S. Remedii ,	S. Vodoali ,

S. Leodardi,	S. Susanna,
S. Drauscii,	S. Spes,
Omnes Confesso-	S. Fides,
res Christi, in-	S. Caritas,
tercedite pro	S. Petronilla,
me.	S. Medrisma,

<i>Nomina Virginum,</i>	S. Solempnia,
Sancta Eugenia, or.	S. Balbina,
S. Eulalia,	S. Eugamina,
S. Agathe,	S. Potentiana,
S. Agnes,	S. Romola,
S. Cecilia,	S. Posinna,
S. Lucia,	S. Magra,
S. Dorothea,	<i>Nomina Sanctarum.</i>
S. Theudisia,	Sancta Anna, ora.
S. Columba,	S. Helisabeth,
S. Cristina,	S. Helena,
S. Marina,	S. Paula,
S. Tecla,	S. Radegundis,
S. Eufimia,	S. Nadalia,
S. Eufraxia,	S. Abrit,
S. Brigida,	S. Soffia,
S. Anastasia,	S. Marionilla,
S. Genovefa,	S. Concordia,
S. Reparata,	S. Susanna,
S. Perpetua,	S. Augusta,
S. Felicitas,	S. Leonilla,
S. Scolastica,	S. Junilla,

S. Claudius, 2
 S. Pelagia, 2
 S. Theopista, 2
 Sancti Angeli, 2
 Sancti Archangeli, 2
 Sancti Throni, 2
 Sanctæ Dominationes, 2
 Sancti Principatus, 2
 Sanctæ Potestates, 2
 Sanctæ Virtutes, 2
 Sanctæ Cherubim, 2
 Sanctæ Seraphim, 2
 Omnes Patriarchæ, 2
 Omnes Prophete, 2
 Omnes Evangeliste, 2
 Omnes Apostoli, 2
 Omnes Martyres, 2
 Omnes Confessores, 2
 Omnes Sanctorum, 2
 Propitius esto, Libera nos Domine. I H
 Propitius esto, Paze nobis Domine. I H
 Ab omni malo, Libera nos Domine. I H
 Peccatores, Libera nos Domine. I H
 Ut pascamur, Te rogamus, audi nos.
 Te precamur, Pater sancte, audi nos.
 Miserere, Pater sancte, audi nos.
 Pro Sacerdotibus, Te precamur.
 Pro omni gradu Ecclesiæ, Te rogamus,
 audi nos,

Indigni sumus, JESU-CHRISTE, au-
di nos.

Pro omni populo catholico, Te preca-
mus, audi nos.

Filius Dei, Te precamur, audi nos.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi,
Christe audi nos.

Kyrie eleison, III

Christus vincit, Christus regnat, Chri-
stus imperat, III

Exaudi Christe.

ADRIANO summo Pontifice & uni-
versale Papæ vita.

Redemptor mundi, tulo juva.

Sancte Petre, tulo juva.

Vel alius Sanctos, quales volueris.

Exaudi Christe.

KAROLO excellentissimo & a Deo co-
ronato, magno & pacifico Rege Fran-
corum & Langobardorum, ac Patri-
cio Romanorum vita & victoria.

Salvator mundi, tulo juva.

Sancte Johannis, tulo juva.

Vel alius Sanctus, qualis volueris.

Exaudi Christe.

PIPINO & KAROLO nobilissimis fi-
liis ejus vita. Sancti illius, quales vo-

lueris, tulo juva.

Exaudi Christe.

PIPINO Rege Langobardorum vita.

Sancti Mauricii, tulo juva.

Vel alius Sanctos, quales volueris.

Exaudi Christe.

CHLODOVIO Rege Aquitaniorum
vita.

Sancte Martine, tulo juva,

Vel alius Sanctus, quales volueris.

Exaudi Christe.

FASTRÆDANÆ Reginæ salus & vita.

Alias Virgines Christi, quales volueris.

Exaudi Christe.

Omnibus iudicibus vel cuncto exerci-
tū Francorum vita & victoria.

Sancte Remegii, tulo juva.

Christus vincit, Christus regnat, Chri-
stus imperat.

Kyrie eleison, Christe eleison.

Pater de cælis Deus, miserere nobis.

Filius Redemptor Deus, miserere no-
bis

Spiritus sanctus Deus, miserere nobis.

Qui es trinus & unus, miserere nobis.

Ipse idemque benignus.

Sancta Virgo Virginum, ora pro nobis.

Sancta Dei genitrix, ora.

Sancta Maria,

Sancte

Sancte Petre, ora.

Sancte Paule, ora.

Sancte Andreas, ora.

Omnes Sancti, orate pro nobis.

Gratiam tuam nobis concede, Domine.

Gaudium & pacem dona nobis, Domine.

Vitam & sanitatem concede nobis, Domine.

Ab inimicis nostris tuere nos, Domine.

Dona nobis, Domine, peccata nostra, parce nobis Domine.

Filius Dei, miserere nobis.

Kyrie eleison, Christe eleison.

Tu mihi, Christe, concede sororem, nomine ROTRUDEM, esse beatam, ut tibi semper serviat illa.

A D N O T A T I O N E S.

HAs Litanias superioribus ob argumenti & temporis affinitatem adjunxi. Carolinas voco, quod principatu Caroli Magni, Hadriano summo Pontificē, scriptæ sint, in Parthenone (ut quidem puto) beatæ Mariæ apud Sueffionas. Conjecturam ejus rei hanc habeo, non solum quia sanctos ejus urbis Episcopos, Bantaridum & Drauscium, dicti Parthenonis auctorem primum, celebrent hæ Litanæ : sed maximè quia sanctos Vodoalum & Leodardum, quorum ille Reclusus, hic Pistor in eodem Cæ-

nobis vixit ante saeculum nonum. Et tamen has Litanias ex mss codice Vefontionensi excepit, atque Acherio nostro transmissit vir doctus ac religiosus Petrus Franciscus Chiffletius Societatis Jesu. Quod de Rotunde Caroli Magni (ni fallor) filia in fine subditur, additamentum est fratris ejus aut sororis. In his Litanis barbaram Romanam linguam, qualis illo ævo in familiaris usu recepta erat, observare licet in his vocibus, *Tulo juva*, *Tulos juva*, ubi dicere solemus, *Tu illum*, *Tu illos*.

In recensione Sanctorum unum tantum observo, nempe inter sanctos Angelos invocari ORIELEM, RAGUELEM, ac TOBIELEM: quæ nomina, non *Angelorum*, sed *dæmonum*, esse definivit Zacharias Papa in Concilio Romano, quod contra Clementem & Adalbertum anno MCC XLV coactum est. Huc spectat eruditi viri Johannis Baptistæ Thiersii epistola Dissertationi *de retinenda voce PARACLETUS*, præfixa.

ADDENDA IN TOMO I.

PAG. 2 lin. 20 *post* editum, *lege* in Spicilegii
tomo VI, & in nova Conciliorum editione
Labbeana, ubi prolixius fragmentum Felici Za-
tarenſi Episcopo ſuffragium, &c.

Pag. 24 lin. *ultima post* conveniunt, *dele* *que*
ſequuntur *uſque ad finem* *Note*.

Pag. 25 lin. 23 & 24 *malorum*, *lege* *majorum*.
Ibid. lin. 26 *adde in margine*, * *al.* *pernoſcenda*
ſtudia liberalium artium.

Pag. 26 lin. 26 *adde ad marginem*, * *al.* *tra-*
ctatus *arque ſermones diverſorum catholico-*
rum Patrum.

Pag. 27 lin. 14 *dele* &c. & *adde ſequentes*
verſus premiſſo hoc titulo : PAULUS DIACONUS.

Utere felix	CAROLI Princeps,
Munere Chriſti	Atque togate
Pluribus annis,	Arbiter orbis,
Luxque, decuſque	Dardanidæque
Magne tuorum	Gloria gentis.

Pag. 29 lin. 15 *post* LXXXII, *adde*, & Colo-
niæ apud Matthæum Cholinum anno MDLVII,
tamen quia rariores ſunt ejuſmodi editiones. &c.
& lin. 18 *lege* Homiliarium hoc ab Alcui-
no adornatum eliminavit, ac in duo volumi-
na, &c.

Pag. 124 lin. 5 *lege* *designant*.

Pag. 132 lin. 16 *post* habeo, *adde*, Forſan iſ eſt

XX ij

Anastasius, cujus epistola de corpore & sanguine Domini exstat in Notis ad vitam Lanfranci, Geraldo Abbati inscripta. Hujus, &c.

Pag. 169 lin. 20 post auctorem, adde, Id disertè confirmat posterioris hujus libri editio Parisiis anno M D XXXIX apud Vascosanum adornata, atque in tres partes, sicut in codice Mettensi, distincta sub hoc titulo: **CONFESSIO THEOLOGICA TRIBUS PARTIBUS ABSOLUTA**. Cujus confessionis auctorem Vascosanus, aut alius quispiam, ex marginalibus quibusdam velut fugientibus veteris sui exemplaris adnotatiunculisprehendit fuisse dictum Johannem. quod de Johanne Cassiano perperam interpretatus est.

Pag. 202 lin. 18 & 19 post Diaconi, lege qui hunc quintum librum. *& pag. 204 lin. 17 pro* Cameraci, *lege* Atrebatii. *& pag. 205 lin. 27 pro* Cameracensi, *lege* Atrebatensi.

Pag. 209 lin. 2 lege, quæ pendent ante figuram, sive (uti apud Baronium ad annum 858 legitur) ante Sacramentum substantiæ carnis ejusdem Domini nostri JESU-CHRISTI. quasi diceret, ante figuram substantialem carnis Domini nostri JESU-CHRISTI, cum ad modum, quo Christus in epistola ad Hebræos dicitur figura substantiæ Patris: ad quem locum Anastasius hîc alluisse videtur. Si verò Baronii lectionem sequare, quam edendo Tòmo I secutus sum, aliâ (quam præferendam existimo) incon-sultâ; non minùs Catholicæ Fidei faver. Cur enim, &c.

Pag. 211 lin. 19 post Ephesino, addc, sub Cyrilli nomine, nimirum Alexandrini, cujus epistola ad Nestorium, ex qua Herigerus testimonium adducit, inter acta Concilii Ephesini relata est. Quid si, &c.

Pag. 254 lin. 4 pro Luscium lanuinum, lege Luscium Lavinium, & inter notas hanc appone suo loco. Is fuit Poëta maledicentissimus, de quo Terentius in Prologo Andriæ & Heautontimorumeni, ubi cum malevolum Poëtam tacito nomine appellat.

Pag. 327 lin. 26 post Lotharii, lege, quod fluvio Scaldi dividebatur à Flandria; in qua Ipræ, atque adeo territorium Iprensè, continebantur. Quapropter Robertus Lotharii regnum largè usurpassè dicendus est, eique territorium Iprensè, quod conterminum erat, attribuisse. Cetera dele.

Pag. 334 lin. 8 & 9 dele in pago Massiliensi, & lege in diœcesi Vapicensi,

Pag. 365 lin. 20 post Philosophiam, lege V. C. Hadrianus Valesius existimat Honorium Scholasticum, Jordanis Ravennatis Episcopi æqualem & amicum, cum omnino esse, quem Cassiodorus in cap. 25 de divinis lectionibus Julium Oratorem Cosmographiæ auctorem vocat; Nicolaus Faber, Ludovici XIII felicitis memoriæ Præceptor, Julium Honorium, apud Valesium in Præfatione ad Notitiam Galliarum, pag. 1 v. Jordanes verò, &c.

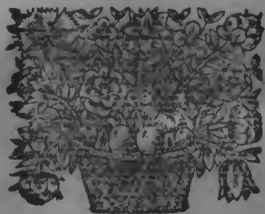
Pag. 367 post quatuor versus de Chintila Rege, qui desinunt in opem, dele triginta duos versus

694 VETERA ANALECTA.

*sequentes diversi argumenti , qui editi habentur
in collectione veterum epigrammatum & poëma-
tiorum.*

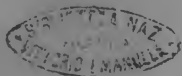
*Pag. 422 lin. 17 pro veteris , fortè legendum
uter is. & lin. 20 Metti lege Mettim.*

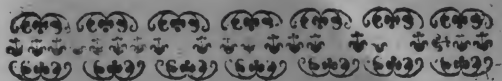
*Pag. 424 lin. 31 post ms. lege Ergo hic Wari-
nus à Durando Leodicensi Episcopo pauca ju-
gera sibi dari petierat cum aliqua in Leodicen-
si Ecclesia dignitate , aut qua alia , cujus insi-
gne erat vestis xerampelina. quæ cùm durus
Antistes Warino negavisset , ille iratus clam
Mettensem in urbem fugit , ubi cum Abbazia
sancti Arnulfi multas opes nactus est. Xerape-
linos ornatus Gemblacensis codex ita interpre-
tatur. *Xerapelina vestis* , &c.*

PARISIIS , E Typographia Viduæ
EDMUNDI MARTINI , viâ Jacobæâ,
sub aureo Solc & Sacrificio Abelis.

M DC LXXVI.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A

- A**BBATUM electio secundum S. Benedicti Regula 260, 276, 278, 405. Sacerdotium, 282.
Accusatio, ibid. Abbates aliquando non Sacerdotes, 342. Abbates Comitibus p̄lati, 411. Abbates quocumque p̄fecturam abjicere possunt aut debent, 441, 538. Abbates peregre profecturi, benedictione regulati muniebantur, 393. Coabbas Auriliaci, 232.
Abbo seu Abbo Fioriacensis Abbas, 179. Canones ab eo excerpti, 248 & seqq. Ejus opera, 337, 338. vexationes, 339, 340. cædes, 37.
Abonis- curtis villa, 414.
Abstinentie in Monasteriis etiam ab hospitibus servata, 633, 656.
Accusationis modus & conditiones, 323, 324, 325.
Acquiramenta, acquisitiones, 581, 587.
Actionarii, Agentes, 411.
Adalardus Episcopus Rotomagensis, 436.
Adalgirus, aliis Adalgarius, Adalgarius & Adalbertus, Auriliaci primus Abbas, 238, 245.
Adalhardus nobilis Lotharingus, 406.
Adalsinda exor Vvolfandi Comitis, Adalberti filia, 317, 381, 401.
Adelais Regina uxor Ludovici Crassi, 560. anni ejus in diplomate notati, 564.
Adelicia Comitissa Blesensis, 601.
Admortalizare, 612.

INDEX.

Adraldus Episcopus Carnutensis, & Abbas Bremerensis,	
<u>558</u>	
Adialdus II Abbas Auriliaci,	<u>241</u>
Ademarus è familia Cabannensi,	<u>140</u>
Advocati Ecclesiarum & Monasteriorum,	<u>249</u> , <u>255</u> .
Iis saepe infesti,	<u>256</u> . Reges Monachorum advocati
& defensores,	<u>249</u> , <u>341</u>
S. Ægidii Abbatia, sub qua Prioratus Malteolum,	<u>641</u>
<u>S.</u> Æquitii nomen Anglis incognitum,	<u>178</u> . Monaste-
ria ab eo condita,	<u>196</u> . Regulam non scripsit,
<u>198</u>	
Æra, V. Hera.	
Agedunum Abbatia, 627. sub qua Prioratus S. Pasce-	
ntii,	<i>ibid.</i>
Agnitio pro agnatione,	<u>542</u> , <u>55</u>
Aimericus Episcopus Carnutensis,	<u>554</u>
Aimo Abbas Tutelensis,	<u>239</u>
Albericus Cornutus Episcopus Carnutensis,	<u>523</u> . & q-
ctrina ejus & pietas,	<u>574</u> . is Regni consiliarius,
<i>ibid.</i>	
<i>Alleluia</i> dimittendum in Septuagesima,	<u>135</u> , <u>144</u>
Almannus Altvillarensis Monachus, vitæ S. Memmii	
scriptor,	<u>86</u> & <i>seqq.</i> index operum ejus,
<u>25</u>	
Alstadius seu Astedius S. Aredii nepos,	<u>60</u> . Vofienfis
primi Abbas, deinde Attanensis,	<u>67</u> , <u>68</u> .
Altare portatile,	<u>576</u>
Amalarii supplementum de officiis divinis,	<u>96</u> & <i>seqq.</i>
<u>188</u> . Is etiam Symposius dictus, Clericus, an Mo-	
nachus,	<u>140</u> , <u>141</u> . Romam Legatus,
<u>142</u>	
Amalricus Comes Montisfortis,	<u>606</u>
S. Amandi Abbatia in diocesi Petracoricensi,	<u>624</u>
Anacleti Papæ decreta,	<u>468</u>
S. Anatholii Cadureo translatio,	<u>382</u>
Angeriacum seu S. Johannis Angeriacensis Abbatia, V.	
S. Johannes.	
Angilbertus Corbeiz Abbas,	<u>657</u> , <u>658</u>
Anglia Abbatia apud Pictones,	<u>619</u>
Anglicanæ Litaniæ veteres,	<u>669</u>
Anni Reginz Franciæ cum annis Regis eodem in di-	
plomate notati,	<u>565</u>
Anniversarium sollemne,	<u>560</u> , <u>567</u> , <u>570</u> , <u>572</u> , <u>576</u>
& <i>seqq.</i>	

INDEX.

- S. Anbertus Episcopus Rotomagensis, [433](#)
 Ansellus Episcopus Laudunensis, [605](#)
 Ansfredus Abbas Pratellensis, [479](#)
 Anselmus Comes in Lotharingia, [189](#)
 S. Antonini Monasterium apud Ruthenos, [636](#), sub quo
 Prioratus Castucium, *ibid.* Najatum, [639](#)
 Apocrisiarius Monasterii, [292](#)
 Appellationes ad sedem Apostolicam, [326](#), [327](#)
 Archiclavus ecclesiæ, Thesaurarius, [371](#), [372](#)
 Archisterium, Monasterium puellarum, [277](#), [292](#),
 332
 S. Aredii Abbatis Attanensis testamentum, [48](#) & *seqq.*
 Pater ejus Jocundus, dictus etiam Rinoscindus, [55](#),
 65
 Armandi Aquensis Episcopi elogium, [611](#)
 Arnulfus Coabbas Auriliacensis, [239](#)
 Arnulfus Scholasticus, [145](#)
 Ascelinus Monachus, Berengarii antagonista, [480](#)
 Assidere pecuniam, [612](#)
 Attanum in Lemovicibus, [42](#) & *seqq.* olim Abbatia re-
 gularis, nunc secularis, [63](#)
 Atticus Episcopus Philippopolcos, dein Trejæ, [269](#)
 Avaritia Clericis fugienda, [301](#), item omnibus, [301](#) &
 seqq. senibus magis familiaris, [301](#)
 Auditorium pro Capitulo, — [302](#)
 S. Audoënnus Episcopus Rotomagensis, [433](#)
 Aventiolus Martyrarius Attanensis, [17](#), [58](#)
 2. Augustini Doctoris elogium auctore Gennadio, di-
 versum ab editis, [45](#), [46](#). Augustini opera à Taio-
 ne Cæsaraugustano Pontifice excerpta, [72](#)
 S. Augustinus Anglorum Apostolus, 100. Monasteria
 & ecclesias cathedrales informat secundum Regu-
 lam S. Benedicti, [173](#), [174](#) & *seqq.* [179](#)
 S. Augustini apud Lemovicas Abbatia, [630](#), sub qua
 Prioratus *Ambasac*, [632](#), Aurelium, [630](#)
 Avidiamus Episcopus Rotomagensis Arelatensi Conci-
 lio primo interest, [428](#)
 Avigerna seu Vierna, S. Geraldii Auriliacensis soror,
 [238](#), [245](#)
 Auriliacensis Abbatia Chronicon, [238](#), & *seqq.* Priora-

INDEX.

rus, Burgum, [634](#), Caeracum, [636](#), Capdenacum, [634](#), *Drinae*, [651](#), Espaniacum, [641](#), *Mont - Brissain*, [640](#). Podium-celli, [67](#), Soliacum Decanatus, [634](#), Vallis-Aurelii, [639](#), Varennae, *ibid.*

B

- B** ACINUS [cupreus](#), [568](#)
 Bannagium seu Brennagium pro regia exactione, [562](#), [571](#)
 Baltei Benedictini usus perantiquus, [188](#), [191](#)
 Baronii de Æquitiana S. Gregorii professione argumenta convelluntur, [147](#), [189](#), [191](#), [193](#) & *seqq.*
 Barrum castrum, quasi barra, [387](#). ejus loci fundatio, *ibid.* Barrensis pagus, [407](#)
 Bartholomæi Episcopi Parisiensis elogium, [608](#)
 Beatrix soror Hugonis Capeti, uxor Frederici Letharingæ Ducis, [388](#)
 Bedæ auctoritas pro Regula S. Benedicti in Anglia, [183](#)
 Bellus locus Abbatia in Lemovicibus, [629](#)
 Bellus-locus Abbatia in pago Albienſi, [639](#)
 Benedictio regularis Abbatibus etiam peregre proficiscentibus impendenda, [323](#)
 S. Benedictus monastici Ordinis institutor dictus ab Amalario, [26](#). Ambrosii morem in ecclesiasticis officiis aliquando sequitur, [98](#), [137](#). infirmis contulit, [22](#). Romaræ Ecclesiæ ritum non improbat, *ibid.* sed sequitur, [104](#), [136](#). Quam contulerit ad restituendam apostolicam doctrinam, [104](#), [105](#). S. Benedicti nomen ab ineunte sæculo VII apud Anglos celebre, [178](#). item cultus, [678](#) & *seqq.* Brejacentie Monasterium ipsi dicatum, [651](#)
 S. Benedictus, cognomento Biscopus, Vviremuthensis & Girvvnſis Abbas, magni Benedicti Regulam commendat, [176](#), [177](#), [181](#), [185](#)
 Beneficia ecclesiastica, [591](#)
 Berengarii hæresis damnatio in variis Conciliis, [480](#) & *seqq.* epistolæ, [480](#), [481](#). Fidei formulæ tres, [482](#), [486](#), [488](#). relapsus multiplex, [485](#) & *seqq.* peniten-

INDEX.

- tia, 490 & *seqq.* *tecellus* in *intulam* S. *Cosmæ*, *ibid.*
491. Catholicus moritur, 490, 491, 493. à Catho-
 licis laudatur, 491, 492, 493. preces quotannis pro
 eo funduntur, 492
 Berengarii Episcopi Virdunensis Epitaphium, 661
 Bernarius Episcopus Vvarmatienfis, 419
 Bertoldus Presbyter Constantienfis, 484. fallitur,
489 emendatur, 492
 Bingenſe Cœnobium Virginum in diœceſi Mogunri-
 na, 548
 Bona à Clerico acquiſita in terris eccleſiæ, ne cedant
 ejus heredibus, 290. Bona Eccleſiæ quatuor in por-
 tiones dividenda, 302. non vendenda aut diſtrahen-
 da, 310. Bona ex allode, de comparato, & de attr-
 acto, 401, 402
 Bonifacius Papa IV Monachos à Clericorum infeſta-
 tione liberat in Concilio Romano, 152, 153, 167,
186
 Bonifacius Marchio, 440
 Braſtolmium Abbatia, ſub qua Prioratus de Clarifvalli-
 bus, 640
 Brejacenſis S. Benedicti Abbatia Monialium, 651
 Brennagium, V. Bannagium.
 Bironæ in Nortmannia Conventus, 472, 489
 Brunonis ſeu Eusebii Episcopi Andegavenſis ſententia
 de Eucharistia, 481, 485
 Bullata præcepta Caroli Magni, 583. Bullæ Ludovici
 Pii, 414
 Burgidolum olim Abbatia, 614, ſub que Prioratus *Aſ-*
fort, 618, *Maignac*, *ibid.* Nozeriæ, 626, Oblincum,
633, *Præſentuz*, 626, Turris S. Auſtregeſili, 627, Vo-
 dolio, 614, Vozeriæ, 625
 Burguium Abbatia, ſub qua Petruſia Prioratus, 553

C

- C**ADENACENSIS Monasterii origo, 239
 Calix cryſtallinus geminis ornatus, 245
 Cambonenſis Abbatia, 627, ſub qua Prioratus Albuc-
 nium, 654, S. Bar, 648, Felctinum, 628, *Alantes*, 648

INDEX.

- Camera Monasterii, 64
 Canones Abonis Floriaci Abbatis, 248 & seq. Canonum
 scopus, diversitas & mutatio, 268
 Canonicorum sæcularium vestis alba, 372. Canonicis pro
 officio divino prædia assignata, 366. pecunia distri-
 buta, 367, 372, 377, 379, 396
 Capella episcopalis, sacra supellex Episcopi, 358
 Capicerius, 357, 399
 Capitularia Regum Francorum citata, 265, 266. edita
 cum subjectione Episcoporum, 358
 S. Carauni Abbatia, à quo condita, 367
 Carentonium, Abbatia puellarum, 614
 Caristia, annonæ gravitas, 633
 Caërladenfis Comes, 240
 Carolus Imperator, an Magnus ante mortem dictus,
423. Caroli Magni pietas & justitia, 257. tractatoria
 seu edicta, 265. præcepta, 401 & seq.
 Carolinæ Litaniæ veteres, 682
 Caronvvardus Abbas S. Michaëlis in Lotharingia, 389
 Carrofenfis Abbatia, V. Karofum.
 Carrucata terræ, 353
 Casa-Dei Abbatia, 615, sub qua Abbatia Montis-Alba-
 ni, 636. Prioratus S. Andreæ, 646, Azarac, 645, Bri-
 fond, 648, & Galliacum Abbatia, 637. Bullonium,
616. Cambronium, 652. Calma, 651, Chantepou, 651,
 Oheronacum, 644. Chrestum, 644. S. Desiderius, 617,
649. Fluracum, 651. Fornox, *ibid.* S. Germanus Lerm,
618, 649. Goillacum, 650. Gressiacum, 645. Jalinia-
 cum, 615, 649. Laniacum, 651. Lusselliacum, 616, 643,
 Marengues, 643. Martvillac, 652. Mons-Ferrandi, 542.
 S. Neckerius, 644. Portus-Dei, 628. Privazacum,
639. S. Roberti, 630, Sallard, 652. Sarcillac, 616,
 S. Sindulfus, 652. Tecleræ, 615. Vedrines, 628, V'en-
 radour, 618
 Casale-Benedictum Abbatia, 614, Johannes Abbas,
ibid.
 Casale castrum, dotare, 387
 Castellio mons & Monasterium in pago Virdunensi,
378, 401, 405, 408, 411. ejus Chronicon, 378
 & seq.

INDEX.

- Castorinæ vestes, 124
 Castorius Notarius & Chartularius Ravennæ, 328
 Castræ olim Abbatia Monachorum, 638, sub qua Prioratus Bullatum, *ibid.*
 Censuræ xii solidorum Romanæ Ecclesiæ per solutus, 238,
239
 Ceolfridus Viremuthensis Abbas Regulam sancti Benedicti commendat, 277, 184
 Cifennii castrum, 283
 Civitas per imperialem potestatem novata, 295
 S. Clementis pseudopistolæ, 104, 142, 143
 Clerici in Monasteria perpetuò reclusi, 15. ad tempus
324. Clerici ad Monasteria confugientes non revocandi ad Ecclesiæ curam, 150, 288, 344. Ne propter vanitatem efficiantur Monachi, 289. Casti vivant, 327. Clerici locales, 305. Clerici diocesani, *ibid.*. Clerici matricularii, 577, 588, 607
 Clerici Regis, 607
 Cluniacensis Abbatia, 615, sub qua Prioratus *Argeroles*, 617, Bernacum, 642, Bortum, 628, Broo, 642, Calniacum, 641, Cardelacum, 634, *Chavaro*, 644, *Dambert*, 649, *Escuriolæ*, 549, *S. Flori*, 651, *S. Gelas*, 625, *Lengero*, 615, *Marcas*, 649, *Mazerat*, 619, Mons-acutus, 645, Montes, 640, 643, Nigrum stabulum, 617, *Ris*, 650, *Rupella*, 624, *Salgue*, 641, *Vaillac* pertinet ad Voltam, 651
 Clusa Abbatia, 617, sub qua Prioratus *Albigues*, 629, Argentacum, *ibid.* Bruxeria, 634, Cartusium, 631, *Chalure*, 617, *Cullat*, *ibid.* Harlencus-Burgi, 649, *Farnage*, 625, Orlancum, 618, Sallancum, 617, *Salviath*, 617, 649
 Cæmeteriorum custos, 396, 397
 Colonaria, mancipia, 56, 65
 Communio frequens quatenus probanda, 313 & seq. an post pœnitentiam differenda, 318. an peccatori tribuenda, 322. Cibus post eam non statim sumendus, 106, 107
 Conchenfis Abbatia apud Ruthenos, 639, sub qua Prioratus Bornestellum, 640, *Flumhac*, 639, Marcilia-cum, 640, *Rainhat*, 639
 Concilii Provincialis celebrandi forma, 457, & seqq. Bis

INDEX.

quotannis convocandum ,	459
CONCILIA, Africana, <u>256</u> , <u>267</u> , <u>345</u> . Andegaven-	
se, <u>482</u> . Antiochena, <u>269</u> , 311. Arclatenſe, <u>428</u> . Au-	
relianenſia, <u>293</u> , <u>482</u> . Bracarenſe, <u>296</u> . Brionen-	
ſe, <u>478</u> , <u>479</u> , <u>480</u> . Burdegalenſe, <u>486</u> , 499, <u>492</u> .	
Cæſarauguſtanum, <u>283</u> . Carthaginenſe, 293, <u>309</u> , <u>463</u> .	
Calchedonenſe, <u>269</u> , <u>275</u> , <u>294</u> , 303, <u>458</u> , <u>450</u> . Claro-	
montenſe, <u>243</u> . Cloveſhoviennſe, 173, <u>178</u> , <u>180</u> , <u>181</u> .	
Coloniennſe, <u>303</u> , <u>345</u> . Conſtanti-nopolitanum, <u>459</u> .	
Duziacennſe, <u>166</u> . Epheſinum, <u>459</u> . Florentinum, <u>481</u> .	
Francofurtennſe, <u>332</u> . Hiſpalennſe, <u>273</u> . Illebonennſe, <u>475</u> .	
Lexoviennſe, <u>459</u> . Meldennſe, 341. Nemaufenſe, 153.	
Nicænum, <u>262</u> , <u>269</u> , <u>459</u> . Orientalium Epitcopo-	
rum, 310, <u>459</u> . Pariſienſia, <u>258</u> , <u>431</u> , 481. Pictavien-	
ſe, <u>484</u> . Romana, <u>41</u> , <u>152</u> , <u>153</u> , <u>167</u> , <u>186</u> , <u>182</u> , <u>306</u> ,	
<u>342</u> , 477, 482, <u>484</u> , <u>485</u> , <u>486</u> , <u>487</u> , <u>488</u> . Rotoma-	
genſia, 441, <u>456</u> , <u>460</u> , <u>461</u> , <u>465</u> , <u>475</u> . Toletana, 260,	
272, 288, 290, 295, 296, 297, 300, 301, 302, 304,	
<u>306</u> , <u>309</u> , <u>344</u> , <u>459</u> , 461, <u>462</u> , 477. Tullenſe ſeu ad	
Saponarias, <u>284</u> , <u>345</u> . Turonenſia, 481, <u>482</u> , <u>485</u> .	
Vercellenſe, <u>480</u> , <u>481</u> . Vernenſia, <u>283</u> , <u>284</u> . Vvin-	
toniennſe, 180. Varia Concilia adverſus Berengarium,	
<u>477</u> , & ſeqq.	
Confefſio communioni præmittenda ,	321
Confefſionis titulus, ſeu ſigillum ,	<u>394</u>
Conradus Epitcopus Moguntinus ,	<u>542</u>
Conſecretalis Abbatſis,	390
Conſtantine Epitcopus Mediolanenſis,	<u>158</u>
Conſtantine Scholaſticus Monachus Floriacenſis,	212
Conſtantine Magni clemencia,	<u>257</u>
Conſuetudinis juſ ,	271
Conz Prioratus Monialium Ordinis S. Benedicti,	<u>619</u>
Corradus Portuenſis Epitcop ſ, Cardinalis & in Albi-	
genſes Legatus,	<u>605</u>
S. Colina: inſula apud Turonos, Hervei ſecefſu inſignis,	
<u>372</u> , <u>373</u> . tum Berengarii , <u>490</u> . Canoniciſ regula-	
ribus data,	<u>494</u>
Cieſcentius Epitcopus Rotomagenſis ,	<u>422</u>
S. Crucis Burdegala: Abbatia, <u>621</u> . Abbas & Monachi	

INDEX.

ejus loci Bituricensi Episcopo visitationis & procuratoris jus denegant,	621, 622
Cuciacum in diœcesi Claromontensi, Abbatia Monialium,	616
Curia provilla,	388
S. Cypriani Pictavenfis Abbatia, 625, sub qua Prioratus Vinonia,	ibid.
S. Cyrici Abbatia, à quo condita,	569

D

D AGOBERTI Austrasiorum Regis restitutio, 93 & 1099.	
Datarius, id est anniversarius dies,	113
Decanice Ecclesiarum, seu carceres,	122
Decime Monasteriis persolvende,	385
Defensores Ecclesiarum,	122, 127
Deodatus seu Galilæa Abbatia,	388
Diaconi sacras Reliquias deferre soliti,	466
Diapsalma, Psalms incisio,	117, 134
Dignitates in ecclesiis Canonicoꝝ,	595
Dionysii Exigui epistola ad Eugipium Presbyterum & seq. Ejusdem versio operis S. Gregorii Nysseni de officio hominis, ibid. patria & ætas,	2
Dionysius Papa ex Monacho,	97
Distributiones Canonicoꝝ, V. Canonici.	
Dominice Resurrectionis dies pro qualibet Dominica, 101, 138, 144. Dominica Mediana, id est Passionis, 114, 123. Dominicis diebus maturius ad Vigilias surgunt Monachi,	138
Dorsalia, aula in choro pendentia,	557, 558
Drippio, palatium Caroli Magni,	404

E

E BROLIENSIS Abbatia, 643, 647, sub qua Prioratus S. Genesii, ibid. Marcillac. 647. Mons-freinus, 647, Poinçac, ibid. Velsia, ibid. Veriacum,	650
Ecclesia quo honore habenda, 153. confugientibus aty-	

INDEX.

- Ium præbet, 254 & seq. ad eam armati ne accedant, 253. Ecclesiæ plures cur in Monasteriis constructæ, 381. Ecclesiæ parochianæ Presbyter pro Curato, 548
 Igumenus, Pastor seu Abbas, 292
 Electionum generalium modus, 260, 391, 415
 Emilius Abbas Auriliaci, 243
 Epiphaniæ in Matutinis Invitatorium olim omissum, 108
 Episcopalis dignitas quanta, 220 & seq. Episcoporum doctores, 223. 468, 469. vitia quàm nociva, 135. Episcoporum translatio quæ prohibita, 269. quando licita, 270. Ordinationis in metropoli Rotomagensi ritus, 466 & seq. Ordinationes datæ pecuniâ factæ reprobandantur, 274. accessus in Monasteria, 278, 280, 314. quæ jura ibi obtineant, 288, 289, 334. quæ in parochiis & aliis ecclesiis, 294, 295, 296, 306, 310. Episcopi successorem ne eligant, 311. ægrotantes ne destituantur, 312. coram iudicibus ne fistantur, 331. Episcopi summi Pastores & Christi vicarii dicti, 546. Episcopi pro negotio Albigenisium Parisiis convocati, 606
 Ermengaudus sive Hermengaudus Abbas sancti Michaelis & Episcopus, 382, 386, 401, 402, 403, 416
 Ethelredus Anglorum Rex Benedictinos Monachos restituit in Cantuariensi cathedrali Ecclesia, 179
 Evatinorum civitas, Ebroicæ, 425
 Eucharistiæ veritas adversus Berengarium definita, 460, 461
 Eucherii Episcopi Lugdunensis sermo de Penitentia, 318
 Eugippius Presbyter & Abbas, 1, 10, 11, 15, 16. Unicus est, non Africanus, sed Lucullano in Italia Cornobio præfectus, 15, 16. ejus opera, 13, 14, 17
 Eulogia singulis mensibus ad Missas revocandæ, 53, 65
 S. Evodus Episcopus Rotomagensis, 429
 Evardus Prior S. Martini de Campis, 190
 Eusebius Episcopus Andegavensis, V. Bruuo. 423
 Eusebius Episcopus Rotomagensis, 55, 60
 Eustadius S. Aredii frater, Exa-

INDEX.

Exactiones injustæ à Philippo Augusto emendatæ, 607
 Excommunicationis causæ & modus, 304, 305
 Exenia per Episcopos à Monasteriis non requirenda, 290
 Exidolinum castrum in Lemovicibus, 51, 64
 Exoldanum Abbatia, 614

F

FIGETACUM Abbatia, 614, sub qua Prioratus Calciata, 636, Callegnoliæ, 634, Fontes, *ibid.* S. Julianus, 639, Petrucia, *ibid.*
 Finagia quid, 314
 Finare procuracionem, 615, 634, 635, 637, 639, 641, 643
 Finis pro villa, 401, 407
 Flavius Episcopus Rotomagensis, 430
 Florentinensis Abbatia S. Mariæ in Etruria, 440
 Floriacensis Monasterii privilegium in Concilio firmatum, 284
 Fontanæ super Itonam, 434
 Fontis-Gombaуди Abbatia, 619
 Formæ pro sedilibus chori, 448
 Forma celebrandi Concilii, 457 & seqq. ordinandi Episcopi, 466, & seqq. Canonici investienti, 523 & seqq.
 Fornamentum quid, 584, 585
 Fossatenfis Abbatia servis & liberis bellandi & testificandi licentia data, 563, 564
 Francica nomina patronomica, 423. eorum interpretatio, *ibid.*
 Franco Episcopus Rotomagensis Nortmannos ad Fidem adducit, 437
 Fredericus Dux Lotharingæ potentissimus, 387. castrum Barrum in Barrensi pago communit, *ibid.* ex bonis Monasterii sancti Michaelis casat, *ibid.*
 Froja Vasconum Dux Hiberiam infestat, 69, 70, 80. occiditur, 71
 Protarius Episcopus Tullenfis, 417
Veterum Anal. c. Tom. 11. Y y

INDEX.

Fronto seu Frontonius, aliis Junctus, pseudepiscopus, Me-	
diolanensis sedis inuador,	158
Frotboldus Episcopus Carnutenſis, à Nortmannis truci-	
datus,	550, 551
Fulbertus Carnutenſis Episcopus, 342, 371. Patria ejus,	55
Fulbertus S. Audoëni Monachus, vir doctus,	456
Fulco Episcopus Toletanus,	605
Fulco Clericus, Gregorii VII conuictor,	485
Fulco Comes Andegavorum,	484
Fundatorum jura in ecclesias, 297, 299, 305. Fundato-	
tores ex bonis Ecclesiæ alendi, si indiguerint,	300
Fundator ecclesiæ pro instauratore. 357. item pro be-	
nefactore,	413

G

G ALLIACUM Abbatia, sub qua Prioratus Escu-	
ria, 638, Sifterolium,	637
Galilæa seu Deodatus Abbatia in Tullensi pago,	388
Gallica lingua Rotberto regnum incunite usitata,	391
Gallorum institutiones,	476
Galloniſ emendatur,	190, 201
Galterus Episcopus Senonenſis, regni Conſiliarius,	574,
605	
Galterus Episcopus Carnutenſis,	579, 605
Garinus Episcopus Silvanectenſis.	605
Gaudomarus Abbas Exidolii,	51
Gaufridus Episcopus Conſtantiſenſis,	442
Gaufridi Episcopi Carnutenſis elogium, 559, 560. vitæ	
tempus, & Joſaphatenſis Cœnobii conditio, 561, ſe-	
pultura,	562
Gaufridus Episcopus Ambianenſis,	605
Gelduini Comitis epitaphium,	664
Geneſteus Episcopus Hiſpanus,	462
Gennadii ſupplementum de viris illuſtribus,	4
S. Genulſi Abbatia, ſub qua Prioratus d'Ontré,	648
S. Geraldſi Abbatia, P. Silva-major.	
Geraldus Auriliacenſis Abbatiz conditor,	237, & ſeq.
Geraldus I de S. Sereno Abbas Auriliaci,	240

INDEX.

- Geraldus** **II** de Vaxia Abbas Auriliaci, 142
Geraldus **III** de Calcidia, aliàs de Cilendia, Abbas Auriliaci, 142, 143
Geraldus **I** V Abbas Auriliaci, vir religiosissimus, 142
Geraldus de Catureia miles, *ibid.*
S. Gerardus Episcopus Tullenfis, 188
Gerardus Episcopus Carnutenfis, 352
Gerberti Scholastici epistola, 212. Sermo de informatione Episcoporum, 216 & seq. aliæ epistolæ & libelli, 215. ejus obtrectatores, 236. natales & doctrina 242.
Gerlentinus etiam vocatus, 241
Germanus Episcopus Rotomagensis, 429
S. Gilberti Abbatia apud Arvernos, 642
S. Gildardus Episcopus Rotomagensis, 429
S. Gildasii in Bituricensi diocesi Abbatia, 624, sub qua Prioratus Argentonium, 632, Cannatum, 624, S. Marcellus, 633
Girardus Episcopus Noviomensis, 607
Gislaranus Comes, 377
Gislebertus seu Gislevertus Episcopus Carnutenfis, 352
Gislebertus Episcopus Ebroicensis, 453
Gista, V. Procuraciones.
Godefridus Abbas Monasterii S S. Eucharisti & Villibrordi, 549
Goslenus seu Goslinus Episcopus Carnutenfis, 363. Jolaphatensem Abbatiam perficit, 567
Gothica nomina, 422, 423. eorum interpretatio, *ibid.*
Granchia tornellis ornata, villa turriculis ornata, 192
Granica pro villa, 169, 376, 397, 399
Gregorii Nysseni liber de officio hominis, translatus à Dionysio Exiguo, 1. Ejusdem prologus 4 & seqq. Quædam hoc in opere animadvertenda, 2, 3, 10, & 11
S. Gregorius Papa Magnus *Romensis* dictus, 71. sententiarum libri v ex ejus operibus decerpti, 173 & seqq. ejusdem opera studiosissime conquisita, 79. Gregorii monastica professio 97, pro Clericis officii divini institutio, *ibid.* Monachus ejus & professio Benedictina propugnatur, 143 & seqq. 680 & seqq. Dialogorum libri *eidem* vindicati, 161, 162. item commentarius in librum primum Regum, 162 & seqq. Monasteriorum

INDEX.

- privilegiis caver, [263](#), [277](#), [280](#), [281](#), [290](#). Ordinem Romanum cum Regulæ Benedictinæ observantia Anglicanis Monasteriis præscribit, [100](#). Mos Gregorianus, [101](#). In sacrificio Missæ quid instituerit, [121](#), [123](#)
- Gregorii Papæ VII benignitas, [485](#)
- Gregorii Lopezii sententia de Gregorii Magni professione Benedictina, [192](#), [193](#)
- Grimo Episcopus Rotomagensis, [433](#)
- Grippe Episcopus Rotomagensis, *ibid.*
- Guibertus, seu Vvibertus Abbas Gemblacensis & Florinensis, [336](#) & *seqq.* cognomentum *Martinus* cur ei inditum, [337](#), [338](#). scripta ejus & gesta, [344](#), [345](#), [346](#)
- Guido Abbas Virzionensis, [633](#)
- Guillebertus seu Gislebertus Episcopus Rotomagensis, [436](#)
- Guillelmus Conquerstor, V. Vvillelmus.
- Guillelmus Episcopus Ebroicensis, [442](#)
- Guillelmus Episcopus Lexoviensis, [605](#)
- Guillelmus ex Abbate Cadomensi Episcopus Rotomagensis, [455](#)
- Gunbaldus Episcopus Rotomagensis, [436](#)
- Gunhardus Episcopus Rotomagensis, [437](#)

H

- H**ADICAUDUS Abbas sancti Michaëlis in Lotharingia, [386](#)
- Hagano seu Haganus Episcopus Carnutenfis & Comes, [553](#). an Caroli Simplicis Consiliarius, [554](#). S. Petri Cœnobium instaurat, *ibid.*
- Haganonis Episcopi Bergomensis epistola, [81](#) & *seqq.*
- Hardoinus Episcopus Carnutenfis, [553](#)
- Hattonis Episcopi Virdunensis epitaphium, [660](#)
- Henricus I Rex Franciæ, Berengarii hæresim comprimit, [480](#). contumaci mortis supplicium intendat, [481](#)
- Henrici Episcopi Carnutenfis elogium, [579](#) & *seqq.* [590](#)
- Henricus Episcopus Autisiodorensis, [605](#)

INDEX.

- Hera pro capitulo Concilii, 458, 459
 Herbergamentum, 332, 399, 600, 610
 Hermannus Dux Saxoniz, 418
 Hermannii Comititis epitaphium, 669
 Hermannii Contracti sententia de tempore Concilii Ro-
 mani contra Berengarium expenditur, 478
 Hermenfridus Sedunensis Episcopus & Legatus Apo-
 stolicus, 432, 443
 Hermengaudus, V. Ermengaudus.
 Hervardus Archidiaconus Leodicensis, 536. ejus epistola,
ibid. & seqq.
 Herveus Abbas Majorit-monasterii, 547
 Herveus sancti Martini apud Turonos Archiclavus seu
 Thesaurarius, 357, 371, 372. Virtutes ejus, 358. reve-
 latio, 360. solitudo ac monasticæ vitæ desiderium,
 372, 373, 493. Is Martinianam ecclesiam instaurat,
 372. Moniales de matricula sancti Martini seu S. Ma-
 rix de Scriniolo transfert ad Bellum-montem, 373.
ibid.
 Hildebaldus sancti Michaëlis Monachus litteras docet,
 424
 Sancta Hildegarda Binguensis Monasterii Præfata, 548.
 visiones ejus & vita, 549
 S. Hieronymi elogium antea ineditum auctore Genna-
 dio, 42
 Hildemarum Gallus insigni pietate Monachus, 84. pri-
 mus Regulæ sancti Benedicti commentator, 85
 Hildini Episcopi Virdunensis epitaphium, 660
 Hildulfus Episcopus Rotomagensis, 433
 Homines Ecclesiæ pro vassallis, 360. iis testificandi &
 bellandi cum liberis licentia facta, 360, 361, 536,
 564
 Honor cathedræ episcopalis, jus procurationum, 296
 Honoratus Antoninus Constantinienſis Episcopus, 45
 Honoratus Episcopus Mediolanensis, 158
 Honoratus Abbas Sublacensis, 201
 Hostibus pacti fides servanda, 261
 Hrabanus Fuldenſis Monachi liber de oblationibus pue-
 rorum secundum Regulam sancti Benedicti, 531
 Hugonis Francorum Regis canones, 248 & seqq. Hugo

Y y iij

INDEX.

Rex defensor & advocatus Monachorum,	349, 348
Hugo Capetus ante regnum adeptum dictus Marchio,	388
Dux, & Magnus,	346
Hugo Caroli Magni filius, Episcopus inter Rotomagenses non numerandus,	436
Hugo Episcopus Dicensis, tum Lugdunensis & Legatus Apostolicus,	426
Hugo Miles Haganonis filius, Nielsam Abbatiam Canonice Carnutensibus remittit,	354
Hugo I Episcopus Rotomagensis,	439
Hugo, II Episcopus Rotomagensis,	437
Hugo Episcopus Lexoviensis,	442
Hugo Episcopus Constantiensis,	601
Hugonis Archidiaconi Turonensis Dialogus de miraculo sancti Martini,	342
Hugo de <i>Calvacamp</i> nobilissimus,	438
Hymnus <i>Te Deum</i> cur in Vigiliis Nativitatis Domini ante Evangelium cantatus,	342

I

Jacobus Nisibi Episcopus,	44
Jacobus Episcopus Sueffionensis,	603
S. Illidii Claromontensis Abbatia, 616, sub qua Prioratus sancti Ageli, 648, Ravillo, 651, Lauzara, 692, Thuriacum, 617, Vichiacum,	ibid.
Innocentius Episcopus Rotomagensis,	429
Jocundus sancti Aredii pater, aliis Rinoscendus, 55, 62	
Johannes Rex Hierosolymitanus venit in Franciam,	606
Johannes Diaconus Gregorianæ vitæ scriptor vindicatur, 188, 189, 190. quanta scriptorum ejus auctoritas,	ibid.
Johannis Leuvenklai error de Dionysii Exigui ætate,	10
S. Johannis Angeriæensis Abbatia, 620, sub qua Prioratus S. Hilarii de Metullo,	ibid.
Johannes Abbas Auriliaci, ex S. Gerardi stirpe,	238
Johannes I Episcopus Rotomagensis,	437

INDEX.

- Johannes Abrincensis Episcopus, 441. ad sedem Roto-
magensem assumitur, 443. ejus gesta, 444 & seqq.
Johannis Scotti liber de Eucharistia damnatus in Con-
cilio Vercellensi, 480
Johannes Abbas Casalis Benedicti, 614
Johannes Abbas Florinensis, 544
Johannes Abbas Majoris-monasterii, 548
Johannes Abbas S. Sulpicii Bituricensis, - 619 & seqq.
Josaphatensis Abbatiz conditio, 562, 567
Issando castrum in Lemovicibus, 53, 64
Issiodorensis Abbatia, 643, 645, sub qua Prioratus Gan-
nat, 643, S. Saturninus, 644
Junctus, aliis Frontonius, Mediolanensis pseudepisco-
pus, 158
Ivo Episcopus Sagienfis, 442
Juramentum ante corpus sancti Petri & sancti Apollia-
naris prestitum, 270, 318, 329, 330

K

- K** A R O F U M. Abbatia, 628, sub qua Prioratus S.
Angeli, *ibid.* Nantronum, 652, Perusiacum, *ib.*
Rupes Cavardi, 631, 653, Vignum, 632
Katerina Comitissa Blesensis, 601. caput S. Annæ Ec-
clesiæ Carnutensi tradit, *ibid.*
Kyrle eleison quo auctore in Missa usurpatum, 322

L

- L** A T C I S Monachorum claustra & oratoria olim
interdicta, 150, 151, 181
Lanfrancus Abbas Cadomenfis ad Alexandrum Papam
Legatus, 442
Langobardi Neapolim obsident, 12, 17. Italiam va-
stant, 194
Lacerationes agri, *ibid.*
S. Launomari Abbatia, 616, sub qua Prioratus Magen-
ciacus, *ibid.* & 650. S. Launomari caput, 616
Laurentius senior Episcopus Mediolanensis, 18. & seqq.

Y y iii

INDEX.

ejus opera, 39 . cur Martinus vocatur, 40 . quædam ejus acta, 41	
Laurentius junior Episcopus Mediolanensis, quot annis hanc sedem obtinuit, 158	
Lauziacus villa in pago Barrensi, 407	
Legis & consuetudinis differentia, 271	
Leo Abbas Fundanus & Episcopus Caietæ, Auriliacum secedit, 242 , 247 . Reclusus sub crypta moritur, <i>ibid.</i>	
Leobinus Episcopus Carnutensis, 553	
Lezigniacum Prioratus Fontis-Ebraudi, 620	
Liebertus Canonicus Insulanus, 534 , 535	
Liebertus Episcopus Cameracensis, 535	
Locus-Dei Abbatia in pago Albienfi, 639	
Ludovici Pii prudentia, 257 . præcepta, 404 & <i>seqq.</i> Bullæ, 414 . tempus initi Franciæ regni, 415 . Imperii, <i>ibid.</i> cognomen <i>Pius</i> ante mortem non consecutus, 423	
Ludovici Crassi diploma de servis ecclesiæ Fossatenfis, 566	
Ludovici Comitis Blesensis elogium, 601	
Ludovici Comitis epitaphium, 663	
Ludovicus III Francorum Rex, 618	
Lumen & lampades in ecclesiis antiquitus servatæ, 296 . item in cœmeteriis, 397	

M.

M AGINARDUS Abbas S. Faustini Brixie, 81 . & <i>seqq.</i>	
Magnatus cingulo privatus, 311	
Magniloci Abbatia, sub qua Prioratus de Vico, 546	
Mainardus Episcopus Rotomagensis, 436	
Malgerius Episcopatu Rotomagensi destituitur, 439	
Malleacensis Abbatia, sub qua Prioratus de Lugudiaco, 625	
Malsonus Episcopus Rotomagensis, an primus, 415	
Malsonus Episcopus Rotomagensis, 429	
Manerium, 620	
Manile, vasis genus, 557	

INDEX.

- Marcellinus** Episcopus Rotomagensis, [428](#)
Marciliacum Abbatia, [614](#), sub qua Prioratus Archæ,
[635](#), Vigantia, *ibid.* S. Urlicini, *ibid.*
Marcicallus Episcopi Bituricensis, [621](#)
Marehami sententia confutata, [180](#) & *seqq.*
S. Margareta sæculo septimo invocata, [672](#)
S. Mariæ de Clarofonte Abbatia, à quo condita, [569](#)
Martinus Abbas, [14](#)
Marnare terras, [582](#)
Mariallum opium in Lotharingia, [382](#), [412](#)
Mariupia seu Mariupium fluvius, [401](#), [405](#), [411](#)
Mariupium S. Michaelis Cœnobium, [413](#), [416](#), [416](#)
S. Martialis Abbatia, [624](#), sub qua Prioratus Ar-
 nacum, [630](#), Aiperiæ, [619](#), Majolinum, [624](#), Mal-
 verum, [632](#), *Pahembac*, [631](#), *Ruffec*, [633](#)
S. Martini ordinatio & translatio toti Gallicanæ Ec-
 clestiæ eodem die celebris, [353](#), [547](#). Martinianæ ec-
 clestiæ instauratio & dedicatio, [357](#), [372](#), [373](#). S.
 Martini cultus quàm latè propagatus, [354](#), [540](#)
Martyrarii Autanenses, [58](#)
Martiz fluvius, [388](#)
Masciacensis Abbatia, sub qua Prioratus *de Chambonet*,
[650](#)
Massiliensis S. Victoris Abbatia, sub qua Prioratus
 Ambiletum, [638](#), Canonica, [641](#), Castrum novum
de Levezone, *ibid.* Cheriaceum, *ibid.* S. Genesii, *ibid.*
Romanois, [637](#)
Maternus Episcopus Colonienfis, [428](#)
Mathildis Comitissæ epitaphium, [662](#)
Matricula S. Martialis, [51](#). Matricula S. Martini apud
 Turonos pro ecclesia S. Mariæ de Scriniolo, [373](#).
Matricularii Clerici, [577](#), [588](#), [607](#). Matricularii
 laici, [588](#)
Matthai Episcopi Carnutenfis elogium, [579](#) & *seqq.*
Maurilius Episcopus Rotomagensis, [439](#). Elogium ac
 gesta ejus, *ibid.* & *seqq.*
Maurus Episcopus Cartennæ Mauritanæ civitatis, [45](#)
S. Mauri vita à Fausto edita, [105](#). Bonifacio Papæ
 oblata, *ibid.*
Mauzacum Abbatia, [648](#), sub qua Prioratus *de Be-*

INDEX.

- cap*, [650](#), S. Germani de Fossatis, *ibid.* [Giacum](#),
[648](#)
 S. Maxentii Abbatia, sub qua Prioratus de Pamprou,
[625](#), *Vermos*, [ibid.](#)
 Maximus Episcopus Salonitanus, [270](#)
 S. Medardi cella in Lemovicibus, [51](#), [64](#)
 Medium-monasterium in Tullensi pago, [388](#)
 Melantius pseudepiscopus Rotomagensis, [431](#), [432](#), [433](#)
 Memacum seu Meimacum Abbatia in Lemovicibus, [51](#)
 S. Memmii Catalaunorum Episcopi vita duplex, [86](#)
 & *seqq.* corporis ejus elevatio, [88](#)
 Menatum Abbatia, [643](#), sub qua Prioratus de Celville,
[646](#), *Chambarande*, [646](#), *Croisille*, [650](#), *Douquart*, *ibid.*
 Mestivaria, [581](#)
 Michael Episcopus Abrincatenus, [450](#), [461](#)
 S. Michaelis Monasterium in pago Virdunensi, olim
 Castellio seu Marsupium dictum, [378](#), [401](#), [407](#),
[408](#), [411](#), quo anno erectum, [375](#) & *seqq.* Ejus-
 dem loci Chronicon, [374](#) & *seqq.* Hic vigent studia
 litterarum, [424](#)
 Milo Episcopus Belvacensis, [605](#)
 Ministerium declaratum, supellex sacra, [57](#), [65](#)
 Ministeriales Comitum homines liberi, [265](#)
 Missas revocare, [55](#). Missa revocata, [58](#), [66](#). *Missæ* ri-
 tus antiquus, [122](#). *Missæ* duæ simul à duobus Epi-
 scopis celebratæ, eodem choro utrique respondente,
[606](#)
 Moderatus Abbas Teclatenus, [656](#)
 Moissiacum Abbatia, [635](#), sub qua Prioratus de Bre-
 don, [651](#), Duravellum, [635](#), Villanova, [639](#)
 Monachi ab officiis & dignitatibus ecclesiasticis non
 repellendi, [52](#), [153](#), [167](#), [186](#), [187](#). ab oneribus pu-
 blicis exempti, [264](#). ad sacros ordines ut promovendi,
[279](#). Monachorum & Monialium correctio, [283](#)
 Peculia Monachorum ad quem pertineant, [286](#). cri-
 mina qui plectenda, [287](#). Monachi ab Episcopis ve-
 xati, [288](#), [344](#). Ad sæcularem judicem non trahendi,
[292](#). Sæcularibus in eorum ecclesias aditus non
 facile concedendus, [381](#). Episcopus ex Monacho ab-
 stinentiam, &c. servat, [570](#). Humaniores litteræ quæ

INDEX.

Monachis convenient ,	421
Monasteriorum plures ecclesiæ , 381, decimæ , 385, 80-	
nx, <i>ibid.</i> officia claustralia , 383. Abſtinentia in iis	
ſervanda ab hoſpitibus ,	623, 696
Monasterium-novum Abbatia apud Pictavos , ſub qua	
Prioratus de Boëtto ,	614
Mortuorum ſepultura in Monasteriis licita ,	281

N

N ANTHEUS Abbas S. Michaëlis in pago Virdu-	
nenſi , 375. ejus virtutes , geſta & legationes ,	
376 & ſeqq.	
Neapolitanæ urbis obſidio à Langobardis ,	17
Necceſſitas excludit leges etiam eccleſiaſticas , 163 &	
ſeqq.	
Nemeſius Stephani Papæ Diaconus ,	396
Nicolaus Abbas S. Audoëni ,	445
S. Nigaſius Epifcopus Rotomagenſis ,	425, 426
Nobiliacum Abbatia , ſub qua Prioratus de Boïreſſe ,	
615	
Nonæ Monasteriis perſolvendæ ,	385
Norma regularis à Juſtiniano edita , 207. à Gregorio	
Magno temperata , 208. Norma plurima , 401, 417	
Normanni pagani Sequanenſes dicti ,	550, 551
Novellæ Juſtiniani ,	207
Novitiorum probatio ad triennium , ad biennium , 207	
& ſeqq. qui modus à Gregorio ſtatutus ,	209

O

O BAZINA, Cœnobium duplex ,	629
Oblationes conſcribere quid , 301. Oblationes Fi-	
delium , 453. Oblationes puerorum in Monasteriis ,	
496 & ſeqq. Nihil pro eis exigendum , 506 , 526 ,	
532 , 533. Ritus in his oblationibus ſervati , 550 , 551	
Oblitz quid ,	585
S. Odo Abbas Cluniaci, an auctor Commentarii in lib.	
1 Regum , 172. Auriliaci Abbas , 232. Turonis mo-	
ſtur & ſepelitur ,	246

INDEX.

Odo Abbas S. Michaëlis in Lotharingia,	<u>388</u>
Odo Episcopus Bajocensis,	<u>448</u>
Odo Episcopus Carnutenfis,	<u>553</u>
Officium divinum quàm bene in Regula S. Benedicti ordinatum, <u>96</u> & seqq. cur aliter quàm in Clericorum ecclesiis dispositum, <u>98</u> & seqq. quid ei aliquot in locis additum vel immutatum, <u>100</u> & seqq. Quid mysticè significet, <u>102</u> & seqq. quo ritu olim finitum, <u>140</u> . Officia Horarum absque Hymnis olim celebrata apud Romanos,	<u>136</u>
Officiorum claustralium usus tempore Caroli Magni,	<u>383</u>
Oratio Dominicà cur in Missa recitatur ante sacrificii fractionem, <u>122</u> . quibus auctoribus,	<u>123</u>
Ordo Benedictinus, vocatur ordo sanctus à Concilio Francofurtensi, <u>533</u> . praxis ejus in gratuita Novitorum receptione,	<i>ibid.</i>
Origenis epitaphium,	<u>660</u>

P

P ENITENTIA publica abrenunciantibus sæculo non injungenda,	<u>318</u> , <u>347</u>
Pandulfus Episcopus Norvicensis,	<u>605</u>
Parisiis maximè viguerunt Juris utriusque studia,	<u>573</u> .
Conventus Parisiis contra Albigenfes,	<u>606</u>
Patellæ seu Patella, quid,	<u>382</u> , <u>385</u> , <u>424</u>
Patronomica Francorum & Gothorum, <u>412</u> , <u>423</u> . eorum interpretatio,	<i>ibid.</i>
Paulus Episcopus Rotomagenfis,	<u>416</u> .
Paulus Primicerius Mettensis,	<u>481</u>
Pelagia S. Aredii mater, <u>48</u> . res suas Attanenfi Cænobio legat,	<u>42</u> & seqq.
Pelagius Romanus Pontifex,	<u>11</u>
Périgenes Petrarum, dein Corinthi Episcopus,	<u>270</u>
Periocha,	<u>117</u>
Personarum electio & præsentatio ad ecclesias,	<u>597</u>
Petrus Presbyter, S. Gregorii Nysseni frater,	<u>4</u>
Petrus sanctæ Neapolitanæ ecclesiæ Notarius,	<u>11</u>
Petrus de Limaniis Abbas Auriljaci,	<u>243</u> .

INDEX.

Petrus ex Decano <u>Soliacensi</u> , Abbas Auriliaci, Urbani Papam I I Auriliaci excipit,	<u>143</u>
Petrus de Roca, Subalbero S. Geraldii, Abbas Auriliaci,	<u>244</u>
Petri de Minciaco Episcopi Carnutenſis elogium, & ſeqq.	<u>388</u>
Petrus Episcopus Meldensis,	605
Petrus Episcopus Rotomagensis,	<u>428</u>
S. Petrus Cellensis Episcopus Carnutenſis, 570. insignis ejus pietas & abſtinentia, <i>ibid.</i> & ſeqq. obitus quo anno,	<u>372</u>
S. Petri Vivi apud Senonas Abbatia, ſub qua Prioratus de Mauriaco,	<u>651</u>
S. Philiberti villa in Normannia,	<u>455</u>
Philippus Episcopus Colonienſis, <u>346</u> . Litteræ ad ipſum miſſæ, <i>ibid.</i> & <u>347</u>	
Philippus Ludovici Craſſi primogenitus, in Regem deſignatus,	<u>360</u>
Philippi Auguſti elogium inſigne,	603 & ſeqq.
Philippus Philippi Auguſti Francorum Regis filius natus minor,	606
Philippus Episcopus Aurelianenſis,	<u>605</u>
Pittacia, veteres membranz,	<u>82</u>
Plenarium ſollemne,	<u>118</u>
Pligefincurtis villa in Lotharingia,	<u>414</u>
Pontaticum, veſtigal ad pontem,	<u>382</u>
S. Pontii Tomeratiarum Abbatia, ſub qua Prioratus, S. Amantii, 638, Cauna, <i>ibid.</i> Lanctum ſeu Lautrum, <i>ibid.</i>	
Pontius Episcopus Attrebatenſis,	605
S. Porciani Monasterium, 615, ſub quo Prioratus de <i>Peſſon</i> , <u>615</u> , <i>Veronnes</i> , <i>ibid.</i>	
Portale eccleſiæ,	<u>240</u>
Portaticum quid,	<u>382</u> , <u>412</u>
Præcepta regalia, <u>264</u> , non ſubſtrahenda;	<u>267</u>
Præſcriptio triginta annorum,	<u>291</u> , <u>294</u>
Prætextatus Episcopus Rotomagensis, <u>430</u> . accuſatus in Concilio, 431. mala fraude damnatus & occiſus, 432	
Prætoria quid,	613
Præcariæ,	266, <u>381</u> , <u>610</u>

INDEX.

Presbyteri & Diaconi ab Episcopis non constringendi angariis, <u>305.</u> Presbyteris conjugia vetita, <u>307.</u> eorum filii infames, & Ecclesiæ servitio addicti, <u>309.</u> Pre- sbyterorum & Diaconorum degradatio à Concilio fa- cienda, <u>378</u>
Privilegiarum quis vigor, <u>262, 263</u>
Proba virgo Cassiodori consanguinea, <u>13</u>
Procuraciones seu gista, Regibus debita, <u>385, 386</u>
Professio Episcoporum Metropolitanis facta, <u>469</u>
Psalmi baptismales, <u>101</u>
Puerorum oblatio in Monasteriis quæ fieri debet, <u>422</u> & seqq.
Pulveraticum quid, <u>382, 412</u>
Purificationis seu Hypapantis dies cum Septuagesima concurrens transfertur, <u>118</u>

Q

QUINCIACENSIS S. Benedicti Abbatia, <u>615</u>
Quiricus seu Quiricius Episcopus Barcinonensis, <u>68, 76, 81</u>
S. Quirinus Martyr, S. Nigasti socius, <u>416</u>

R

RACHETUM, agri redemptio, <u>589</u>
Radulfus Episcopus Bituricensis, <u>284</u>
Radulfus de Calvacamp potentissimus, <u>438</u>
Ragenfredus Episcopus Carnutensis, <u>553</u>
Raginaldus Episcopus Carnutensis, <u>599</u>
Raginaldus Episcopus Nivernensis, <u>605</u>
Raimberti Episcopi Virdunensis epitaphium, <u>662</u>
Raimundus Abbas Auriliaci, Gerberti præceptor, <u>240,</u> <u>241, 246</u>
Raimerus Scholasticus, <u>546</u>
Rainfrédus Episcopus Rotomagensis, <u>434</u>
Rainovardus Episcopus Rotomagensis, <u>436</u>
Rampertus Episcopus Brixienfis, ecclesiam S. Faustini instaurat, <u>81</u> condit Monasterium, <u>82</u> & seqq. Ebonis Remorum Pontificis restitutioni subscribit, <u>84</u>

INDEX.

- Ramilandus** Episcopus Rotomagensis, 433
Rarbertus Episcopus Rotomagensis, *ibid.*
Ratherius Episcopus Veronensis, 171
Receuinthus piissimus Hispaniæ Rex, 69
Reclusio in Monasterium, 247. *V.* **Retrusio.**
Reconciliatio Ecclesiæ, 438
Redux Episcopus Neapolitanus in Campania, 11, 16. Eu-
 gipianæ collectionis codicem Ecclesiæ suæ offert, 12.
 Inter Vincentium & Demetrium Episcopos medius,
17
Regum ministeria & officia, 257, 258. consiliarii, 259.
 Obsequium & fides Regibus debita, 260, 261. eorum
 præcepta seu Tractoria, 264 & *seqq.* nimia in eis
 mansuetudo noxia, 265
Rego Abbas Belli-loci in Lemovicibus, 629
Regula sancti Benedicti dicta Regula *simpliciter*, 385
 Regula Monachorum, 97, 163. Regula sancta, 103. Re-
 gula monastica, 182, 183. à Conciliis approbata, 166
 & *seqq.* inter canonicas Scripturas & catholicorum
 Doctorum scripta relata, 177. ab ipso sancto Benedi-
 cto promulgata, 205. Hujus Regulæ caput 1v de in-
 strumentis bonorum operum, non desumptum ex S. Cle-
 mente, 142, 143. *V.* Officium divinum.
Remigius Episcopus Rotomagensis, 434. Floriaco sancti
 Benedicti corpus auferre molitur, 435
S. Remigii in agro Carnutensi Abbatia à quo condita,
569
Rescriptorum adminicula, 388
Resurrectionis dies pro qualibet Dominica, 101, 158
Retrusio in Monasteria ad tempus, 324. perpetua, 151
Richardus Abbas S. Vitoni egregius, 329
Richardus Abbas Sagienfis, 446
Richeri Episcopi Virdunensis epitaphium, 662.
Rieulfus Episcopus Rotomagensis, 436
Rinoscindus, aliis Jocundus, *S. Aredii* pater, 65
Robertus Episcopus Bajocensis, 605
Robertus Episcopus Carnutensis, 568
Robertus Episcopus Nivernensis, 575
Rodaldus nobilis Lotharingus, 407
Rodulfus Abbas S. Michaëlis in Lotharingia, *ibid.*

INDEX.

- Rodulfus Abbas sancti Trudonis, 495. Rescriptum ejus de gratuita puerorum oblatione, 499 & *seqq.* Scripta ejus, 514, 535
 Rodulfus Episcopus Carnutensis, 553
 Rollonis Danorum Ducis conversio, 417
 Romanæ sedis in universalem Ecclesiam auctoritas, 262.
 Romanus Pontifex S. Petri Vicarius, *ib. d.* aliorum sententias retractare potest, 327. Romana Synodus prima adversus Berengarium quo anno celebrata, 478.
 V. Censur.
 S. Romanus Episcopus Rotomagensis, 433
 Rotberti Francorum Regis canones, 248 & *seqq.* in S. Benedictum ejusque Ordinem studium singulare, 341
 Rotbertus I Episcopus Rotomagensis, 438
 Rotbertus Episcopus Carnutensis, 557
 Rotomagensium Episcoporum acta, 424 & *seqq.* consecratio in sancti Audoeni templo celebranda, 436

S

- S**ABBATO sancto olim ad mediam noctem in ecclesia pernoctari solitum, 338
 Sacerdotium gratis conferendum, 232 & *seqq.* quæ Monachis conferendum, 285. Sacerdotibus conjugia verita, 307
 Sagmarius vel Saumarius, equus sarcinarius, 382, 385
411, 412
 Salanum civitas, Sagium, 425
 Sallonnæ Cella seu Prioratus S. S. Dionysii & Privati, 413, 414
 Sanctorum corpora in editiori loco reposita, 240
 Sanctuarium locus altari vicinus, in quo sacræ Reliquiæ reconduntur, 449
389
 Saponariæ in Lotharingia,
 Saucilanges Monasterium, 617, sub quo Prioratus de Martach, *ibid.* Vineros, 618. V. Selsinæ.
 S. Savini Abbatia in Pictavensi diœcesi, 619, 626, sub qua Prioratus de Garecto, *ibid.*
 Scauriniacum vicus in Lemovicibus, 52
 Scholastici ecclesiarum Defensores, 256
S. Scu-

INDEX.

- S. Scuventiculus Martyr, S. Nigatii socius, 426
 Sebastianus Abbas Voficenfis, S. Aredii præceptor, 67
 Selliniæ Prioratus Cluniacensis, sub quo *Berlhonde*, 545,
Chavirhac, 646. V. *Saucilanges*.
 Servi Ecclesiarum testificandi & bellandi cum liberis
 licentiam accipiunt, 533, 560, 561, 562
 Sibertus Prior S. Panalæonis, 495, 499. ejus epistola,
ibid.
 Severus Episcopus Rotomagensis, 418
 Sigfridus Episcopus Moguntinus, 549
 Sigebertus historicus emendatur, 13 & *seqq.*
 Sigo Abbas Salmurensis, 551, 552
 Silvæ-majoris Abbatia, 623. ibi carnes etiam ab hospitibus,
 comedere non licitum, 623
 Silvester I I Papa, V. Gerbertus.
 Silvester Episcopus Rotomagensis, 429
 Silviniacum seu Silvaniacum Prioratus Ord. Cluniac.
 557, 614, sub quo *Manicat*, 627, *Memacum*, 654
 Simon Episcopus Bituricensis provincias Bituricensem &
 Burdegalensem visitat, 613 & *seqq.*
 Simonis Episcopi Meldensis elogium, 609
 Simoniaca labe sæculo x rediviva, 229 & *seqq.* lepra
 comparata, 131. Simonia hæresis nuncupata, 328, 527,
 528, 529, 530. Simonia incurritur in exacta pecunia
 pro votorum nuncupatione, 497, 505, 506, 526. Si-
 monia triplex, 525. Simonia coram Deo, 526
 Simplicius Casini Abbas tertius, 198. Regulam sancti
 Benedicti *propagat*, 199, 200. alius est a Simplicio
 S. Mauri in Galliam socio, 201, 203, 204
 Smaragdus Abbas sancti Michaëlis in pago Virdunensi,
 376, 405, 406, 408, 411. ejus opera, 383, 418. *legat*-
iones, 418, 419. publice docet, 420, 421. *Monaste*-
rium transfert, 384. mors ejus & epitaphium, 385,
 417
 Smaragdus Abbas Luneburgensis, 417, 418
 Smaragdus Monachus *Anianensis*, 417
 Solleminiensis Abbatia, sub qua Prioratus de *Briua*-
zac, 629, *Petra-Bufferia*, 630
 Solidi Turonenses sæculo nono, 239
Veterum Analect. Tom. II. Zz

INDEX.

Sphæra constructio,	111
Statuta Patrum in Gallia recepta,	469
Stephanus ex Abbate sancti Michaelis Tongrensis Episcopus,	386
Subalbero, quid,	244
S. Sulpicii Bituricensis Abbas Johannes,	614, 619, 623
Superpellicialis linea Episcopi,	453
Symposius Amalarius,	149

T

T ABELLARUM usus sæculo nono,	410
Taloni cognomento Samuhelis, Cæsaraugustani Episcopi, epistola 61 & seqq. Sententiarum libri ex Gregorii centonibus,	75, 76, 79, 80
Tecletz Prioratus, olim Abbatia in Arvernensis,	615, 656
Tenalia Abbatia,	611
Terreatura,	401
Testamenta duo ejusdem hominis, 63, 377. Testamentorum varia genera,	266
Theobaldus Abbas Fossatensis,	563
Theobaudus seu Theobaldus Campanie Comes pifsumus,	560, 571
Theodericus Episcopus Carnutensis,	356
Theodisca lingua,	424
Theodoricus Lotharingæ Dux,	389, 391
Theodericus S. Audouini Monachus, vir doctus,	456
Theodorus Lateranensis Abbas,	111, 302
S. Theofredi Abbatia, sub qua Prioratus de sancta Emma,	641
Theodolnus Præpositus Catalaunensis,	86, 89
Theuterus Anselmi Comitis Lotharingæ filius,	389
S. Thomas Aquinas Gregorium familiæ sancti Benedicti adjungit,	191
Thesaurum pro Thesaurus,	403
Tiberius Imperator Constantinopolitanus,	12
Ticrensis Abbatia,	617
Toralis villa in Lotharingia,	389
Tractatoria seu tractoria Caroli Magni,	265

INDEX.

Tranaticum,	382, 412
Tribuna seu Tribunalia quid,	57, 58
Turenſes Comites, 240. nunc Vicecomites,	246
Turnoniſis Abbatia, ſub qua Prioratus de Fleurey,	615
Turpio Episcopus Lemovicenſis,	239
Tutclenſis Abbatia, 629, ſub qua Prioratus de Rupe- amatoris, 633, Varrac,	ibid.
Tutilo S. Galli apud Helvetios Monachus,	249

V

V ALENTIUS, Andreani Romæ Cornobii Abbas, ſancti Gregorii inſtitutor, 186, 193. Ex Æquiriano Valeriz Cornobio non eductus,	194 & ſeqq.
Valeriz pagus diſtinguendusne ab Æquicolis, 197, & ſeqq.	
Veſtis alba Canonicis ſæcularibus ſancti Martini apud Turonos uſitata,	372.
Vetus-monasterium, ſeu Caſtellio, & Marſupium, id- eſt ſancti Michaelis in pago Virdunenſi Abbatia,	400, 405
Vexelamentum argenteum,	621
Viaticum corporis & ſanguinis Domini,	432
Vicarii Comitum,	411
Vicecomes Rotomagenſis pro Præſecto regio,	450
S. Victoris Maſſilienſis Abbatia, V. Maſſilienſis Ab- batia.	
S. Victricius Episcopus Rotomagenſis,	428
Vierna, V. Avigerna.	
Vindemiaca ſinis ſeu villa in Lotharingia,	401, 416
Viſitatio provinciarum Bituricenſis & Burdegalenſis à Simone Episcopo Bituricenſi,	613 & ſeqq.
Volgria fluuiolus in agro Carnutenſi,	569
Vofidenſis ſeu Voſienſis Abbatia,	52, 66, 630
Urbicus S. Hermetis Abbas,	163
Urfus Episcopus Beneventanus,	85
Uſagium,	581

INDEX.

Ufarchia Abbatia in Lemovicibus,	630
Vvanilo Episcopus Rotomagensis,	436
Vvillielmus Conquisitor, Dux Normannorum, & Angliæ Rex, 439. reformandæ in Normannia ecclesiastica disciplinæ invigilat, 439, 441. Conciliis & Rotomagensis Ecclesiæ dedicationi interest, 441, 457. Cenomannis cœtum procerum cogit, 445. Synodum Brionæ convocat adversus Berengarium, 480	
Vvillielmi Episcopi Remensis elogium,	596 & seqq. 605
Vvillielmus Episcopus Abrincatenfis,	605
Vvillielmus Episcopus Parisiensis,	605
Vvillielmus Episcopus Catalaunensis,	ibid.
Vvittro Episcopus Rotomagensis,	437.
Vvolfandus Dux seu Comes, Cœnobii sancti Michaelis in pago Virdunensi conditor, 377, 401, 413, 415, 416. pictas ejus, 379. sepultura,	381
Vvulfaldus ex Abbate Floriacensi Episcopus Carnutenfis,	553.

F I N I S.

ERRATA Tomi II.

P Age 87 lin. 15, tanta, f. tarda. pag. 88 lin. 25, cœlestis, l. cœlesti. p. 97 lin. 2, propugnaverunt, l. propagaverunt. p. 98 lin. 26 ipse S. Benedictus, l. ipsum S. Benedictum. p. 115 lin. 1, ab, l. ad. p. 136 lin. 27, somnolentiam, l. somnolentia. p. 225 lin. 14, quod, l. quæ. p. 232 lin. 18, post auro, pone non p. 318 lin. 22, restingat, l. restinguat. p. 348 lin. 1, post si, adde in. p. 358 lin. 6, precedere, l. procedere. p. 388 lin. 17, Ruvinaco, l. Ruvinaco. p. 416 lin. 1, Archangeli, l. Archangeli. p. 419 lin. 26, iu, l. in. p. 471 lin. 22, &, l. ut. p. 573 lin. 8, nonam, l. novam. p. 579 lin. 13, singulis, l. singulis. p. 645 lin. 11, Sclumarensem, l. Sclumariarum.

